

ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΙΝΤΙΦΑΝΤΑ ΣΤΗΝ 7η ΟΚΤΩΒΡΗ

Ταξικές σχέσεις και όψεις του
κοινωνικού ανταγωνισμού στην
Παλαιστίνη-Ισραήλ

ΑΠΟ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΗ ΙΝΤΙΦΑΝΤΑ ΣΤΗΝ 7η ΟΚΤΩΒΡΗ

**Ταξικές σχέσεις και όψεις του
κοινωνικού ανταγωνισμού στην
Παλαιστίνη-Ισραήλ**

Λιποτάκτ(ρι)ες της Καπιταλιστικής Ειρήνης & Σύντροφοι/ισσες

Η μπροσούρα **Από τη Δεύτερη Ιντιφάντα στην 7η Οκτώβρη, Ταξικές Σχέσεις & Όψεις του Κοινωνικού Ανταγωνισμού στην Παλαιστίνη-Ισραήλ** κυκλοφόρησε τον Σεπτέμβριο του 2025 σε πεντακόσια αντίτυπα από τις **Λιποτάκτ(ρι)ες της καπιταλιστικής ειρήνης και συντρόφους/ισσες**. Είμαστε ενάντια στο copyright, οπότε το περιεχόμενο της παρούσας έκδοσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί ελεύθερα για κινηματικούς σκοπούς. Σε αυτήν την περίπτωση δεν θα ήταν άσχημο να γίνει αναφορά στην έκδοση ως εκτίμηση των πολιτικών μας σκοπών ή μπορεί και να μη γίνει, το ίδιο μας κάνει. Είμαστε ενάντιοι, όμως, σε παραποίηση και κερδοσκοπική επανέκδοση των κειμένων.

Για επικοινωνία: peacedeserters@riseup.net

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ – Πιάνοντας το νήμα της ταξικής ανάλυσης.....	9
ΜΕΡΟΣ Ι	
1 – Το Ισραήλ ως μέθοδος.....	21
Ένθετο – Εθνοποίηση και ταξική σύνθεση στο Ισραήλ.....	33
2 – Για την έννοια του νεοφιλελεύθερου απαρτχάιντ	37
ΜΕΡΟΣ ΙΙ	
3 – Από το τέλος του εργατικού σιωνισμού στο παλαιστινιακό ημι-κράτος.....	45
4 – Γάζα: Σημείο έκρηξης των καπιταλιστικών αντιφάσεων στη Μέση Ανατολή.....	63
5 – Ισραήλ 2023: Η «πολιτική κρίση» ως κρίση των ταξικών σχέσεων.....	75
ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ	
6 – Αντιπολεμικές αρνήσεις, ρωγμές και αντιστάσεις εντός του Ισραήλ	83
Ένθετο – Yesh Gvul και New Profile	99
7 – Κοινωνικοί αγώνες των Παλαιστινίων – Ταξικές συναντήσεις και κοινές αρνήσεις πέρα από την Πράσινη Γραμμή	103
Ένθετο – Ένα χρονικό κοινών αγώνων πέρα από την Πράσινη Γραμμή από το 2008 και μετά.....	113
8 – Για την υπεράσπιση του προλεταριακού διεθνισμού απέναντι στις κυρίαρχες εθνοκεντρικές αντιλήψεις της αριστεράς και του α/α χώρου	115
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι – Δύο συνεντεύξεις του Εμίλιο Μινασιάν.....	123
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ – Το παράδειγμα της Νότιας Αφρικής, μια ιστορία της ρατσιστικής διαχείρισης του προλεταριάτου.....	155

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Τον Φεβρουάριο του 2025, οι συνεχιζόμενοι βομβαρδισμοί είχαν ήδη προκαλέσει χιλιάδες απώλειες παλαιστίνιων αμάχων, είχαν ισοπεδώσει το μεγαλύτερο μέρος της Λωρίδας της Γάζας και είχαν οδηγήσει σε εκτεταμένες καταστροφές βασικών υποδομών, με τα νοσοκομεία και το δίκτυο ηλεκτρισμού να έχουν πληγεί σχεδόν κατά 90%. Θεωρώντας ότι αναμφισβήτητα η σύρραξη εντός του καπιταλιστικού σχηματισμού του Ισραήλ-Παλαιστίνης συνδέεται με έναν διευρυμένο γεωγραφικά και οξυμένο πόλεμο που διεξάγεται κατά τόπους (βλ. ρωσο-ουκρανικό μέτωπο, Σουδάν, Υεμένη, Λίβανος, Συρία, Ιράν), ξεκινήσαμε τότε έναν κύκλο συζητήσεων γύρω από την ισραηλινο-παλαιστινιακή σύγκρουση, μέρος των οποίων αποτυπώνεται στην παρούσα έκδοση.

Βασική μας αναφορά υπήρξε πρώτα η μπροσούρα *Πίσω από την Ιντιφάντα του 21ου αιώνα*, Κόκκινο Νήμα & περιοδικό *Ανάρες* (2005), συμπληρωμένη από τον πρόλογο και δύο παραρτήματα των εκδοτ(ρι)ών που παρουσίασαν στον ελληνικό α/α χώρο το ομώνυμο κείμενο που έχει δημοσιευτεί στο βρετανικό περιοδικό *Aufheben* #10, (2002). Σύμφωνα με την αυτοπαρουσίαση, το περιοδικό εκδιδόταν περίπου κάθε χρόνο από το 1992 μέχρι το 2017 και η θεματολογία του εκτείνεται από την ανάλυση του κινήματος ενάντια στην κατασκευή δρόμων στην Αγγλία τη δεκαετία του '90 ως την κριτική του κινήματος ενάντια στην παγκοσμιοποίηση και τον πόλεμο. Έπειτα, μας κινητοποίησαν οι δύο συνεντεύξεις του Εμίλιο Μινασιάν που συμπεριλαμβάνουμε ως παράρτημα στην έκδοση, βλ. *Γάζα: Ακραία στρατιωτικοποίηση του ταξικού πολέμου σε Ισραήλ-Παλαιστίνη* (2023) και *Παλαιστίνη: Λαός ή Τάξη; Μέρος I και II* (2024). Ο Εμίλιο Μινασιάν προσέγγισε το ζήτημα της σύρραξης παίρνοντας εξ αρχής αποστάσεις από τις εθνοκεντρικές συζητήσεις, οι οποίες άρχισαν αμέσως να καταλαμβάνουν τη δημόσια σφαίρα και τις αναλύσεις της αριστεράς και του αντιεξουσιαστικού χώρου. Έχοντας ήδη διαβάσει και συζητήσει από την πρώτη στιγμή της δημοσίευσής της στο ιστολόγιο *Le Serpent de Mer* την πρώτη του συνέντευξη, η οποία μεταφράστηκε στα ελληνικά τον Νοέμβριο του 2023, μεταφράσαμε οι ίδιες τη δεύτερη συνέντευξη, η οποία είχε δημοσιευτεί σε δύο μέρη στο περιοδικό *Courant Alternatif* το 2024-25. Ο Ε. Μινασιάν είναι μέλος της εκδοτικής κολεκτίβας *Niet!*, καθώς και του ιστολογίου *Le Serpent de Mer*, που αμφότερα ασχολούνται με την *Κριτική* (κοινωνική) *Θεωρία*. Πέρασε αρκετές περιόδους σε προσφυγικούς καταυλισμούς στη Δυτική Όχθη μεταξύ 2004 και 2023, διεξάγοντας έρευνα.

Μέσα στη συγκυρία των πολέμων της τελευταίας τριετίας τόσο στην Ουκρανία και την Παλαιστίνη όσο και στις γενικότερες στρατιωτικές συρράξεις στη Μέση Ανατολή (Συρία-Ιράν-Λίβανος-Υεμένη), επιλέξαμε να επαναφέρουμε στο προσκήνιο την **προλεταριακή-διεθνιστική θέση** απέναντι στον πόλεμο. Άλλωστε, με δεδομένο ότι το Ισραήλ-Παλαιστίνη είναι μέρος ενός κοινού καπιταλιστικού σχηματισμού, οι κοινωνικές εξελίξεις και δυναμικές, παρά τις όποιες τεράστιες ποιοτικές διαφορές, στην ουσία τους διαμορφώνονται κι εκεί από την ταξική πάλη, όπως κι εδώ

ή σε άλλες γωνιές του κόσμου. Αυτός είναι ένας από τους βασικότερους λόγους που στρέφουμε τη ματιά μας στην ισραηλινο-παλαιστινιακή σύγκρουση.

Η διάκριση μεταξύ «επιτιθέμενων και απειλούμενων», μεταξύ «καταπιεστικών και καταπιεσμένων εθνών» χρησιμοποιείται ευρέως από την αριστερά του κεφαλαίου και δυστυχώς και από μεγάλα κομμάτια του α/α χώρου για να καλέσει τους προλετάριους να υποστηρίξουν τον πόλεμο, και συγκεκριμένα τη μία πλευρά του, αυτή που διεξάγει τον εθνικό αγώνα στο όνομα των καταπιεσμένων πληθυσμών, στο πλαίσιο του ιμπεριαλιστικού πολέμου. Τα διακριτά ταξικά συμφέροντα αποκρύπτονται και αντικαθίστανται από τα συμφέροντα του «λαού» και τα γενικά συμφέροντα του «καταπιεσμένου έθνους». Έχοντας την ακλόνητη πεποίθηση ότι οι διαταξικές συμμαχίες, τις οποίες προϋποθέτει η πραγμάτωση του «εθνικοαπελευθερωτικού ιδανικού», μόνο σκοτώνουν τις ταξικές εξεγέρσεις και κάθε άλλο παρά απελευθερώνουν από τις υλικές συνθήκες της καπιταλιστικής κοινωνίας και της κρατικής βαρβαρότητας, δεν βλέπουμε στις γεωπολιτικές, «αντι-ιμπεριαλιστικές», εθνοκεντρικές-λενινιστικές αναλύσεις, που κυριαρχούν στον ελλαδικό κινηματικό χώρο από τους υποστηρικτές «των όπλων της αντίστασης», παρά μια αντανάκλαση του παλαιστινιακού εθνικισμού. Με τους προλετάριους/ες στην Παλαιστίνη που προσπαθούν να σώσουν τη ζωή τους και τις οικογένειές τους από τη φρίκη του πολέμου είτε διεξάγουν κοινωνικό αγώνα είτε απλά μεταχειρίζονται κάθε μέσο κατά της βάρβαρης επίθεσης που δέχονται, **είμαστε μαζί**. Η κριτική μας εδώ απευθύνεται στους δυτικούς λάτρεις των εθνικιστικών αφηγημάτων, σε αυτούς που συντάσσονται σταθερά με την Παλαιστίνη, αλλά όχι με τους/τις Παλαιστίνιους/ες, στους οποίους εργαλειακά κολλιέται η ταμπέλα του «εθνικού ήρωα», ενώ στην πραγματικότητα παλεύουν να επιβιώσουν και να γλιτώσουν από τις συμπληγάδες του ισραηλο-χαμασίτικου πολέμου.

Στην παρούσα έκδοση επιλέγουμε να εστιάσουμε στην 7η Οκτώβρη όχι ως «τρομοκρατική ενέργεια», ούτε ως μια «πράξη αντίστασης» του παλαιστινιακού αντάρτικου, αλλά πρωτίστως ως **στρατιωτικοποιημένη εξωτερίκευση των ταξικών συγκρούσεων** που διατρέχουν τις κοινωνίες των αντιμαχόμενων πλευρών. Στόχος μας ήταν να κατανοήσουμε πώς φτάσαμε στην 7η Οκτώβρη, την οποία είδαμε ως μια απόληξη ιστορικών γεγονότων και η οποία για να γίνει κατανοητή χρειάζεται μια αφήγηση που πηγαινει σε βάθος χρόνου και αποτελεί συνάρτηση των εσωτερικών αντιφάσεων της ισραηλινής/παλαιστινιακής κοινωνίας και όχι απλά των ιμπεριαλιστικών συγκρούσεων. Ένα ζήτημα που μας απασχόλησε ιδιαίτερα είναι ο θρίαμβος των αυτονομημένων επιτελείων σε βάρος της ταξικής πάλης: από τη μία ο στρατιωτικός βραχίονας της Χαμάς και από την άλλη οι ισραηλινές στρατιωτικές δυνάμεις δημιουργούν ένα εθνικιστικά κλειστό πεδίο, έναν ασφυκτικό κλοιό γύρω από τις επιμέρους εργατικές τάξεις, τις οποίες επηρεάζουν και επιδιώκουν να παραμερίσουν. Η έκδοση επαναφέρει στο προσκήνιο τον **ιστορικό χρόνο** και την **κεντρικότητα της ταξικής πάλης**. Εξού και η επιλογή μας να στρέψουμε το βλέμμα στο εσωτερικό των κοινωνιών της Γάζας και της Δυτικής Όχθης, αλλά και στο εσωτερικό του καθαυτού Ισραήλ. Άλλωστε, η ιστορία των διεθνών ταξικών αγώνων έχει δείξει ότι ο αγώνας του προλεταριάτου στο εσωτερικό των εθνικών-καπιταλιστικών σχηματισμών που διεξάγουν τους πολέμους μπορεί να γίνει αποφασιστικός παράγοντας για τη λήξη τους. Είναι επίσης γνωστό πως αυτή η διαχρονική διεθνιστική αρχή έχει πεταχτεί εδώ και δεκαετίες στον κάλαθο των αχρήστων από τους πάσης φύσεως αντι-ιμπεριαλιστές. Ωστόσο, στην παρούσα συγκυρία παρατηρούμε την ανάδυση ενός νέο-αντιαποικιοκρατικού λόγου που στην πραγματικότητα είναι τα αναμασημένα αποφάγια των μαοϊκών τριτοκοσμίστικων πολιτικών που γέννησαν τα κινήματα των '60s-'70s. Ακόμα και κομμάτια του εγχώριου κινήματος που είχαν αναπτύξει στο παρελθόν σημαντική αντιιμπεριαλιστική δράση οπισθοχώρησαν μπροστά στη στρατιωτικοποίηση του κοινωνικού ζητήματος στο Ισραήλ-Παλαιστίνη και ασπάστηκαν την άποψη πως «τελικά» μπορεί να υπάρξει στρατιωτική «από τα κάτω» αντίσταση, όταν πρόκειται για έναν τόσο ευγενή σκοπό, όπως η απελευθέρωση της παλαιστινιακής γης από τον ζυγό του ισραηλινού «κατακτητή».

Ποιος όμως από τους υποστηρικτές του παλαιστινιακού αγώνα κοιτάζει μέσα στο ισραηλινό στρατόπεδο; Οι αναλύσεις με τις οποίες ερχόμαστε αντιμέτωπες ασχολούνται αποκλειστικά με το τι κάνει το κράτος του Ισραήλ στους Παλαιστίνιους, ενώ αντιμετωπίζουν την ισραηλινή κοινωνία ως μονομπλόκ και μάλιστα φασιστών, χωρίς να θέτουν το ερώτημα «**τι παίζει με τις ταξικές σχέσεις μέσα στην ίδια την ισραηλινή κοινωνία;**». Ποιοι δουλεύουν, ποιοι πετιούνται στην ανεργία, ποιοι ζουν στα κοντέινερ στα εργοτάξια, ποιοι αρνούνται τη στράτευση και δεν γουστάρουν τον στρατό, ποιοι ορθώνουν αντιστάσεις και ανοίγουν ρήγματα με τους αγώνες τους; Χωρίς αυτά τα ρήγματα η ανάλυση παραμένει ένα κενό σχήμα που αγνοεί τον πυρήνα της καπιταλιστικής αντίφασης.

Κρίνοντας ότι οι περισσότερες θεωρητικές προσεγγίσεις που διαβάζουμε αποτελούν συγκινησιακά φορτισμένα εθνοκεντρικά αφηγήματα, νιώσαμε την ανάγκη να αναδείξουμε το δικό μας μεθοδολογικό πλαίσιο ανάγνωσης της τρέχουσας συγκυρίας και να εξετάσουμε το Ισραήλ ως καπιταλιστικό κράτος-παράδειγμα που ιστορικά εξασφαλίζει τη συσσώρευση μέσω **των κρίσεων** και **εναλλασσόμενων μοντέλων διαχείρισης του προλεταριάτου**. Αν το πρώτο μέρος της έκδοσης αναλαμβάνει ένα τέτοιο έργο αντι-θεωρίας, επιλέγοντας συνειδητά να αποφεύγει τη μετα-αποικιακή προσέγγιση όπως ο διάολος το λιβάνι, στο δεύτερο μέρος πιάνουμε να φωτίσουμε με έναν πιο ειδικά ιστορικό φακό την πορεία ανάδυσης της συνθήκης του απαρτχάιντ σε Γάζα και Δυτική Όχθη και τη νεοφιλελευθεροποίηση του Ισραήλ, ως δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Το δεύτερο αυτό μέρος φτάνει ως την ανάλυση μιας από τις πιο σημαντικές κοινωνικο-πολιτικές κρίσεις που γνώρισε το Ισραήλ, το 2023, στο εσωτερικό του για μήνες μέχρι την 7η Οκτώβρη. Στο τρίτο μέρος πιάνουμε να αναδείξουμε τις αντιστάσεις που έχουν γεννηθεί σε Ισραήλ και Παλαιστίνη και τις διάσπαρτες στιγμές συνάντησής τους και επιλογικά επιλέγουμε να αναλύσουμε κριτικά διάφορες απόψεις που κυκλοφορούν στην αγορά των ιδεών από τα αριστερά και πέρα.

Η περίπτωση της Νότιας Αφρικής (Παράρτημα II) αναδεικνύει ότι το καθεστώς του απαρτχάιντ στη Νότια Αφρική είχε ταξικό υπόβαθρο και ότι, παρά την κυρίαρχη ανάγνωσή του ως ένα παράδειγμα μοναδικού «γνήσιου» απαρτχάιντ, η μορφή του καθορίστηκε απόλυτα από τις ανάγκες και τις αντιφάσεις της καπιταλιστικής συσσώρευσης, όχι ως απόκλιση από αυτήν. Μετά το τέλος του επίσημου απαρτχάιντ (1994), αυτό που αλλάζει δεν είναι η δομή της καπιταλιστικής κυριαρχίας, αλλά η μορφή της. Επιβεβαιώνεται, έτσι, ότι οι διαιρέσεις και η διαστρωμάτωση εντός της εργατικής τάξης μπορούν να επανεμφανιστούν μέσα από τους διαχωρισμούς που επιβάλλει η σχέση κεφάλαιο, χωρίς την επιστράτευση ρατσιστικών νόμων. Το νομικό καθεστώς φυλετικού διαχωρισμού αίρεται, αλλά η υλική συνθήκη του αποκλεισμού, της ανεργίας, της βίας και της ταξικής διαστρωμάτωσης παραμένει, και μάλιστα βαθαινει μέσα στη συνθήκη της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης.

Εδώ και δύο χρόνια, στα αφηγήματα που αναπαράγονται γύρω μας, η σύγκρουση μεταξύ εργασίας και κεφαλαίου έχει πλήρως παραμεριστεί. Μακριά από το να αποτελούν το πεδίο του αγώνα, ο λαός και το έθνος εγκυμονούν τη μοιραία ήττα του. Η 7η Οκτώβρη συμπυκνώνει μια μακρά πορεία στρατιωτικοποίησης του κοινωνικού ζητήματος και της κρίσης αναπαραγωγής των καπιταλιστικών σχέσεων, που κορυφώθηκε σε βίαιη στρατιωτική εξωτερικήυση. Αν θέλουμε να βγούμε από αυτόν τον κύκλο, χρειάζεται να επιστρέψουμε στις έννοιες που εγκαταλείφθηκαν: τάξη, υπεραξία, διαστρωμάτωση, πειθαρχηση, προλεταριοποίηση.

Λιποτάκτ(ρι)ες της Καπιταλιστικής Ειρήνης & Σύντροφοι/ισσες

Σεπτέμβριος 2025

**ΟΙ ΠΡΟΛΕΤΑΡΙΟΙ ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ
ΚΡΕΑΣ ΓΙΑ ΤΑ ΚΑΝΟΝΙΑ
ΚΑΜΙΑΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΤΑΞΗΣ,
ΕΠΙΤΙΘΕΜΕΝΗΣ Ή
ΑΜΥΝΟΜΕΝΗΣ**

Λιποτάκτ(ρι)ες της καπιταλιστικής ειρήνης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πάνοντας το Νήμα της Ταξικής Ανάλυσης

Η βασική πολιτική και θεωρητική μας επιρροή, η μπροσούρα *Πίσω από την Ιντιφάντα του 21ου αιώνα*,¹ ένα από τα σημαντικότερα κείμενα για την κατανόηση του λεγόμενου «παλαιστινιακού», προσεγγίζει το ζήτημα ως αυτό που πραγματικά είναι, δηλαδή ως έκφραση των **αντιφάσεων** της καπιταλιστικής συσσώρευσης και ως αποτέλεσμα των **ταξικών συγκρούσεων** στην περιοχή. Οι δύο συνεντεύξεις του Ε. Μινασιάν (βλ. Παράρτημα Ι) έρχονται να επικαιροποιήσουν την ίδια οπτική στη σημερινή συγκυρία. Ο Ε. Μινασιάν ανανεώνει την ταξική ανάλυση μακριά από τη ρητορική των ταυτοτήτων, της αντι-αποικιοκρατίας ή της εθνικής κυριαρχίας και αναδεικνύει τα σημεία γύρω από τα οποία διεξάγεται η σύγκρουση και η αναδιάρθρωση στην παρούσα συγκυρία – εκεί όπου τα υποκείμενα συγκροτούνται από την εμπειρία της απόρριψης και του αποκλεισμού με τη συνθήκη του «πλεονάζοντος» προλεταριάτου να έχει πια παγιωθεί. Η δική μας παρέμβαση δεν στέκεται ανάμεσα στις δύο προσεγγίσεις, την παλιά των Aufheben και τη νέα του Μινασιάν, αλλά βλέποντάς τις σε μια συνέχεια επιχειρεί να συμβάλλει στην κουβέντα που διεξάγεται –έστω και από μειοψηφίες– για την πραγματική συγκρουσιακή δυνατότητα εντός των καπιταλιστικών κοινωνιών, την πραγματικότητα της ταξικής πάλης.

Ο Μινασιάν, στις δύο συνεντεύξεις του, επιχειρεί να ερμηνεύσει το κοινωνικο-ιστορικό υπόβαθρο της επίθεσης της 7ης Οκτωβρίου και των επακόλουθων στρατιωτικών επιχειρήσεων του Ισραήλ. Από τη σκοπιά των κοινωνικών αγώνων, το υπόβαθρο αυτό αναδύθηκε στον απόηχο της Δεύτερης Ιντιφάντα (2003-2005), μέσα από τη συστηματική διαχείριση και καταστολή της παλαιστινιακής εργατικής τάξης. Η εξέγερση αφομοιώθηκε και στρατιωτικοποιήθηκε από τις παλαιστινιακές «εθνικοαπελευθερωτικές» οργανώσεις και συντρίφτηκε από τις στρατιωτικές δυνάμεις του Ισραήλ. Έκτοτε, η δυναμική των κοινωνικών αγώνων των Παλαιστινίων υπόκειται σε ένα **τριπλό καθεστώς καταστολής** από τρεις ανταγωνιστικούς πόλους εξουσίας: το Ισραήλ, την Παλαιστινιακή Αρχή (στο εξής και ΠΑ), που λειτουργεί ως εσωτερικός μηχανισμός ελέγχου του παλαιστινιακού προλεταριάτου στη Δυτική Όχθη, και από τη Χαμάς στη Γάζα, η οποία στρατιωτικοποιεί τη δυσάρεσκεια, αφομοιώνοντάς την σε θεαματικές, αλλά ελεγχόμενες ως ένα σημείο, συγκρούσεις. Όλα αυτά υπό τη διαρκή εποπτεία του ισραηλινού κράτους, το οποίο απέσυρε τους εποίκους και τον στρατό του από τη Γάζα το 2005 και που συγχρόνως με τα *τείχη του απαρτχάιντ*, τα *checkpoints* και τις *τεχνολογίες παρακολούθησης* έχει διασπάσει τον παλαιστινιακό χώρο και εμποδίζει την οποιαδήποτε συλλογική, από τα κάτω χειραφέτηση. Οι εξελίξεις αυτές έρχονται ως απάντηση στις αντιφάσεις που γέννησε η Δεύτερη Ιντιφάντα, δημιουργώντας νέες, που εκρήγνυνται με τη σειρά τους από την 7η Οκτωβρίου του 2023 κι έπειτα.

1. "Behind the 21st Century Intifada", Aufheben #10, 2002, η ελληνική μετάφραση περιλαμβάνεται στην έκδοση: Aufheben, "Πίσω από την Ιντιφάντα του 21ου αιώνα", Κόκκινο Νήμα & περιοδικό Ανάρες, 2005.

Η προσέγγιση του Μινασιάν όσο και αυτή των Aufheben, όντας η καθεμιά προϊόν της εκάστοτε ιστορικής συγκυρίας, οδηγούν πέρα από την επιφάνεια, τη θεαματική διάσταση, της επικαιρότητας με κοινή αφετηρία τους την κεντρικότητα της ταξικής πάλης ως παράγοντα κίνησης της ιστορίας. Οι όποιες αποκλίσεις μεταξύ τους αφορούν στον τρόπο που αντιλαμβάνονται τον *εθνικοαπελευθερωτικό* ρόλο της Χαμάς και της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (στο εξής ΟΑΠ), την *αποικιοκρατία*, τον *πόλεμο* και τον *εθνικισμό*. Πριν όμως μιλήσουμε για αυτές, ας ξεχωρίσουμε το σημαντικότερο από τα πολλά σημεία σύγκλισης που προκύπτουν από την ανάδειξη των ταξικών σχέσεων: την αποδόμηση της αντίληψης ενός ενιαίου (καταπιεσμένου) «λαού», πόσω μάλλον ενός «λαού» ενοποιημένου από μια «ενιαία αποστέρηση». Με τα λόγια του Μινασιάν:

Επομένως, με αφετηρία την «ενότητα του χώρου» Ισραήλ-Παλαιστίνης, μπορούμε να απομακρυνθούμε από την ανάλυση του παλαιστινιακού ζητήματος θεωρούμενου ως μιας υπόθεσης ενός «λαού χωρίς κράτος», ο οποίος **ενοποιείται στη βάση μιας κοινής αίσθησης του ανήκειν και μιας ενιαίας αποστέρησης** [η έμφαση δική μας]. Αυτή η ανάγνωση τείνει να ουσιοποιεί (essentialiser) τις εθνικές κατηγορίες που παράγονται κοινωνικά και επίσης να θεωρεί σταθερή την ισραηλινή κρατική βία σε μια συνέχεια από το 1948, μια συνέχεια που δεν λαμβάνει υπόψη τη θέση της στην παγκόσμια δυναμική.²

Κεντρικοί πόλοι της ταξικής σχέσης για τον Μινασιάν είναι αφενός το **«υπεράριθμο προλεταριάτο»** της Δυτικής Όχθης και της Γάζας που αποκλείεται από τη διαδικασία της καπιταλιστικής συσσώρευσης και αφετέρου η **«διευθυντική αστική τάξη»** που έχει αναλάβει τη διαχείρισή του ως υπεργολάβος για το ισραηλινό κράτος. Για τους Aufheben, οι προλετάριοι της Γάζας και της Δυτικής Όχθης αποτελούν κομμάτι ενός ευρύτερου ανταγωνιστικού υποκειμένου, ενός παλαιστινιακού προλεταριάτου που διασπαρμένο στη Μέση Ανατολή έπαιζε καθοριστικό ρόλο στους εκάστοτε τοπικούς αγώνες. Πρόκειται για την εργασιακή δύναμη που αδυνατούσε να ενσωματωθεί ομαλά ως πετρελαϊκό προλεταριάτο ή στο καπιταλιστικό κράτος του Ισραήλ. Οι Aufheben παρακολουθούν τη γέννηση των «υπεράριθμων» έπειτα από τις Συμφωνίες του Όσλο (1993-95) και προσπαθούν να βρουν τις κινητήριες δυνάμεις πίσω από την Πρώτη και τη Δεύτερη Ιντιφάντα. Στην ανάλυσή τους, οι Συμφωνίες του Όσλο αποτελούν κρίσιμη στιγμή της νεοφιλελεύθερης αναδιάρθρωσης του ισραηλινού καπιταλισμού, σηματοδοτώντας τη ρήξη με το ιστορικό εβραϊκό προλεταριάτο και τους θεσμούς αντιπροσώπευσής του.³ Μας είναι ξεκάθαρο ότι η διάλυση του εργατικού σιωνισμού και του κρατικοποιημένου συνδικαλισμού που υπήρξε θεμέλιο της σιωνιστικής ταύτισης γης, εργασίας και έθνους, δεν είχε ως επακόλουθο τη διεθνιστική αλληλεγγύη και την απελευθέρωση της εργατικής τάξης, αλλά κατήργησε τις παλιές εγγυήσεις και τη συλλογική της έκφραση. Η κατάρρευση της Histadrut δεν σηματοδότησε την εμφάνιση νέων δυνατοτήτων ρήξης, αλλά το βάθεμα της ήττας των αγώνων της ισραηλινής εργατικής τάξης.

Ο Μινασιάν αναγνωρίζει τη στρατηγική κατάληξη αυτής της –με νέους όρους– διαδικασίας ενσωμάτωσης του ισραηλινού προλεταριάτου, κι ας μην την αναλύει διεξοδικά. Περιγράφει ένα ισραηλινό κράτος **χωρίς ενεργό εσωτερικό ταξικό αντίπαλο**, μια κυριαρχία που δεν συναντά

2. Βλ. Παράρτημα Ι, *Δύο συνεντεύξεις του Εμίλιο Μινασιάν*, "Παλαιστίνη: λαός ή τάξη; Μέρος Α".

3. Οι Aufheben δεν βλέπουν το Όσλο ως απλώς μια αποτυχημένη «ειρηνευτική συμφωνία», αλλά ως δομική στιγμή αποχώρησης του ισραηλινού κράτους από την άμεση κυριαρχία στους Παλαιστινίους –ώστε να επικεντρωθεί στη δική του νεοφιλελεύθερη μετάβαση χωρίς το βαρίδι της αναπαραγωγής του παλαιστινιακού προλεταριάτου–, στιγμή ανάθεσης της κοινωνικής πειθάρχησης στην Παλαιστινιακή Αρχή, με αντάλλαγμα διεθνή νομιμοποίηση και χρηματοδότηση και τέλος στιγμή μετατροπής της Δυτικής Όχθης και της Γάζας σε ελεγχόμενες αγορές εργασίας και κατανάλωσης.

ρήγματα εκ των έσω. Η απουσία του εβραϊκού προλεταριάτου από την ανάλυσή του δεν είναι τυχαία· το βλέπει να «παραμένει αιχμάλωτο του ισραηλινού κράτους», εγκλωβισμένο σε μια θέση λειτουργικής ενσωμάτωσης, περισσότερο ως στήριγμα της εξουσίας παρά ως δυνητικό φορέα ταξικής ρήξης. Ωστόσο, από τη δική μας σκοπιά, αυτή η απορρόφηση δεν είναι, βέβαια, ούτε πλήρης ούτε ιστορικά συνεχής. Το ισραηλινό προλεταριάτο δεν στερείται εντελώς ταξικής δυναμικής. Μαζικά κινήματα, όπως οι εξεγέρσεις του 2011 ενάντια στην καπιταλιστική αναδιάρθρωση και οι κινητοποιήσεις του 2023 ενάντια στη δικαστική μεταρρύθμιση, μαρτυρούν ότι, σε ορισμένες συγκυρίες, τα κοινωνικά συμφέροντα επανεμφανίζονται σε αντιπαράθεση με το κράτος.⁴ Αυτές οι εξαιρέσεις δεν αναιρούν τη δομική ενσωμάτωσή του, αλλά υπενθυμίζουν ότι η κοινωνική συναίνεση δεν είναι ποτέ αμετάκλητη.

Εθνικοαπελευθερωτικοί Αγώνες

Για τους Aufheben, που γράφουν κατά τη διάρκεια της Δεύτερης Ιντιφάντα, η ΟΑΠ μεταφράζει την κοινωνική δυσαρέσκεια σε κρατικό σχεδιασμό. Ο Μινασιάν, από την πλευρά του, είκοσι χρόνια αργότερα, αμφισβητεί αν η Χαμάς και η ΟΑΠ διεξάγουν πλέον πραγματικά εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα. Βλέπει σε μια διαχειρίστρια Χαμάς και σε μια κοινωνικά απονομιμοποιημένη ΟΑΠ μορφές εξουσίας που έχουν πλήρως αναλάβει τον ρόλο της εσωτερικής πειθάρχησης των υπεράριθμων και των αποκλεισμένων, χωρίς καμιά στόχευση εθνικής απελευθέρωσης. Μπορεί η Χαμάς να έχει διεξαγάγει πολλές επιθέσεις εναντίον του Ισραήλ στοχεύοντας, καταρχήν, στην πειθάρχηση των Παλαιστινίων, αλλά ειδικά στις 7 του Οκτώβρη διαπραγματεύεται με τον «εργοδότη» της.

Κρατικοί Σχηματισμοί, Αποικιοκρατία και Εποικισμοί

Για τον Μινασιάν, το ισραηλινό κράτος λειτουργεί ως ένα ενιαίο καθεστώς κρατικής και καπιταλιστικής κυριαρχίας, το οποίο περιλαμβάνει τη Γάζα και τη Δυτική Όχθη ως διαχειρίσιμες, αλλά όχι ομοιογενείς ενσωματώσιμες περιοχές. Όπως το καταλαβαίνουμε εμείς, μέσα από τις συνεντεύξεις του, η παράδοση «λύση» που επιχειρεί να δώσει το ισραηλινό κράτος στο ανοιχτό ζήτημα της εθνικής ολοκλήρωσης είναι ότι αυτή πραγματοποιείται όχι μέσω ενσωμάτωσης των υπαγόμενων πληθυσμών σε ένα κοινό πολιτικό σώμα, αλλά μέσω ενός συστήματος πολλαπλών καθεστώτων διοίκησης, διαχωρισμένων δικαιωμάτων και εργολαβικής διακυβέρνησης. Η κυριαρχία επιβάλλεται χωρίς συλλογικό κοινωνικό συμβόλαιο, μέσω ενός κατακερματισμένου βιοπολιτικού πλέγματος νομικών καθεστώτων, χωρικών αποκλεισμών και διαβαθμισμένων δικαιωμάτων, που οργανώνουν την εργασία, την επιβίωση και τη μετακίνηση ανάλογα με την πολιτική θέση κάθε πληθυσμιακής κατηγορίας. Εφόσον το ισραηλινό κράτος δεν μπορεί να πετύχει την εθνική ολοκλήρωση, επιλέγει τη μεσοβέζικη λύση του **απαρτχάιντ**: η εξουσία ασκείται σε όλη την επικράτεια, αλλά ο «λαός» ως ενιαία πολιτική κατηγορία απουσιάζει. Το ισραηλινό κράτος παράγει και αναπαράγει πολλαπλά υποκείμενα χωρίς καθολικότητα, θεμελιώνοντας την κυριαρχία του στον διαχωρισμό.

Σύμφωνα με την περιοδολόγηση του Μινασιάν, οι μέθοδοι που το Ισραήλ έχει εφαρμόσει στο παρελθόν για την πρωταρχική συσσώρευση και την εκμετάλλευση και που σήμερα εφαρμόζει για την πειθάρχηση αποτελούν κληρονομιά της αποικιοκρατίας.⁵ Ο ίδιος ωστόσο, διαφοροποιείται

4. Βλ. κεφάλαιο 5 στην παρούσα έκδοση: *Ισραήλ 2023: η «πολιτική κρίση» ως κρίση των ταξικών σχέσεων*.

5. Σε αυτό το σημείο, δε μπορούμε να παραβλέψουμε τη σημασία του γαλλικού πλαισίου στην υιοθέτηση αυτής της αντι-αποικιακής ανάγνωσης. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι «αποικιακές μέθοδοι» αναφέρονται στη συνάφεια των μεθόδων για τη διαχείριση των «υπεράριθμων» Παλαιστινίων με εκείνων της διαχείρισης των «υπεράριθμων» στα γαλλικά banlieues (προάστια). Δεδομένου ότι οι δεύτερες ασκούνται από ένα de facto αποικιοκρατικό κράτος, ίσως θα μπορούσαν να έχουν «κληρονομηθεί» από την αποικιοκρατία. Παρά ταύτα, οι μέθοδοι αυτοί μας

καθάρá από τις μετα-αποικιακές αναγνώσεις που εντοπίζουν το πρόβλημα αποκλειστικά στη σχέση εξωτερικού αποικιοκράτη και εσωτερικής αποικίας· τονίζει ότι το Ισραήλ λειτουργεί ως κυρίαρχη πολιτικο-οικονομική μηχανή, η οποία παράγει εσωτερικά τη **ρατσιστική διαστρωμάτωση** των πληθυσμών, όχι ως απλώς καταπιεσμένα εθνικά σώματα, αλλά ως κομμάτια του προλεταριάτου. Αντιθέτως, οι Aufheben, δύο δεκαετίες νωρίτερα, σε ένα τοπίο με λιγότερο σταθεροποιημένους μηχανισμούς εξαίρεσης και με φόντο το πρόσφατο ξέσπασμα των κοινωνικών αγώνων (Δεύτερη Ιντιφάντα) και της πολύμορφης καταστολής και αφομοίωσής τους, δεν υιοθετούν κανενός είδους αντι-αποικιακή οπτική και επικεντρώνονται στην κρίση των ταξικών σχέσεων ως βασικό εργαλείο ανάλυσης. Υπό αυτή τη έννοια, ο εποικισμός δεν είναι μόνο εργαλείο εδαφικού ελέγχου, αλλά και μέσο ταξικής πειθάρχησης και αναπαραγωγής στο εσωτερικό του ισραηλινού κοινωνικού σχηματισμού.

Αυτή η οπτική παραμένει για εμάς διαφωτιστική: τα ακροδεξιά κόμματα που κυριαρχούν σήμερα αντλούν ισχύ από την κοινωνική και παραγωγική συγκρότηση των εποικισμών, οι οποίοι λειτουργούν ως πεδία ταξικής συμφιλίωσης και πειθαρχίας στο ισραηλινό προλεταριάτο, αναδιοργανώνοντας την ενότητα του κράτους πάνω σε εθνοτικά-ταξικά θεμέλια. Στις μεθόδους που εφαρμόζει το ισραηλινό κράτος –από την απαλλοτρίωση και τον αποκλεισμό μέχρι τη διαχείριση των υπεράριθμων μέσω εργολαβικής εξουσίας– βλέπουμε την πεμπτούσια του σύγχρονου καπιταλισμού. Αντλούν από το αποικιοκρατικό οπλοστάσιο όχι απλώς μορφές βίας, αλλά μια ολόκληρη τεχνολογία πειθάρχησης και διαχωρισμού. Αυτό που οι αντι-αποικιοκράτες βλέπουν ως αποικιοκρατία είναι για εμάς ταξικός-ρατσιστικός μηχανισμός, προέκταση του κεφαλαίου. Όσοι την επικαλούνται εκκινώντας από ηθικά κίνητρα, παραβλέπουν την υλικότητά της: λειτουργεί για να πειθαρχεί, να ενσωματώνει, να αναπαράγει την ήττα της τάξης ως τέτοιας, την αδυναμία της να συγκροτηθεί ενάντια στο κεφάλαιο, παγιδευμένη στα εθνικά σύμβολα και στους στρατιωτικούς μηχανισμούς. Η αναγνώριση των αποικιακών τεχνολογιών διακυβέρνησης έχει αξία μόνο όταν υπηρετεί την ταξική-διεθνιστική ανασυγκρότηση από τα κάτω – όχι τη διαταξική ρητορική περί λαών.

Πόλεμος

Ο εργολαβικός ρόλος των παλαιστινιακών πολιτικών οργανώσεων προκύπτει από μια διαδικασία μετάβασης από την άμεση εκμετάλλευση της παλαιστινιακής εργασίας στον αποκλεισμό και τη διοίκηση μέσω τοπικών διαχειριστών, υπό συνθήκες διαμεσολαβημένου κρατικού ελέγχου. Προκειμένου να κατανοήσουμε τη θεώρηση της 7ης Οκτωβρίου από τον Μινασιάν ως στιγμής διαπραγμάτευσης μεταξύ Χαμάς και Ισραήλ, είναι απαραίτητο να σημειώσουμε ότι η ΟΑΠ, το 2006, (τέσσερα χρόνια αργότερα από τότε που είχαν καταπιαστεί οι Aufheben με το «παλαιστινιακό» στο κείμενό τους) με την υποστήριξη των ΗΠΑ-Ισραήλ, έχει πάρει στη Δυτική Όχθη πραξικοπηματικά την εξουσία από την εκλεγμένη Χαμάς και έκτοτε η Χαμάς έχει παραμείνει ως τοπική εξουσία μόνο στη Γάζα. Έχει προηγηθεί η αποχώρηση των ισραηλινών στρατευμάτων και των εποίκων από τη Γάζα, το καλοκαίρι του 2005, οπότε λαμβάνει χώρα μια διαδικασία έμμεσης αμοιβαίας αναγνώρισης μεταξύ Χαμάς και ισραηλινού κράτους, με τους όρους της εργολαβικής διοίκησης να παγιώνονται. Ο Μινασιάν επιμένει ότι οι στρατιωτικές επιχειρήσεις που εκτυλίσσονται μετά την 7η Οκτωβρίου του 2023 δεν αποτελούν πόλεμο με την κλασική έννοια, αλλά μια ένοπλη διαπραγμάτευση μεταξύ υπερβολάβου, ο οποίος επιχειρεί να νομιμοποιηθεί, και εργοδότη, στο πλαίσιο μιας δομής εσωτερικής κυριαρχίας.

φαίνονται πιο παρεμφερείς με την τυπολογία του ρατσιστικού καπιταλισμού, όπως εκφράζεται για παράδειγμα στα ghetto στις ΗΠΑ και αλλού, στα μεταναστευτικά στρατόπεδα και στα εργατικά προάστια. Γενικότερα, όμως, η «αποικιοκρατία» αποτελεί μια πολύπλοκη έννοια κλειδί στον λόγο του Μινασιάν, ένα ιερογλυφικό σε διαρκή ένταση με την αντίληψη ότι «ακόμη και στις χωματερές του καπιταλισμού υπάρχουν κοινωνικές διαιρέσεις».

Αντιθέτως, οι Aufheben, γράφοντας το κείμενό τους όσο η Δεύτερη Ιντιφάντα είναι ακόμη σε εξέλιξη, βλέπουν μια Χαμάς που, επιχειρώντας ακόμα σε εκείνη την φάση να δώσει σάρκα και οστά σε ένα εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα, επιδιώκει να εκτρέψει τις κοινωνικές εκρήξεις σε εθνικό πόλεμο, με τη φιλοδοξία να είναι η ίδια ο βασικός παίκτης στη διαχείριση της παλαιστινιακού ημι-κράτους. Σε αντίθεση με τον Μινασιάν, οι Aufheben σταθερά επισημαίνουν τον ευρύτερο ρόλο του πολέμου στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και στις (περίπλοκες) σχέσεις μεταξύ της πετρελαιοπαραγωγικής περιφέρειας με το καπιταλιστικό κέντρο. Τοποθετώντας τη διαχείριση της παλαιστινιακής εργατικής τάξης στο κέντρο των αντιφάσεων του καπιταλισμού στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, αναλύουν την ιστορική ισραηλινο-αραβική σύγκρουση ως πόλεμο γύρω από την πειθάρχηση του προλεταριάτου εντός και εκτός των κρατικών συνόρων του Ισραήλ. Παρακολουθώντας αυτή την ανάλυση, συμφωνούμε ότι οι ισραηλινές στρατιωτικές επιχειρήσεις έχουν στρατηγική σημασία για τη διαχείριση των υπεράριθμων και για την πειθάρχηση της εργατικής τάξης συνολικά. Καταλαβαίνουμε, έτσι, ότι το λεγόμενο «παλαιστινιακό ζήτημα» συντηρεί σταθερά ένα **πεδίο εθνικοποίησης του κοινωνικού ζητήματος** – τόσο στην ισραηλινή όσο και στην αραβική πλευρά. Η διασπορά του παλαιστινιακού πληθυσμού έκανε την παλαιστινιακή ταυτότητα αναπόσπαστο μέρος της αραβικής και κατέστησε το παλαιστινιακό προλεταριάτο κομβικό στην ταξική σύνθεση του αραβικού προλεταριάτου ευρύτερα. Οι αραβικές εργατικές τάξεις των κρατών της Μέσης Ανατολής καλούνται να εκφράσουν την αλληλεγγύη τους στην παλαιστινιακή όχι με όρους διεθνιστικών-εργατικών αγώνων, αλλά μέσα από σχήματα εθνικής ή θρησκευτικής αδελφότητας και, τα τελευταία είκοσι χρόνια, μέσα από τη συμπαράταξη με τη Χαμάς ή με τις άλλες πολιτικές ή στρατιωτικές οργανώσεις της παλαιστινιακής εθνικής αντίστασης. Η εθνικοποίηση αυτή υποκαθιστά τη δυνατότητα ταξικής σύγκρουσης με τη συστράτευση σε διαταξικά μέτωπα εξουσίας. Την ίδια στιγμή, το παλαιστινιακό ζήτημα λειτουργεί ως το μέσο της πειθάρχησης και της εθνικής ενσωμάτωσης του ισραηλινού προλεταριάτου, στο εσωτερικό της διαδικασίας της νεοφιλελεύθερης αναδιάρθρωσης. Το ότι η σχέση Ισραήλ-Παλαιστίνης δεν αφορά μόνο το εσωτερικό του ισραηλινού κράτους, αλλά επεκτείνεται στη συνολική αναδιάρταξη του κεφαλαίου και των γεωπολιτικών συσχετισμών στην ευρύτερη περιοχή αποτυπώθηκε και στο γεγονός ότι ορισμένες αραβικές χώρες πάγωσαν τις Συμφωνίες του Αβραάμ (2020, μεταξύ Ισραήλ, Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, Μπαχρέιν, Σουδάν, Μαρόκο) μετά την έναρξη των επιχειρήσεων του Ισραήλ στη Γάζα. Ο πόλεμος, σε αυτή τη θεώρηση, δεν είναι μέσο διαπραγμάτευσης, παρέκκλιση ή ατύχημα, αλλά κρίσιμο εργαλείο ενσωμάτωσης, διαμεσολάβησης και ανασυγκρότησης του κοινωνικού ελέγχου, τόσο για το ισραηλινό κράτος όσο και για τους διαχειριστές του παλαιστινιακού πληθυσμού και τα αραβικά κράτη.

Εθνικισμός

Οι Aufheben και ο Μινασιάν προσεγγίζουν τον παλαιστινιακό εθνικισμό από διαφορετικές θεωρητικές αφετηρίες καταλήγοντας σε διαφοροποιημένα πολιτικά συμπεράσματα. Για τους Aufheben, ο εθνικισμός αποτελεί μορφή «διάθλασης» της ταξικής πάλης, ένα παραμορφωτικό πρίσμα μέσα από το οποίο αντιτιθέμενα ταξικά συμφέροντα ταυτίζονται επιφανειακά. Συζητώντας στις αυτομορφώσεις μας αυτή την κεντρική θέση τους, καταλάβαμε ότι βλέπουν το προλεταριάτο να βρίσκεται από τη σκοπιά της κοινωνικής χειραφέτησης σε προνομιακή θέση σε σχέση με τις άλλες τάξεις, λόγω της (μη) τοποθέτησής του στις σχέσεις παραγωγής. Οι Aufheben αναγνωρίζουν πάντα στους αγώνες της τάξης μια δυνατότητα να αποκτήσουν κομμουνιστικό χαρακτήρα. Αντιμετωπίζουν την εθνικοποίηση του παλαιστινιακού ζητήματος ως απάντηση της αστικής τάξης και των εθνικοαπελευθερωτικών οργανώσεων στους αγώνες της εργατικής τάξης, ως αντικατάσταση της προλεταριακής αυτονομίας από τη διαταξική συμμαχία γύρω από την έννοια του «λαού». Στο πλαίσιο αυτό, βλέπουν την ήττα της Πρώτης Ιντιφάντα μέσα από την επικράτηση του εθνικιστικού κινήματος. Η εθνικοποίηση της Ιντιφάντα συντελέστηκε μέσα από τη συγκρότηση της Ενιαίας Εθνικής Ηγεσίας της Εξέγερσης, η οποία κατόρθωσε να ενσωματώσει τις άγριες ταξικές συγκρούσεις των πρώτων εβδομάδων σε μια γραμμή «εθνικής ενότητας» υπό την αιγίδα της ΟΑΠ. Η μετάβαση από τη λεηλασία γαιοκτημόνων και την απεργία των προλετάρων στη ρητορική περί «ηρωικών μαζών του λαού μας» σήμαινε πως ο αυτόνομος ταξικός αγώνας απορροφήθηκε και μετετράπη σε εμβρυϊκό κρατικό σχέδιο, δηλαδή σε αγώνα για την εγκαθίδρυση μιας παλαιστινιακής κρατικής εξουσίας.

Ο Μινασιάν αναλύει τον εθνικισμό ως ένα πεδίο που ανθίζει υπό την κρίση της κοινωνικής αναπαραγωγής, μέσα στο οποίο το προλεταριάτο μπορεί να παγιδευτεί, αλλά και να αναζητήσει μορφές παρουσίας εκεί όπου έχει αποκοπεί από κάθε άλλη συλλογική πολιτική έκφραση. Ο «λαός» λειτουργεί για τον Μινασιάν ως έσχατη μορφή πολιτικοποίησης με όρους κινήματος σε στιγμές απονομιμοποίησης της κρατικής εξουσίας. Σε συνθήκες όπου η παραδοσιακή ή η όποια εργατική φιγούρα απουσιάζει και κυριαρχεί η γκετοποίηση, όπου η πολιτική εκπροσώπηση βρίσκεται σε κρίση και οι θεσμοί αναπαραγωγής (εκπαίδευση, στέγη, ασφάλιση κ.λπ.) αποδιαρθρώνονται, τα εθνικά σύμβολα μπορούν, κατά την άποψή του, να μετατραπούν σε οχήματα της ταξικής οργάνωσης των αποκλεισμένων. Ειδικά μέσα στους θύλακες της ζωής των «υπεράριθμων» –στρατόπεδα προσφύγων, εργατικά προάστια–, το έθνος και η θρησκεία λειτουργούν ως υποκατάστατο κοινότητας και τα εθνικά σύμβολα σαν τα τελευταία διαθέσιμα σημεία σημασιοδότησης της κοινωνικής αγανάκτησης. Ο Μινασιάν υποστηρίζει πως αυτά τα σύμβολα είναι πιθανό να ξεφύγουν από τον έλεγχο των διευθυντικών και στρατιωτικών θεσμών, να αποκτήσουν αυτόνομη δυναμική, να χρησιμοποιηθούν ως «σημαίες χωρίς κράτος», εκφράζοντας την επιθυμία για εκπροσώπηση εκεί όπου δεν υπάρχει πολιτικός λόγος των από κάτω.

Παρά, επομένως, τη μεγάλη συνεισφορά του Μινασιάν, που αναδεικνύει ότι *ακόμα και στις χωματερές του καπιταλισμού υπάρχουν τάξεις και ταξική πάλη*, ο ίδιος καταλήγει να αποδίδει κάποια εγκυρότητα σε ένα αντι-αποικιακό πρόταγμα εθνικής απελευθέρωσης. Και παρόλο που αναγνωρίζει το μοτίβο της εθνικοποίησης των αγώνων από πολιτικά εθνικοαπελευθερωτικά μορφώματα (π.χ. Φατάχ), αφήνει να εννοηθεί ότι μακριά από αυτά, σε μια «αντι-ιεραρχική» βάση, ένας αγώνας που πραγματοποιείται πίσω από την ταυτότητα ενός «λαού» μπορεί να έχει μια κοινωνική διάσταση (με τις ταξικές αντιθέσεις βέβαια παρούσες) και άρα μπορούμε να είμαστε αλληλέγγυοι στον αγώνα ενός «λαού» σε μια κριτική βάση. Συμφωνούμε με αυτήν την άποψη μόνο στον βαθμό που έχουμε να κάνουμε με αγώνες που βάζουν σε προτεραιότητα τα κοινωνικά-ταξικά ζητήματα και οι οποίοι δεν συντονίζονται στη βάση ενός οράματος σύστασης έθνους-κράτους. Ο Μινασιάν αφήνει θολό το αν οι αγώνες στους οποίους αναφέρεται έχουν κυρίαρχα κοινωνική διάσταση και τι είδους είναι η αλληλεγγύη που προτείνει. Από τη δική μας σκοπιά, μέσω της εθνικοποίησης των

αγώνων, τα εθνικά σύμβολα γίνονται **φетиχοποιημένες** εκφράσεις της ανάγκης για την ταξική πάλη: ενώ είναι οι ταξικές ανάγκες που βρίσκονται πίσω από τη αγωνιστική συνάντηση των προλετάρων και ενώ η εθνικοποίηση αποτελεί το μέσο διάλυσης αυτής της συνάντησης, τα εθνικά σύμβολα εμφανίζονται ως μέσα συσπείρωσης, μυστικοποιώντας τη διαφοροποίηση μεταξύ των ταξικών αναγκών και των εθνικών πολιτικών αιτημάτων.

Το κεντρικό ζήτημα στην περιοχή θεωρούμε ότι είναι ο ρατσισμός, η **φυλετική διαστρωμάτωση** του προλεταριάτου. Οι κοινωνικές διαφοροποιήσεις μεταξύ προλετάρων και η επακόλουθη ρατσιστική διαστρωμάτωση οικοδομούνται με βάση την αντικειμενική πολυδιάσπαση του προλεταριάτου εντός της καπιταλιστικής (ανα)παραγωγής – οι διαιρέσεις που φαινομενικά παρουσιάζονται ως προς την εθνότητα καταγωγή ή την πολιτισμική αναγνώριση, ουσιαστικά αφορούν στη θέση εντός του κοινωνικού καταμερισμού της εργασίας. Όπως το έθεσε και ο Ζιλ Ντωβέ σχολιάζοντας το ζήτημα της εξέγερσης των Μπόερς το 1922 στη Νότια Αφρική:

Ο προλεταριακός διχασμός δεν είναι σχεδιασμένη πολιτική πονηρών αφεντικών που χειραγωγούν αντίπαλες κοινωνικές ή εθνικές ομάδες· προκύπτει από την εργασία που ανταγωνίζεται τον εαυτό της για καλύτερες συνθήκες. Το σχετικό ερώτημα είναι αν αυτή η αναπόφευκτη διαχωριστική διαδικασία μπορεί να ξεπεραστεί. Εφόσον οι προλετάριοι παλεύουν για τη δουλειά, ειδικά στο σημερινό πλαίσιο της υψηλής ανεργίας, παλεύουν για μια θέση μέσα στον καπιταλισμό, ενάντια στα αφεντικά, αλλά μπορεί να είναι και ενάντια σε ανταγωνιστικούς προλετάρους. Παρότι υπάρχουν πολυάριθμα παραδείγματα συγκρούσεων στους χώρους εργασίας ή στις γειτονιές όπου διαφορετικές –και μερικές φορές αντίπαλες– ομάδες δρουν μαζί, οι προλετάριοι παραμένουν διχασμένοι εφόσον παλεύουν κυρίως ως εργασία.⁶

Η εθνικοποίηση είναι ο τρόπος που αποτυπώνεται στη σφαίρα της πολιτικής η ρατσιστική-καπιταλιστική διαστρωμάτωση στην περιοχή. Στην περίοδο που εξετάζουμε οι πολιτικές οργανώσεις του παλαιστινιακού εθνικισμού, ακόμη και στην απουσία κρατικής μορφής, συγκροτούν πρώιμες –πλην λειτουργικές– μορφές καπιταλιστικού κράτους· τόσο ως κράτος πρόνοιας και ενσωμάτωσης όσο και ως κράτος επιτήρησης, που αναλαμβάνει με **πελατειακούς όρους** την κοινωνική αναπαραγωγή των πιο πειθαρχημένων κομματιών της τάξης. Πρόκειται για μορφές παροχής εργασίας, φροντίδας, παιδείας ή προστασίας, εξαρτώμενες όχι από την υλική ανάγκη, αλλά από την πολιτική νομιμοφροσύνη, την εθνική ταύτιση ή την «κομματική πειθαρχία». Έτσι, το πεδίο της κοινωνικής αναπαραγωγής μετατρέπεται σε χώρο **εσωτερικής διαίρεσης** της παλαιστινιακής εργατικής τάξης, μεταξύ των ενταγμένων και των αποκλεισμένων, των «πολιτικά χρήσιμων» και του πλήθους. Αυτό το πλέγμα θεσμών είναι πολύ συγκεκριμένο και εκτείνεται από τα κοινωνικά δίκτυα της Χαμάς (στην περίπτωση της Γάζας) που προσφέρουν σχολεία, νοσοκομεία και οικογενειακά επιδόματα στις οικογένειες των «μαρτύρων», έως τη διαχείριση της ανθρωπιστικής βοήθειας και των διορισμών από την Παλαιστινιακή Αρχή, η οποία λειτουργεί ως ενδιάμεσος διαχειριστής ευρωπαϊκής και διεθνούς χρηματοδότησης με αντάλλαγμα την πειθαρχηση του πληθυσμού (στην περίπτωση της Δυτικής Όχθης). Αντίστοιχες λειτουργίες είχαν ήδη εμφανιστεί στην ΟΑΠ κατά τις δεκαετίες του '70 και του '80 στα στρατόπεδα της Ιορδανίας, του Λιβάνου και της Τυνησίας, όπου οι οργανώσεις συνδύαζαν τον ένοπλο εθνικισμό με τη διανομή πόρων και τη δομική ιεραρχία, αναπαράγοντας διακρίσεις ανάμεσα στους πιστούς μαχητές και τον λιγότερο ένθερμο παλαιστινιακό πληθυσμό.

6. "White Riot, 1922", Gilles Dauve, 2018.

Η υποκειμενικότητα των εκμεταλλεόμενων δεν συγκροτείται εδώ, γύρω από την άρνηση της εκμετάλλευσης ή την επαναστατική ρήξη με την καπιταλιστική τάξη πραγμάτων, αλλά γύρω από την αγωνιώδη διαχείριση της θέσης τους εντός ενός πελατειακού μηχανισμού διανομής, αξιολόγησης και πειθάρχησης. Η ίδια η ιδιότητα του «αγωνιστή» ή του «πολίτη» σχετίζεται άμεσα με τη χρησιμότητα προς το εθνικό σχέδιο. Στο πλαίσιο αυτό, η πρόσδεση του παλαιστινιακού προλεταριάτου στο επικείμενο εθνικό σχέδιο δεν λειτουργεί μόνο ως **ψευδής συνείδηση**, αλλά και ως **υλική ανάγκη** επιβίωσης, οργανωμένη από φορείς που αντικειμενικά λειτουργούν ως δεσμοφύλακες του πλεονάζοντος προλεταριάτου. Έτσι, η εργατική τάξη δεν συγκροτείται ως τάξη, αλλά αναδιπλώνεται πάνω στις ίδιες της τις διασπάσεις –φυλετικές, πολιτισμικές, πολιτικές– αναζητώντας ένταξη όχι ως τάξη για τον εαυτό της, αλλά ως πελάτης του εθνικού μηχανισμού. Αυτή η συνθήκη αποτελεί ένα από τα βασικά εμπόδια για τη χειραφετητική προοπτική στην περιοχή.

Ξαναγυρίζοντας στον Μινασιάν και τους Aufheben, μπορούμε να δούμε τις διαφορές των αναλύσεών τους να συγκροτούνται σε δύο διαφορετικές αντιλήψεις της ταξικής σχέσης. Οι Aufheben στη χρήση των εθνικών συμβόλων βλέπουν τον ενταφιασμό των ταξικών αγώνων, την καταστολή και την πειθάρχηση των ταξικών διεκδικήσεων, ενώ ο Μινασιάν βλέπει τα ταξικά επίδικα να μπορούν να εκφραστούν (και όχι να διαθλαστούν) μέσα από εθνικά λαϊκά σύμβολα. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι οι Aufheben βλέπουν το ποτήρι μισοάδειο, ενώ ο Μινασιάν μισογεμάτο, όσον αφορά τη συσπείρωση της εργατικής τάξης γύρω από την κατηγορία του λαού και τις όποιες προσδοκίες για την ανάδυση κοινωνικών χειραφετητικών αγώνων μέσα από αυτή τη συσπείρωση. Ο Μινασιάν είναι στους υπεράριθμους παλαιστίνιους, στο περιθώριο της καπιταλιστικής παραγωγής, που βρίσκει τη δυνατότητα της αυτόνομης ταξικής διεκδίκησης. Αυτή η αντίληψη της τάξης έχει άμεση αναφορά όχι μόνο στα ταξίδια του στη Δυτική Όχθη, αλλά και στα banlieues (προάστια) του Παρισιού και στους αγώνες των υπεράριθμων εκεί. Αντίθετα, οι Aufheben για να αναλύσουν τις ταξικές σχέσεις στην περιοχή κοιτάνε πέρα από τα σύνορα του μεταναστευτικού στρατοπέδου, αλλά και από τα κρατικά σύνορα δίνοντας στη γενίκευση των αγώνων στη Μέση Ανατολή και τη Δύση κεντρικό ρόλο για την ανάδυση ενός κοινωνικού κινήματος, ικανού να αναχαιτίσει τους εθνικισμούς στην περιοχή. Με τα δικά τους λόγια:

Τόσο ανάμεσα στους παλαιστίνιους όσο και ανάμεσα στους ισραηλινούς υπήρξαν τάσεις αντίστασης στην ενσωμάτωσή τους στις αντιτιθέμενες κρατικές μηχανές και την πολεμική λογική τους. Αλλά τελικά η μετατροπή αυτών των τάσεων σε κοινωνικό κίνημα που να είναι ικανό να ξεφύγει από αυτό το αδιέξοδο της αμοιβαίας ενδυνάμωσης των εθνικισμών δε μπορεί να γίνει εντός των ορίων αυτής της συγκεκριμένης διαμάχης. Αυτή η μετατροπή συνδέεται περισσότερο με τη γενίκευση των προλεταριακών αγώνων στη Μέση Ανατολή και ιδίως στη Δύση.⁷

7. "Πίσω από την Ιντιφάντα του 21ου αιώνα", Κόκκινο Νήμα & περιοδικό Ανάρες, 2005, σελ. 69.

Δεν είναι τυχαίο ότι οι Aufheben γράφουν για τη Δεύτερη Ιντιφάντα στον απόηχο του κινήματος κατά της παγκοσμιοποίησης που έχει αναδείξει τη δυνατότητα ανάπτυξης διεθνών κινήματων.⁸ Εν τω μεταξύ, στη θεωρία που έχουν διαμορφώσει για τον εθνικισμό, στο πλαίσιο της κατανόησης των Γιουγκοσλαβικών Πολέμων,⁹ η κεντρική λειτουργία της εθνικοποίησης είναι η αποτροπή των διεθνιστικών αγώνων.

Η απάντηση του κεφαλαίου στα κινήματα που ξεσπάζει σήμερα στη Μέση Ανατολή, στη Δύση και σε όλο τον κόσμο περνάει μέσα από την αναζωπύρωση και την κλιμάκωση του πολέμου, την επένδυση στην ανασφάλεια και την ευρεία στρατιωτικοποίηση της κοινωνίας. Η αντίφαση μεταξύ περιττότητας και αναγκαιότητας του προλεταριάτου ξαναμπάνει σε πρώτο πλάνο και τα όρια ρευστοποιούνται περαιτέρω. Το ζήτημα της εθνικοποίησης των αγώνων τίθεται όλο και πιο επιτακτικά, με νέες και παλιές μορφές, προσαρμοσμένες στην όλο και βαθύτερη κρίση. Οι προλεταριακοί αγώνες, το πραγματικό περιεχόμενο της κρίσης που μαίνεται, χρειάζονται την έμπρακτη κριτική της εθνικοποίησης που μόνο οι ίδιοι μπορούν να ασκήσουν, την επαναστατική ανακάλυψη υλικών μορφών οργάνωσης, την υπέρβαση των διαχωρισμών και των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων στην ολότητά τους.

Ματατζήδες της Παλαιστινιακής Αρχής επί τω έργω... Από διαδήλωση στη Χεβρώνα τον Φλεβάρη του 2017

8. "Anti-capitalism as an ideology... and as a movement?", Aufheben #10, 2002.

9. "Class Decomposition In The New World Order: Yugoslavia Unravelling", Aufheben #2, 1993.

ΜΕΡΟΣ Ι

1.

Το Ισραήλ ως Μέθοδος

Στα τέλη Ιανουαρίου 2025, η Tamar Gozansky, ιστορικό στέλεχος του αριστερού κόμματος Hadash, σε μια συνέντευξή της στην εφημερίδα Haaretz,¹⁰ υποδεικνύει δύο μεθοδολογικές προϋποθέσεις, οι οποίες από πολιτική άποψη είναι σημαντικές όσον αφορά την κατανόηση της συγκυρίας που διαμορφώθηκε μετά την 7η Οκτωβρίου: (α) Ο τρέχων πόλεμος στη Γάζα πρέπει να συνδεθεί με την ισραηλινο-παλαιστινιακή σύγκρουση, η οποία διαρκεί εδώ και πολλές δεκαετίες. Με άλλα λόγια, χρειάζεται να δοθεί το απαραίτητο ιστορικό βάθος ώστε να μπορέσει να αναδειχθεί όλη η συνθετότητα και η αντιφατικότητα των κοινωνικών σχέσεων που οδήγησαν στην παραγωγή του παρόντος. (β) Το καθεστώς που εκπροσωπεί ο Νετανιάχου μπορεί να ανατραπεί μόνο μέσω μιας εξέγερσης και όχι μέσω της συνέχισης των πολεμικών εχθροπραξιών. Ωστόσο, αφήνει να εννοηθεί ότι ισχύει και το αντίστροφο: ο πόλεμος, στην παρούσα μορφή και λειτουργία του, δεν θα σταματήσει παρά μόνο με την πτώση του καθεστώτος διαμέσου μιας ανατρεπτικής διαδικασίας.

Πώς έχουμε φτάσει στο σημείο αυτές οι προϋποθέσεις, αναντικατάστατες στην κριτική τους ικανότητα, να έχουν τεθεί στο περιθώριο της δημόσιας αντιπαράθεσης εδώ και δύο χρόνια; Η αναζήτηση πιθανών απαντήσεων σε αυτό το ερώτημα οφείλει να θέτει στο επίκεντρο την υποχώρηση του εργατικού κινήματος, ως ορίζοντα της κοινωνικής κριτικής και να μην την ανάγει σιωπηρά σε προσωρινό φαινόμενο που μένει σύντομα να αιραφθεί. Ανεξάρτητα, ωστόσο, από τις όποιες διαφωνίες μας με το πολιτικό πρόγραμμα του κόμματος από το οποίο προέρχεται η Gozansky, δεν θεωρούμε τυχαίο ότι η επαναφορά της ταξικής ανάλυσης και των μορφών αγώνα του προλεταριάτου στο προσκήνιο –οπωσδήποτε έχοντας ειδικό βάρος ως μοναδικά μέσα μπλοκαρίσματος του πολέμου– γίνεται από ανθρώπους που έχουν συμμετάσχει ενεργά σε αυτούς τους αγώνες και γνωρίζουν την ιστορία του εργατικού κινήματος.¹¹ Η υιοθέτηση της ταξικής ανάλυσης ως κριτικής των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων δεν μπορεί ποτέ να αποτελέσει μια αφηρημένη θεωρία, μια απλή οπτική γωνία δίπλα σε άλλες, γιατί συνιστά ταυτόχρονα μέθοδο ανάγνωσης της πραγματικότητας που διαμορφώνει η εξουσία του κεφαλαίου και πρόσκληση για τον μετασχηματισμό της.

10. "To Dislodge Netanyahu, You Need a Revolt": An Interview With an Israeli Communist Icon", Haaretz, 23.1.25.

11. Δεν είναι τυχαίο ότι, ήδη από 2018, στον πρόλογο του βιβλίου της, Mizrahi Communists, ασκεί κριτική στην μετα-αποικιακή αντίληψη, η οποία αποκρύπτει ακριβώς τους κοινούς αγώνες μεταξύ εβραίων και αράβων στην επικράτεια Ισραήλ-Παλαιστίνη.

Από την αρχή (1920), η γεωγραφική επικράτεια του σημερινού Ισραήλ-Παλαιστίνης διαπεράστηκε από θεμελιώδεις αντιφάσεις, οι οποίες οφείλονταν στην ιδιότητά της να αποτελεί έδαφος εντολής και όχι αποικίας. Καθώς αυτή αποτελούσε έδαφος της πρώην οθωμανικής αυτοκρατορίας, ανατέθηκε στη Μεγάλη Βρετανία να «προετοιμάσει» τους υπό απελευθέρωση λαούς που κατοικούσαν εκεί να αναλάβουν μόνοι τους την ευθύνη της διακυβέρνησής τους μετά από ένα εύλογο χρονικό διάστημα, ωστόσο, πάντα υπό την επίβλεψη της Κοινωνίας των Εθνών, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στις αποικίες, όπου ο σκοπός είναι η μακροχρόνια εκμετάλλευση και ο απόλυτος έλεγχος. Το αίτημα για εθνικό αυτοκαθορισμό –σύμφωνα με την άποψη που τότε υποστήριζαν τόσο ο Λένιν, όσο και ο πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών Γουίλσον, αντανάκλωντας τις διαθέσεις των υπό διαμόρφωση λαών ανά την υφήλιο, άρα και των εβραίων και των αράβων– συγκρουόταν στην εφαρμογή του με τη διάθεση των τότε υπερδυνάμεων (Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία) να συμπεριφερθούν ως ιμπεριαλιστές κατακτητές προτάσσοντας τα δικά τους ιδιαίτερα συμφέροντα. Επιπλέον, παρά τα πολλά προβλήματα που έφερε μαζί του το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η νεόκοπη βρετανική κυριαρχία δεν θα θέσει ως πρώτη προτεραιότητα τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού, αλλά τη συνέχεια του κράτους μέσω της ανανέωσης της ισχύος βασικών οθωμανικών νόμων και θεσμών. Αργότερα, και ενώ τα ευρωπαϊκά κράτη έχτιζαν υψηλά προστατευτικά τείχη κατά τη διάρκεια της κρίσης της δεκαετίας του '30, η Κοινωνία των Εθνών απαγόρευε στη *Βρετανική Εντολή* να κάνει διακρίσεις στην εμπορική της πολιτική έναντι οποιουδήποτε άλλου κράτους. Για αυτό και οι Βρετανοί αρνήθηκαν στην Παλαιστίνη τα προνόμια που χορηγούσαν στις αποικίες τους όσον αφορά στην πρόσβαση στις αγορές της Βρετανικής Κοινοπολιτείας,¹² με αποτέλεσμα οι συνέπειες της ελεύθερης κίνησης των δυνάμεων του κεφαλαίου στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα να είναι βαριές.

Η Ιερουσαλήμ στην περίοδο της Βρετανικής Εντολής.

12. Η βρετανική πολιτική του "trusteeship" προέβαλε την εικόνα της αυτοκρατορίας ως «θεματοφύλακα» που όφειλε να καθοδηγεί τις αποικίες της προς την πρόοδο. Στο ίδιο πνεύμα, τα Colonial Development and Welfare Acts (1929, 1940, 1945) χρηματοδότησαν έργα υποδομής, εκπαίδευσης και υγείας, με σκοπό να σταθεροποιηθεί η εξουσία, να ενσωματωθούν οικονομικά οι αποικίες και να προληφθούν κοινωνικές αναταραχές και εξεγέρσεις, νόμοι που δεν εφαρμόστηκαν στην περίπτωση της Βρετανικής Εντολής στην περιοχή της Παλαιστίνης.

Τα συνδικάτα, των οποίων η ίδρυση είχε γίνει ανεκτή από τη Βρετανική Εντολή¹³ δεν θα κατορθώσουν να ανακόψουν τις συνέπειες της κρίσης. Ωστόσο, ήδη από το 1939, χρονολογούνται οι πρώτες παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας που συνδέουν τους μισθούς με το κόστος διαβίωσης, αναπροσαρμόζοντάς τους ανάλογα. Η *Αραβική Εξέγερση* (1936-39) μπορεί να είχε ηττηθεί, όμως είχε καταστεί σαφές στους κρατούντες μέχρι πού μπορούν να φτάσουν τα προλεταριακά στρώματα της πόλης και της υπαίθρου, εάν αισθανθούν ότι αδικούνται. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η μισθωτή εργασία αποκτά περαιτέρω αναγνώριση και δικαιώματα μέσω της εθνικής σύμβασης εργασίας που συνάπτεται το 1942 –με τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο σε πλήρη εξέλιξη– μπορούμε βάσιμα να ισχυριστούμε ότι η ίδρυση του κράτους του Ισραήλ θεμελιώνεται ειδικά πάνω σε αυτού του τύπου την αναγνώριση της μισθωτής εργασίας, πέρα από την «κατάκτηση της εργασίας» που ευαγγελιζόταν ο εργατικός σιωνισμός.

Το βάθεμα της καπιταλιστικής οργάνωσης της εργασίας και της συσσώρευσης κεφαλαίου στην επικράτεια της Βρετανικής Εντολής θα επηρεάσει τον τρόπο με τον οποίο οργανώνονται εσωτερικά, αλλά και αναγνωρίζονται πολιτικά από την κεντρική εξουσία, τόσο η αραβική όσο και η εβραϊκή κοινότητα, καθώς είναι ήδη ταξικά διαστρωματωμένες. Και αν για τους Άραβες αυτό θα σημαίνει, γενικότερα μιλώντας, κοινωνικό υποβιβασμό και προλεταριοποίηση, στην περίπτωση του εβραϊκού *Yishuv*¹⁴ οι εξελίξεις θα σφραγιστούν από την επικράτηση του εργατικού σιωνισμού, ειδικά μετά το 1923. Στην εβραϊκή πλευρά, το κεφάλαιο, η εργασία και η γη θα σχετιστούν μεταξύ τους με τον ιδιαίτερο τρόπο που τους αντιστοιχεί στα πλαίσια ενός εθνικού σχεδίου με στόχο την ίδρυση ενός κράτους-καταφύγιο από τους διωγμούς. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος, για τον οποίο δεν μπορεί να στοιχειοθετηθεί μια μονοσήμαντη σχέση εκμετάλλευσης της μιας κοινότητας (της αραβικής) από την άλλη (την εβραϊκή).

Το εβραϊκό προλεταριάτο της Ανατολικής Ευρώπης είχε έρθει αντιμέτωπο με την αδυναμία να ενσωματωθεί στον αγώνα των γηγενών προλετάρων και, συνεπώς, να επιδιώξει τη χειραφέτησή του μέσω της συμμετοχής στους αγώνες της εργατικής τάξης διεθνώς.¹⁵ Πέρα από όσους είχαν κατορθώσει να φύγουν ως μετανάστες, μόνο μια μειοψηφία μπόρεσε να ξεφύγει από το γκέτο στο οποίο ήταν περιορισμένη η μάζα των εβραίων προλετάρων και να ενταχθεί στα «ντόπια» ρωσικά ή πολωνικά κόμματα. Αλλά ο κοινωνικός και πολιτικός αποκλεισμός αυτού του προλεταριάτου ευνόησε επίσης την εμφάνιση μιας άλλης μαχητικής φράξιας, η οποία παρέμεινε προσκολλημένη στο γκέτο και η οποία, ως αποτέλεσμα των πογκρόμ, αναζήτησε τη δική της σοσιαλιστική λύση: έναν εβραϊκό «σοσιαλισμό», έναν σοσιαλισμό βασισμένο στον σιωνισμό. Ο «δεύτερος» σιωνισμός, δίπλα και ανταγωνιστικά στον αστικό, είχε γεννηθεί. Καθώς οι εβραίοι προλετάριοι εμποδίζονταν να ενσωματωθούν και να αγωνιστούν ως τάξη στην παραγωγική βάση της Ανατολικής Ευρώπης, οι σιωνιστές υποστήριζαν την κατάκτηση μιας άλλης βάσης (στην Παλαιστίνη), όπου θα μπορούσαν να πραγματοποιήσουν τον σοσιαλισμό και τη χειραφέτηση και όπου ο εβραϊκός λαός θα γινόταν επιτέλους «ένας λαός σαν όλους τους άλλους», ενσωματωμένος στην παραγω-

13. Την ίδια στιγμή που π.χ. στην αποικιακή Ινδία χρειάστηκε να προηγηθούν πάνω από 100 χρόνια συμβολαϊκής εργασίας χωρίς συλλογικά δικαιώματα η οποία οδήγησε στη διασπορά των ινδών εργατών σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του πλανήτη. Το πρώτο συνδικάτο θα ιδρυθεί στο Μαντράς το 1918, την ίδια χρονιά που οι Βρετανοί αναλαμβάνουν τη διοίκηση της Παλαιστίνης. Είναι πολύ πιθανό να έπαιξε σημαντικό ρόλο στην αλλαγή πολιτικής η επιτυχία της ρωσικής επανάστασης έναν χρόνο νωρίτερα.

14. Το εβραϊκό *Yishuv* (יִשׁוּב) αναφέρεται στις εβραϊκές κοινότητες και οικισμούς που δημιουργήθηκαν από τους σιωνιστές μετά το 1880 και αποτέλεσαν τον πυρήνα του μελλοντικού ισραηλινού κράτους.

15. Όσα ακολουθούν, προέρχονται από το αφιέρωμα στον σιωνισμό του γαλλικού περιοδικού *Le Brise-Glace*, τεύχη 2-3 και 4, άνοιξη 1989-καλοκαίρι 1990.

γική διαδικασία. Ακριβώς γιατί «η χειραφέτηση του εβραϊκού λαού θα είναι έργο της εβραϊκής εργασίας ή δεν θα υπάρξει», ο εργατικός σιωνισμός, και ο συνακόλουθος εποικισμός της Παλαιστίνης, αποτελούν πρώτα και κύρια έκφραση ενός εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος.

Τα θεμέλια μιας εβραϊκής οικονομίας στην Παλαιστίνη δημιουργήθηκαν υπό την ηγεσία των σοσιαλιστικών σιωνιστικών κομμάτων, με βάση τις αρχές της κρατικής καπιταλιστικής ιδεολογίας. Δεν οικοδομήθηκε από ιδιωτικές επενδύσεις σύμφωνα με τους νόμους της αγοράς, αλλά από τη Histadrut, το εβραϊκό εργατικό συνδικάτο που ιδρύθηκε το 1920. Η Histadrut δημιούργησε και οργάνωσε μια εβραϊκή βιομηχανία, βασισμένη στο μονοπώλιο της «εβραϊκής εργασίας», όπου επέβαλε τα επίπεδα μισθών των ειδικευμένων ευρωπαϊών εργατών που δικαιούνταν οι εβραίοι εργάτες από την Ανατολική Ευρώπη, οι οποίοι ήταν οι ίδιοι ειδικευμένοι τεχνίτες. Αυτή η εβραϊκή βιοτεχνία, η οποία αρνήθηκε να απασχολήσει τη φτηνή, ανειδίκευτη εργασία των παλαιστίνων εργατών, αναπτύχθηκε επομένως κάτω από συνθήκες μη κερδοφορίας που ήταν εντελώς αντίθετες με τους νόμους της αγοράς, πράγμα αδιανόητο, αν ο σιωνισμός ήταν μια απλή αστική αποικιοκρατία. Έχοντας επιβάλει το μονοπώλιο της «εβραϊκής εργασίας», η Histadrut επέβαλε επίσης το μονοπώλιο του «εβραϊκού εμπορίου», οργανώνοντας έτσι τον εβραϊκό πληθυσμό σε έναν καταναλωτικό συνεταιρισμό. Η ηγεμονία της σοσιαλιστικής και εργατικής ιδεολογίας στο εσωτερικό του σιωνισμού κατέστησε επομένως δυνατή τη δημιουργία των γεωργικών και βιομηχανικών θεμελίων ενός έθνους, αγνοώντας τους νόμους του καπιταλιστικού ανταγωνισμού.

Αυτό δεν σημαίνει, φυσικά, ότι ο σοσιαλιστικός σιωνισμός ήταν με οποιονδήποτε τρόπο αντικαπιταλιστικός. Προϊόν της ήττας της προλεταριακής επανάστασης στην Ευρώπη και του αντισημιτισμού, ο σοσιαλιστικός σιωνισμός ήταν η πρώτη *δογματική* διατύπωση στην ιστορία της θεωρίας του σοσιαλισμού σε μια ενιαία χώρα, η πραγμάτωση του οποίου αποτελεί παράδειγμα ενός κινήματος που ενσωματώθηκε με τον δικό του τρόπο (αντι-αστικό, αντι-ανταγωνιστικό) στην παγκόσμια λογική του κεφαλαίου. Σε αντίθεση με τον σταλινισμό, ο σοσιαλιστικός σιωνισμός δεν μπορούσε να επιβάλει τον «καθαρό» κρατικό καπιταλισμό στην παλαιστινιακή κοινωνία. Έπρεπε ουσιαστικά να «αγοράσει» την εθνική του βάση πριν τη μετασχηματίσει και για να το κάνει αυτό, χρειαζόταν τα κεφάλαια της δυτικής εβραϊκής αστικής τάξης (η οποία είχε συμφέρον από την επιτυχία του εγχειρήματος προκειμένου να εκτονώσει το εκρηκτικό ζήτημα των εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης). Επομένως, έπρεπε να κάνει χώρο για την αστική τάξη μέσα στην κοινωνία που οικοδομούσε. Την κοινωνική βάση αυτής της αστικής τάξης αποτέλεσαν οι αστοί και οι μικροαστοί που κατέφυγαν στην Παλαιστίνη τη δεκαετία του '30 για να γλιτώσουν από τις αντισημιτικές διώξεις στην Ευρώπη. Αυτό οδήγησε στον σχηματισμό ενός ιδιωτικού τομέα παράλληλα με τον τομέα της «εργατικής οικονομίας» που διοικούσε η Histadrut.

Το τίμημα για την απόκτηση της γης ήταν μεγάλο και αυτό δεν οφειλόταν μόνο στη ραγδαία άνοδο των τιμών καθ' όλη τη διάρκεια της Βρετανικής Εντολής. Η αντίδραση των αράβων στον εβραϊκό εποικισμό είχε εκδηλωθεί αρχικά απέναντι στον ερχομό των πρώτων μεταναστών, στα τέλη του 19ου αιώνα, οπότε το ξέσπασμα εκτεταμένων σχετικών ταραχών το 1929 και η επιβολή καθεστώτος έκτακτης ανάγκης εκ μέρους της βρετανικής διοίκησης δεν άφηνε περιθώρια παρερμηνείας ή αναβλητικότητας. Η επιβολή ποσοστώσεων στην εβραϊκή μετανάστευση θα αποτελέσει ένα μέτρο-σταθμό, όσον αφορά τη διατήρηση των εσωτερικών ισορροπιών, έστω και προσωρινά, για δυο βασικούς λόγους.

Πρώτον, αφήνοντας στα χέρια της βρετανικής διοίκησης μόνο το ποσοτικό κομμάτι, δηλαδή τον καθορισμό του αριθμού των εβραίων που επιτρεπόταν να εισέλθουν στην επικράτεια σε καθορισμένα χρονικά διαστήματα, επέτρεψε στην εβραϊκή ηγεσία να διατηρήσει τον ποιοτικό έλεγχο, δηλαδή ποιοι και από πού θα έπαιρναν στα χέρια τους το πιστοποιητικό μετανάστευσης. Σε κάθε περίπτωση, η βρετανική στήριξη στο σιωνιστικό σχέδιο δεν ήταν ούτε μόνιμη ούτε μονοσήμαντη, καθώς έπρεπε να ληφθούν σοβαρά υπόψη και τα αραβικά συμφέροντα.

Δεύτερον, καθώς οι ροές μεταναστών δεν αφορούσαν μόνο όσους ήθελαν να έρθουν στην Παλαιστίνη, αλλά και αυτούς που πλέον δεν επιθυμούσαν να παραμείνουν εκεί, η επιλογή της γης που μπορούσε και έπρεπε να αγοραστεί έφτασε να καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από το προφίλ των εβραίων που ήταν κάθε φορά διαθέσιμοι. Κατά συνέπεια, ο παράγοντας «εργασία» της τριαδικής φόρμουλας¹⁶ αποκτούσε ιδιαίτερη σημασία, καθώς επηρέαζε τη δυνητική αξία της ίδιας της γης, την ίδια τη (διαφορική) γαιοπρόσοδο.¹⁷ Διατυπωμένο διαφορετικά, η αξία της εργασιακής δύναμης γινόταν ο ουσιώδης παράγοντας καθορισμού των όποιων περιθωρίων κερδοφορίας, τη στιγμή που όλοι οι υπόλοιποι περιορισμοί εμφανίζονταν ανελαστικοί. Γι' αυτό και, για παράδειγμα, ήδη από τη δεύτερη δεκαετία του εικοστού αιώνα, επιλέχθηκαν οι εβραίοι της Υεμένης ως εκείνο το τμήμα της μεταναστευτικής εργασιακής δύναμης που θα μπορούσε να υποτιμηθεί περαιτέρω ανταγωνιζόμενο τους άραβες εργάτες, όπου αυτό κρινόταν απαραίτητο.¹⁸

Κατά τη διάρκεια της αραβικής εξέγερσης του 1936, θα καταστεί εμφανές ότι είχε θεμελιωθεί ένας στέρεος δεσμός μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας στην εβραϊκή πλευρά διαμέσου του σιωνιστικού σχεδίου. Μπορούμε να προσδιορίσουμε αυτόν τον δεσμό ως μια μορφή *κοινωνικού κράτους*, η οποία δεν βασιζόταν θεμελιακά σε ένα βιομηχανικό μοντέλο οργάνωσης εργασίας που θα είχε καταστεί κοινωνικά κυρίαρχο, αλλά σε ένα περιβάλλον διευρυμένων σχέσεων εμπορικού/γεωργικού καπιταλισμού. Η γη τίθεται στο επίκεντρο ως μέσο αξιοποίησης του κεφαλαίου και ως μέσο ενσωμάτωσης των εβραίων μεταναστών που καταφθάνουν στην περιοχή, με όλα τα εμπόδια που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Η εθνική συμβολική επένδυσή της, εντούτοις, θα συνδέεται άρρηκτα με την εβραϊκή εργασία και την εξασφάλιση των προνομιών της.¹⁹

Το σύγχρονο κράτος του Ισραήλ, που θα προκύψει το 1948 μετά τον νικηφόρο πόλεμο εναντίον των γειτονικών αραβικών κρατών, θα έχει ως θεμέλιό του αυτό το κοινωνικό κράτος και σύμβολο το αυτοδιαχειριζόμενο κιμπούτς, αυτονομία χωρίς κανείς να μπορεί πλέον να αγνοεί τον βαθμό στον οποίο επιδιώχθηκε να εφαρμοστεί η ναζιστική «τελική λύση». Η σχετική βιομηχανική ανάπτυξη που θα ακολουθήσει, βασισμένη σε μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, θα υπαχθεί, από τη μία, σε αυτό το μοντέλο, θα επεκτείνει αυτόν τον συμβιβασμό μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας

16. Γη, Εργασία και Κεφάλαιο συνθέτουν το πλαίσιο εντός του οποίου παράγεται η αξία στον καπιταλισμό. Η σχέση μεταξύ τους καθορίζει τα όρια της παραγωγικότητας και της κερδοφορίας.

17. Η διαφορική γαιοπρόσοδος είναι όρος που χρησιμοποιεί ο Μαρξ για να αναφερθεί στο επιπλέον κέρδος που προκύπτει λόγω των διαφόρων ποιοτικών χαρακτηριστικών και της άνισης παραγωγικότητας της γης. Αν ένα κομμάτι γης έχει καλύτερα χαρακτηριστικά (π.χ. γονιμότητα, τοποθεσία), τότε παράγει περισσότερη αξία με μικρότερο κόστος εργασίας και κεφαλαίου. Αυτή η διαφορά στην παραγωγικότητα μεταφράζεται σε επιπλέον κέρδος (υπεραξία), την οποία καρπώνεται ο ιδιοκτήτης της γης ως «διαφορική γαιοπρόσοδο». Όπως δείχνουμε, η αξία της γης στην Παλαιστίνη δεν καθοριζόταν μόνο από την αγορά και την τοποθεσία, αλλά επίσης και από την αξία της εργασιακής δύναμης που ήταν διαθέσιμη κάθε φορά. Δηλαδή, αναλόγως του προφίλ του μετανάστη-εργάτη (πιο παραγωγικό), τόσο μεγαλύτερη ήταν η δυνητική κερδοφορία που θα μπορούσε να αποδώσει η γη και τόσο αρμονικότερη η ενσωμάτωσή του στο σιωνιστικό σχέδιο, εξού και η αναφορά στη διαφορική γαιοπρόσοδο.

18. Επί αυτών των ζητημάτων, η συλλογιστική που αναπτύσσεται στο Baruch Kimmerling, *Zionism and Territory: the socio-territorial dimensions of zionist politics*, University of California, 1983, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη.

19. Ένας επιπλέον βασικός λόγος που συνηγορεί στο να μπορούμε να μιλάμε για μια μορφή κοινωνικού κράτους βασισμένου στον εμπορικό/γεωργικό καπιταλισμό και σε ένα σχετικά φιλελεύθερο ημικρατικό πλαίσιο είναι το γεγονός ότι όλη αυτή η διαδικασία λαμβάνει χώρα σε ένα έδαφος όπου η εβραϊκή εργατική τάξη διαθέτει σημαντική παρουσία στη λεγόμενη σφαίρα της κοινωνίας των πολιτών (κόμματα, συνδικάτα, ομίλους, πολιτιστικούς και άλλους συλλόγους κ.α.) και είναι αναγνωρισμένη από το επίσημο θεσμικό πλαίσιο της Βρετανικής Εντολής. Η σύγκριση με τη γαλλική αποικιακή Αλγερία είναι διαφωτιστική: τα πρώτα συνδικάτα δημιουργούνται το 1898, 68 χρόνια μετά την εισβολή και την ανατροπή του τοπικού καθεστώτος, στα οποία μάλιστα δεν επιτρέπεται να συμμετέχουν ντόπιοι εργάτες παρά μόνο έποικοι, καθώς αυτό απαγορευόταν από τον κώδικα ιθαγένειας που ίσχυε εκτός μητροπολιτικής Γαλλίας.

στα νέα πεδία της παραγωγής και της κατανάλωσης, από την άλλη. Οι αντιφάσεις, όμως, που αυτό παράγει θα παραμείνουν άλυτες και οξυμένες.

Σε ένα πρώτο επίπεδο, ταυτόχρονα με το κυνήγι του (κομμουνιστικού) εσωτερικού εχθρού και τον συνακόλουθο έλεγχο φρονημάτων, θα αποκατασταθεί η αναγκαία ρατσιστική διαστρωμάτωση της εργασιακής δύναμης που μπορεί μεν να συνοδεύει κάθε ανάπτυξη των σχέσεων κράτους και κεφαλαίου, στην περίπτωση, ωστόσο, του Ισραήλ αποτελούσε θεμελιακό τρόπο επίλυσης των χρόνιων προβλημάτων παραγωγικότητας της εργασίας. Αυτός ο τρόπος έπρεπε τώρα να ανανεωθεί, καθώς στο νέο κράτος εισρέουν εκατοντάδες χιλιάδες νέοι μετανάστες, οι οποίοι για μεγάλο διάστημα παραμένουν επιδοτούμενοι καταναλωτές κρατικών συσσιτίων και δελτίων, χρήστες υπηρεσιών υγείας και περιθαλψης, ιδιοκτήτες κατοικίας κ.α. πριν βρουν την κατάλληλη θέση στην παραγωγική διαδικασία, ώστε να αποσπαστεί η αναγκαία ποσότητα υπεραξίας από αυτούς. Από πολιτικής άποψης, αυτή η διαδικασία θα κωδικοποιηθεί στον νόμο περί ιθαγένειας του 1952, παράλληλα με την καθιέρωση κέντρων προσωρινής κράτησης για τη νεοεισερχόμενη εβραϊκή εργασιακή δύναμη και την διακριτή μεταχείριση απέναντι στους Παλαιστινίους που επιλέγουν να παραμείνουν στη χώρα, φαινομενικά, μόνο, ως αναγνωρισμένοι φορείς ισότιμων πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

Διαδήλωση του Matzpen μπροστά από το κτίριο του Εργατικού Κόμματος στο Τελ Αβίβ, σε ένδειξη διαμαρτυρίας για τον εποικισμό στη Χεβρώνα, 12 Απριλίου 1981.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η κατάσταση δεν θα παραμείνει στάσιμη. Καθώς ο ισραηλινός καπιταλιστικός κοινωνικός σχηματισμός εξελίσσεται, φέρνει μαζί του και την εξέλιξη των εργαλείων διαχείρισης και υποτίμησης της εργασιακής δύναμης, τα οποία καθιστούν τη βία της εκμετάλλευσης περισσότερο αόρατη και βαθύτερα κοινωνικοποιημένη, αγγίζοντας ολοένα περισσότερες όψεις των κοινωνικών σχέσεων. Μπορεί το χρηματιστήριο του Τελ Αβίβ να ιδρύεται το 1953 και η Κεντρική Τράπεζα του Ισραήλ το 1954, ωστόσο η χρήση της νομισματικής υποτίμησης απέναντι στις προλεταριακές μισθολογικές διεκδικήσεις και προσδοκίες ενσωματώνεται στη νέα συνθήκη από την αρχή.²⁰ Ο αναδυόμενος πληθωρισμός θα οδηγήσει στην εγκατάλειψη των δελτίων στα

20. «Όταν ιδρύθηκε το κράτος του Ισραήλ, η ισραηλινή λίρα (που εισήχθη τον Αύγουστο του 1948) ήταν ισοδύναμη με τη λίρα στερλίνα. Ωστόσο, υπήρχε ένα δυσλειτουργικό σύστημα διασταυρούμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών, κληρονομιά των τελευταίων ετών της Βρετανικής Εντολής: ενώ η συναλλαγματική ισοτιμία μεταξύ του δολαρίου και της στερλίνας υποδήλωνε μια διασταυρούμενη ισοτιμία περίπου 0,250 IL ανά δολάριο (περίπου 4 IL ανά στερλίνα), η άμεση συναλλαγματική ισοτιμία μεταξύ της ισραηλινής λίρας και του δολαρίου (και οι υπονοούμενες ισοτιμίες με μερικά άλλα σκληρά νομίσματα) ήταν περίπου 0,333 IL ανά δολάριο (3 δολάρια ανά λίρα). Με την υποτίμηση της βρετανικής λίρας τον Σεπτέμβριο του 1949, η ισραηλινή λίρα παρέμεινε σε ισοτιμία με τη στερλίνα και η συναλλαγματική ισοτιμία με το δολάριο έγινε ίση με εκείνη της στερλίνας – 0,357 IL ανά δολάριο

τρόφιμα και των περιορισμών στις εισαγωγές ως μέτρα περιορισμού του ελλειμματικού εμπορικού ισοζυγίου και στην υιοθέτηση της πρώτης συνεκτικής περιοριστικής οικονομικής πολιτικής στις αρχές του 1952. Κεντρικό στοιχείο της θα είναι η ανανέωση και εκλέπτυνση της διολίσθησης της αξίας της ισραηλινής λίρας διαμέσου του συστήματος συναλλαγματικών ισοτιμιών, στόχος που αυτή τη φορά θα είναι δημόσια ανακοινωμένος.

Το 1952 θα είναι έτος κεντρικής σημασίας και για έναν ακόμα λόγο: η σύναψη συμφωνίας για την πληρωμή των γερμανικών αποζημιώσεων σε βάθος δεκαπενταετίας και η τελική ψήφισή της από την Κνεσέτ εν μέσω έντονων κινητοποιήσεων και θυελλωδών αντιδράσεων τόσο από τη δεξιά όσο και από την αριστερά του πολιτικού φάσματος, θα αποτελέσει κρίσιμο τεστ για τον αστικό κοινοβουλευτικό χαρακτήρα του πολιτεύματος.²¹ Στο εξής, αποκαθίσταται μια κυρίαρχη κρατική αφήγηση του εθνικού συμφέροντος πάνω και δίπλα από τους επιμέρους προσδιορισμούς του, η οποία είναι σε θέση να συμφιλιώνει τα αντιτιθέμενα συμφέροντα εντός του πολυκομματικού συστήματος εξεύρεσης ισορροπιών και συμβιβασμών. Και επιπλέον, επιδιώκεται να τεθεί σε πιο στέρεες βάσεις ένα μοντέλο συσσώρευσης που να μπορεί να συνδυάζει τη λιτότητα με τις έξτρα παροχές εκτός της σύνδεσης μισθού-παραγωγικότητας, την άνοδο του επιπέδου διαβίωσης και κατανάλωσης με τη διαρκή ανάπτυξη της οικονομίας, αναγνωρίζοντας, παρ' όλα αυτά, ότι οι ελλειμματικοί προϋπολογισμοί δεν μπορούν να συνεχίζονται επ' αόριστον.

Όταν το 1962 παίρνεται η απόφαση για εκ νέου υποτίμηση της ισραηλινής λίρας κατά 17%, έχει γίνει σαφές πια πως είναι το ίδιο το μεταπολεμικό μοντέλο ανάπτυξης που έχει φτάσει στα όριά του και πως το διακύβευμα πια είναι η ίδια η θεμελίωση της αστικής-καπιταλιστικής ηγεμονίας. Καθώς και αυτή η υποτίμηση δεν φέρνει τα αναμενόμενα αποτελέσματα –ενόψει και της επικείμενης λήξης των γερμανικών αποζημιώσεων, οι οποίες μεταξύ άλλων τροφοδοτούσαν τα κρατικά ταμεία με το τόσο αναγκαίο σκληρό συνάλλαγμα– η αύξηση του βαθμού εκμετάλλευσης παίρνει τα χαρακτηριστικά της άμεσης επίθεσης στη μισθωτή εργασία: το 1965, σχηματίζεται κυβέρνηση εθνικής ενότητας, η οποία θέτει σε εφαρμογή ένα σχέδιο τεχνητής επιβράδυνσης του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας.²² Με άλλα λόγια, χρησιμοποιείται το βιομηχανικό σαμποτάζ εκ μέρους των αφεντικών και ο εκβιασμός της ανεργίας, προκειμένου να ευθυγραμμιστούν οι εργατικές διεκδικήσεις σε ένα χαμηλότερο επίπεδο, συμβατό με την εδραίωση ενός νέου μοντέλου συσσώρευσης προσανατολισμένου στις εξαγωγές. Το άνοιγμα στον διεθνή ανταγωνισμό αναμενόταν οπωσδήποτε να πειθαρχήσει τόσο τους εργάτες και τις εργάτριες, όσο και, δευτερευόντως, εκείνους τους καπιταλιστές που δεν βιάζονταν να εκσυγχρονίσουν την παραγωγική διαδικασία τους, ικανοποιημένοι από τα προνόμια που τους προσέφερε η ένταξη στην ντόπια οικονομία.

Τους πρώτους μήνες του 1967, η ύφεση έχει φτάσει στο βαθύτερο σημείο της και αναπόφευκτα, από τη σκοπιά τουλάχιστον όσων γράφονται εδώ, τίθεται το ερώτημα αν το ξέσπασμα του πολέμου των έξι ημερών σχετίζεται με την εν εξελίξει κρατική πολιτική εκείνης της περιόδου. Λίγη σημασία έχει αν την αρχή την έκανε το αιγυπτιακό και το συριακό κράτος, εκμεταλλεζόμενα την

(2,80 δολάρια ανά λίρα). Έτσι, οι αλλαγές του Σεπτεμβρίου 1949 άφησαν την ισοτιμία της ισραηλινής λίρας έναντι ορισμένων νομισμάτων (κυρίως της στερλίνας) αμετάβλητη, αλλά έναντι ορισμένων άλλων νομισμάτων (κυρίως του δολαρίου ΗΠΑ) η λίρα υποτιμήθηκε κατά περίπου 7%.» Michael Michaela, "Foreign Trade Regimes and Economic Development: Israel", ειδικά το πέμπτο κεφάλαιο όπου περιγράφονται οι αντίστοιχες διαδικασίες νομισματικής υποτίμησης μέχρι τις αρχές του 1975, χρονολογία έκδοσης του βιβλίου.

21. Η σχετική απόφαση θα παρθεί με μικρή πλειοψηφία 61-50 και δεν θα αμφισβητηθεί ποτέ μετά, παρά το γεγονός ότι η συνεδρίαση θα διακοπεί για πολλή ώρα από διαδηλωτές που έχουν εισβάλλει στην αίθουσα της ψηφοφορίας.

22. Μια διαδικασία, η οποία περιγράφεται αναλυτικά σε όλα τα στάδια της από την Carol Schwartz Greenwald στο βιβλίο της "Recession as a Policy Instrument: Israel 1965-1969". Columbia University, 1973. Αξίζει να σημειωθεί ότι η πολιτική πλήρους απασχόλησης ήταν σε τέτοιο βαθμό πολιτικά εμπειδωμένη, ώστε στο Ισραήλ δεν προβλέπονταν καν επιδόματα ανεργίας. Η «στήριξη» των ανέργων θα τεθεί για πρώτη φορά σε εφαρμογή στις αρχές του 1967.

τεταμένη κατάσταση στο εσωτερικό του Ισραήλ, ή αν, αντίστροφα, επιδιώχθηκε, μέσω μιας σκόπιμα περιορισμένης στρατιωτικής επέμβασης, να ενισχυθεί η εθνική ενότητα στο εσωτερικό του τελευταίου προκειμένου τσιμενταριστούν οι κοινωνικές αντιδράσεις. Αυτό που υπογραμμίζεται περισσότερο είναι ότι η έκβασή του ήταν εν πολλοίς μη αναμενόμενη, καθώς το ζήτημα των συνόρων του Ισραήλ μέχρι πρότινος θεωρείτο λήξαν και όλες οι προσπάθειες ανοικοδόμησης στηρίζονταν στα έως τότε γεωγραφικά και πληθυσμιακά δεδομένα. Υπάρχουν στην ιστορία ορισμένα γεγονότα, όπως τηρουμένων των αναλογιών η πτώση του τείχους του Βερολίνου, τα οποία κανένας δεν μπόρεσε να προβλέψει με ακρίβεια, των οποίων, ωστόσο, οι συνέπειες ήταν βαθιές και μακροπρόθεσμες.

Το γεγονός ότι η κατάκτηση εδαφών δεν ήταν καθαυτή κεντρική για το νέο μοντέλο καπιταλιστικής συσσώρευσης θα αποδειχθεί λίγα χρόνια αργότερα, όταν προϋπόθεση για τη σύναψη ειρηνευτικής συμφωνίας με την Αίγυπτο θα είναι η επιστροφή της χερσονήσου του Σινά από το Ισραήλ, η οποία είχε κατακτηθεί ακριβώς εκείνες τις έξι μέρες του Ιουνίου –αποδεικνύοντας, άρα, πως ο εποικισμός μπορούσε να αντιστραφεί και οι οικισμοί να διαλυθούν, αν χρειαζόταν να επιτευχθεί η αναγκαία πολιτική ομαλότητα. Από την άλλη, η προλεταριοποίηση περίπου ενός εκατομμυρίου Παλαιστίνιων δεν θα γίνει με τους όρους του παρελθόντος: κρατώντας για τον εαυτό του την κυριαρχία επί του εδάφους, το ισραηλινό κράτος θα μοιραστεί π.χ. την ευθύνη της διαχείρισης του πληθυσμού της Δυτικής Όχθης με το ιορδανικό κράτος, το οποίο ως τότε είχε την ευθύνη της διακυβέρνησης. Εκεί θα συνεχίσει να κυκλοφορεί το ιορδανικό νόμισμα, να πληρώνονται οι ιορδανοί δημόσιοι υπάλληλοι από τον ιορδανικό κρατικό προϋπολογισμό, ενώ πολλοί Παλαιστίνιοι θα συνεχίσουν να διατηρούν την ιορδανική υπηκοότητα. Χωρίς καμία διάθεση ενσωμάτωσης και στη βάση της «ανάγκης» να υποτιμηθούν στον μέγιστο βαθμό, έδαφος και πληθυσμός θα τείνουν να διαχωριστούν πλήρως. Κάτι που σημαίνει ότι το ισραηλινό κράτος θα επιβάλλει στους Παλαιστίνιους ένα αστυνομικό μοντέλο εσωτερικής-εξωτερικής μετανάστευσης, όπου το καθεστώς του άπατρι θα συνοδεύεται από την ελαχιστοποίηση του κόστους αναπαραγωγής για τον δικό του προϋπολογισμό. Κατά τα άλλα, τα πράγματα θα παραμείνουν ως έχουν: η νέα νομισματική υποτίμηση κατά 17% τον Νοέμβριο του 1967 δεν μπορεί να δικαιολογηθεί με κανένα δημοσιονομικό επιχείρημα, καθώς πραγματοποιείται υπό συνθήκες συνεχιζόμενης ύφεσης παρά την αύξηση του προϋπολογισμού λόγω των πολεμικών δαπανών και μπορεί να γίνει κατανοητή μόνο ως καπιταλιστική επίδειξη δύναμης.

Από εκείνο το χρονικό σημείο και μετά, μπορεί να ειπωθεί ότι δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για το ξεπέραςμα του προηγούμενου μεταπολεμικού μοντέλου στην προοπτική της συσσώρευσης διαμέσου κρίσεων, ενώ παράλληλα η (μη) βιωσιμότητα του παλαιστινιακού κοινωνικού σχηματισμού εντάσσεται δομικά στη διατήρηση του ισραηλινού κοινωνικού κράτους και το (μη) ξεπέραςμα των αντιφάσεων του. Αυτό σημαίνει πως η διεξαγωγή και προετοιμασία του πολέμου αποκτούν εκ των πραγμάτων χαρακτήρα εσωτερικής διαπραγματεύσεως και καταλαμβάνουν τέτοια θέση στον κρατικό προϋπολογισμό που να αντανακλά κάθε φορά την πειθάρχηση της εργατικής τάξης και τον περιορισμό των διεκδικήσεών της, παλαιστινιακής και εβραϊκής. Πέρα, επομένως, από τα ασαφή εθνικά σύνορα, είναι λόγω της άρρηκτης διασύνδεσης της αναπαραγωγής του παλαιστινιακού και του ισραηλινού προλεταριάτου που μπορεί κανείς να μιλάει στο εξής για έναν ενιαίο καπιταλιστικό κοινωνικό σχηματισμό Ισραήλ-Παλαιστίνη, διαρκώς υπό διαμόρφωση λόγω των ιδιαίτερα δυναμικών αντιφάσεων που περικλείει εντός του. Καθώς το επονομαζόμενο «παλαιστινιακό ζήτημα» μετατρέπεται σε όχημα για τη μετέπειτα εισαγωγή των νεοφιλελεύθερων καπιταλιστικών σχέσεων, ισχύει στο ακέραιο και το αντίστροφο: η όποια «επίλυσή» του είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τη μορφή του κοινωνικού κράτους, και άρα με την επίλυσή του κοινωνικού ζητήματος, εντός του Ισραήλ-Παλαιστίνης.

Καθώς οι πετρελαϊκές κρίσεις του 1973 και του 1979 θα χτυπήσουν άμεσα τη συσσώρευση κεφαλαίου εντός του Ισραήλ προκαλώντας ραγδαία άνοδο του πληθωρισμού,²³ έχει σημασία να εντοπίσουμε ένα χαμηλό σημείο: το 1976 δεν είναι μόνο η χρονιά που η ανάπτυξη θα γίνει σχεδόν μηδενική, αλλά και η χρονιά που θα ξεσπάσουν οι κινητοποιήσεις της Land Day, οι πρώτες εντός των λεγόμενων κατεχόμενων με επίκεντρο τη μαζική αντίσταση στους εποίκισμούς.²⁴ Αν στο κάδρο βάλουμε και τις αποφασισμένες αντικατασταλτικές διαδηλώσεις στη Δυτική Όχθη, τον Μάρτιο του 1977 –οι οποίες κατά τα φαινόμενα εμπνεύστηκαν από τις εκτεταμένες ταραχές για το ψωμί που ξέσπασαν τον Ιανουάριο της ίδιας χρονιάς στο Κάιρο και πολλές άλλες πόλεις της Αιγύπτου με αφορμή την κατάργηση των επιδοτήσεων στα τρόφιμα– μπορεί ίσως να γίνει κατανοητό το φόντο κυκλοφορίας των αγώνων, μπροστά από το οποίο θα λάβουν χώρα λίγους μήνες αργότερα οι εκλογές-καμπί για την ιστορία του ισραηλινού κοινωνικού σχηματισμού, κατά τις οποίες, για πρώτη φορά μετά από δεκαετίες κυριαρχίας των Εργατικών, το Λικούντ θα καταλάβει την εξουσία.

Το 1979, ο πληθωρισμός έχει φτάσει στο 111,4% και το διακύβευμα πια δεν είναι μόνο η αδυναμία του νομίσματος να παίξει αξιόπιστα τον ρόλο της αποθήκης αξίας, αλλά η ίδια η αξία ως μορφή κοινωνικοποίησης των καπιταλιστικών σχέσεων.²⁵ Το σέκελ θα αντικαταστήσει την ισραηλινή λίρα σε αναλογία ένα προς δέκα το 1980, όμως το πρώτο αποφασιστικό στάδιο της περιοριστικής οικονομικής πολιτικής δεν θα μπορέσει να τεθεί σε εφαρμογή παρά τον Σεπτέμβριο του 1982. Το timing κάθε άλλο παρά τυχαίο μπορεί να θεωρηθεί, μόλις τρεις μήνες μετά την εισβολή του ισραηλινού στρατού στον Λίβανο.²⁶ Η εκδίωξη του παλαιστινιακού αντάρτικου από εκεί θα ελαχιστοποιήσει έκτοτε την όποια απειλή εκ μέρους του, συμβάλλοντας παράλληλα σε εκατόμβες νεκρών αμάχων, όμως, ο χαρακτήρας της στρατιωτικής επιχείρησης είναι αξεδιάλυτα συνδεδεμένος με την επίλυση της κρίσης στο εσωτερικό του ισραηλινού κοινωνικού σχηματισμού. Για αυτό και ο στρατός θα αποχωρήσει από τον Λίβανο το 1985, όταν η κυβέρνηση εθνικής ενότητας που θα προκύψει από τις πρόωρες εκλογές το 1984, θα έχει επιτύχει να σταθεροποιήσει την κατάσταση αποσοβώντας την προοπτική συστημικής κατάρρευσης, με την πολύτιμη στήριξη των Ηνωμένων Πολιτειών.²⁷

23. Έχει προηγηθεί μια ακόμα υποτίμηση κατά 20% το 1971, εξαιτίας της αποσύνδεσης του δολαρίου από τον κανόνα του χρυσού και της κατάρρευσης του συστήματος Bretton Woods που ακολούθησε. Οι κλάδοι που θα κυριαρχήσουν μετά την αλλαγή μοντέλου το 1967 θα είναι η πολεμική βιομηχανία και ο χρηματοπιστωτισμός, και οι δυο εννοημένοι με την ευρύτερη έννοια. Όπως δείχνεται στο "Inflation and Accumulation: The Case of Israel" των Jonathan Nitzan και Shimson Bichler, η εξέλιξη του ενός κλάδου δεν μπορεί να γίνει κατανοητή χωρίς την εξέλιξη του άλλου και, από πολιτική άποψη, είναι σημαντικό να τονίζεται κάτι τέτοιο.

24. Στις 30 Μαρτίου 1976, ξέσπασαν εξεγερσιακές διαδηλώσεις από τη Γαλιλαία μέχρι τη Νεγκέβ, όταν η ισραηλινή κυβέρνηση ανακοίνωσε ένα σχέδιο για την κατάσχεση περίπου 20 τετρ. χλμ γης «για κρατικούς σκοπούς» μεταξύ των αραβικών χωριών Sakhnin και Arraba. Η γενική απεργία και οι πορείες ενάντια στις απαλλοτριώσεις γης από το ισραηλινό κράτος αντιμετωπίστηκαν με καταστολή και δολοφονίες έξι διαδηλωτών. Η γη, ως θεμέλιο της κοινωνικής αναπαραγωγής των παλαιστινιακών κοινοτήτων, μετατράπηκε σε πεδίο ταξικού πολέμου: η απώλειά της σήμαινε την προλεταριοποίηση και τον εκποτισμό, ενώ η υπεράσπιση της έγινε σημαία αγώνα ενάντια στην καπιταλιστική απαλλοτρίωση και τον ισραηλινό έλεγχο. Ήταν η πρώτη φορά από το 1948 που οι άραβες στο Ισραήλ οργάνωσαν μια απάντηση στις ισραηλινές εποίκιστικές πολιτικές. Η Land Day έκτοτε είναι ημέρα διαμαρτυριών για τους Παλαιστίνιους και από τις δύο πλευρές της Πράσινης Γραμμής.

25. Για τη διαφορά ανάμεσα στον πληθωρισμό και τον υπερπληθωρισμό και τον τρόπο που ο τελευταίος οριστικά αποφεύχθηκε στην περίπτωση του Ισραήλ, το άρθρο των Sébastien Charles και Jonathan Marie "How Israel avoided hyperinflation. The success of its 1985 stabilization plan in the light of post-Keynesian theory" είναι ιδιαίτερα κατατοπιστικό.

26. Οι σχετικές ανακοινώσεις θα γίνουν έναν χρόνο μετά τις κοινοβουλευτικές εκλογές, στις οποίες το Λικούντ θα ανανεώσει την κυριαρχία του. Η πρώτη εισβολή στον Λίβανο γίνεται μόλις το 1978, μετά από αρκετά χρόνια αποκλειστικά αεροπορικών επιδρομών στην περιοχή.

27. Το 1984, ο πληθωρισμός θα είναι 444,9%, το 1985 185,2%, ενώ το 1986 μόλις 19,6%.

Το απρόσμενο ξέσπασμα της Πρώτης Ιντιφάντα θα δείξει τα όρια τής ως τότε νεοφιλελεύθερης διαχείρισης και τους κινδύνους που ενέχει η διαρκής και σκόπιμη απουσία ενός κοινωνικού συμβιβασμού και στην παλαιστινιακή πλευρά. Ιδίως, όμως, θα δείξει τις βαθιές συνέπειες που μπορεί να έχει μια παρατεταμένη κοινωνική κινητοποίηση σε μια συγκυρία δομικών αλλαγών: μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου και την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ και σε ένα περιβάλλον εντεινόμενης παγκοσμιοποίησης, πώς μπορεί ένα κράτος να προσελκύσει επενδυτές αν δεν εμφανίζεται σαν πόλος σταθερότητας και ασφάλειας για την αξιοποίηση του κεφαλαίου;²⁸

Μπορεί οι Συμφωνίες του Όσλο, οι οποίες θα αποτελέσουν αντικείμενο μακροχρόνιας διαπραγμάτευσης πριν εγκαταλειφθούν στα τέλη της δεκαετίας, να αποτυπώνουν έναν προσωρινό συμβιβασμό μεταξύ των αντιμαχόμενων φραζιών της αστικής τάξης εντός του Ισραήλ, όσον αφορά στον βαθμό ενσωμάτωσης των παλαιστίνιων εργατών στην ισραηλινή οικονομία και την πιθανότητα να ανατεθεί σε ένοπλους παλαιστίνιους εργολάβους ένα τμήμα της επιτήρησης και της αναπαραγωγής τους, εντούτοις, υπογραμμίζουν ταυτόχρονα την ανάγκη παρέμβασης στους «εσωτερικούς» συσχετισμούς: το 1995, είναι η χρονιά που πραγματοποιείται η μεγαλύτερη σε έκταση συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση, ενώ το 1996 είναι η πρώτη φορά που ο Νετανιάχου θα επικαλεστεί τον κίνδυνο του ιρανικού πυρηνικού προγράμματος για την ασφάλεια της χώρας. Η πολιτική διαχείριση διαμέσου της επίκλησης **κατάστασης έκτακτης ανάγκης** είναι πλέον εδώ, η σιωνιστική συνθήκη έχει παρέλθει ανεπιστρεπτή και αυτό θα γίνει κατανοητό τόσο από τους εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστες που θα εισρεύσουν στη χώρα μετά την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ όσο και από το ανασυντεθειμένο κυρίαρχο καπιταλιστικό μπλοκ, το οποίο για πρώτη φορά θα αρχίσει να στέλνει τα κεφάλαιά του στο εξωτερικό προς «καταλληλότερη αξιοποίηση των επενδυτικών ευκαιριών».

Το ξέσπασμα της Δεύτερης Ιντιφάντα θα αποτελέσει ένα πραγματικό σημείο καμπής για τον μετασχηματισμό του ισραηλινού κράτους, καθώς θα οδηγήσει στο ξέσπασμα μιας βαθιάς κρίσης κατά την περίοδο 2001-2003.²⁹ «Όλα πρέπει να αλλάξουν» και στο τιμόνι της αλλαγής βρίσκεται ξανά τότε ο Νετανιάχου, αυτή τη φορά με την ιδιότητα του υπουργού Οικονομικών. Δεν πρόκειται μόνο για το γεγονός ότι το 2003 ξεκινάει μια περίοδος συγκράτησης των μισθών, περικοπών κάθε είδους επιδομάτων, αλλαγής των εργασιακών σχέσεων και των σχέσεων μεταξύ εργασίας και ανεργίας ή νέας συνταξιοδοτικής μεταρρύθμισης. Από το 2009, και ως αποτέλεσμα της εμπειρίας διαχείρισης παγκοσμίου εμβέλειας της κρίσης του 2007, η γη παύει να αποτελεί κρατική ιδιοκτησία που δεν μπορεί να εμπορευματοποιηθεί πλήρως και εντάσσεται στον κύκλο της καπιταλιστικής αξιοποίησης, εντεινόμενου παράλληλα του φαινομένου των βίαιων εποικισμών στα εδάφη που μέχρι τότε βρίσκονταν υπό την κυριαρχία της Παλαιστινιακής Αρχής. Πρόκειται για τα πρώτα βήματα μιας διαδικασίας που αργότερα θα οδηγήσει στην ανάπτυξη και γενίκευση της κερδοσκοπίας επί της τιμής των ακινήτων και συνακόλουθα στη δημιουργία διαδοχικών φουσκών. Με άλλα λόγια, πρόκειται για τη διαδικασία που θα επιτρέψει τη διόγκωση του ιδιωτικού χρέους και την καθιέρωση μιας διαφορετικής σχέσης και αναλογίας μεταξύ χρέους και εργατικού μισθού: ενός από τους κεντρικούς πυλώνες της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής διαχείρισης.

Όταν το 2008 θα πραγματοποιηθεί η τρίτη σε σειρά συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση μέσα σε 12 χρόνια, έχουν μόλις προηγηθεί η δεύτερη επέμβαση στον Λίβανο το 2006 και το ξέσπασμα της κρίσης των ενυπόθηκων δανείων το 2007 και πλέον ο βαθμός στρατιωτικοποίησης του

28. Η παραγκώνιση του Ισραήλ από το να συμμετάσχει στην πολυεθνική δύναμη που έκανε επέμβαση στον Πόλεμο του Κόλπου το 1991 υποδείκνυε τότε ότι η ερώτηση αυτή έπρεπε να απαντηθεί με αρνητική χροιά. Λίγο αργότερα, θα λάβει χώρα μια σοβαρή προσπάθεια τροποποίησης των *Βασικών Νόμων* του καθεστώτος, η πρώτη μετά το 1948, στην κατεύθυνση της νομικής συμπεριληψής της «ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ελευθερίας». Το 1990, το κυβερνητικό χρέος του Ισραήλ θα είναι 130% του ΑΕΠ.

29. "Israelis Forgot What It's Like to Have a Financial Crisis – but the Worst Is Yet to Come", Haaretz, 8/5/2024.

νεοφιλελεύθερου μοντέλου καπιταλιστικής διαχείρισης έχει καταστεί περισσότερο από εμφανής: τόσο το χτίσιμο του τείχους και η επιβολή αυστηρών ελέγχων μετακίνησης στους Παλαιστίνιους (με αποκρούφωμα την ανοιχτή φυλάκιση των περισσευούμενων στη Γάζα) όσο και η διαρκής υποτίμηση όλων εκείνων των πληθυσμιακών ομάδων στο Ισραήλ που βρίσκονται στις κατώτερες θέσεις της κοινωνικής ιεραρχίας (άραβες, βεδουίνοι, γυναίκες, ηλικιωμένοι, νέοι) λαμβάνουν χώρα μέσα σε μια συνθήκη μόνιμου εκβιασμού. Με τη σειρά της, η γενίκευση της πειθαρχησης και της βίας, μέχρι τις σύντομες στρατιωτικές επεμβάσεις και τις μαζικές δολοφονίες οδηγούν στη σκλήρυνση της ρατσιστικής ιεραρχίας, ανατροφοδοτούμενη με τη σειρά της από αυτήν. Ίσως το αποκρούφωμα αυτής της διαδικασίας, η οποία λαμβάνει χώρα σε ένα περιβάλλον υποχώρησης των κοινωνικών αγώνων, βρίσκει το αποκρούφωμά της στον νόμο του 2018 που επί της ουσίας επανιδρύει το Ισραηλινό κράτος ως κράτος των Εβραίων.³⁰

Άστεγος στο νότιο Τελ Αβιβ.

30. Ο σχετικός Βασικός Νόμος ψηφίστηκε από την Κνεσέτ στις 19 Ιουλίου 2018, με ψήφους 62 υπέρ, 55 κατά και 2 αποχές. Καθορίζει το Ισραήλ ως «έθνος-κράτος του εβραϊκού λαού» και αναγνωρίζει την άσκηση του δικαιώματος εθνικής αυτοδιάθεσης μόνο για τον εβραϊκό λαό. Κατατάσσει τα εβραϊκά στοιχεία ως υπέρτατες κρατικές αξίες, όπως την ανάπτυξη των εβραϊκών οικισμών, ενώ αφαιρεί το αραβικό από την καθεστωτική ισότητα – υποβαθμίζοντας την αραβική γλώσσα σε «ειδική» από επίσημη.

Οι πολλές διαδοχικές εκλογές, τα μεταβαλλόμενα εκλογικά σχήματα δείχνουν μεν προς την κατεύθυνση μιας μόνιμης αστάθειας του κοινοβουλευτικού συστήματος εκπροσώπησης, από την άλλη, διαλεκτικά, αντανakλούν ορισμένες σταθερές δυναμικές που διαπερνούν τον ισραηλινό κοινωνικό σχηματισμό, αμετάκλητα πια ως Ισραήλ-Παλαιστίνη: διάλυση της σιωνιστικής ιδεολογίας, στην οποία παραδοσιακά επένδυε το εργατικό κόμμα, ενίσχυση της ακροδεξιής ηγεμονίας επί της κοινωνικής βάσης των εποίκων μιζραχίμ. Μετά τις μεγάλες κινητοποιήσεις του κινήματος των πλατειών το 2011, οι πολύμηνες κινητοποιήσεις ενάντια στη συνταγματική μεταρρύθμιση το 2023 –της οποίας κεντρικό διακύβευμα είναι η απρόσκοπτη συνέχιση των εποίκισμών, δηλαδή η συνέχιση του προηγούμενου μοντέλου κοινωνικού κράτους που πλέον έχει γίνει ανοιχτά βίαιο– δεν δείχνουν μόνο τη συσσωρευμένη ένταση εντός διευρυμένων κομματιών του ισραηλινού κοινωνικού σχηματισμού, αλλά και τον βαθμό με τον οποίο οι εντάσεις και οι διαιρέσεις μπορούν να συμπυκνωθούν με τη μορφή αργόσυρτου εμφυλίου πολέμου.

Φεύγοντας από τη θέση του στο επιτελείο του Νετανιάχου το 2004, εκπληρώνοντας διετή θητεία στην επιτροπή προϋπολογισμού, ο Uri Yosef θα δηλώσει.³¹

- Ποιο θεωρείτε το μεγαλύτερο επίτευγμά σας όσο ήσασταν στη θέση σας;

- Υπάρχει ένα επίτευγμα που, κατά τη γνώμη μου, αποτελεί ιστορική επανάσταση, τα οφέλη της οποίας θα συνεχίσει να απολαμβάνει το κράτος του Ισραήλ για πολλά χρόνια. Καταφέραμε να εκμεταλλευτούμε την ύφεση για να αλλάξουμε τους κανόνες του παιχνιδιού και να προωθήσουμε την πιο δραστική επανάσταση όλων – τη διάλυση της οργανωμένης εργασίας.

31. «צריך להניחם תא רוכמלו להנימה תא קרקה תועקרה», Haaretz, 5/5/2004, [ΣτΜ, «Πρέπει να διαλύσουμε τη διοίκηση και να πουλήσουμε την κρατική γη»].

Εθνοποίηση και Ταξική Σύνθεση στο Ισραήλ

Ο παλαιστινιακός πληθυσμός στο εσωτερικό του Ισραήλ προέρχεται από τα κομμάτια εκείνα των Παλαιστινίων που δεν εκτοπίστηκαν προς Αίγυπτο, Ιορδανία, Συρία κ.λπ. με τον πόλεμο του 1948. Ενώ περισσότεροι από 700.000 εξοστρακίστηκαν τότε, οι 160.000 που έμειναν πίσω τέθηκαν υπό στρατιωτικό νόμο, ώστε να αποτραπούν αντιδράσεις από μέρους τους απέναντι στις συνεχιζόμενες και στοχευμένες απαλλοτριώσεις γαιών και τις διακρίσεις σε βάρος τους στην αγορά εργασίας. Μετά τον πόλεμο του 1967 και την κατάκτηση των εδαφών της Δυτικής Όχθης, της Γάζας και του Γκολάν, άρθηκε η συγκεκριμένη πολιτική για τους Παλαιστινίους του Ισραήλ και υιοθετήθηκε μια στρατηγική ενσωμάτωσής τους. Ακόμα και η Histadrut, το συνδικάτο-ορόσημο του εργατικού σιωνισμού, σταδιακά άρχισε να τους δέχεται στους κόλπους της, θεωρητικά ισότιμα, πρακτικά όχι. Έκτοτε, οι παλαιστίνιοι εργάτες έχουν συμμετάσχει δυναμικά σε ιστορικούς απεργιακούς αγώνες και εξεγέρσεις μέσα στο Ισραήλ, με τα ζητήματα της απαλλοτρίωσης γαιών και των κρατικών προγραμμάτων «εβραιοποίησης» περιοχών (π.χ. της Γαλιλαίας, που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην έναρξη της Δεύτερης Ιντιφάντα) να τίθενται συχνά στο επίκεντρο.

Σήμερα, εντός του Ισραήλ, ο όρος «αραβική εργασία» χαρακτηρίζει χαμηλόμισθες θέσεις εργασίας χειρωνακτικής φύσης, υπονοώντας συχνά και χαμηλότερης ποιότητας προσφερόμενη υπηρεσία. Αυτή η ιδεολογική ρατσιστική συνθήκη αντικατοπτρίζει την υλική πραγματικότητα της ισραηλινής αγοράς εργασίας. Το ένα τέταρτο των Παλαιστινίων του Ισραήλ απασχολούνται στον κατασκευαστικό τομέα, οπότε αυτό το επάγγελμα είναι σε μεγάλο βαθμό συνυφασμένο με την παλαιστινιακή ταυτότητα. Εντός του Ισραήλ, το 2001, ο μισθός των αντρών Αράβων³² ήταν στο 66% των Εβραίων και έπεσε στο 54% το 2015.³³ Επίσης, έναντι του 87% που είναι το ποσοστό συμμετοχής γενικά των Ισραηλινών στην αγορά εργασίας (ισότιμα για γυναίκες και άντρες), για τους άντρες Ισραηλινούς Παλαιστίνιους είναι 75% και για τις γυναίκες μόλις 32%. Ο χωροταξικός και πολιτισμικός διαχωρισμός των δύο εθνοτήτων είναι μεγάλος. Το 90% των Αράβων ζουν σε αποκλειστικά αραβικά χωριά και μικρές πόλεις και το υπόλοιπο 10% σε διακριτές γειτονίες, εντός μεγάλων εβραϊκών πόλεων· στις περισσότερες περιπτώσεις πηγαίνουν σε ξεχωριστά σχολεία, μιλούν άλλη γλώσσα, αποφεύγουν τους διαθρησκευτικούς γάμους και αποκλείονται από τον στρατό.³⁴

32. Εδώ ο όρος «Αράβες» παραπέμπει στους ισραηλινούς πολίτες αραβικής καταγωγής (ή με σχετικά γλωσσολογικά χαρακτηριστικά) που δεν είναι Εβραίοι. Πρόκειται για τον όρο που προτιμά να χρησιμοποιεί το ισραηλινό κράτος στα κίτπια του και στις διάφορες στατιστικές του έρευνες. Αποτελούν περίπου το 21% του πληθυσμού του Ισραήλ: 82% Μουσουλμάνοι, 9% Χριστιανοί, 9% Δρούζοι. Στην πραγματικότητα, τεράστιο ποσοστό των εβραίων ισραηλινών είναι επίσης αραβικής καταγωγής. Στην πλειοψηφία τους οι «Αράβες» αυτοπροσδιορίζονται ως Παλαιστίνιοι, εθνική ταυτότητα σαφώς συσχετισμένη με τη θρησκευτική ταυτότητα του μουσουλμάνου.

33. Στοιχεία από το γερμανικό Institute of Labor Economics (IZA).

34. Sammy Smooha, "The Arab-Jewish divide and Arab politics in Israel", The Palgrave international handbook of Israel, Springer Nature Singapore, 2022.

Παρόλα αυτά, οι Άραβες συναντιούνται με τους εβραίους στους χώρους εργασίας, τα πανεπιστήμια, τους δημόσιους χώρους, τα μέσα μαζικής μεταφοράς και αλλού. Σαν εναλλακτική στη Histadrut που δεν εκπροσωπεί αποτελεσματικά τα συμφέροντα των πρώτων, έχουν στηθεί πολυεθνικά συνδικάτα που εστιάζουν σε εβραίους και παλαιστίνιους Ισραηλινούς κυρίως στον ιδιωτικό τομέα: βλέπε το συνδικάτο Koah LaOndim (τρίτο σε μέγεθος αριθμώντας 20 με 30 χιλιάδες μέλη) και το αμέσως μικρότερο αλλά πιο ριζοσπαστικό MA'AN, που συνδικαλίζει και Παλαιστίνιους που εργάζονται σε εβραϊκούς εποικισμούς της Δυτικής Όχθης.³⁵ Πιο μικρή σε μέγεθος είναι η Ένωση Αράβων Εργατών, με δυνατό γυναικείο τμήμα.

Στις δεκαετίες του '50 και του '60 άρχισαν να συρρέουν στη χώρα μάζες εβραίων αράβων (Μιζραχί³⁶) από τη βόρεια Αφρική και άλλες χώρες της Μέσης Ανατολής, που όμοια με τους Παλαιστίνιους αντιμετώπιζονταν ως φθνή, περιθωριοποιημένο εργατικό δυναμικό. Πρωταγωνίστησαν σε μεγάλες εξεγέρσεις και απεργίες, όπως το 1959 και το 1971. Οι Aufheben³⁷ ασχολούνται εκτεταμένα με τους αγώνες τους, ιδίως γύρω από την οργάνωση Μαύροι Πάνθηρες του Ισραήλ. Σήμερα οι Μιζραχί αποτελούν το 45% του εβραϊκού πληθυσμού στο Ισραήλ και οι εβραίοι ευρωπαϊκής καταγωγής, οι Ασκεναζί, αποτελούν το 48%. Στη δεκαετία του 1990, καθώς εβραίοι από την Αιθιοπία και τις πρώην χώρες της ΕΣΣΔ –όπως και νέοι μετανάστες από Ταϊλάνδη και Φιλιππίνες, οι οποίοι, επίσης, εννοείται ότι δεν συγκαταλέγονται στους ισραηλινούς πολίτες– άρχισαν να καταφθάνουν και να απασχολούνται στις πιο κακοπληρωμένες θέσεις εργασίας και, καθώς η εθνική οικονομία βρέθηκε σε μια συνθήκη ανάτασης, οι Μιζραχί μπόρεσαν να ανέβουν στη μισθολογική κλίμακα και παράλληλα αναδύθηκε από τους κόλπους τους μια πολυπληθής μεσαία τάξη.

Σήμερα η αγορά εργασίας παραμένει σκληρά εθνοποιημένη, δηλαδή ρατσιστικά διαστρωματωμένη με όρους εθνότητας. Με στοιχεία του 2015, οι Ασκεναζί εβραίοι πληρώνονται με μισθούς κατά 31% υψηλότερους του μέσου όρου, οι Μιζραχί κατά 14%, οι εβραίοι του «ανατολικού μπλοκ» κατά 1%, οι Άραβες με αμοιβές στο 66% του μέσου όρου και οι Αιθίοπες εβραίοι στο 50%.³⁸ Πέρα από την εθνοτική διαστρωμάτωση στο Ισραήλ, εντός της ίδιας της εβραϊκής κοινότητας, έντονος είναι ο διαχωρισμός μεταξύ Χαρεντί και μη-Χαρεντί.³⁹ Οι πρώτοι βρίσκονται χοντρικά στην ίδια μισθολογική κλίμακα με τους Άραβες πολίτες.⁴⁰

35. Jules El-Khatib, "Israel's Trade Union Movement: Between Organizing and Silence" στον συλλογικό τόμο "If Not Us, Who?", Rosa Luxemburg Stiftung, 2021.

36. Συχνά αποκαλούνται και Σεφαρδίτες λόγω κοινών θρησκευτικών στοιχείων με τους εβραίους της Ιβηρικής χερσονήσου, στους οποίους αντιστοιχεί παραδοσιακά ο εν λόγω χαρακτηρισμός.

37. Aufheben, "Πίσω από την Ιντιφάντα του 21ου αιώνα", Κόκκινο Νήμα, 2005.

38. Lidia Averbukh, "Israel on the road to the Orient? The cultural and political rise of the Mizrahim", Stiftung Wissenschaft und Politik, 2017. Ο μέσος όρος σχηματίζεται συμπεριλαμβάνοντας και την πλειάδα των χαμηλόμισθων μεταναστ(ρι)ών εργατ(ρι)ών, χωρίς ισραηλινή υπηκοότητα που προέρχονται κατά βάση από τις χώρες της νοτιοανατολικής Ασίας.

39. Χαρεντί (ή Haredim) είναι θρησκευτικός –και όχι εθνοτικός– προσδιορισμός για το πιο θρησκευτικά και κοινωνικά συντηρητικό κομμάτι του Ιουδαϊσμού στο Ισραήλ, με μεγάλη πολιτική δύναμη λόγω της δημογραφικής τους αύξησης και της εκλογικής τους ισχύος, το οποίο στηρίζει τις συνασπιστικές κυβερνήσεις του Λικούντ. Οι Χαρεντί μπορεί να είναι Ασκεναζί, Σεφαρδίτες ή Μιζραχί. Η κάθε εθνοτική κατηγορία των Χαρεντί στηρίζει το δικό της κόμμα, για παράδειγμα οι Σεφαρδίτες-Μιζραχί Χαρεντί κατά πλειοψηφία υποστηρίζουν το κόμμα Shas, τρίτο κόμμα στην Κνεσέτ, ενώ οι Ασκεναζί Χαρεντί στηρίζουν το United Torah Judaism. Ενώ ιστορικά δεν είναι σιωνιστές και μάλιστα οι περισσότεροι από αυτούς έβλεπαν το σιωνιστικό κίνημα σαν κοσμικό, «αιρετικό» πρότζεκτ που προσπαθούσε να δημιουργήσει κράτος χωρίς τον Μεσσία –κάτι που για τη θεολογική τους οπτική ήταν σχεδόν βλάσφημο– σήμερα πια συμμετέχουν στο κράτος για να εξασφαλίσουν προνόμια.

40. Hadas Fuchs και Avi Weiss, "Israel's labor market: An overview", Taub Center for Social Policy Studies in Israel, 2018.

Οι Άραβες, όμως, στο Ισραήλ, όπως και στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα είναι και οι ίδιοι διαχωρισμένοι ταξικά. Μια παλαιστινιακή ελίτ επιχειρηματιών έχει κάνει την εμφάνισή της συνασπισμένη μάλιστα σε εθνική/εθνοτική βάση γύρω από οργανισμούς όπως το Arab Business Club. Εκτός από το να διοργανώνει ημερίδες, συνέδρια, σεμινάρια και να δίνει υποτροφίες σε φοιτητές, εξασφαλίζει καλύτερη διασύνδεση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων μέσα και έξω από τα σύνορα: στη Δυτική Όχθη και την Ιορδανία. Παράλληλα, επιχειρεί να δράσει ως λόμπι εντός του ισραηλινού κράτους για την υπεράσπιση των επιχειρηματικών συμφερόντων της παλαιστινιακής αστικής τάξης, ενώ τα ηγετικά στελέχη του μπορούν ταυτόχρονα να καυχούνται για το πώς καταφέρνουν με νεοφιλελεύθερα μέσα να πετύχουν πολιτικές αλλαγές προς το συμφέρον της ευρύτερης παλαιστινιακής κοινότητας.

Πέρα από τις αστικές παλαιστινιακές ελίτ, έχει αναπτυχθεί αντίστοιχα και μια ευμεγέθης μεσαία τάξη. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε σαν χονδροειδή δείκτη τα ποσοστά αυτοαπασχόλησης, όπου ως «αυτοαπασχολούμενοι» συμπεριλαμβάνονται και οι εργοδότες. Με στοιχεία του 2008,⁴¹ η αυτοαπασχόληση στον αραβικό πληθυσμό κυμάνθηκε στο 16%, ελάχιστα χαμηλότερα από τους Ασκεναζί πρώτης και δεύτερης γενιάς (16,4% και 16,7% αντίστοιχα) και ελάχιστα ψηλότερα από τους Μιζραχί πρώτης και δεύτερης γενιάς (15,7% και 14% αντίστοιχα). Το αντίστοιχο ποσοστό για τους εβραίους μετανάστες από την πρώην ΕΣΣΔ ήταν μόλις 6%. Συνδυαστικά, είναι αποκαλυπτικό ότι οι Άραβες ως αφεντικά ακολουθούν χοντρικά την ίδια τάση με τον γενικό πληθυσμό της χώρας, όσον αφορά το πόσους εργάτες απασχολούν. Το ποσοστό των Αράβων που απασχολούν 3-9 άτομα (9,9%) ήταν λίγο χαμηλότερο από αυτό του γενικού πληθυσμού (11,3%) και το ποσοστό αυτών που απασχολούν 10 ή περισσότερα άτομα (3%) ήταν επίσης κάπως χαμηλότερο από αυτό του γενικού πληθυσμού (4,6%). Από αυτά τα στοιχεία μπορεί κανείς να συμπεράνει ότι η εκμετάλλευση των παλαιστίνιων εργατών και η σχετική συμπίεση του μισθού τους δεν είναι απλά «εβραϊκή υπόθεση».

Η εθνοποίηση της αγοράς εργασίας καθώς και των καπιταλιστικών λόμπι αντικατοπτρίζεται και στη σφαίρα της υψηλής πολιτικής. Διάφορα κόμματα της Κνεσέτ, που κατά καιρούς συμμετέχουν σε κυβερνητικούς συνασπισμούς ή ηγούνται αυτών, εκπροσωπούν συμφέροντα συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων. Για παράδειγμα το κόμμα Shash αναδύθηκε ως ένα υπερσυντηρητικό κόμμα που υπερασπίζεται τα συμφέροντα των Μιζραχί-Χαρεντί. Πιο ενδιαφέρον όμως παρουσιάζει ότι το Λικούντ του Νετανιάχου θεωρείται ότι εκπροσωπεί τα συμφέροντα των Μιζραχί και ότι ήδη από το 1977 που ανέβηκε στην κυβέρνηση στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό στις ψήφους τους. Το κόμμα Hadash (που απορρόφησε και μέλη των Μαύρων Πανθήρων του Ισραήλ) εκπροσωπεί κυρίως τα συμφέροντα των Ισραηλινών Αράβων εξ αριστερών, ενώ το Ra'am εκπροσωπεί την ίδια ομάδα με έμφαση στο ισλαμικό στοιχείο και την προώθηση μιας νεο-παραδοσιακής ατζέντας. Το κομματικό παζλ στο Ισραήλ είναι πολυσύνθετο, αλλά δύο κυρίαρχες τάσεις διατρέχουν την πολιτική της χώρας τις τελευταίες δεκαετίες. Από τη μία, έχουμε μια φιλελεύθερη-κοσμική τάση και από την άλλη την φονταμενταλιστική-μιλιταριστική. Και οι δύο είναι αντιπροσωπευτικές πτυχών της εθνοποιημένης ταξικής δομής της χώρας.

41. Shlomo Swirski και Ariane Ophir, "Self-employed workers in Israel", Adva Center, 2014.

2.

Για την Έννοια του Νεοφιλελεύθερου Απαρτχάιντ

Στο *Neoliberal Apartheid: Palestine/Israel and South Africa After 1994* (2017), του Andy Clarno, που κάποιοι από εμάς –ως μέλη της Συνέλευσης ενάντια στη Βιοεξουσία και την Κλεισούρα– είχαμε συζητήσει στο παρελθόν και με το οποίο καταπιαστήκαμε εκ νέου στις αυτομορφώσεις μας, βρήκαμε ένα χρήσιμο θεωρητικό εργαλείο. Το ενσωματώσαμε στην ανάλυσή μας, στο πλαίσιο της κατανόησης της συνθήκης της τελευταίας εικοσαετίας πέρα από τις παραδοσιακές ή μετανεωτερικές αντι-αποικιακές προσεγγίσεις. Η ανάλυση του Clarno μας έδωσε κάποια ακόμα εργαλεία για να ξεφύγουμε από το εθνοκεντρικό αντι-αποικιακό αφήγημα που αναμασάει τα τριτοκοσμίστικα σχήματα περασμένων δεκαετιών,⁴² το οποίο επανήλθε μετά την 7η Οκτωβρίου με ανανεωμένο παροξυσμό. Ένα αφήγημα που, ενώ είναι χρήσιμο ως καταγραφή της βίας και της ζωοποίησης του παλαιστινιακού πληθυσμού, αποτυγχάνει να δει ότι η παλαιστινιακή συνθήκη και το απαρτχάιντ ως μορφή πειθάρχησης δεν είναι απλώς σχέσεις εθνικής κυριαρχίας, αλλά κυρίως *φυλετικές-καπιταλιστικές διαστρωματώσεις μέσα στην εργατική τάξη* με σκοπό την παραγωγικότερη εκμετάλλευση των προλετάρων από την καπιταλιστική μηχανή. Ο Clarno βρίσκεται στην πραγματικότητα στο μεταίχμιο μεταξύ μιας ανάγνωσης με όρους καπιταλιστικής εκμετάλλευσης/απαλλοτρίωσης και μιας με όρους εθνικής-αποικιακής καταπίεσης. Παρ' όλα αυτά, η εστίασή του στους υλικούς όρους των μορφών που παίρνει η εξουσία στην περιοχή και η λεπτοφυής προσέγγισή του στις πολύ συγκεκριμένες ταξικές-φυλετικές σχέσεις εκεί, μας έδωσε τρόπο να αποδομήσουμε το ρηχό εθνικιστικό δίπολο *αποικιοκράτης-αποικιοκρατούμενος*, χωρίς να αγνοήσουμε ή να αμφισβητήσουμε το βίωμα των καταπιεσμένων. Η επαναφορά αυτού του **ασπρόμαυρου**

42. Στη δεκαετία του '50 ξεκινά η αποαποικιοποίηση με ένοπλους μαζικούς αγώνες στην Αφρική, την Ασία (Αλγερία, Ινδία, Βιετνάμ, Γκάνα, Μαρόκο κ.ά.) και τη Μέση Ανατολή. Οι πάσης φύσεως τριτοκομιστές, κυρίως οι μαοϊκοί –χωρίς να μένουν πίσω και τα σταλινογενή ΚΚ– βάλθηκαν να στηρίζουν τις τοπικές ελίτ, ορίζοντας το ανεξάρτητο κράτος-έθνος ως στόχο του αγώνα και το κρατικο-καπιταλιστικό μοντέλο συσσώρευσης της Κίνας (ή της ΕΣΣΔ) ως μοντέλο «απελευθέρωσης». Αυτό οδήγησε σε «ρεαλιστικές» στρατηγικές συμμαχίες, με αποτέλεσμα Μπάαθ, Νάσερ, Άσαντ, Σαντάμ κ.ο.κ. να ανακηρύσσονται «φίλοι του παγκόσμιου προλεταριάτου», να ενισχύονται εθνικιστικές οργανώσεις όπως PLO, ANC, FRELIMO, MPLA, κ.λπ. και να βαπτίζονται «λαϊκές δημοκρατίες» και «σοσιαλιστικές χώρες» διάφορα εθνικιστικά καθεστώτα κρατικού καπιταλισμού. Το πολιτικό αποτέλεσμα υπήρξε η εθνικοποίηση των αντικαπιταλιστικών αγώνων εκείνης της περιόδου. Η στρατηγική αυτή, αφού βύθισε ακόμα περισσότερο την παγκόσμια αριστερά στο βούρκο της υπεράσπισης του έθνους, έθαψε την ταξική γραμμή πίσω από την «εθνική αυτοδιάθεση» και καθαγίασε το κράτος ως όργανο απελευθέρωσης, με αποτέλεσμα να στηθούν δεκάδες εθνικά κράτη με κρατική ρητορική σοσιαλισμού που στην πράξη κατέστειλαν εργατικά κινήματα. Τη δεκαετία του '70, συχνά με την ίδρυση ανεξάρτητων κρατών ή την αναγνώριση κινήματων ως νόμιμων εκπροσώπων «λαών» (όπως της PLO για τους Παλαιστίνιους), η σύνθεση έθνους και λαού με αντι-αποικιακό ένδυμα κατασκευάζει την «αντίσταση» ως συμβολικό και στρατηγικό μοτίβο, με την ηρωοποίηση του μαχητή, θεοποίηση της εθνικής ταυτότητας και διεθνές θέαμα αλληλεγγύης (υιοθέτηση σημαίας, πολιτιστικές αναφορές κ.λπ.). Αυτή τη μαοϊκή προέλευσης ξαναζεσταμένη σούπα πάνε να μας ταΐσουν σήμερα με το ζόρι οι όψιμοι «βασιλικότεροι του βασιλέως» αντι-αποικιοκράτες που προέρχονται από τον αντιεξουσιαστικό χώρο.

δυσισμού αποσυνδέει τη συνθήκη του απαρτχάιντ από τη λογική της καπιταλιστικής συσσώρευσης και ανάγει το επίδικο της κοινωνικής χειραφέτησης σε ζήτημα ηθικής αποκατάστασης της «δικαιοσύνης» με τους αστικούς-δημοκρατικούς όρους της πολιτικής των ταυτοτήτων. Εθνικοποιεί κάθε μορφή αντίστασης και κάθε έκφραση των από κάτω εξαφανίζοντας κατά συνέπεια τη δυνατότητα συνάντησης των αγώνων Παλαιστινίων και Ισραηλινών, απορροφώντας ακόμα και τις πιο σαφείς ταξικές δυναμικές μέσα σε ένα απλουστευτικό αφήγημα του τύπου **έθνος-εναντίον-έθνους** που θέλει να ξεχάσουμε και τα βασικά. Αυτή η προσέγγιση ακυρώνει τη δυνατότητα κατανόησης των ταξικών διαφορών εντός των παλαιστινιακών πληθυσμών (αναμφίβολα και των ισραηλινών), εξισώνοντας τον καταπιεσμένο εργάτη με τον παλαιστίνιο έμπορο της Ραμάλα.

Όσο συνεχίζουμε να μιλάμε για το Ισραήλ σαν ένα καθεστώς «αποικιοκρατίας» χάνουμε την ουσία – η καχυποψία μας, μάλιστα, μεγαλώνει, όταν αυτή η κατηγορία απευθύνεται ειδικά στο συγκεκριμένο κράτος και σε κανένα άλλο. Το ισραηλινό κράτος, όπως και κάθε κράτος, λειτουργεί πρώτα και κύρια ως *καπιταλιστικό κράτος*, και μάλιστα ως ένας μηχανισμός νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης. Το *νεοφιλελεύθερο απαρτχάιντ*, ως τρόπος οργάνωσης της καπιταλιστικής κυριαρχίας που συνδυάζει αποκλεισμό και ενσωμάτωση, για να αναπαράγει φτηνή και πειθαρχημένο εργατικό δυναμικό, δεν είναι απλώς μια ιδεολογικά κατευθυνόμενη μορφή φυλετικού διαχωρισμού, αλλά ένας ταξικός μηχανισμός που ρυθμίζει ποιος θα δουλέψει, πού και με τι όρους. Η καταστολή και η επισφάλεια λειτουργούν μαζί για να διασφαλίσουν την εκμετάλλευση υπό συνθήκες «ευελιξίας» (Clarno 2017, 3–5).

Ο Clarno τονίζει την καπιταλιστική διάσταση της ισραηλινής κυριαρχίας, τον τρόπο με τον οποίο οι πολιτικές διαχωρισμού, επιτήρησης και αποκλεισμού λειτουργούν όχι μόνο ως απομεινάρια φυλετικών καθεστώτων, αλλά κυρίως ως μοντέλο διαχείρισης των εργατών/τριών σε περιβάλλον νεοφιλελεύθερης συσσώρευσης και κρίσης, που πατούν πάνω στις φυλετικές διακρίσεις, τις αναπαράγουν και τις επεκτείνουν. Δεν πρόκειται λοιπόν για μια «ρετρό» αποικιοκρατική μορφή καταπίεσης, αλλά για μια μέθοδο διαχείρισης του προλεταριάτου κομμένη και ραμμένη στα μέτρα της νεοφιλελεύθερης αναδιάρθρωσης του ισραηλινού καπιταλισμού, για την οποία το Ισραήλ αποτελεί διεθνές παράδειγμα εφαρμογής.

Μέσα από το σχήμα του Clarno αναδεικνύεται η ταξική διάσταση του απαρτχάιντ, το οποίο καθιστά δυνατή κάθε φορά την αξιοποίηση της εργασίας κάποιων μόνο από τους εργάτες/τριες χωρίς να τίθεται ζήτημα ενσωμάτωσής τους στην κοινωνία των πολιτών. Είναι η καθαρή μορφή της καπιταλιστικής βαρβαρότητας σε στιγμές σχετικού υπερπληθυσμού, όπου ο διαχωρισμός δεν είναι ιδεολογικός, αλλά υλικός μηχανισμός συσσώρευσης (Clarno 2017, 8–9).

Αυτή η διάσταση, κατά τον Clarno, αφορά και τη Νότια Αφρική, όπου μετά την τυπική κατάργηση του καθεστώτος απαρτχάιντ, το κράτος ενοποίησε τη ρητορική της φυλετικής απελευθέρωσης με την επιβολή της νεοφιλελεύθερης καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης, αναπαράγοντας τις σχέσεις ανισότητας και με τη συνδρομή μιας αναδύομενης μαύρης αστικής τάξης. Ακριβώς πάνω σε αυτή τη συνθήκη είναι που τραβάει παράλληλες γραμμές με το Ισραήλ ο Clarno, στο πλαίσιο κίολας παγκόσμιων τάσεων της καπιταλιστικής κυριαρχίας, που απέχουν κατά πολύ όχι μόνο από το φορντικό μοντέλο εκμετάλλευσης της εργασίας, αλλά ακόμη περισσότερο –θα πούμε εμείς– από την εποχή της καθατής ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας. Οι μεταρρυθμίσεις στη Νότια Αφρική «δεν κατέλυσαν τη δομή της ρατσιστικής εκμετάλλευσης, αλλά τη μετέτρεψαν σε μια νέα μορφή νεοφιλελεύθερης διαστρωμάτωσης» (Clarno 2017, 6–9). Το «μετα-απαρτχάιντ» δημοκρατικό καθεστώς ανανέωσε τον ταξικό αποκλεισμό (τον χωρικό διαχωρισμό και τον αστικό αποκλεισμό, την επισφάλεια και την υπερεκμετάλλευση, την αποδιάρθρωση του κράτους πρόνοιας και τη διαχείριση της φτώχειας με καταστολή και ασφαλειοποίηση) σε συνεργασία με το διεθνές κεφάλαιο.

Παλαιστίνιοι/ες εργάτες/ριες φτάνουν στο πρώτο από τα οκτώ μεταλλικά καρουζέλ από τα οποία πρέπει να περάσουν στο σημείο ελέγχου Sha'ar Ephraim που χωρίζει τη Δυτική Όχθη και το Ισραήλ.

Οι φτωχοί των townships⁴³ συνέχισαν να επιτηρούνται και να αποκλείονται, το κυριότερο όμως είναι ότι εδώ βρίσκουμε μια τομή, καθώς το μετα-απαρτχάιντ καθεστώς παράγει πλεονασματικό πληθυσμό σε κλίμακα που δεν υπήρχε στο «κλασικό» απαρτχάιντ. Η σχέση κεφαλαίου-εργασίας αλλάζει από το πρότερο καθεστώς υπο-ενσωμάτωσης σε καθεστώς περιττότητας και περιθωριοποίησης, όχι μέσω ρατσιστικής νομοθεσίας, αλλά μέσω της αναπαραγωγής της κυριαρχίας του κεφαλαίου επί των μέσων ζωής και εργασίας, με τη σχετικοποιημένη πια φυλετικοποίηση να συντηρείται από τους «νόμους της αγοράς».

Αντίστοιχα στο Ισραήλ, η λογική του ελέγχου δεν βασίζεται μόνο στο εθνικό/φυλετικό κριτήριο. Δεν λειτουργεί ως κλασικό απαρτχάιντ, με απόλυτα σύνορα ανάμεσα σε Ισραηλινούς πολίτες και Παλαιστίνιους, κατά το πρότυπο του διαχωρισμού «λευκοί»-«μαύροι», αλλά ως ένα οργανωμένο σύνολο θεσμών, τεχνικών, υποδομών και διαδικασιών που μπορούν να ενεργοποιηθούν ανάλογα με τις ανάγκες του κεφαλαίου και στο οποίο οι Παλαιστίνιοι της αστικής τάξης συχνά δεν υπάγονται. Μια λειτουργική δομή κυριαρχίας, όχι στατική ή μονοσήμαντη, αλλά ευέλικτη και διαχειριστική. Το ισραηλινό καθεστώς δεν είναι απλώς στρατός ή νόμοι κατοχής· είναι ένα σύστημα ροής, ελέγχου, επιτήρησης και αξιολόγησης, που προσαρμόζει τους ανθρώπους σε κατηγορίες (απασχολήσιμος/άχρηστος, επικίνδυνος/πειθαρχημένος). Το σύστημα δεν πετά απλώς έξω τον Παλαιστίνιο· τον ταξινομεί, τον καταγράφει, τον εντάσσει, τον μετατρέπει σε πλεονάζοντα, σε προσωρινά ανεκτό: «*Η παραγωγή πλεονάζοντος πληθυσμού αποτελεί κρίσιμη λειτουργία του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού [...] και το απαρτχάιντ του 21ου αιώνα δεν λειτουργεί με στατικά, νομικά όρια, αλλά με ρευστές, διαφοροποιημένες μορφές επιτήρησης και αποκλεισμού*» (Clarno 2017, 15). Κεντρικός μηχανισμός αυτής της μορφής είναι το **σύστημα αδειών εργασίας**, ένας μηχανισμός

43. Προαστιακές, αστικές ή ημιαστικές περιοχές, χτισμένες κοντά στις πόλεις των λευκών (π.χ. Γιοχάνεσμπουργκ, Κέιπ Τάουν), όπου εγκαθίσταντο μαύροι εργάτες, που εργάζονταν στην πόλη αλλά δεν είχαν δικαίωμα κατοικίας εντός της. Εργατικά γκέτο ελεγχόμενης εγγύτητας με την καπιταλιστική μητρόπολη για τους εν μέρει ενσωματωμένους εργάτες. Σε αντίθεση τα μπαντουστάν (bantustans) του παραδοσιακού απαρτχάιντ ήταν τεχνητές κρατικές οντότητες με σκοπό να αναγνωριστούν ως «ανεξάρτητα κράτη», ώστε οι μαύροι να πάψουν να έχουν νομική υπόσταση εντός της Νότιας Αφρικής. Τα μπαντουστάν ήταν ζώνες αποκλεισμού και πολιτικής εξαίρεσης για τους περιττούς - όσους το κεφάλαιο δεν ενέτασσε σε σταθερή βάση στην παραγωγή.

ελέγχου της εργασιακής δύναμης αλλά και πολιτικής πειθάρχησης, ως εργαλείο συλλογικής τιμωρίας, αφού οι άδειες ακυρώνονται μαζικά ως αντίποινα μετά από επιθέσεις ή συλλογικές κινητοποιήσεις.⁴⁴ Λειτουργεί, ως εργαλείο διαρκούς πολιτικού ελέγχου, (για παράδειγμα Παλαιστίνιοι με «φάκελο» για συμμετοχή σε απεργιακές συνδικαλιστικές δράσεις κ.λπ. ή με συγγενείς σε οργανώσεις αντίστασης αποκλείονται από το καθεστώς άδειας και χαρακτηρίζονται «κίνδυνος για την ασφάλεια»), ως μοχλός στρατολόγησης ρουφιάνων και τέλος ως προσωρινό μέσο ενσωμάτωσης, αφού επιλέξιμοι για τις άδειες είναι όσοι σκάνε και δουλεύουν, χωρίς να διεκδικούν. Δεν είναι τυχαίο ότι τα σύνορα του απαρτχάιντ είναι ρευστά· άλλοι Παλαιστίνιοι περνούν με άδεια για δουλειά, άλλοι αποκλείονται εντελώς, άλλοι εντάσσονται στους θεσμούς της Παλαιστινιακής Αρχής, που λειτουργεί ως υπεργολάβος της ισραηλινής κυριαρχίας, αναλαμβάνοντας την επιτήρηση και την πειθάρχηση των ίδιων τους των κοινοτήτων. Τα όρια του απαρτχάιντ μετατοπίζονται συνεχώς ανάλογα με τις συχνά αντιφατικές ανάγκες του ισραηλινού κράτους για περισσότερη εργασιακή δύναμη και πειθάρχηση, στα πλαίσια μιας ρύθμισης της ροής των ανθρώπων με όρους ταξικής ενσωμάτωσης ή πλεονασματοποίησης. Μια επιμελημένη διαχείριση πληθυσμών, όπου η κοινωνική θέση διανέμεται με βάση τις απαιτήσεις του κεφαλαίου και όχι –απαραίτητα– κάποιο στενά νομικό ή εθνικό κριτήριο.

Η Δυτική Όχθη είναι το πεδίο στο οποίο αυτό το καθεστώς εδραιώνεται ως δίκτυο συντονισμένης επιτήρησης, επιλεκτικής ενσωμάτωσης και ελεγχόμενης κινητικότητας. Η Παλαιστινιακή Αρχή, οι ΜΚΟ, η Ε.Ε. και οι διακρατικές συμφωνίες παράγουν μια ζώνη επιτήρησης με «ανθρώπινο πρόσωπο», όπου η εργασία των Παλαιστίνιων ενσωματώνεται όσο χρειάζεται – και μόνο όταν χρειάζεται.

Από την άλλη, η Γάζα είναι το «αρνητικό παράρτημα» αυτού του καθεστώτος. Δεν είναι πεδίο ενσωμάτωσης, αλλά αποθήκη πλεοναζόντων. Είναι χρήσιμη όχι όμως τόσο ως εργασιακή δύναμη, αλλά περισσότερο γιατί «παράγει απειλή» και λειτουργεί ως υπενθύμιση της «αναγκαιότητας» του ισραηλινού καθεστώτος επιτήρησης και ασφάλειας. Δεν εξαιρείται πλήρως από το ισραηλινό καθεστώς· εντάσσεται σε μια ειδική μορφή κυριαρχίας που στοχεύει στη μεθοδευμένη εναλλαγή μεταξύ καταστροφής και προσωρινής «ηρεμίας» (τουλάχιστον μέχρι την 7η Οκτώβρη),

ώστε από τη μία να μη δοθεί ο χώρος και ο χρόνος να παραχθούν εντός της Γάζας κοινωνικές αντιστάσεις, μέσα από τον εγκλωβισμό της σε μια κατάσταση επιβίωσης, όπου η όποια αντίσταση παραμένει κατακερματισμένη, εθνικοποιημένη ή καθαρά στρατιωτικοποιημένη. Από την άλλη η διαρκής «απειλή» της Γάζας και η νομιμοποίηση της στρατιωτικής καταστολής της λειτουργεί πειθαρχικά και στο εσωτερικό του Ισραήλ συγκροτώντας συναίνεση στις κρατικές στρατηγικές και αναστέλλοντας την ταξική αντιπαράθεση, με το πρόσχημα της «εθνικής ενότητας απέναντι στον εχθρό». Στη Γάζα η καταστολή δεν συνοδεύεται από ενσωμάτωση, αλλά από τον αποκλεισμό και τη στρατιωτική βία.

44. Το 2016 ακυρώθηκαν 2.771 άδειες στην Bani Na'im και δεκάδες χιλιάδες μετά από επίθεση στο Τελ Αβίβ και τον ίδιο χρόνο, πάλι μετά από επίθεση στο Τελ Αβίβ, το Ισραήλ ακύρωσε 83.000 άδειες εισόδου Παλαιστίνιων. Μετά την 7η Οκτωβρίου 2023, το Ισραήλ ακύρωσε μαζικά τις άδειες περίπου 160.000 εργατών από Δυτική Όχθη και Γάζα και μεταξύ αυτών υπήρχαν 3.200 εργαζόμενοι που συνελήφθησαν, καθώς βρέθηκαν εγκλωβισμένοι εντός του καθαυτού Ισραήλ.

Η ανάπτυξη τεχνικών ασφάλειας και τεχνολογίας παρακολούθησης στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα –μέσω drones, φραγμάτων, καμερών, συλλογής δεδομένων– αποτελεί πεδίο εν δυνάμει κερδοφορίας για το κεφάλαιο. Αντίθετα με απόψεις που θεωρούν πως αυτή η κερδοφορία από την παραγωγή των μέσων επιτήρησης οδήγησε στην ανάγκη της φυλακής που λέγεται Γάζα, εμείς αντιστρέφουμε τη φορά αιτιότητας και υποστηρίζουμε ότι είναι η ανάγκη διαχείρισης του ισλαμοποιημένου παλαιστινιακού εθνικισμού που δημιουργεί αυτά τα καπιταλιστικά μέσα και ότι η δυνατότητα κέρδους έρχεται μετά.⁴⁵ Το κεφάλαιο δεν εγκαθίδρυσε το απαρτχάιντ για να πουλήσει κάμερες· αλλά αφού το εγκαθίδρυσε, τις εμπορεύτηκε και τις εξήγαγε. Το απαρτχάιντ, από σύστημα διαχωρισμού, γίνεται και μέσο άντλησης υπεραξίας - όχι μόνο από τους παλαιστίνιους εργάτες/τριες, αλλά και από την εργασία στη βιομηχανία παραγωγής της επιτήρησής τους.

Στον διεθνή αριστερό χώρο και πολύ περισσότερο στο ντόπιο ανταγωνιστικό κίνημα, η κυρίαρχη πολιτική αφήγηση παραμένει εγκλωβισμένη σε ένα επίπεδο ανάλυσης που βλέπει μόνο εθνικές κατηγορίες, σαν να μην υπάρχουν εσωτερικές ταξικές διαφοροποιήσεις, σαν να μην έχουν αναδειχθεί παλαιστινιακές ελίτ στο πλάι των ισραηλινών, πλήρως ενσωματωμένες στο σύστημα του αποκλεισμού, επωφελούμενες από τη διεθνή χρηματοδότηση και τους μηχανισμούς του NGO-κρατισμού. Η Παλαιστινιακή Αρχή, μακριά από οποιαδήποτε γραμμή απελευθέρωσης, λειτουργεί ως φορέας επιτήρησης, ένας «εθνικός μεσάζων της καταστολής» μέσα σε ένα σύστημα όπου η καταστολή είναι «outsourced» (Clarno, ό.π., σελ. 194).⁴⁶

Αν θέλουμε να δούμε καθαρά τη λογική του απαρτχάιντ ως καπιταλιστικού μηχανισμού, αρκεί να ακολουθήσουμε το νήμα που ξεκινά από τη Νότια Αφρική και φτάνει έως τα πρόσφατα καθεστώτα υγειονομικής διαχείρισης της πανδημίας (2020-2022). Η διαχείριση της COVID-19, ιδίως μέσω της πολιτικής του εμβολιαστικού πάσου, αποτέλεσε μορφή ταξικής πειθάρχησης, όχι επειδή στοχοποιήθηκε μια «ταυτότητα», αλλά επειδή το κράτος επιδίωξε να οριοθετήσει ποια σώματα μπορούν να συμμετέχουν στην παραγωγή. Δεν επρόκειτο για θανατοπολιτική, ούτε για κάποια απολυταρχική εκτροπή, αλλά για την ενσωμάτωση της υγειονομικής βιοπολιτικής στην καπιταλιστική λογική της αξιοποίησης. Το «υγειονομικό απαρτχάιντ» δεν στηρίχθηκε μόνο σε μια ιδεολογία αποκλεισμού, αλλά σε μια τεχνική αξιολόγησης και διαχωρισμού της εργατικής τάξης με βάση τη συμμόρφωσή μας στη φθηνή και πειθαρχική κρατική διαχείριση της πανδημίας. «Τα κρατικά προγράμματα μαζικού/καθολικού εμβολιασμού [...] συνεπάγονταν τον πλέον άμεσο έλεγχο του έμμισθου συλλογικού σώματος, είτε στους χώρους εργασίας, είτε στους χώρους κατανάλωσης, μέσω της επιβολής ενός ρευστού απαρτχάιντ, στο οποίο ο σημερινός (με το στανιό) «συμμορφωμένος-εμβολιασμένος» πολίτης ανά πάσα στιγμή μπορεί να αποκλειστεί από σφαίρες της κοινωνικής ζωής.», έγραφαν μερικοί/ές από εμάς τρία χρόνια πριν.⁴⁷

Το ισραηλινό απαρτχάιντ λειτούργησε για χρόνια μέσα από μια λογική ελέγχου των ροών, εξατομίκευσης, outsourcing και μέσα από ένα δίκτυο τεχνικών διαχείρισης και ελέγχου (ΠΑ, αστυνομία, ΜΚΟ, αναπτυξιακά προγράμματα), χωρίς να πάψει ποτέ να είναι μηχανισμός εκμετάλλευσης με

45. Η επιτήρηση δεν είναι η αιτία γέννησης του απαρτχάιντ —το απαρτχάιντ συγκροτείται πρωτίστως ως απόληξη του κεφαλαίου στην ανάγκη να διαχειριστεί πληθυσμούς που δεν μπορεί να ενσωματώσει παραγωγικά χωρίς να διακινδυνεύσει την εξουσία του. Στον νεοφιλελεύθερο καπιταλισμό, η επιτήρηση γίνεται όμως δομική: όχι απλώς μέσο καταστολής, αλλά βασικός μηχανισμός διαλογής, πειθάρχησης και πλεονασματοποίησης, άρα και όρος αναπαραγωγής του ίδιου του καθεστώτος. Δεν είναι πια τεχνική εφαρμογή· είναι το υλικό υπόβαθρο της νεοφιλελεύθερης-βιοπολιτικής κυριαρχίας πάνω στους περιττούς.

46. Το κράτος κάνει outsourcing την επιτήρηση σε ιδιωτικές εταιρείες ασφαλείας, την καταστολή σε εργολάβους ή στην Παλαιστινιακή Αρχή, την υγεία ή εκπαίδευση σε ΜΚΟ, την ίδια την «ειρήνη» σε διεθνείς χορηγούς και προγράμματα. Η ίδια η κυριαρχία ιδιωτικοποιείται, γίνεται ευέλικτη, αποσπασματική και οικονομικά ωφέλιμη.

47. Περισσότερα στην προσούρα “Κριτική του Διαχωρισμού 2 – Η συμβολή του ρευστού νεοφιλελεύθερου απαρτχάιντ στην αναδιάρθρωση-διάλυση του ΕΣΥ και οι κοινωνικές-ταξικές αντιστάσεις”, Συνέλευση Ενάντια στη Βιοεξουσία και την Κλεισούρα, 2022.

εκτελεστικό βραχίονα τον στρατό. Το γεγονός ότι εδώ και δύο χρόνια έχει επιστρέψει για μια ακόμα φορά, αλλά πολύ πιο αποφασιστικά και με διάρκεια, στην πιο ωμή και μαζική στρατιωτική βία, στην εξόντωση πληθυσμών και στη στρατοκρατική διαχείριση της Γάζας και της Δυτικής Όχθης, δεν έρχεται σε αντίφαση με το προηγούμενο νεοφιλελεύθερο πρόσωπό του. Αντίθετα, αποκαλύπτει τις εσωτερικές του αντιφάσεις. Ο νεοφιλελεύθερος καπιταλισμός, στην ισραηλινή του εκδοχή, πόνταρε ότι μπορεί να εξασφαλίσει «σταθερότητα» μέσα από deals με την Παλαιστινιακή Αρχή, χρηματοδοτούμενα πρότζεκτ και τεχνολογικό έλεγχο, με ψηφιακές εφαρμογές⁴⁸ και φράγματα, να συνεργαστεί με την «καλή» παλαιστινιακή διευθυντική τάξη και να διαχειριστεί την εργατική ως πλεόνασμα. Αλλά το κεφάλαιο έχει όρια, δεν μπορεί να διαχειριστεί τη ζωή χωρίς βία, ούτε τη μόνιμη κρίση μόνο με πειθάρχηση.

Διαμαρτυρία του Matzpen ενάντια στο apartheid. Η Matzpen, η ισραηλινή σοσιαλιστική οργάνωση, δεν είχε ποτέ περισσότερα από μερικές δεκάδες ενεργά μέλη. Ωστόσο, στα τέλη της δεκαετίας του '60 και στις αρχές της δεκαετίας του '70, θεωρούνταν πραγματική απειλή για την πολιτική και κοινωνική ομοφωνία του Ισραήλ. Τα περισσότερα μέλη του Matzpen ήταν γεννημένα στο Ισραήλ και προέρχονταν από τον πυρήνα της ισραηλινής κοινωνίας. Ο αγώνας τους ενάντια στον σιωνισμό και την κατοχή, καθώς και οι επαφές τους με παλαιστινιακούς και ευρωπαϊούς αριστερούς ακτιβιστές, ήταν η αιτία απειλών, συκοφαντιών, καθώς και πολιτικής και κοινωνικής απομόνωσης.

48. Οι «εφαρμογές» στην περίπτωση του ισραηλινού apartheid αφορούν ψηφιακές πλατφόρμες παρακολούθησης και καταγραφής που χρησιμοποιούνται από τον στρατό και τις υπηρεσίες ασφαλείας για ταυτοποίηση, εντοπισμό και αξιολόγηση των Παλαιστινίων, τεχνολογίες αναγνώρισης προσώπου (facial recognition) και big data analysis που χρησιμοποιούνται σε σημεία ελέγχου, εισόδου πόλεων, εργατικές ροές, ψηφιακές βάσεις δεδομένων που ταξινομούν τους Παλαιστίνιους με βάση την «επικινδυνότητα» ή την «καταλληλότητα προς εργασία» (π.χ. «Red Wolf», «Blue Wolf»), όπως αποκαλύφθηκε από το Breaking the Silence και το B'Tselem), πλατφόρμες αιτήσεων αδειών μετακίνησης – όπου ο Παλαιστίνιος για να περάσει ένα checkpoint πρέπει να περάσει από ψηφιακή επιβεβαίωση, ιστορικό, ταξινόμηση κ.λπ.

ΜΕΡΟΣ ΙΙ

3.

Από το Τέλος του Εργατικού Σιωνισμού στο Παλαιστινιακό Ημι-κράτος

Έχοντας ήδη εξετάσει τη μορφή του καπιταλισμού στο Ισραήλ, το γενικό κάδρο του ως μεθόδου που έδεσε γη, εργασία και κεφάλαιο σε ένα εθνικοποιημένο πακέτο, αναδείξαμε τη συνθετότητα και αντιφατικότητα των κοινωνικών σχέσεων που οδηγούν τις κοινωνικο-οικονομικές εξελίξεις. Εδώ εστιάζουμε σε ορισμένες κρίσιμες στιγμές στο εσωτερικό του Ισραήλ, παρακολουθώντας την παραγωγική ανασυγκρότησή του μετά το 1967 και πώς αυτή επηρεάζει την ταξική σύνθεση και οδηγεί στη διαμόρφωση δύο αστικών φραξιών που συγκρούονται εντός του ισραηλινού σχηματισμού: μια κοσμική hi-tech που κλείνει το μάτι στη Δύση και μια που εκπροσωπεί την περιφέρεια των αστικών κέντρων, πιο λούμπεν, που συνδέεται με τον επεκτατισμό στην Ανατολή και η οποία αποτελεί την εκλογική βάση της κυβέρνησης Νετανιάχου. Από το '67 και μετά, ο εμποικισμός, ως απάντηση στη ριζική κρίση του κοινωνικού συμβολαίου, αναδεικνύεται πλέον σε μηχανισμό ενσωμάτωσης του διαιρεμένου εβραϊκού προλεταριάτου μέσω της εθνικής επέκτασης, η οποία δεν μπορεί να ιδωθεί μόνο ως εργαλείο εδαφικής κυριαρχίας, αλλά και ως απάντηση στο κοινωνικό ζήτημα, ως τρόπος αφομοίωσης των αγώνων και των αντιφάσεων που διαπερνούσαν και διαπερνούν το προλεταριακό σώμα του Ισραήλ.

Κρίσιμα γεγονότα που επιτάχυναν την κρίση του ισραηλινού παραγωγικού μοντέλου και πίεσαν για την επιτάχυνση της αναδιάρθρωσης ήταν οι ιντιφάντες. Θα εξετάσουμε αναλυτικότερα τη διαδικασία νεοφιλελεύθερης διάρθρωσης της οικονομίας, το πότε και πώς η κρίση του εργατικού σιωνισμού και η νεοφιλελεύθερη στροφή έδωσαν οριστικά με το ρατσιστικό καθεστώς, με σκοπό να προσεγγίσουμε τη διαχείριση του παλαιστινιακού ζητήματος μέσα από το πρίσμα της εξέλιξης του καθεστώτος συσσώρευσης στο Ισραήλ, μια πτυχή που δεν εξετάζεται ιδιαίτερα στις συνεντεύξεις του Ε. Μινασιάν (βλέπε Παράρτημα Ι), ο οποίος επικεντρώνεται στην περίπτωση της Δυτικής Όχθης. Την ίδια περίοδο που μια εβραϊοϊσραηλινή επιχειρηματική ελίτ συσσωρεύει τεράστιο πλούτο, οι ισραηλινοί της εργατικής τάξης αντιμετωπίζουν περικοπές στην κοινωνική πρόνοια και επιθέσεις στα εργατικά συνδικάτα. Ταυτόχρονα, μια μικρή παλαιστινιακή ελίτ με στενούς δεσμούς με την Παλαιστινιακή Αρχή έχει πλουτίσει, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία των Παλαιστινίων αντιμετωπίζει ανεργία, δήμευση γης και συνεχή καταστολή. Το παλαιστινιακό προλεταριάτο υπόκειται σε εκμετάλλευση και κυριαρχία και από την ισραηλινή και από την παλαιστινιακή αστική τάξη, η οποία βρίσκεται σε υποδεέστερη ιεραρχικά, πλην όμως συμπληρωματική θέση.

Η παραγωγική ανασυγκρότηση στο Ισραήλ με την ενσωμάτωση των νέων εδαφών του '67

Το ισραηλινό μοντέλο συσσώρευσης, ιδίως μετά το 1967, βασίστηκε στον **πόλεμο** και τη **στρατιωτική βιομηχανία** και συγχρόνως στην άμεση **ληηλασία γης**, η οποία κατοικούνταν ή καλλιεργούνταν από Παλαιστίνιους.⁴⁹ Ο **ρατσιστικός χαρακτήρας** της συσσώρευσης, ο οποίος συνίστατο στη διαιρεμένη με φυλετικά-εθνοτικά κριτήρια αγορά εργασίας, στην οποία εντάχθηκαν, μετά την κατάληψη της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας, και οι παλαιστίνιοι εργάτες από τα νεο-κατακτημένα εδάφη, θα συμβαδίζει από εδώ και πέρα με τον **πολεμικό χαρακτήρα** της οικονομίας. Ο ιδιωτικός τομέας άρχισε να επεκτείνεται για να ικανοποιήσει τις αυξανόμενες ανάγκες του στρατού, ενώ το μεγαλύτερο τμήμα του δημόσιου τομέα ήταν στραμμένο προς την πολεμική οικονομία, αλλά μόνο οι στρατεύσιμοι⁵⁰ μπορούσαν να απασχοληθούν στις σχετικές βιομηχανίες – οι παλαιστίνιοι πολίτες του Ισραήλ ήταν αποκλεισμένοι από αυτές και ακόμα περισσότερο οι Παλαιστίνιοι που ζούσαν σε Δυτική Όχθη και Γάζα. Οι **καλοπληρωμένες δουλειές** στη βιομηχανία ήταν εξ ορισμού **διαθέσιμες μόνο για τους εβραίους**. Όπως γράφουν οι Aufheben:

Μπροστά σε αυτές τις εσωτερικές [βλέπε προλεταριάτο] και εξωτερικές απειλές [βλέπε γειτονικά αραβικά κράτη] η μελλοντική επιβίωση του σιωνιστικού κράτους απαιτούσε την ενότητα όλων των εβραίων του Ισραήλ – τόσο αυτών της Ανατολής όσο και αυτών της Δύσης. Όμως, για να ενωθούν όλοι οι εβραίοι υπό τη σκέπη του ισραηλινού κράτους ήταν απαραίτητο οι μέχρι τότε αποκλεισμένοι εβραίοι της Ανατολής να ενταχθούν μέσα σε μια διευρυμένη Εργατική Σιωνιστική ρύθμιση. Κατά βολικό [για το κράτος] τρόπο, οι ίδιες συγκυρίες που απαίτησαν την επέκταση της Εργατικής Σιωνιστικής ρύθμισης πρόσφεραν τους αναγκαίους όρους για να πραγματοποιηθεί μια ευρείας κλίμακας κοινωνική αναδιάρθρωση.⁵¹

Η κατάκτηση αυτών των νέων εδαφών έφερε στο προσκήνιο νέα ζητήματα για την ισραηλινή πολιτική, καθώς **μαζί με το εύρος της εδαφικής κυριαρχίας άλλαζε και η δημογραφική σύσταση του πληθυσμού**.⁵² Σχετικά διλήμματα τέθηκαν εντός του ίδιου του στρατοπέδου του εργατικού σιωνισμού, με τη Histadrut να επιμένει στο δόγμα της «κατάκτησης της εργασίας» από τους εβραίους και άρα στη διατήρηση του χωρικού και παραγωγικού διαχωρισμού τους από τον αραβικό πληθυσμό, ενώ μια άλλη μπάντα των Εργατικών (βλ. γραμμή Dayan) υπερασπίστηκε την ιδέα της αξιοποίησης των Παλαιστίνιων ως δεξαμενή για φθηνά εργατικά χέρια για το Ισραήλ. Αυτό το παλατζάρισμα και η ασάφεια σε επίπεδο πολιτικής στρατηγικής των Εργατικών, με φόνο τους αγώνες των Παλαιστίνιων που ξέσπασαν στα νέα εδάφη το 1976 και το 1977, συν τις σταδιακές αλλαγές στη δομή της οικονομίας όπου ο δημόσιος τομέας και η Histadrut είχαν αρχίσει να αποδυναμώνονται, οδήγησαν στην εκλογική νίκη για πρώτη φορά του δεξιού Λικούντ το 1977, του κόμματος του οποίου σήμερα ηγείται ο Νετανιάχου. Το Λικούντ αντίθετα από τους

49. Οι πολεμικές δαπάνες ήταν εξαρχής αναπόσπαστο μέρος του κρατικού προϋπολογισμού και της διαδικασίας συσσώρευσης, αλλά από το 1967 και μετά αυξήθηκαν σε πρωτοφανή επίπεδα και ακόμα και μετά το 1973, συνέχισαν να είναι εξαιρετικά υψηλές. Στο αποκορύφωμά τους, οι αμυντικές δαπάνες ανήλθαν στο 30% του ΑΕΠ, με τις μισές από αυτές να αφορούν εισαγωγές όπλων.

50. Οι Παλαιστίνιοι του Ισραήλ που παρέμειναν στα σύνορα του 1948 –και οι οποίοι έχουν ισραηλινή υπηκοότητα– δεν έχουν υποχρέωση στράτευσης, αν και μπορούν να καταταγούν εθελοντικά, πράγμα που η πλειοψηφία αποφεύγει για πολιτικούς λόγους.

51. Aufheben, “Πίσω από την Ιντιφάντα του 21ου αιώνα”, Κόκκινο Νήμα, σελ. 33.

52. Μετά το 1967, το ένα τρίτο όσων υπάγονταν στη ισραηλινό κράτος ήταν Παλαιστίνιοι (Aufheben, ό.π., σελ. 33). Επίσης, οι ρυθμοί πολλαπλασιασμού του αραβικού πληθυσμού ήταν και είναι μεγαλύτεροι από αυτούς του εβραϊκού.

σοσιαλδημοκράτες είχε μια πιο ξεκάθαρη θέση ως προς τη διαχείριση των νέων κτήσεων: διακηρυγμένος στόχος ήταν η **προσάρτηση** αυτών των περιοχών.

Το «όραμα» αυτό σε πρακτικό επίπεδο γειώθηκε σε δύο πολιτικές κατευθύνσεις. Από τη μία, σε ένα **πρόγραμμα μαζικού και οργανωμένου εποίκισμού**, όχι απλά σε έρημες περιοχές, όπως συνέβαινε έως τότε, αλλά πιο επιθετικού, ακόμα και μέσα σε πυκνοκατοικημένες από άραβες περιοχές.⁵³ Από την άλλη, σήμαινε την επιτάχυνση της καταστροφής της παλαιστινιακής οικονομίας ως τέτοιας και τη **ριζική αναδόμηση του παραγωγικού ιστού στα νέα εδάφη**, με τρόπο που η τελευταία να ενσωματώνεται στην ισραηλινή οικονομία, ουσιαστικά ως συμπλήρωμα της παραγωγικής δραστηριότητας στο εσωτερικό του καθατού Ισραήλ. Εδώ πρακτικά μιλάμε για αναδιάρθρωση της αγροτικής οικονομίας των νέων κτήσεων, ώστε αυτή να καλύπτει πλέον τις πολύ ειδικές ανάγκες του Ισραήλ.⁵⁴ Ταυτόχρονα πολλές ισραηλινές βιομηχανίες αξιοποίησαν τη συνθήκη της «υπεργολαβίας» στήνοντας στα νέα εδάφη βιοτεχνίες και εργοστάσια με πολύ συγκεκριμένο εύρος δραστηριοτήτων, κυρίως για την παραγωγή εμπορευμάτων όπως υφάσματα, ενδύματα και υποδήματα. Υπεργολάβοι ήταν συνήθως παλαιστίνιοι καπιταλιστές που εκμεταλλεύονταν με σκληρούς όρους την ντόπια εργασία.⁵⁵

Παράλληλα, μέσα στη δεκαετία του '70, λάμβανε χώρα και μια αναδιάρθρωση του πυρήνα της ισραηλινής οικονομίας που άρχισε να στηρίζεται όλο και περισσότερο στους παλαιστίνιους εργάτες που διέσχιζαν την Πράσινη Γραμμή,⁵⁶ ενώ τα νέα εδάφη καθατά αποτέλεσαν και τα ίδια νέο πεδίο αγορών για το ισραηλινό κεφάλαιο· δηλαδή πεδίο όχι μόνο για την παραγωγή αλλά και για την πραγματοποίηση της υπεραξίας. Μια ολοκληρωτική *de jure* προσάρτηση δεν έγινε ωστόσο, για να μην αναγνωριστούν στους Παλαιστίνιους της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας τα ίδια πολιτικά και εργασιακά δικαιώματα που αναγνωρίστηκαν μετά το 1967 στους Παλαιστίνιους του Ισραήλ. Έτσι ο πληθυσμός των νέων κτήσεων διοικούνταν βάσει στρατιωτικού νόμου. Οι παλαιστίνιοι εργάτες αποτελούσαν μien μέρος της παραγωγικής διαδικασίας ως φτηνή και επισφαλής εργασιακή δύναμη που τροφοδότησε τη ραγδαία ανάπτυξη στον κατασκευαστικό και τον αγροτικό τομέα και στις δύο πλευρές της Πράσινης Γραμμής, αλλά όσον αφορά συγκεκριμένα τους Παλαιστίνιους από τη Γάζα και τη Δυτική Όχθη δεν προβλεπόταν σε καμία περίπτωση η συμπερίληψή τους σε ένα διευρυμένο κοινωνικό συμβόλαιο. Η αναπαραγωγή της εργασιακής τους δύναμης δεν συμπεριλαμβανόταν στην κενύσιανή ρύθμιση του εργατικού σιωνισμού (ή ό,τι επιβίωνε απ' αυτόν) και πραγματοποιούνταν με τον πλέον φτηνό τρόπο και με υποτυπώδη μέσα.

Οι ανακατατάξεις που έφερε η κατάκτηση των νέων εδαφών και η ουσιαστική ενσωμάτωσή τους στην ισραηλινή οικονομία με τους τρόπους που αναδείξαμε αποτέλεσαν την νέα υλική βάση των εθνοποιημένων ταξικών σχέσεων που αναπτύχθηκαν έκτοτε, μέχρι και τις Συμφωνίες του Όσλο. Σε αυτό το πλέγμα παραγωγικών σχέσεων είναι που ξέσπασε και η Πρώτη Ιντιφάντα το 1987.

53. Théo Cosme, "Moyen-Orient 1945-2002: Histoire d'une lutte de classes", Senonevero, 2008, σελ. 140-1.

54. Σε Δυτική Όχθη και Γάζα άλλαξαν ριζικά οι μέθοδοι καλλιέργειας καθώς και οι ίδιες οι σοδειές. Τεράστιο μέρος των καλλιεργήσιμων γαιών καθώς και ο έλεγχος του νερού πέρασε σε ισραηλινά χέρια. Στόχος ήταν πλέον η αγροτική παραγωγή να ικανοποιεί με όρους μαζικής παραγωγής τις ανάγκες του πληθυσμού στο καθαυτό Ισραήλ, καθώς και τις εξαγωγικές του δραστηριότητες.

55. Σε συνέντευξη κατοίκου της Γάζας τη δεκαετία του 1980 διαβάζουμε: «Ο κόσμος προτιμούσε να δουλεύει για το Ισραήλ παρά να δουλεύει για τους καπιταλιστές εδώ στη Γάζα στα εργοστάσια της Star ή της Seven Up για παράδειγμα. Εδώ δουλεύεις δώδεκα ώρες τη μέρα με μισάωρο διάλειμμα που δεν στο πληρώνουν. Δεν πληρώνεσαι υπερωρίες. Σε απολύουν έτσι απλά και δεν υπάρχει τρόπος να υπερασπιστείς τα δικαιώματά σου. Δεν υπάρχουν ισχυρά σωματεία και δεν μπορείς να διαμαρτυρηθείς γιατί το όλο σύστημα είναι στημένο από το δίκτυο φατριών των προεστών της Γάζας.» Paul Cossali και Clive Robson, "Stateless in Gaza", Zed Press, 1986, σελ. 55-56.

56. Το 1980, το 34% του ενεργού πληθυσμού των κατεχόμενων εδαφών εργάζονται στο Ισραήλ. Πρόκειται για το 57% των παλαιστίνιων μισθωτών. Théo Cosme, "Moyen-Orient 1945-2002: Histoire d'une lutte de classes", Senonevero, 2008, σελ. 144-5.

Πρόκειται για μια φάση όπου οι Παλαιστίνιοι σε Γάζα και Δυτική Όχθη αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο της ισραηλινής οικονομίας. Η συνθήκη του *πλεονάζοντος προλεταριάτου* είναι ανύπαρκτη εκείνη την περίοδο και μπορούμε ακόμα να μιλάμε για μια παλαιστινιακή εργατική τάξη με μεγάλη ισχύ μέσα στους χώρους εργασίας. Την ίδια περίοδο τίθενται οι βάσεις για το **δόγμα της εξ ολοκλήρου προσάρτησης των κατακτημένων εδαφών** από το Λικούντ. Αυτό το ζήτημα θα επανέρχεται μόνιμα έκτοτε μέχρι σήμερα, παρόλο που το πλαίσιο θα είναι διαφορετικό.

Κρίση και νεοφιλελευθεροποίηση στο Ισραήλ

Αν οι αντιφάσεις με τις οποίες ήρθε αντιμέτωπο το ισραηλινό παραγωγικό μοντέλο σε αυτή τη νέα συνθήκη αποτελούν τη μια όψη του τέλους του εργατικού σιωνισμού, η άλλη όψη είναι η μακρόχρονη κρίση που εκδηλώθηκε στο πεδίο της εθνικής οικονομίας. Μέσα στην παγκόσμια καπιταλιστική αναδιάρθρωση που τέθηκε σε κίνηση στη μετάβαση προς τη δεκαετία του '70 και που σφραγίστηκε από την παγκόσμια ύφεση του 1973, το σιωνιστικό όραμα για εθνική οικονομική αυτόρκεια έπεσε σε τσίχλα, καθώς το εμπορικό ισοζύγιο του Ισραήλ βαρούσε κόκκινο. Όμοια με τον υπόλοιπο καπιταλιστικό κόσμο και τις παγκόσμιες περιφέρειες, το Ισραήλ άρχισε να στρέφεται όλο και περισσότερο προς την εξαγωγική εμπορική δραστηριότητα, με πολιτικές που ήδη εφάρμοζε το Εργατικό Κόμμα. Όμως οι υψηλές πολεμικές δαπάνες και το υπέρογκο χρέος δεν μπορούσαν να μην επηρεάσουν τη διαδικασία αξιοποίησης του κεφαλαίου στην περιοχή. Η εργατική σιωνιστική ρύθμιση του κοινωνικού κράτους, της συλλογικής οργάνωσης της παραγωγής (κιμπούτς) και των σοσιαλιστικών ιδεών για κοινωνικά δικαιότερη κατανομή της παραγόμενης αξίας έφτασε στα όριά της, όταν η κερδοφορία του κεφαλαίου στο Ισραήλ μειώθηκε απότομα και η οικονομία οδηγήθηκε σε μια καλπάζουσα πληθωριστική κρίση στα τέλη του '70.

Για το Ισραήλ, λοιπόν, η **μετάβαση από τον (πολεμικό) κεϋνσιανισμό στον νεοφιλελευθερισμό**, στις δεκαετίες του '80 και του '90, σήμαινε άνοιγμα της οικονομίας στο εξωτερικό χωρίς περιορισμούς,⁵⁷ πολιτικές λιτότητας και περικοπών, κατάργηση των προστατευτικών δασμών, ιδιωτικοποιήσεις (λιμάνια-τηλεπικοινωνίες), αύξηση του κρατικού και ιδιωτικού χρέους, start-up επιχειρήσεις υψηλής τεχνολογίας⁵⁸ που δεν έχουν μεγάλη ανάγκη από χαμηλόμισθους ανειδίκευτους παλαιστίνιους εργαζόμενους εκτός των συνόρων, χιλιάδες απολύσεις και ανεργία. Η νεοφιλελεύθερη αναδιάρθρωση εντός του κράτους του Ισραήλ φέρνει το ισραηλινό κεφάλαιο σε μια διαρκή σύγκρουση με την ισραηλινή εβραϊκή εργατική τάξη (βλέπε άγριες απεργίες, γενική απεργία από τη Histadrut κ.λπ.).⁵⁹

Όσον αφορά την εξαγωγική δραστηριότητα του Ισραήλ, πέρα από τα γεωργικά προϊόντα που παράγονταν και στις δύο πλευρές της Πράσινης Γραμμής, στα μέσα της δεκαετίας του '70, άρχισαν να παράγονται μαζικά, ηλεκτρονικά, χημικά και κατεργασμένα μέταλλα και εξαρτήματα για βιομηχανική και στρατιωτική χρήση, μηχανές, εξοπλισμός μεταφορών, ιατρικός εξοπλισμός κ.α. Προωθήθηκε ουσιαστικά μέσω κρατικών πολιτικών η παραγωγή high-tech εμπορευμάτων μέσω του σχηματισμού ενός στρατιωτικο-επιστημονικο-βιομηχανικού συμπλέγματος. Η ανάπτυξη της νέας οικονομίας υψηλής τεχνολογίας συνοδεύτηκε από ιδιωτικοποιήσεις και απορρύθμιση. Το

57. Κάπως έτσι τελείωσε το παραμύθι περί σιωνιστικής σοσιαλδημοκρατικής εθνικής οικονομίας, «σιωνιστικής αλληλεγγύης» κ.λπ.

58. Με το προσωνύμιο "Start-Up Nation", το Ισραήλ έχει σήμερα περισσότερες από 7.000 ενεργές start-up επιχειρήσεις. Τουλάχιστον 200 κορυφαίες από αυτές σχετίζονται με την κυβερνοασφάλεια, κατατάσσοντάς την δεύτερη χώρα στον κόσμο σε εξαγωγές τέτοιων υπηρεσιών (κοινωνικός έλεγχος, κατασκοπεία, παρακολούθηση δεδομένων). Το Ισραήλ έχει επίσης την παγκόσμια πρωτιά στις δαπάνες για Έρευνα & Ανάπτυξη ως ποσοστό του ΑΕΠ (περίπου 5%), σύμφωνα με στοιχεία από τον ισραηλινό «κόμβο καινοτομίας» CiviLabs.

59. Aufheben, "Πίσω από την Ιντιφάντα του 21ου αιώνα", εκδ. Κόκκινο Νήμα, σελ. 37-39.

1982 το Ισραήλ ήταν πια η έβδομη στη σειρά μεγαλύτερη χώρα-έμπορος όπλων στον κόσμο.⁶⁰ Το Ισραήλ δεν έφτασε να υιοθετεί αυτόν τον ρόλο από κάποιου είδους «ειδική» ροπή στη στρατιωτική βία, αλλά είχε να κάνει με την κρίση και τις παγκόσμιες ανακατατάξεις που καθιστούσαν τα μοντέλα των κλειστών οικονομιών μη βιώσιμα. Παρ' όλα αυτά, η οικονομία του συνέχισε να στηρίζεται στις χρηματοδοτήσεις από το εξωτερικό, δηλαδή από τις ΗΠΑ και την εβραϊκή διασπορά. Το Ισραήλ δεν ήταν σε θέση να αναπτύξει μια βιομηχανική οικονομία εντατικής συσσώρευσης αντίστοιχης ισχύος με τις ΗΠΑ ή την Ιαπωνία, αλλά ούτε μπορούσε να αποτελέσει έναν παραγωγικό κόμβο που να στηρίζει όλη του τη βιομηχανία στην εξευτελιστικά φθηνή εργασία μια υπερπληθώρας εργατικών χεριών, όπως γινόταν στις χώρες του «τρίτου» κόσμου. Επέλεξε να στηριχθεί σε μεγάλο βαθμό σε ένα εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό και σε βιομηχανίες αιχμής υψηλής προστιθέμενης αξίας, προσφέροντας έτσι και μια δίοδο απορρόφησης των ταξικών διεκδικήσεων μέσω του καριερισμού,⁶¹ αποκλειστικά για τους ισραηλινούς πολίτες. Γύρω από τον τομέα υψηλής τεχνολογίας στα αστικά κέντρα διαμορφώθηκαν νέα κοινωνικά στρώματα των οποίων τα συμφέροντα δέθηκαν με ένα αστικό δημοκρατικό και συμπεριληπτικό όραμα στο οποίο ήταν το εμπόριο και η καινοτομία –και όχι ο πόλεμος και η λεηλασία– που συγκροτούσε την πολιτική τους ταυτότητα. Φυσικά, η πολεμική διάσταση της οικονομίας του Ισραήλ και το καθεστώς απαρτχάιντ είναι απλώς η **άλλη όψη** αυτού του high-tech φιλελεύθερου μοντέλου. Αυτές οι αντιφάσεις στην υλική ύπαρξη του Ισραήλ αποτυπώνονται σήμερα με τον πιο έκδηλο τρόπο στον βαθύ εσωτερικό διχασμό που διατρέχει όλη την κοινωνία του Ισραήλ και εκδηλώθηκε με αμείωτη ένταση, όπως θα δούμε στη συνέχεια, το 2023, την περίοδο ακριβώς πριν το ξέσπασμα του σημερινού ασύμμετρου πολέμου.

Μέχρι και το 1985 η ισραηλινή κυβέρνηση –που έφτασε για ένα διάστημα να συγκροτείται ως συνασπισμός του Λικούντ με το Εργατικό Κόμμα– «πάλευε» με τον ακατέβαστο πληθωρισμό και ενώ το 1986 είχε εξασφαλιστεί μια σχετική νομισματική σταθερότητα, άλλα προβλήματα όπως η εκτόξευση της ανεργίας άρχιζαν να ξεπηδούν. Το 1985, το Ισραήλ υπέγραψε συμφωνία ελεύθερου εμπορίου με τις Ηνωμένες Πολιτείες και υιοθέτησε το Σχέδιο Έκτακτης Οικονομικής Σταθεροποίησης, το οποίο απελευθέρωσε το εμπόριο και τις επενδύσεις, μείωσε τις κοινωνικές δαπάνες και άσκησε πτωτική πίεση στους μισθούς.⁶²

Η κρίση στο Ισραήλ δεν μπορούσε να μην επηρεάσει τη συνθήκη των Παλαιστινίων σε Δυτική Όχθη και Γάζα: το κοινό νόμισμα (Shekel) σήμαινε ότι ο πληθωρισμός επηρέαζε και τις δύο πλευρές της Πράσινης Γραμμής, ενώ ταυτόχρονα η φορολογία αυξανόταν και οι μισθοί στον αγροτικό τομέα, τις κατασκευές και την εστίαση έπεφταν.⁶³ Τα κατεχόμενα εδάφη σήκωσαν σε μεγάλο βαθμό το βάρος της κρίσης και η ισραηλινή στρατιωτική διοίκηση, έχοντας επίγνωση των συνεπειών, εισήγαγε την στρατιωτική-επιχειρησιακή πολιτική της «Σιδηράς Πυγμής», μιας πολιτικής οξείας καταστολής που τέθηκε αρχικά σε εφαρμογή στον τότε κατεχόμενο νότιο Λίβανο και επεκτάθηκε στη Δυτική Όχθη. Η Πρώτη Ιντιφάντα είναι η ζωντανή απόδειξη της απάντησης σε αυτό το οικονομικό και πολιτικό βάρος. Ουσιαστικά, από τα τέλη της δεκαετίας του '70 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '90, το ισραηλινό κεφάλαιο βρίσκεται σε μια **παρατεταμένη κρίση αναπαραγωγής των ταξικών σχέσεων**. Από τη μία έχουμε τη γενικευμένη δυσαρέσκεια και τις αντιστάσεις του εθνοτικά υπερ-κατακερματισματισμένου προλεταριάτου και από την άλλη τα αντικειμενικά όρια της οικονομικής ανάπτυξης που επικαθορίζονται από την παραγωγική δομή και τους εμπο-

60. Théo Cosme, "Moyen-Orient 1945-2002: Histoire d'une lutte de classes", Senonevero, 2008, σελ. 147.

61. Στην ιστοσελίδα του CivicLabs πληροφορούμαστε ότι «το 9% του εργατικού δυναμικού στο Ισραήλ είναι εργαζόμενοι υψηλής τεχνολογικής κατάρτισης».

62. Gershon Shafir, Yoav Peled, "Being Israeli: the dynamics of multiple citizenship", Cambridge University Press, 2002.

63. Théo Cosme, "Moyen-Orient 1945-2002: Histoire d'une lutte de classes", Senonevero, 2008, σελ. 240.

ρικούς-γεωγραφικούς περιορισμούς του Ισραήλ. Στην πραγματικότητα, μιλάμε για τις δύο όψεις ενός και του ίδιου πράγματος, της σχέσης κεφάλαιο όπως παίρνει μορφή στον κοινωνικό σχηματισμό Ισραήλ-Παλαιστίνη.

Η τομή της Πρώτης Ιντιφάντα και η μετά-Όσλο Εποχή

Η Πρώτη Ιντιφάντα (1987) ξεσπάει στα κατεχόμενα μέσα σε αυτή τη συνθήκη με πρωταγωνιστή το παλαιστινιακό προλεταριάτο. Λίγο πολύ οδηγεί τις ελίτ των εβραίων στη διαπίστωση ότι δεν μπορούν να βασίζονται στην απειθαρχη εργασιακή δύναμη των Παλαιστίνιων με την άνεση που υπήρχε στο παρελθόν. Ως απάντηση, στρέφονται στη μαζική εισαγωγή μεταναστών από τη Νοτιοανατολική Ασία και την Ανατολική Ευρώπη για τις χαμηλόμισθες θέσεις εργασίας στη γεωργία και τις κατασκευές (από το 1993 ως το 1996 περίπου 100.000 μετανάστες). Ο μαζικός εκτοπισμός των (μη-Ισραηλινών) Παλαιστίνιων από την αγορά εργασίας του Ισραήλ εντείνεται περαιτέρω από τη μετανάστευση στη χώρα άνω του 1.000.000 ρωσο-εβραίων μετά την κάρρευση του κρατικοκαπιταλιστικού μορφώματος της ΕΣΣΔ. Η ίδια αυτή ανάγκη να αφομοιωθούν τα απειλητικά εξεγερσιακά χαρακτηριστικά που αποκτούσαν οι αγώνες του παλαιστινιακού προλεταριάτου, τόσο από την πλευρά της παλαιστινιακής αστικής τάξης όσο και από το ισραηλινό κράτος (συνυπολογιζόμενης και της ανάγκης εξισορρόπησης των αντιμαχόμενων φραξιών εντός του), οδήγησε και στον συμβιβασμό των Συμφωνιών του Όσλο. Μέσω των Συμφωνιών του Όσλο, το Ισραήλ επιδιώκει να μεταφέρει όλη την ευθύνη της διαχείρισης αυτού του προλεταριάτου σε έναν άλλο διοικητικό μηχανισμό, την Παλαιστινιακή Αρχή, με την ΟΑΠ στα ηνία. Η ΟΑΠ, μετά και τον πόλεμο του Κόλπου το 1991, όπου έχασε και τον τελευταίο της σύμμαχο, το Ιράκ, βρίσκεται διεθνώς απομονωμένη και το «Όσλο» είναι ο δρόμος που επιλέγει για να αξιοποιήσει (για λογαριασμό της) τη νομιμοποίηση που είχε κερδίσει μέσα από τη μεθοδική εθνικοποίηση της Πρώτης Ιντιφάντα. Το παλαιστινιακό εργατικό δυναμικό των κατεχόμενων αντιμετωπίζεται όλο και περισσότερο ως «πλεονάζων» πληθυσμός από το ισραηλινό κράτος, περιφραγμένο σταδιακά από ένα πλέγμα τεχνολογιών βιοπολιτικού ελέγχου και αντιεξέγερσης. Η απασχόληση παλαιστίνιων εργαζομένων στο Ισραήλ από εκεί και έπειτα εξυπηρετεί μόνο ως έναν βαθμό τις ανάγκες του ισραηλινού κεφαλαίου και αποτελεί, επιπλέον, ένα πολιτικό εργαλείο πειθάρχησης και εκβιασμού της παλαιστινιακής εργατικής τάξης.⁶⁴ Η σχέση συμπληρωματικότητας μεταξύ της οικονομίας του καθατού Ισραήλ και της παλαιστινιακής περιφέρειας καθίσταται ως ένα βαθμό παρωχημένη. Έτσι, την ίδια στιγμή που εξασφαλίζεται η δυνατότητα ύπαρξης ενός διαχειριστή της παλαιστινιακής εργασιακής δύναμης, η αναγκαιότητα αυτού έχει ξεπεραστεί. Παρόλο που η Παλαιστινιακή Αρχή μπορεί να διατηρεί και τέτοια χαρακτηριστικά, κατά βάση αναλαμβάνει έναν ασφαλειοκεντρικό ρόλο – και όχι πρωταρχικά έναν ρόλο «κοινωνικής πρόνοιας» – ώστε να πειθαρχήσει ένα προλεταριάτο με πολύ αυξημένα ποσοστά ανεργίας· ένα πρεκαριάτο. Πόσο, όμως, μπορεί να παραμένει νομιμοποιημένη μια διοίκηση με τέτοια χαρακτηριστικά; Το Ισραήλ έχει φυτέψει μόνο του μια ωρολογιακή βόμβα ή μάλλον ένα ναρκοπέδιο που με κάθε βήμα του μπορεί να πυροδοτηθεί και μια έκρηξη, και όντως αυτό θα συμβεί το 2000 με την Δεύτερη Ιντιφάντα και δεν θα σταματήσει να συμβαίνει. Ακριβώς επειδή για το Ισραήλ η Παλαιστινιακή Αρχή είναι ένα δίκικο μαχαίρι, έχει μέχρι και την 7η Οκτώβρη μια «σχιζοφρενική» σχέση μαζί της: από τη μία την υποσκάπτει (κατά περίπτωση, ενισχύοντας και τη Χαμάς) κι από την άλλη συνεχίζει να τη χρειάζεται.

Οι Συμφωνίες του Όσλο εξασφάλιζαν, επίσης, την εξομάλυνση των σχέσεων του Ισραήλ με άλλα κράτη – πρώτα και κύρια με την Ιορδανία. Μέσα στη δεκαετία του '90, η εμπορική δραστηριότητα και οι εξαγωγές κεφαλαίων του Ισραήλ αναπτύσσονταν ραγδαία, καθώς ανοίγονταν γι' αυτό νέες αγορές σε Ινδία, Κίνα, χώρες του Κόλπου, Ινδονησία και Λατινική Αμερική. Το Ισραήλ άφηνε

64. Οι Παλαιστίνιοι που εργάζονται στο Ισραήλ ή στους εποικισμούς αποτελούν το 17% ή περισσότερο των απασχολούμενων κατοίκων της Δυτικής Όχθης.

πίσω του την περίοδο της παρατεταμένης κρίσης από τα τέλη της δεκαετίας του '70 μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '80, την «**προϊστορία**» της **νεοφιλευθεροποίησής** του, και πέρναγε για τα καλά στη **χρυσή εποχή του high-tech** κεφαλαίου, του ανοίγματος στις αμερικάνικες πολυεθνικές, του εξωτερικού εμπορίου, της πλήρως απορρυθμισμένης αγοράς εργασίας και της ακραίας φτωχοποίησης μεγάλου μέρους του ισραηλινού πληθυσμού με τις ανισότητες να κορυφώνονται. Είναι η περίοδος που η σοσιαλδημοκρατία έχει ουσιαστικά χάσει τον λόγο ύπαρξής της, αφού έχει πια απωλέσει και τον ρόλο της προς την κατεύθυνση της νομιμοποίησης των πολιτικών λιτότητας και της νεοφιλελεύθερης μετάβασης που είχε αναλάβει μέσα στη δεκαετία του '80. Παρότι έχουμε να κάνουμε με μια «ειρηνική» (για τα δεδομένα της περιοχής⁶⁵) περίοδο, ο милитарιστικός χαρακτήρας του ισραηλινού κράτους δεν άλλαξε, διότι, μεταξύ άλλων, είναι συνυφασμένος και με την πολιτική των εποικισμών που συνεχίστηκε ακάθεκτη.

Το ζήτημα του εποικισμού πριν και μετά το Όσλο

Η πολιτική των εποικισμών στη Δυτική Όχθη, την Ανατολική Ιερουσαλήμ και τη Λωρίδα της Γάζας (στην τελευταία μέχρι το 2005) αποτελεί κεντρικό εργαλείο κοινωνικής πολιτικής του ισραηλινού καπιταλιστικού κράτους, συμπληρωματική σε εκείνη τη μορφή του κοινωνικού κράτους που έχει στο επίκεντρο τη μισθωτή εργασία με την ενσωμάτωση της εργατικής τάξης να γίνεται μέσω μισθών, κοινωνικής ασφάλισης και επιδομάτων. Στις διαφορετικές φάσεις ανάπτυξης του ισραηλινού καπιταλισμού το κράτος αξιοποιεί την αναδιανομή της γης, για να ενσωματώσει και να πειθαρχήσει κομμάτια της εβραϊκής εργατικής τάξης, που δεν ήθελε να εντάξει πλήρως στο σιωνιστικό κοινωνικό συμβόλαιο. Μετέπειτα, προωθείται σε εκείνα τα εδάφη και η εμπλοκή ιδιωτικών κεφαλαίων στο παιχνίδι της γαιοπροσόδου, ώστε να εδραιωθεί η περαιτέρω παρουσία του εβραϊκού κεφαλαίου και να συμπεριληφθεί η γη πιο εντατικά στη σφαίρα της κεφαλαιακής αξιοποίησης. Έτσι, στο έδαφος του Ισραήλ-Παλαιστίνης η κοινωνική πολιτική με εργαλείο τους εποικισμούς δεν αποτελεί μια συγκυριακή πολιτική των τελευταίων 20-25 χρόνων, παρόλο που είναι σε αυτό το διάστημα που η εποικιστική επέκταση κλιμακώθηκε και εντάθηκε, έχοντας φτάσει μετά την 7η Οκτώβρη στη νομιμοποίηση του μεγαλύτερου αριθμού νέων οικισμών από το 1967, με εκτεταμένες οικιστικές επεμβάσεις σε καταυλισμούς της Δυτικής Όχθης και δολοφονικές επιθέσεις εβραίων εποίκων ενάντια σε παλαιστινιακά χωριά.

Από το 1950 μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1990, ο εποικισμός σχεδιάζεται κεντρικά από το ισραηλινό κράτος και συνδέεται ακόμα με ένα στοιχειώδες κοινωνικό κράτος: στους εποίκους προσφέρεται σπίτι, δουλειά, δάνειο, σχολείο για τα παιδιά τους και μέσα μαζικής μεταφοράς. Αρχικά το ισραηλινό κράτος κάνει τα στραβά μάτια για τους εβραίους που μετέφερε το ίδιο μαζικά από αραβικές χώρες για να τους βάλει με το στανιό να συμμετάσχουν στη δημιουργία του Ισραήλ,⁶⁶ όταν καταλαμβάνουν την παλαιστινιακή γη των εκδιωχθέντων παλαιστίνιων προσφύγων του '48. Η κατάληψη αυτή βρισκόταν σε μια γκρίζα ζώνη μεταξύ παρανομίας και νομιμότητας (σε σχέση με τους νόμους του ισραηλινού κράτους), καθώς η γη διοχετευόταν από το κράτος μέσω του Νόμου για τους Απόντες. Το κράτος είναι ο απόλυτος σχεδιαστής σε αυτή τη φάση: κατανέμει πληθυσμούς, χτίζει υποδομές και ελέγχει την κοινωνική κινητικότητα

Στα τέλη της δεκαετίας του '60, ένας ικανός αριθμός Μιζραχί, που παραμένουν στο περιθώριο του κοινωνικού κράτους με μαζική ανεργία και σε καθεστώς εξαίρεσης από το σύστημα υγειονομικής περίθαλψης και το εβραϊκό σύστημα εκπαίδευσης, ριζοσπαστικοποιείται. Με την ανάδυση κινημάτων, στα οποία πρωτοστάτησαν ριζοσπαστικοποιημένες ομάδες, όπως οι

65. Η παρουσία του ισραηλινού στρατού στον Λίβανο κράτησε από το 1982 μέχρι και το 2000.

66. Μιλάμε για τους Μιζραχί, τους οποίους είχε πρωτοεγκαταστήσει σε ma'abarot, στα προσωρινά, δηλαδή, στρατόπεδα συγκέντρωσης με σκηνές ή παραπήγματα, στην άκρη των πόλεων ή σε έρημες περιοχές.

Μαύροι Πάνθηρες του Ισραήλ (1971-1972), που αγωνίζονταν ενάντια στις ρατσιστικές διακρίσεις και τον αποκλεισμό των φτωχών εβραϊκών κοινοτήτων, πραγματοποιούνται από άστεγους εβραίους καταλήψεις στέγης στα πλούσια προάστια των εβραίων της Δύσης. Όμως, τα κινήματα αυτά ηττήθηκαν και πάνω στην ήττα αυτή το ισραηλινό κράτος πάτησε και κλιμάκωσε τον εποικισμό. Έτσι, από τις αρχές της δεκαετίας του 1980, λόγω της αποσάθρωσης των πιο κοινωνικών πτυχών του εργατικού σιωνισμού, η πολιτική του εποικισμού των προσαρτημένων εδαφών γινόταν όλο και πιο σημαντική για την ενσωμάτωση των πιο φτωχών στρωμάτων της εβραϊκής εργατικής τάξης στο σιωνιστικό κράτος. Το 1985 η κατασκευή των εβραϊκών οικισμών επεκτεινόταν ως αντιστάθμισμα στην έλλειψη φθηνής στέγης στις αστικές περιοχές του καθαυτού Ισραήλ. Μάλιστα, όπως αναγνώρισε το Λικούντ, οι έποικοι παρείχαν σημαντική υποστήριξη στη μακρόχρονη στρατηγική δημιουργίας ενός *Μεγάλου Ισραήλ*.⁶⁷ Οι έποικοι στη φάση αυτή δεν αγοράζουν γη, αλλά την αποκτούν μέσω αναδιανομής της και χρησιμεύουν ως φθηνό αφομοιωμένο εργατικό δυναμικό ή και μικρο-ιδιοκτήτες καλλιεργητές και μικροαφεντικά που λειτουργήσαν ως «ασπίδα» του κράτους. Η εγκατάσταση στην προσαρτημένη παλαιστινιακή γη της Δυτικής Όχθης και της Γάζας τους ενσωμάτωσε στον κατασταλτικό μηχανισμό του κράτους και αποδυνάμωσε την πιθανότητα κοινωνικής σύγκρουσης εντός του Ισραήλ.

Το αυτό ισχύει και για την περίοδο μετά την Πρώτη Ιντιφάντα και τις Συμφωνίες του Όσλο που το κράτος βρήκε λύση για τα σοβαρά προβλήματα στέγασης και κοινωνικής ενσωμάτωσης των (άνω του ενός εκατομμυρίου) ρωσο-εβραίων μεταναστών που αδυνατούσε να συμπεριλάβει στο σύστημα πρόνοιας και μισθωτής εκμετάλλευσης (οι μισθοί εξάλλου εκείνη την περίοδο της νεοφιλελευθεροποίησης δέχονταν επίθεση). Επανάλαβε την ίδια στρατηγική διπλής αξιοποίησης του καθεστώτος του εποικισμού: μετέφερε του νέους εργάτες σε νέους εποικισμούς, παρέχοντας φθηνή κατοικία, εργασιακές ευκαιρίες στον οικοδομικό και στρατιωτικό τομέα και ταυτόχρονα τους χρησιμοποίησε για τη δημογραφική ενίσχυση της ισραηλινής κυριαρχίας στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα.

Στη Δυτική Όχθη, η μετά-Όσλο στρατηγική του Ισραήλ περιλαμβάνει τη συγκέντρωση του παλαιστινιακού πληθυσμού στους θύλακες των περιοχών Α και Β (40% της περιοχής) και τον –πάρωνομο για τη διαβόητη, αλλά άφαντη «διεθνή κοινότητα»– εποικισμό της περιοχής Γ (το υπόλοιπο 60%), με τη δήμευση παλαιστινιακής γης, την κατεδάφιση σπιτιών, την οικοδόμηση ισραηλινών οικισμών και την κατασκευή δρόμων αποκλειστικής χρήσης από εποίκους. Αξίζει εδώ να διευκρινίσουμε ότι η ζώνη Γ περιλαμβάνει (πέρα από οικιστικές ζώνες Παλαιστίνιων) γεωργικές εκτάσεις και βοσκοτόπια που αποκόπτονται από τα αστικά κέντρα και τα χωριά των ζωνών Β και Γ, αφήνοντάς τα ως «νησίδες» σε μια θάλασσα στρατιωτικού ελέγχου, που αφέθηκε στις ορέξεις του ισραηλινού κεφαλαίου και του κράτους του, δηλαδή στον εποικισμό. Η επέκταση των εποικισμών δημιουργεί ευκαιρίες επενδύσεων κρατικών και ιδιωτικών (από το ισραηλινό κράτος, σιωνιστικές οργανώσεις και διεθνή κεφάλαια σε συνεργασία με παλαιστίνιους καπιταλιστές) σε υποδομές, ασφάλεια και real estate. Η βίαιη και σφοδρή αστικοποίηση των παλαιστινιακών χωριών παράγεται από την εκβιαστική μετακίνηση των παλαιστινιακών πληθυσμών και το μαζικό πλεονάζον εργατικό δυναμικό. Το κόστος στέγασης για τους ντόπιους προλετάριους αυξάνεται συνεχώς και δυσανάλογα σε σχέση με τους τοπικούς (εντός της Παλαιστίνης) μισθούς και συγχρόνως η εκτεταμένη ανεργία δημιούργησε μια δεξαμενή ανέργων που είναι αρκετά απελπισμένοι για να αποδεχτούν να υπόκεινται στην εκμετάλλευση και το ψυχολογικό τραύμα της οικοδόμησης ισραηλινών οικισμών σε γη που μέχρι πρότινος καλλιεργούνταν από τους ίδιους, τους συγγενείς ή τους γείτονές τους. Το απαρτχάιντ στα προσαρτημένα εδάφη βασίζεται, όπως θα δείξουμε παρακάτω, όχι μόνο στον άμεσο έλεγχο της γης μέσω των εποικισμών, αλλά και των πόρων (νερό) και των αγροτικών προϊόντων.

67. Aufheben, “Πίσω από την Ιντιφάντα του 21ου αιώνα”, Κόκκινο Νήμα, σελ. 40.

Το όνομα ISRACA σημαίνει Ισραηλινή Επαναστατική Επιτροπή Δράσης (στο εξωτερικό). Οι δύο κύριες ομάδες της που ήταν ενεργές δημοσίευαν τα δελτία τους στο Λονδίνο και το Παρίσι (άλλες ομάδες υπήρχαν για μικρότερο χρονικό διάστημα στη Γερμανία και τις ΗΠΑ). Μέλη του Matzpen ήταν ενεργά σε κάθε ομάδα. Η Matzpen ήταν μια σοσιαλιστική, αντι-σιωνιστική ομάδα στο Ισραήλ που επηρέασε και υποστήριξε το ισραηλινό κίνημα των Μαύρων Πανθήρων, ένα κίνημα της δεκαετίας του 1970 των Μίσραχί Εβραίων από αραβικές και βορειοαφρικανικές χώρες που αντιμετώπιζαν διακρίσεις από τον κυρίαρχο, σε εκείνη την φάση, Ασκεναζιί πληθυσμό. Η ομάδα Matzpen επικεντρωνόταν σε ταξικά ζητήματα τα οποία συνδέει με αντι-σιωνιστικές αρχές.

Μετά το 2000, το ισραηλινό κοινωνικό κράτος εισέρχεται σε νέα φάση **αναδιάρθρωσης**, καθώς το κορπορατιστικό μοντέλο της Histadrut και των συλλογικών συμβάσεων έχει αποδιάρθρωθεί. Η λιτότητα, η ιδιωτικοποίηση και η αποσύνθεση των δημόσιων υπηρεσιών οδηγούν στη μερική συρρίκνωση της κοινωνικής πολιτικής. Η κρατική γη έγινε εμπορεύσιμη και διαχειρίσιμη από ιδιώτες, μέσα από μεταρρυθμίσεις στη Δημόσια Υπηρεσία Διαχείρισης της Γης (Israel Land Authority) και νόμους, όπως ο νόμος περί Ιδιωτικοποίησης της Γης (2009). Τα προγράμματα «κινήτρων εγκατάστασης» (2011) διευκόλυναν τη μεταβίβαση γης και την εγκατάσταση εποίκων στη Δυτική Όχθη. Μέσω κρατικών θεσμών και ΜΚΟ (Israel Land Authority, Εβραϊκό Εθνικό Ταμείο, εποίκιστική οργάνωση Amanah) συγκροτήθηκε ένα δίκτυο προσόδου που διανέμει υλικούς πόρους στον εβραϊκό πληθυσμό, εξαιρώντας συστηματικά τους Παλαιστίνιους. Αυτό διευκολύνει εταιρείες real estate, εργολαβικές επιχειρήσεις και οικιστικές εταιρείες όπως η Shikun & Binui, η Danya Cebus (θυγατρική της Africa Israel Investments), καθώς και διεθνή κεφάλαια που επενδύουν μέσω ανώνυμων εταιρειών (REITs⁶⁸). Η γη που προηγουμένως ήταν «δημόσια» ή στρατιωτικά απαλλοτριωμένη, περνά σε ιδιωτικά χέρια.

Το κράτος αποσύρεται μερικώς από τον άμεσο σχεδιασμό των εποίκισμών. Αντί να στήσει ένα νέο οικισμό από το μηδέν δίνει την εργολαβία σε ιδιώτες (θρησκευτικές οργανώσεις, παραστρατιωτικές ΜΚΟ, ιδιώτες εργολάβους κ.λπ.). Οι οικισμοί δεν παρέχονται πια ως κοινωνική στέγαση, αλλά είναι προϊόν αγοραπωλησίας. Εκείνο που προσφέρει το κράτος πλέον δεν είναι κοινωνική πολιτική με την παραδοσιακή έννοια, αλλά ως τέτοια παρουσιάζει τις φοροαπαλλαγές, τα φθηνά, επιδοτούμενα στεγαστικά δάνεια (όχι πάντα άμεσα από το κράτος) και την πρόσβαση σε γη χωρίς ενοίκιο, σε υποδομές και αναπτυξιακές επιδοτήσεις.

Η «από τα κάτω» εποίκιστική κοινωνική βάση δεν είναι παθητικός αποδέκτης επιδοτήσεων, αλλά δραστήριος παράγοντας συσσώρευσης σε τοπικό επίπεδο. Ένα πεδίο είναι η γεωργία με το ισραηλινό κράτος να παρέχει δάνεια και επιδοτήσεις αγροτικής ανάπτυξης σε εποίκους, ενώ οι οικισμοί ηλεκτροδοτούνται και αρδεύονται κατά προτεραιότητα από τη Mekorot, την κρατική εταιρεία ύδρευσης, τη στιγμή που οι Παλαιστίνιοι αποκλείονται από το δικαίωμα στην ύδρευση.

68. Real Estate Investment Trusts: φορολογικά ευνοημένα σχήματα, τα οποία, ειδικά όταν η επένδυση γίνεται μέσω offshore, εξαιρούνται από τον φόρο εταιρικών κερδών και προστατεύονται νομικά από το κράτος που τα φιλοξενεί.

Άλλα πεδία κερδοφορίας είναι ο θρησκευτικός τουρισμός και ο οικοτουρισμός με τους τοπικούς συλλόγους εποίκων να δημιουργούν ξενοδοχεία, αγροτουριστικές επιχειρήσεις, τουριστικά κέντρα, με κρατική επιδότηση από το Υπουργείο Τουρισμού, το οποίο έχει ειδικό ταμείο για «αναπτυξιακές περιοχές», που διοχετεύει χρήματα απευθείας στους οικισμούς. Οι νέοι έποικοι, εξάλλου, δανειοδοτούνται από επενδυτικά κεφάλαια ΜΚΟ ως αυτοαπασχολούμενοι μικροεπιχειρηματίες. Το κράτος λειτουργεί ως εγγυητής της συσσώρευσης, παρέχοντας ασφάλεια στις επενδύσεις, στρατιωτική προστασία και τη νομική κάλυψη μέσω στρατιωτικών διαταγμάτων και της Πολιτικής Προστασίας, ενώ αναλαμβάνει και την εξαγωγή προϊόντων φροντίζοντας για το ξέπλυμά τους, δηλαδή το να μην επισημαίνεται η πραγματική προέλευσή τους, καθώς το καθεστώς των εποικισμών σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, όπως έχουμε πει, είναι παράνομο. Σε δεύτερη φάση φροντίζει για τη νομιμοποίηση των οικισμών μέσω αναδρομικών αποφάσεων ή ειδικής νομοθεσίας. Δεν είναι παράδοξο, επομένως, που ο αριθμός των εποίκων έχει σημειώσει δραματική αύξηση. Το 2024, ξεπερνούσαν τις 740.000 (500.000 σε Δυτική Όχθη και περίπου 240.000 στην Ανατολική Ιερουσαλήμ), αριθμός αυξημένος κατά 15% σε σχέση με το 2019. Οι κυβερνητικές δαπάνες για τους εποίκους είναι πολλαπλάσιες από τον εθνικό μέσο όρο, ενώ –όπως εξηγήσαμε– το κόστος στέγασης για τους Παλαιστίνιους έχει εκτιναχθεί, εντείνοντας τη φτώχεια. Τα καπιταλιστικά κέρδη από τους εποικισμούς για το ισραηλινό κεφάλαιο φτάνουν έως και 30 δισ. \$ ετησίως, ενώ οι οικονομικές απώλειες για την παλαιστινιακή οικονομία υπολογίζονται σε πάνω από 50 δισ. \$ μεταξύ 2000-2020 (τριπλάσιο ποσό από το σημερινό ΑΕΠ της περιοχής). Ο εποικισμός έχει γίνει πιο αποκεντρωμένος σε σχέση με την προηγούμενη κεντρικά σχεδιασμένη φάση του και πιο άμεσα συνδεδεμένος με τη γαιοπρόσοδο και την ασφάλεια, που παρέχεται από ιδιωτικές εταιρείες στις gated communities. Σε αυτό το πλαίσιο έχει γίνει και πολύ πιο βίαιος: οι έποικοι οργανώνονται σε παραστρατιωτικές ομάδες και εξοπλίζονται από το κράτος, αλλά δρουν με δική τους ατζέντα, ελέγχοντας δρόμους και επιτιθέμενοι σε Παλαιστίνιους.

Μπορεί τα εποικιστικά στρώματα να μην αποτελούν μια ομοιογενή κατηγορία,⁶⁹ όμως αξιοποιούν εξίσου την κρατική επιδότηση και όσον αφορά τη σωρεία των μικροαφεντικών επωφελείται τα μέγιστα από τη φτηνή παλαιστινιακή εργασία. Οι περισσότεροι παλαιστίνιοι εργαζόμενοι στις κατασκευές των εποικισμών (30 με 40 χιλιάδες εργάτες σύνολο) πληρώνονται χαμηλότερα από τον θεσμοθετημένο βασικό μισθό που ισχύει σύμφωνα με την ισραηλινή νομοθεσία και βγάζουν χοντρικά τα μισά σε σχέση με τους ισραηλινούς συναδέλφους τους. Αν και οι μισοί εργαζόμενοι στους εποικισμούς είναι Ισραηλινοί, μόλις το 7,5% από αυτούς εργάζονται σε χειρωνακτικές εργασίες και ως επί το πλείστον απασχολούνται σε διευθυντικές θέσεις.⁷⁰ Δεδομένου, κιόλας, του ρόλου που παίζουν παραδοσιακά οι έποικοι στον εκτοπισμό, τις βίαιες επιθέσεις και τον διαρκή εκφοβισμό των Παλαιστίνιων στην περιοχή, η διεθνιστική αγωνιστική συνάντηση των προλετάριων καθίσταται μια σχεδόν ανέφικτη υπόθεση στη Δυτική Όχθη, με εξαίρεση ίσως τις βιομηχανικές ζώνες.

Εφόσον τα εποικιστικά μικροαστικά στρώματα –ακόμα κι αν παραμένουν σε οριακή οικονομική κατάσταση– εντάσσονται στη σφαίρα της γαιοπρόσοδου, αντικειμενικά αποτελούν μέρος του μηχανισμού της συσσώρευσης. Τα δε φτωχότερα στρώματα εκτός από το ότι ως εργαζόμενοι στα εποικιστικά πρότζεκτ λύνουν το πρόβλημα της ανεργίας με προνομιακούς όρους, επωφελούνται

69. Στην πράξη είναι ένα μωσαϊκό, όπου περίπου το 35-45% είναι μικρομεσαίοι επιχειρηματίες (real-estate, υπηρεσίες, τουρισμός), περίπου το 15-25% μεγαλοκτηνοτρόφοι και μεγαλοαγρότες, περίπου το 5-10% μεγαλοεπιχειρηματίες (εργοστάσια, λατομεία), ενώ περίπου το 20-30% είναι χαμηλού εισοδήματος που δουλεύουν σε κατασκευές/εργολαβίες (στοιχεία από το Human Rights Watch).

70. Mathew Vickery, "Employing the Enemy: The Story of Palestinian Labourers on Israeli Settlements", Zed Books, 2017.

από τους εποικισμούς και στο ζήτημα της φθηνής στέγασης, στον βαθμό που το κόστος ζωής και τα νοίκια στο κέντρο των πόλεων του καθατού Ισραήλ έχουν ξεφύγει. Όμως δεν είναι μόνο θέμα οικονομίας: πολλοί έποικοι κινούνται με εθνικιστικά / θρησκευτικά κίνητρα, βλέποντας τον εποικισμό ως μέρος μιας αποστολής και αυτό επηρεάζει τις επιλογές της τοποθεσίας και τον τύπο της επένδυσης, σφραγίζοντας την κοινωνική συνοχή της εποικιστικής τάξης. Ο ρόλος τους είναι κοινωνικά και πολιτικά κρίσιμος. Όλοι αυτοί είναι οι ψηφοφόροι του Σμότρίτς.

Κεντρικό σημείο είναι ότι η δομή αυτή δεν παράγει απλώς κοινωνική στήριξη για την προσάρτηση, αλλά παράγει και ταξικό κατακερματισμό. Η παλαιστινιακή εργατική τάξη ωθείται στη θέση του υπερ-εκμεταλλεόμενου προλεταριάτου, αποκλεισμένου από ιδιοκτησία και δικαιώματα. Από την άλλη ακόμα και τα φτωχότερα στρώματα των εποίκων, αποκτούν πρόσβαση σε κρατική πρόσοδο και γη, δρώντας, ειδικά αυτά, αδίστακτα ως παραστρατιωτικές συμμορίες με δολοφονικά πογκρόμ ενάντια στους Παλαιστίνιους.

Η νεοφιλελεύθερη αναδιάρθρωση συνυφαίνεται με τη φυλετικοποίηση της εργασίας. Οι εποικισμοί είναι ακριβώς ένας μηχανισμός μέσω του οποίου η συσσώρευση πραγματοποιείται με χωρικούς/ρατσιστικούς όρους. Η αναδιανομή της γης στο έδαφος της Παλαιστίνης-Ισραήλ δεν είναι, συνεπώς, απλώς μια μορφή εποικιστικής στρατηγικής, αλλά μια **ταξική στρατηγική**. Λειτουργεί ως μηχανισμός ταξικής ενσωμάτωσης, ταξικής κινητικότητας και κοινωνικής αναπαραγωγής σε καθεστώς κρίσης που βασίζεται όχι μόνο στη μισθωτή εργασία, αλλά και στην επιλεκτική διανομή προσόδου γης και κατοικίας, αποκλειστικά προς όφελος του εβραϊκού πληθυσμού.

Το νέο Παλαιστινιακό ημι-κράτος

Με τις Συμφωνίες του Όσλο, το Ισραήλ πέτυχε να μετακυλήσει το κόστος αναπαραγωγής της παλαιστινιακής εργατικής τάξης στις πλάτες των ίδιων των Παλαιστίνιων και της διεθνούς κοινότητας, ενώ η νεόκοπη παλαιστινιακή αστική τάξη θεώρησε ότι μέσα στο, έστω υπό ισραηλινό έλεγχο, κρατικό μόρφωμα που πρότεινε το Όσλο θα μπορούσε να στεγάσει τις εταιρείες και τα κέρδη της,⁷¹ κάτι που πέτυχε ως ένα μόνο βαθμό, αφού οι εξαγωγές και το νόμισμα ελέγχονται από το Ισραήλ, ενώ η παλαιστινιακή οικονομία παρέμεινε εξαρτημένη από τις εισαγωγές. Το Ισραήλ, απέρριψε ως λιγότερο επωφελείς τις λύσεις του ενός ή των δύο κρατών και προτίμησε μια μεσοβέζικη κατάσταση (μη) επίλυσης του ζητήματος. Σταδιακά διαμορφώνεται μια συνθήκη νεοφιλελεύθερου ρευστού απαρτχάιντ, το οποίο εδραιώνεται για τα καλά στο πλαίσιο του ξεσπάσματος της Δεύτερης Ιντιφάντα, που απαιτεί την ενισχυμένη συνεργασία της παλαιστινιακής αστικής τάξης.

Οι αρχές συγκρότησης του παλαιστινιακού ημι-κράτους βασίστηκαν στη νεοφιλελεύθερη αρχιτεκτονική. Στην τομή της νεοφιλελευθεροποίησης φαίνεται ότι δημιουργείται ένα πεδίο όπου οι δύο αστικές τάξεις –ισραηλινή και παλαιστινιακή– μιλούν μια κοινή γλώσσα και συμφωνούν στον τρόπο με τον οποίο θα εκμεταλλευτούν την παλαιστινιακή εργατική τάξη. Το παλαιστινιακό προλεταριάτο σε αυτή τη συνθήκη υπόκειται, όπως έχουμε ήδη επισημάνει, σε πολλαπλή εκμετάλλευση και κυριαρχία.

Η επίθεση στην παλαιστινιακή εργατική τάξη είναι δομικό στοιχείο του καπιταλιστικού παλαιστινιακού ημι-κράτους της Δυτικής Όχθης και της Λωρίδας της Γάζας. Πρόκειται για ένα κράτος-πείραμα εφαρμογής σκληρών νεοφιλελεύθερων πολιτικών και συνταγών της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΔΝΤ, σύμφωνα με τις οποίες σχεδιάστηκε εξ αρχής με όρους τεχνοκρατικής διακυβέρνησης, με προτεραιότητα τη σταθερότητα, την προσέλκυση επενδύσεων και τον έλεγχο

71. Μερικοί από αυτούς είχαν τη φαντασίωση ότι τα «ειρηνευτικά μερίσματα» του Όσλο θα μετέτρεπαν τη Δυτική Όχθη και τη Γάζα στη Σγκαπούρη της Μέσης Ανατολής.

των «κρίσιμων πληθυσμών». ⁷² Από το 1994 έως σήμερα, η Παλαιστινιακή Αρχή λειτούργησε ως εργαλείο καπιταλιστικής αναδιάρθρωσης υπό κατοχή, μια μορφή κράτους χωρίς κυριαρχία, που εφαρμόζει μέτρα λιτότητας, νομιμοποιεί την εργολαβοποίηση της εργασίας, μετατρέπει την ανεργία σε «ευκαιρία ανάπτυξης» και ασκεί τον κοινωνικό έλεγχο με όρους «ασφάλειας και σταθερότητας». Από το 2007 και μετά, με τον Σαλάμ Φαγιάντ στην πρωθυπουργία, η Δυτική Όχθη και η Λωρίδα της Γάζας έγινε η μοναδική, ίσως, περίπτωση στην παγκόσμια ιστορία όπου ένας μη-κρατικός σχηματισμός εφαρμόζει πλήρες πρόγραμμα του ΔΝΤ χωρίς καν να έχει κυριαρχία. ⁷³

Η «Παλαιστινιακή Στρατηγική Δημοσιονομικής Μεταρρύθμισης και Ανάπτυξης», ένα από τα μνημόνια που φορτώθηκε στις πλάτες του παλαιστινιακού προλεταριάτου το 2007, περιλάμβανε μέτρα λιτότητας τα οποία θυμίζουν πολλά στην εργατική τάξη στην Ελλάδα: πάγωμα και περικοπές μισθών, απολύσεις μεγάλου αριθμού δημοσίων υπαλλήλων στην υγεία, την εκπαίδευση και άλλες διοικητικές υπηρεσίες και τέλος, κατάργηση ή μείωση των επιδοτήσεων για βασικές υπηρεσίες, όπως το νερό και το ηλεκτρικό ρεύμα. Παρότι είχαν εξαγγελθεί περικοπές και στις δομές ασφαλείας της Παλαιστινιακής Αρχής (που απασχολούσαν πάνω από 40.000 άτομα, κάποιες εκτιμήσεις μάλιστα ανεβάζουν τον αριθμό τους στα 80.000), στην πράξη οι απολύσεις εστιάστηκαν στην υγεία και την εκπαίδευση, αφού η καταστολή του παλαιστινιακού πληθυσμού παρέμεινε κεντρική «δημόσια δαπάνη». Αυτό το νεοφιλελεύθερο πλαίσιο δημιούργησε νέες ευκαιρίες για την τοπική ελίτ και επέτεινε την άνιση ανάπτυξη και την ταξική διαστρωμάτωση μέσα στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα. Συγχρόνως, τα μνημόνια που συνάπτει η Παλαιστινιακή Αρχή έχουν φτάσει το δημόσιο χρέος σε δυσθεώρητα ύψη, το οποίο –όπως έχουμε ήδη την πικρή πείρα από τα καθ' ημάς– θα μετακλιστεί στη συνέχεια στις πλάτες των παλαιστίνιων προλεταρίων. ⁷⁴

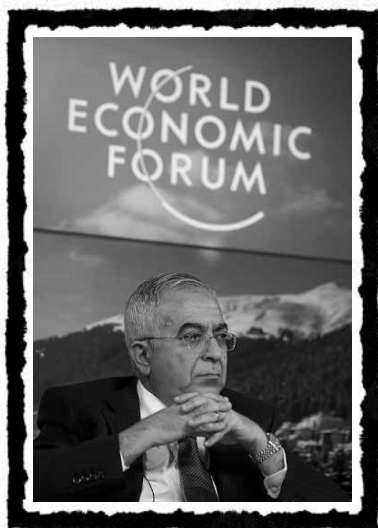
Ήδη πριν την 7η Οκτώβρη, η ανεργία σε Γάζα και Δυτική Όχθη αγγίζει το 55% και έτσι πολύς κόσμος ζει με βοηθήματα, ενώ και οι μισθοί είναι πολύ χαμηλοί. Η άτυπη εργασία είναι πολύ διαδεδομένη, καθώς ξεπερνά το 50%. Αντίθετα από τη Γάζα, στην οποία πριν τον πόλεμο οι μισοί εργαζόμενοι απασχολούνταν στον δημόσιο τομέα, στη Δυτική Όχθη, χοντρικά τα δύο τρίτα των εργαζομένων απασχολούνταν στον ιδιωτικό τομέα, περίπου 15% στον δημόσιο τομέα και οι υπόλοιποι μέσα στο Ισραήλ, διασχίζοντας την Πράσινη Γραμμή. Οι πιο συνηθισμένες θέσεις απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα είναι στις κατασκευές, τη γεωργία, σε ξενοδοχεία, εστιατόρια, αλλά και σε εργοστάσια – περίπου 1.000 εργοστάσια είναι εγκατεστημένα σε 20 (εποικισμένες) βιομηχανικές ζώνες της Δυτικής Όχθης. Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι στη Δυτική Όχθη υπάρχει ακόμα δυνατότητα μαζικής αξιοποίησης της παλαιστινιακής εργασιακής δύναμης με παραγωγικούς όρους, αλλά στη Γάζα αυτή η συνθήκη ήταν πιο περιορισμένη.

Οι παλαιστίνιοι εργαζόμενοι από τη Δυτική Όχθη, έχοντας περιορισμένη πρόσβαση στην ισραηλινή αγορά εργασίας, εξαρτώνται όλο και περισσότερο από τις θέσεις εργασίας της Παλαιστινιακής Αρχής (συμπεριλαμβανομένων των θέσεων στις δυνάμεις ασφαλείας), τις άτυπες οικονομικές

72. Ανάμεσα στο 1993 με 1996, η Παγκόσμια Τράπεζα δημοσιεύει τα πρώτα της αναπτυξιακά σχέδια για την Παλαιστίνη, το «Developing the Occupied Territories: An Investment in Peace» (1993) και τη σειρά «An Economic Framework for the West Bank and Gaza» (1994-95). Στα κείμενα αυτά προβλέπεται μια οικονομία περιορισμένου δημοσίου τομέα, με έμφαση σε ιδιωτικοποιήσεις και προσέλκυση ξένων επενδύσεων.

73. Η οικονομική «βοήθεια» από τις ΗΠΑ προς την Παλαιστινιακή Αρχή ξεκινάει αμέσως μετά τις Συμφωνίες του Όσλο με αντάλλαγμα την υλοποίηση ενός προγράμματος καπιταλιστικής ανάπτυξης που ξεδιπλώνεται μέσα από σειρά μνημονίων που ξεκινούν από το 2008 και φτάνουν μέχρι το 2020 με διάφορες κωδικές ονομασίες όπως «Παλαιστινιακό Σχέδιο Μεταρρύθμισης και Ανάπτυξης», «Παλαιστινιακό Εθνικό Σχέδιο Ανάπτυξης», «Παλαιστινιακό Σχέδιο Οικονομικής Αναζωογόνησης και Ανάπτυξης», «Παλαιστινιακή Στρατηγική Δημοσιονομικής Μεταρρύθμισης και Ανάπτυξης».

74. Για παράδειγμα, το 2013, η ΠΑ συνήψε μνημόνια για μακροπρόθεσμα δάνεια που ανήλθαν σε περίπου 4,2 δισεκατομμύρια δολάρια, δηλαδή στο 50% του ΑΕΠ, με τους ετήσιους τόκους να ανέρχονται σε 200 εκατομμύρια δολάρια, υποθηκεύοντας προφανώς σε μόνιμη βάση το εργατικό εισόδημα.

Ο Φαγιάντ διετέλεσε πρωθυπουργός της ΠΑ από το 2007 έως το 2013. Προηγουμένως είχε εργαστεί για λογαριασμό του ΔΝΤ και της Παγκόσμια Τράπεζας. Στο Palestine Investment Conference που διοργάνωσε στη Βηθλεέμ, στις 22 Μαΐου του 2008, ο Φαγιάντ κάλεσε τους επενδυτές γράφοντας: “We are throwing a party and the whole world is invited.” («Διοργανώνουμε ένα πάρτι κι όλος ο κόσμος είναι καλεσμένος»). Η «γιορτή», με την ενεργή στήριξη του Κουαρτέτου για τη Μέση Ανατολή (Middle East Quartet: Ηνωμένες Πολιτείες, Ευρωπαϊκή Ένωση, Ρωσία, ΟΗΕ) και του Τόνι Μπλερ, πλαισιώθηκε πάντως με πάρτι καταστολής: αναπτύχθηκαν 2.000 άνδρες των δυνάμεων καταστολής της ΠΑ, και έγιναν προληπτικές συλλήψεις δεκάδων πολιτών και απαγόρευση διαδηλώσεων, ώστε να μη χαλάσει η εικόνα του συνεδρίου. Την ίδια ώρα, Ισραήλ και διεθνείς χορηγοί διευκόλυναν τη μετάβαση ξένων επιχειρηματιών, ενώ οι ίδιοι οι Παλαιστίνιοι υπόκεινται στον αυστηρό έλεγχο μετακίνησης του ισραηλινού απαρτχάιντ.

δραστηριότητες και την εργασία στους εποικιστικούς οικισμούς και στο καθαυτό Ισραήλ χωρίς «πάσο» του ισραηλινού κράτους (άδεια εργασίας που εκδίδει το Ισραήλ στους παλαιστίνιους εργαζόμενους πέρα από την Πράσινη Γραμμή). Το κράτος του Ισραήλ έχει χτίσει μια σειρά από τείχη και φράχτες γύρω από την Ιερουσαλήμ και άλλες παλαιστινιακές κοινότητες στη Δυτική Όχθη και τη Λωρίδα της Γάζας. Ο βιοπολιτικός έλεγχος μέσω της διαχείρισης των αδειών εργασίας (και γενικότερα όλου του πλέγματος των αδειών, για λόγους υγείας, σπουδών κ.λπ.) από το ισραηλινό κράτος σε συνεργασία με την Παλαιστινιακή Αρχή αποσκοπεί στη χρήση της απασχόλησης ως προληπτικού αντι-εξεγερτικού μηχανισμού, ώστε να υπηρετείται η εδραίωση της εποικιστικής πολιτικής και η αστυνόμευση. Ένας ρατσιστικός λόγος περί «παλαιστινιακής, αραβικής, μουσουλμανικής τρομοκρατίας» έχει διαμορφώσει το έδαφος για τη δράση ενός δικτύου Συντονισμένων δυνάμεων Ασφαλείας – με τη συμμετοχή του Ισραήλ, των Ηνωμένων Πολιτειών, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Ιορδανίας και της Παλαιστινιακής Αρχής– που αστυνομεύει τους Παλαιστίνιους στη Δυτική Όχθη.

Ο «Συντονισμός Δυνάμεων Ασφαλείας» στη Δυτική Όχθη

Η συνεργασία γύρω από την εφαρμογή του δόγματος ασφάλειας με σκοπό την αντιεξεγερτική επιτήρηση και καταστολή στα παλαιστινιακά εδάφη έχει αγγίξει άλλο level. Όταν, το 2018, ο Tom Porteous, αναπληρωτής διευθυντής προγράμματος της Human Rights Watch, έκανε την ακόλουθη δήλωση δεν γινόταν να πέσει πιο μέσα στην εκτίμησή του, η οποία επιβεβαιώθηκε ακόμα και πρόσφατα από τη βίαιη κατασταλτική διαχείριση από την Παλαιστινιακή Αρχή των διαδηλώσεων αλληλεγγύης προς τη Γάζα με χρήση δακρυγόνων, πυροβολισμών (με πραγματικές σφαίρες) και συλλήψεις διαδηλωτών. «Είκοσι πέντε χρόνια μετά το Όσλο, οι παλαιστινιακές αρχές έχουν αποκτήσει περιορισμένη μόνο εξουσία στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα, αλλά, όπου έχουν αυτονομία, έχουν αναπτύξει **παράλληλα αστυνομικά κράτη** [η έμφαση δική μας]. Οι εκκλήσεις των παλαιστίνιων αξιωματούχων για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παλαιστινιακού πληθυσμού ηχούν κούφιας, καθώς [οι ίδιοι] συντρίβουν τους διαφωνούντες».⁷⁵

75. “Palestine: Authorities Crush Dissent”, Human Rights Watch, 23/10/2018. Ολόκληρο το άρθρο περιέχει εξαιρετικά ενδιαφέρουσες πληροφορίες για την κατασταλτική διαχείριση των παλαιστίνιων προλετάρων και ειδικά των δημοσιογράφων από τη Χαμάς και την ΠΑ.

Την επαύριο κιόλας της Δεύτερης Ιντιφάντα (2005), αμερικανοί ειδικοί του στρατού και της αστυνομίας καταφθάνουν στην Παλαιστίνη, στο πλαίσιο της χρηματοδότησης του πρώτου από τα Προγράμματα Δομικής Προσαρμογής που υπογράφηκαν από την Παλαιστινιακή Αρχή των Αμπάς-Φαγιάντ, για να εκπαιδεύσουν σε ιορδανικά στρατόπεδα τις παλαιστινιακές δυνάμεις ασφαλείας και να συντονίσουν τη συνεργασία τους με τον ισραηλινό στρατό –που έκτοτε συνηχίζεται με μικρότερες ή μεγαλύτερες εντάσεις– για την επιβολή της τάξης και της ασφάλειας εντός των θυλάκων. Ο συντονισμός των δυνάμεων ασφαλείας Ισραήλ-Παλαιστίνης επαινείται τόσο από αξιωματούχους των ΗΠΑ όσο και από Ισραηλινούς. Σύμφωνα με υψηλόβαθμους ισραηλινούς αξιωματικούς: «Αυτή είναι η μόνη πτυχή της ειρηνευτικής διαδικασίας που λειτουργεί καλά. Δεν υπάρχει τίποτα άλλο. Θα πρέπει να ενθαρρυνθεί».

Συγκρούσεις παλαιστίνιων διαδηλωτών με τις παλαιστινιακές δυνάμεις ασφαλείας, στη Ναμπλούς στη Δυτική Όχθη, 2022.

Το αστυνομικό-κατασταλτικό δίκτυο, το οποίο για πρώτη φορά χρησιμοποιήθηκε για την καταστολή της εσωτερικής αντιπολίτευσης της Χαμάς, στρέφεται ενάντια στην παλαιστινιακή εργατική τάξη. Χρηματοδοτείται με τη μερίδα του λέοντος από τον κρατικό προϋπολογισμό και απορροφά κονδύλια και από τις διεθνείς χορηγίες μέσω ΜΚΟ, που εκπαιδεύουν τους επιλέξιμους από τη φτωχή νεολαία του παλαιστινιακού θύλακα, βάσει πελατειακών σχέσεων με την Παλαιστινιακή Αρχή, ώστε να αστυνομεύουν και να ρουφιανεύουν τους υπόλοιπους προλετάριους. Αριθμούν το μεγαλύτερο μέρος των δημοσίων υπαλλήλων και είναι αυτοί που, αφενός, κάνουν τη βρώμικη δουλειά για λογαριασμό των Ισραηλινών εξαπολύοντας επιχειρήσεις εκκαθάρισης ενόπλων οργανώσεων και πραγματοποιώντας τις αστυνομικές επιχειρήσεις εντός των προσφυγικών καταυλισμών στη Δυτική Όχθη και αφετέρου καταστέλλουν τις αντιστάσεις στις πολιτικές λιτότητας. Χαρακτηριστικά στις αρχές του 2016, η Παλαιστινιακή Αρχή χρησιμοποίησε τις δυνάμεις ασφαλείας εναντίον παλαιστίνιων καθηγητ(ρι)ών κατά τη διάρκεια μιας απεργίας διαρκείας. Οι (παλαιστίνιοι) μπάτσοι εγκατέστησαν σημεία ελέγχου κοντά σε πόλεις της Δυτικής Όχθης, για να εμποδίσουν τους εκπαιδευτικούς να φτάσουν σε διαδηλώσεις στη Ραμάλα, ενώ ασφαλίτες ερευνούσαν ταξί, κατέσχεσαν ταυτότητες εκπαιδευτικών, κράτησαν και ανέκριναν δεκάδες. Οι εν γένει ... αποδοτικές επιδόσεις του Συντονισμού των Δυνάμεων Ασφαλείας αφορούν πέρα των κοινών επιχειρήσεων στη ζώνη Α της Δυτικής Όχθης, που βρίσκεται στην πλήρη δικαιοδοσία της Παλαιστινιακής Αρχής, και στην ανταλλαγή πληροφοριών και την εναλλάξ, από ισραηλινές και παλαιστινιακές ασφαλίτικες υπηρεσίες, σύλληψη, ανάκριση και βασανισμό των

ίδιων, σε πολλές περιπτώσεις, «αντιφρονούντων» Παλαιστίνιων. Επιπλέον, ο ρόλος του ικανού μαντρόσκυλου για τη διαφύλαξη της τάξης και της ασφάλειας πρέπει να πραγματοποιείται με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο, ώστε να περιφρουρούνται τα επιχειρησιακά συμφέροντα των παλαιστίνιων καπιταλιστών και η Δυτική Όχθη να είναι ελκυστική στις ξένες επενδύσεις, ενώ η Παλαιστινιακή Αρχή υποστηρίζει επιπλέον τον Συντονισμό Ασφάλειας, ώστε να πείσει το Ισραήλ και τις ΗΠΑ ότι είναι «και πρόθυμη και ικανή» να αποτρέψει «τη βία» και «το χάος» στη δημόσια σφαίρα. Αυτό το δίκτυο κρατικών δυνάμεων ασφαλείας που διευκολύνεται από τις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρωπαϊκή Ένωση και που υποστηρίζεται από την Ιορδανία και την Αίγυπτο και λειτουργεί μέσω συντονισμένων αναπτύξεων του ισραηλινού στρατού και των δυνάμεων ασφαλείας της Παλαιστινιακής Αρχής θεωρείται μια από τις πιο εξελιγμένες και σύνθετες απαντήσεις στο ζήτημα του μαντρώματος-επιτήρησης των «πλεοναζόντων» περιθωριοποιημένων πληθυσμών στον κόσμο.

Οι (κοινές ή μη) δραστηριότητες της παλαιστινιακής και της ισραηλινής αστικής τάξης ενάντια στο προλεταριάτο

Η παλαιστινιακή αστική τάξη, αν και σχετικά υποτελής (αλλά και εν μέρει «προστατευμένη», αφού μια πλήρης ανεξαρτητοποίηση από την ισραηλινή οικονομία θα μπορούσε να την εκθέσει στον ανταγωνισμό των γειτονικών κεφαλαίων που έχουν πρόσβαση σε φθηνότερη εργατική δύναμη⁷⁶) δεν παίζει σε όλη αυτή τη διαδικασία απλά τον παθητικό ρόλο του διαχειριστή της παλαιστινιακής εργασιακής δύναμης εντός των δύο αυτοδιοικούμενων κρατιδίων.

Στο κομμάτι που ελέγχει από το 2006-7 η Παλαιστινιακή Αρχή διατηρεί δικά της υπουργεία και αστυνομία, ενώ ελέγχει τις *άδειες εισόδου και εξόδου* των παλαιστίνιων εργατ(ρι)ών στο, πέρα από την Πράσινη Γραμμή, κράτος του Ισραήλ σε **συνεργασία** με εβραίους εμπόρους αδειών που κρατάνε το 1/3 του εισοδήματος των εργατ(ρι)ών. Την ίδια στιγμή οι παλαιστίνιοι καπιταλιστές γενικά (αν και κάποιοι από αυτούς χρηματοδοτούν και στηρίζουν με το άλλο χέρι την «αντίσταση») επωφελούνται ακόμη και από τον εποικισμό για τις αναπτυξιακές τους μπίζνες και ζουν πολυτελώς μέσα στους ίδιους θύλακες της Δυτικής Όχθης με το προλεταριάτο που ξεκινάει την εργάσιμη μέρα στις 4 το ξημέρωμα, αφού περάσει από τους εξαντλητικούς και συχνά ταπεινωτικούς ελέγχους του ισραηλινού στρατού στα checkpoints, για να επιστρέψει στις 9 το βράδυ στους παλαιστίνιους δεσμοφύλακες του, της Παλαιστινιακής Αρχής, που εποπτεύουν για χάρη του ισραηλινού κράτους πόσο πειθαρχημένο παραμένει μέχρι την επόμενη μέρα.

Οι παλαιστίνιοι καπιταλιστές επωφελούνται από τους εποικισμούς με διάφορους τρόπους – κυρίως έμμεσα, μέσω της αναδιάρθρωσης της παλαιστινιακής αγοράς, εκμεταλλευόμενοι τις στρεβλώσεις στην αναπτυξιακή μπίζνα και τέλος ως μεσάζοντες που μπορούν να λειτουργούν εντός και εκτός του ισραηλινού πλαισίου. Πιο συγκεκριμένα οι ευκαιρίες για κοινές μπίζνες παρουσιάζονται στους παρακάτω τομείς: α) *Real estate* και *εμπορική γη*. Οι εποικισμοί παράγουν πίεση για αστικοποίηση των παλαιστινιακών περιοχών, ιδιαίτερα σε περιοχές Α και Β, όπου συγκεντρώνεται ο πληθυσμός. Η απότομη ζήτηση για στέγαση, η αύξηση των τιμών της γης και η προοπτική του gentrification κάποιων περιοχών δημιουργούν συνθήκες κερδοφορίας στον κατασκευαστικό και μεσιτικό τομέα. Ειδικά project, όπως το Rawabi (που το τρέχει η εταιρεία του παλαιστίνιου καπιταλιστή Bashar Masri), χτίζονται με στρατηγική στήριξη του Ισραήλ και χρηματοδότηση από διεθνείς θεσμούς, αξιοποιώντας το κενό που δημιουργεί η απομόνωση και ο

76. Η «προστασία» της παλαιστινιακής αστικής τάξης δεν αποτελεί βεβαίως στόχο του ισραηλινού κεφαλαίου· είναι παρενέργεια της εξάρτησης. Το ισραηλινό κεφάλαιο ενδιαφέρεται να τη διατηρεί αρκετά αδύναμη για να μην είναι ανταγωνιστική, αλλά και αρκετά λειτουργική ώστε να συντηρεί τον πυλώνα της οικονομικής συνεργασίας και του ελέγχου.

κατακερματισμός της παλαιστινιακής γης. β) *Κατασκευές και υπεργολαβίες*. Παλαιστίνιοι εργολάβοι παίρνουν υπεργολαβίες για υποδομές μέσα ή δίπλα στους εποικισμούς (π.χ. δρόμοι, φράχτες, δίκτυα). Κάποιοι προμηθεύουν υλικά, εργάτες ή τεχνικές υπηρεσίες σε ισραηλινές κατασκευαστικές που δραστηριοποιούνται στη ζώνη Γ. Αυτό τους καθιστά διαχειριστές της εδαφικής απώλειας και της προλεταριοποίησης των φτωχότερων Παλαιστίνιων. γ) *Εμπόριο και εφοδιαστικές αλυσίδες*. Η αδυναμία κυκλοφορίας προϊόντων και η ασυμμετρία προσβασιμότητας μεταξύ των ζωνών Α-Β-Γ κάνει απαραίτητους τους ντόπιους μεσάζοντες που μπορούν να διαπραγματευτούν και με Ισραηλινούς και με την ΠΑ. Ορισμένοι διατηρούν εταιρείες logistics, έχουν προνομιακές άδειες και αποκτούν μονοπωλιακές θέσεις στην προμήθεια ειδών πρώτης ανάγκης (π.χ. τσιμέντο, αλεύρι). δ) *Χρηματοπιστωτικός τομέας*. Η διεθνής βοήθεια (μέσω ΠΑ ή ΜΚΟ) διαχέεται προς τοπικούς παίκτες, με τους ισχυρότερους να καρπώνονται επενδυτικά κεφάλαια. Η οικονομία γύρω από τους εποικισμούς (και τους φραγμούς τους) δημιουργεί πλατφόρμες υπηρεσιών, π.χ. διαχείριση αδειών, προσβασιμότητας, μεταφορών. ε) *Ασφάλεια και επιτήρηση*. Ορισμένοι Παλαιστίνιοι επιχειρηματίες και τεχνικοί συνεργάζονται με την Παλαιστινιακή Αρχή ή με ΜΚΟ για έργα ασφαλείας, παρακολούθησης και τεχνικής υποδομής, με ρητή ή άρρητη συναίνεση του Ισραήλ. Εδώ εντάσσεται και η επιτήρηση «με ανθρώπινο πρόσωπο», που προσφέρει εργασία με σκοπό την αποσυμπίεση, χωρίς να απειλεί την αρχιτεκτονική του apartheid.

Η παλαιστινιακή αστική τάξη, έχοντας δεσμούς με διεθνείς δωρητές, δημιουργεί ΜΚΟ και απασχολεί σημαντικό αριθμό εργαζομένων με τους επισφαλείς όρους και τους μισθούς-επιδόματα, που ξέρουμε από τις ΜΚΟ επιχειρήσεις και στα δικά μας μέρη, ενώ έχοντας γίνει το ευνοούμενο κολλητάρι των πολιτικών αξιωματούχων και των αξιωματούχων μπατσο-ασφαλιτών της Παλαιστινιακής Αρχής χρησιμοποιεί το άφθονο χρήμα των χορηγών σε συνεργασία με παλαιστίνιους καπιταλιστές της διασποράς για τη διαχείριση μεγάλων μονοπωλίων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Τα μονοπώλια που προστατεύονται από την Παλαιστινιακή Αρχή αφορούν σε πάνω από 25 βασικά εισαγόμενα προϊόντα, όπως αλεύρι, ζάχαρη, πετρέλαιο, κατεψυγμένα κρέατα, τσιγάρα, ζώντα ζώα, τσιμέντο, αδρανή υλικά, χάλυβα, ξύλο, καπνό και πετρέλαιο. Τα μονοπώλια παραχωρήθηκαν επιλεκτικά σε εκείνους τους παλαιστινιακούς πολιτικο-οικονομικούς μεγαλοπαράγοντες που απολάμβαναν *ιδιαίτερη εγγύτητα* με ισραηλινές εταιρείες. Ισραηλινοί πρώην πολιτικοί και στρατιωτικοί αξιωματούχοι έγιναν, μετά τη συνταξιοδότησή τους, *επιχειρηματικοί εταίροι* παλαιστίνιων καπιταλιστών και πολιτικών ελίτ της Παλαιστινιακής Αρχής. Σε αντάλλαγμα, το Ισραήλ προσέφερε στους παλαιστίνιους επιχειρηματίες και πολιτικούς *ειδικά προνόμια*, όπως *πρόσβαση σε άδειες για μπίζνες ανοικοδόμησης κ.λπ., μεγαλύτερη ελευθερία μετακίνησης και εμπορίου και το καθεστώς VIP pass* για την Πράσινη Ζώνη.

Στον άλλο πόλο ένα ολόκληρο πλέγμα ελέγχου ξεδιπλώνεται ενάντια στην παλαιστινιακή εργατική τάξη, για να περιορίζει την κίνησή της και να την καταστέλλει προληπτικά: το τείχος του apartheid (2002), που διαγράφοντας καμπύλες για να περικλείσει ισραηλινούς εποικισμούς στη Δυτική Όχθη μπαίνει βαθιά μέσα στα παλαιστινιακά εδάφη και δημιουργεί θύλακες παλαιστινιακών χωριών και πόλεων, οι οποίοι αποκόπτονται από τη γύρω Δυτική Όχθη ή απομονώνονται κοντά στο τείχος· οι περικλειστοί με τείχη παρακαμπτήριοι δρόμοι, που κατακερματίζουν ακόμα περισσότερο την παλαιστινιακή γη και μετατρέπουν τη μετακίνηση της εργατικής τάξης σε δοκιμασία· τα σημεία στρατιωτικού ελέγχου (checkpoints) που σταδιακά πολλαπλασιάζονται με τον αριθμό τους να φτάνει σε νέο peak μετά την 7η Οκτώβρη· δορυφόροι, drones και κάμερες βιντεοεπιτήρησης με σύστημα αναγνώρισης προσώπου (σε συνδυασμό με ένα εκτεταμένο δίκτυο παλαιστίνιων πληροφοριοδοτών και σε συνεργασία με τις παλαιστινιακές δυνάμεις ασφαλείας)· ένα σύστημα αδειών εργασίας στο Ισραήλ και τους οικισμούς των εποίκων, του οποίου η στρόφιγγα ανοίγει και κλείνει ανάλογα με τις συγκυριακές ανάγκες του ισραηλινού κεφαλαίου, αλλά, κυρίως, ανάλογα με τον βαθμό βιοπολιτικής πειθάρχησης που είναι αναγκαίο να επιτευχθεί.

Την ίδια στιγμή που οι εργάτ(ρι)ες αντιμετωπίζουν περιορισμούς και έλεγχο ακόμα και για να ανοίξουν ένα πηγάδι και χρειάζονται άδειες (που δεν τους δίνονται) για να επιδιορθώσουν έναν πεσμένο τοίχο, να σκάψουν φρεάτια αποχέτευσης ή να μπαζώσουν απλά μια τρύπα στον δρόμο, οι παλαιστίνιοι καπιταλιστές επενδύουν σε βιομηχανικές ζώνες εντός της Δυτικής Όχθης. Σε αυτές τις ζώνες, όπου το εργατικό παλαιστινιακό ή ισραηλινό δίκαιο δια νόμου δεν ισχύει, ο συνδικαλισμός δεν επιτρέπεται και τα μεροκάματα είναι ακόμα πιο χαμηλά από τον κατώτατο μισθό, εκμεταλλεύονται ακόμα και από κοινού με το Ισραήλ τη φτηνή εργασιακή δύναμη από το παλαιστινιακό γκέτο-ρεζέρβα.⁷⁷

Οι κοινές δραστηριότητες παλαιστίνιων και εβραίων καπιταλιστών δεν έμειναν στη μπαντουστανποίηση των παλαιστινιακών εδαφών, αλλά καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα: ισραηλινο-παλαιστινιακά επιχειρηματικά φόρουμ, παλαιστινιακές επενδύσεις στο Ισραήλ ακόμα και στους εποικισμούς του και κοινή διαχείριση των υδάτινων πόρων.

Από τις κοινές αναπτυξιακές μπίζνες⁷⁸ ξεχωρίζει η σχεδιαζόμενη παλαιστινιακή πόλη του Rawabi, βορειοδυτικά της Ραμάλα, για 40.000 κατοίκους, προερχόμενος από τη μεσαία και ανώτερη τάξη Παλαιστίνιων που αντιγράφει το εποικιστικό αποικιοκρατικό pattern: μια εκ των πραγμάτων περιφραγμένη κοινότητα –δεδομένου του κατακερματισμού του εδάφους στη Δυτική Όχθη με τους ιδιωτικούς περιτοιχισμένους δρόμους και τα συνεχή checkpoints– κατασκευασμένη πάνω σε λόφο με πανομοιότυπα πολυτελή κτίρια, ζώνες κατοικίας, κατανάλωσης και εγκαταστάσεις hi-tech παραγωγής.

Το Rawabi-project βόρεια της Ιερουσαλήμ και της Ραμάλα, ένας παλαιστινιακής κοπής χαρπός καπιταλιστικός παιχνιδότοπος στη μέση μιας φρίκης.

77. Η Ιορδανία, τα ΗΑΕ, η Σαουδική Αραβία, η Τουρκία και η Κίνα και τα τελευταία χρόνια η Γαλλία και η Γερμανία φέρνουν επίσης τις επενδύσεις τους σε αυτούς «τους θύλακες εντός των θυλάκων».

78. Έχουν συναφθεί συμβάσεις με περισσότερες από 10 ισραηλινές κατασκευαστικές εταιρείες ως προμηθευτές, ενώ το Ισραήλ παρέχει τις κατάλληλες άδειες για τη χρήση της γης, τη διέλευση από το ισραηλινό οχυρωμένο οδικό δίκτυο και της υδροδότησης της πόλης, υπόδειγμα αγαστής συνεργασίας μεταξύ ιδιωτικών παλαιστινιακών και ισραηλινών κεφαλαίων.

Η ισραηλινο-παλαιστινιακή σύμπραξη δεν έχει τέλος:

- * Παλαιστινιακά κεφάλαια επενδύονται στο Ισραήλ και τους παράνομους εποικισμούς του σε πολύ υψηλότερα ποσοστά από ό,τι στη Δυτική Όχθη – μεταξύ 2,5 και 5,8 δισεκατομμυρίων δολαρίων έναντι μόλις 1,5 δισεκατομμυρίων δολαρίων.
- * Παλαιστινιακές εταιρείες εμπλέκονται σε ξέπλυμα προϊόντων στην κοιλάδα του Ιορδάνη, βαφτίζοντας τα γεωργικά προϊόντα των εποίκων «προϊόντα της Παλαιστίνης» και στη συνέχεια εξάγοντάς τα στις διεθνείς αγορές, αποφεύγοντας έτσι τις επιπτώσεις της BDS εκστρατείας.
- * Παλαιστίνιοι επιχειρηματίες συνεργάζονται με ισραηλινές εταιρείες υψηλής τεχνολογίας.⁷⁹
- * Παλαιστινιακές εταιρείες (Ramallah Mövenpick hotel, Bank of Jordan, Jordan Ahli Bank, Cairo Amman Bank, Pal-Safe) είναι πελάτες της Netacs Ltd, ισραηλινής εταιρείας υπηρεσιών ασφαλείας.⁸⁰

Για το μεγαλύτερο κομμάτι του αναρχικού/αντιεξουσιαστικού χώρου, που σήμερα υποστηρίζει τον «καλό παλαιστινιακό εθνικισμό» ενάντια στα «σιωνιστικά ναζίδια», όλα όσα είπαμε παραπάνω περί παλαιστινιακού ημι-κράτους της Δυτικής Όχθης είναι λίγο πολύ γνωστά, αφού η Παλαιστινιακή Αρχή θεωρείται από καιρό «κακή και προδοτική» εθνική αρχή. Η σημερινή «ηρωική» «παλαιστινιακή αντίσταση» στην οποία ηγεμονεύει η Χαμάς, και πίσω της στοιχίζονται διάφορες τζιχαντιστικές οργανώσεις και τα απομεινάρια του αριστερού εθνικισμού (PFLP, DFLP) υποτίθεται, σύμφωνα με τους εγχώριους απολογητές του παλαιστινιακού εθνικισμού, ότι εκφράζει τις πιο ριζοσπαστικές τάσεις των Παλαιστίνων, και μάλιστα τους νεαρούς προλετάρους. Τους ίδιους αυτούς νεαρούς που χρόνια τώρα καταστέλλει, συλλαμβάνει, βασανίζει, φυλακίζει, μαστιγώνει και ενίοτε δολοφονεί, θα προσθέσουμε εμείς. Είναι γεγονός ότι η κριτική που είχε χρόνια τώρα στον ελλαδικό χώρο στο επίκεντρο την ενότητα του λαού και του έθνους στις λιγότερο ανεπτυγμένες καπιταλιστικά περιοχές του πλανήτη και την ταύτιση πληθυσμού και κράτους, πνέει τα λοίσθια. Το ότι αυτό το κομμάτι του αναρχικού/αντιεξουσιαστικού χώρου, για το οποίο μιλάμε, υποστηρίζει τη συνεργασία των επιτηρούμενων στη μεγαλύτερη υπαίθρια φυλακή του κόσμου με τους δεσμοφύλακες και εκμεταλλευτές του, υιοθετώντας το σύνθημα «Λευτεριά στην Παλαιστίνη», απαρνούμενο μια πολύχρονη επαναστατική παράδοση που στέκεται ενάντια σε εθνικισμούς, ξεπερνάει και τα πιο θλιβερά σενάρια για όσες δεν έχουν φορέσει τα νεο-τριτοκοσμίστικα γυαλιά του *καμπισμού* (στρατοπεδισμού). Χρειάζεται μεγάλη δόση ιδεολογίας για να μην αντιληφθεί καμιά ότι τέτοιες απόψεις είναι εντελώς ξένες, αν όχι εχθρικές, σε κάθε σκοπιά πραγματικής κοινωνικής χειραφέτησης. Το παράδειγμα της Γάζας αναδεικνύει πόσο σαθρά θεμέλια έχει η ρεάλ-πολιτική που επικαλούνται οι περισσότεροι γύρω μας.

79. Η περίπτωση της επιχείρησης SADARA με έδρα τη Ραμάλα είναι ένα μόνο παράδειγμα. Η ισραηλινή Cisco Systems είναι άλλη μια περίπτωση εταιρείας που δραστηριοποιείται στον μετασηματισμό της παλαιστινιακής οικονομίας κατά τα πρότυπα του «επιτυχημένου» ισραηλινού «Startup Nation» θέτοντας στην υπηρεσία των παλαιστίνων επιχειρηματιών ισραηλινούς εμπειρογνώμονες.

80. Ανήκει στον έφεδρο υποστράτηγο Danny Rothschild, ο οποίος διοικούσε τις ισραηλινές στρατιωτικές δυνάμεις στη Δυτική Όχθη και τον Νότιο Λίβανο και εργαζόταν στις στρατιωτικές μυστικές υπηρεσίες.

4.

Γάζα: Σημείο Έκρηξης των Καπιταλιστικών Αντιφάσεων στη Μέση Ανατολή

Η αναδιάρθρωση των σχέσεων παραγωγής στη Γάζα μετά το τέλος της Δεύτερης Ιντιφάντα

Με το τέλος της Δεύτερης Ιντιφάντα το 2005, στη Λωρίδα της Γάζας αρχίζει να δημιουργείται μια ιδιότυπη συνθήκη. Χτίζεται ο γνωστός σήμερα φράχτης που περικλείει τα 360 τ.χλμ. που την αποτελούν,⁸¹ εκκενώνονται οι εβραϊκοί εποίκισμοί και αποσύρονται οι ισραηλινές δυνάμεις ασφαλείας από το εσωτερικό της. Διαμορφώνεται έτσι μια τεράστια εθνοτική φυλακή. Η Χαμάς, αναθεωρώντας την πρότερη στάση της, συμμετέχει στις βουλευτικές εκλογές του 2006 και πετυχαίνει αυτοδυναμία με ποσοστό 44,45% – μια εξέλιξη που δεν ήταν και τόσο αναμενόμενη. Καταλαμβάνοντας τη θέση της πολιτικής ηγεσίας του ημι-αυτόνομου παλαιστινιακού κρατιδίου, έμμεσα η Χαμάς αναγνωρίζει την *de facto* ύπαρξη του ισραηλινού κράτους μαζί και τα σύνορά του, διεκδικώντας ουσιαστικά μια λύση δύο κρατών. Συνεχίζει μονάχα τύποις να μην αναγνωρίζει το «δικαίωμα ύπαρξης» του Ισραήλ, βάσει της Χάρτας της οργάνωσης που συντάχθηκε το 1988. Στο μεταξύ, πρόεδρος της Παλαιστινιακής Αρχής παραμένει ο Αμπάς της ΟΑΠ, που κληρονόμησε τη θέση από τον εκλιπόντα Αραφάτ, το 2005. Αυτή η συνθήκη διπλής κυριαρχίας και εμφύλιας διαμάχης επέτρεψε σε Ισραήλ και ΗΠΑ να ασκήσουν πιέσεις μέσω του προέδρου Αμπάς για περιθωριοποίηση και απονομιμοποίηση της Χαμάς. Η τελευταία, μη αποδεχόμενη τον αφοπλισμό των ταξιαρχιών της, έθετε σε κίνδυνο όλες τις θεσμικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα της ασφάλειας⁸² που είχε συμφωνήσει ο Αμπάς από κοινού με ΗΠΑ, ΟΗΕ, Ρωσία και ΕΕ με το τέλος της Δεύτερης Ιντιφάντα, στην προσπάθειά τους να στήσουν εκ νέου το παλαιστινιακό αστυνομοκρατικό ημι-κράτος στα πόδια του. Την ίδια χρονιά, για να εξασφαλιστεί ότι θα προχωρήσουν ομαλά οι συμφωνημένες μεταρρυθμίσεις, οι ΗΠΑ δημιούργησαν την υπηρεσία του Συντονιστή Ασφάλειας των Ηνωμένων Πολιτειών για το Ισραήλ και την Παλαιστινιακή Αρχή (USSC).⁸³

Η έμφαση εδώ πρέπει να δοθεί στη χρονική συγκυρία του τέλους τής εν πολλοίς στρατιωτικοποιημένης εξέγερσης που είχε θέσει σε αμφισβήτηση τις Συμφωνίες του Όσλο και είχε αποσταθεροποιήσει την περιοχή για 5 χρόνια. Οι συγκεκριμένες μεταρρυθμίσεις στον τομέα της ασφάλειας

81. Σε μια αντιστοίχιση, αυτό σημαίνει ότι η Λωρίδα της Γάζας είναι λίγο μικρότερη από το Πολεοδομικό Συγκρότημα της Αθήνας (δήμος Αθήνας συν γειτονικοί δήμοι όπως Πειραιάς, Καλλιθέα, Νέα Σμύρνη, Περιστέρι κ.λπ.). Ο πληθυσμός της Λωρίδας είναι περίπου 2,2 εκατομμύρια (με στοιχεία του 2023).

82. Andy Clarno, "Neoliberal Apartheid: Palestine/Israel and South Africa After 1994", The University of Chicago Press, 2017, σελ. 168.

83. Όταν η Χαμάς κερδίζει τις εκλογές του 2006, το USSC παίζει κομβικό ρόλο στις εξελίξεις, καθώς αναλαμβάνει να λειτουργήσει ενισχυτικά προς τις δυνάμεις ασφαλείας της Παλαιστινιακής Αρχής που δηλώνουν πίστη στον Αμπάς.

στην Παλαιστίνη καθώς και η ίδια η δημιουργία του USSC αποτελούσαν κομμάτι ενός «Οδικού Χάρτη»⁸⁴ που είχε ήδη προταθεί το 2003 προς την Παλαιστινιακή Αρχή, από ΗΠΑ κ.α., ώστε να τερματιστεί η Ιντιφάντα. Στην Ιντιφάντα πρέπει να αποδοθεί και η πολιτική επιλογή του ισραηλινού κράτους να αποσύρει από τη Λωρίδα τον στρατό και τους εποίκους, οι οποίοι ήταν πολύ λιγότεροι σε σχέση με τη Δυτική Όχθη, μόλις 6,5 χιλιάδες. Το οικονομικό κόστος για τη διατήρηση συνδυαστικά και των δύο σε μια παραδοσιακά τόσο ασταθή περιοχή ήταν ασύμφορο. Το ισραηλινό κράτος προτίμησε αντ' αυτού να εγκαταλείψει τη Γάζα, να την απομονώσει και να την αποκόψει ακόμα περισσότερο από τη Δυτική Όχθη, δυσχεραίνοντας πιο πολύ κάθε πιθανή πορεία προς μια «λύση δύο κρατών».

Το τείχος γύρω από τη Γάζα.

Το παλαιστινιακό προλεταριάτο αρχίζει να καθίσταται *μερικώς πλεονάζον* για το ισραηλινό κεφάλαιο ήδη μετά την Πρώτη Ιντιφάντα. Λόγω της απειθαρχίας του, το Ισραήλ αρχίζει να εξασφαλίζει αλλιώς εργατικά χέρια (π.χ. μετανάστες από Ανατολική Ευρώπη, Αιθιοπία και Νοτιοανατολική Ασία) και έτσι μετά και το νέο ρεύμα απειθαρχίας της Δεύτερης Ιντιφάντα επιλέγει –γιατί μπορεί– να το θέσει, ειδικά το προλεταριάτο της Γάζας, ακόμα πιο πολύ στο περιθώριο. Το καθιστά *πλειοψηφικά πλεονάζον* με τους πλέον ακραίους πολεοδομικούς όρους ασφάλειας, επισφραγίζοντας μόνιμα πια γι' αυτό τη θέση που του «αναλογεί» στην ισραηλινή οικονομία: αυτή του απόλυτου παρία.

Τον Μάιο του 2007, 500 στρατιώτες των παλαιστινιακών Εθνικών Δυνάμεων Ασφαλείας (NSF), εκπαιδευμένοι από το USSC και με νέο εξοπλισμό, εγκαθίστανται στη Βόρεια Γάζα. Εκλαμβάνοντας, ορθά, την παραπάνω κίνηση ως απόπειρα πραξικοπήματος, η Χαμάς επιτίθεται στρατιωτικά σε μια προσπάθεια να διατηρήσει τη Γάζα ως προπύργιό της, καθώς η εξουσία της στη Δυτική Όχθη έχει ήδη δεχθεί πολλαπλά πλήγματα από τη Φατάχ και το Ισραήλ.⁸⁵ Μέσα από πολύνεκρες μάχες απέναντι σε Φατάχ και NSF, η Χαμάς καταφέρνει τελικά να εξασφαλίσει την εξουσία της στη Γάζα, αντίθετα από ό,τι στη Δυτική Όχθη. Ο πρόεδρος Αμπάς κηρύσσει καθεστώς έκτακτης ανάγκης στις 14 του Ιούνη του 2007 και καταλύει πραξικοπηματικά το κυβερνητικό σχήμα, όπου η Χαμάς κατείχε την πλειοψηφία των βουλευτικών εδρών.

84. Πρόκειται για το έγγραφο "A Performance-based Roadmap to a Permanent Two-State Solution to the Israeli-Palestinian Conflict" που προετοιμάστηκε από το λεγόμενο Middle East Quartet που διαμορφώθηκε από τις ΗΠΑ, τον ΟΗΕ, την ΕΕ και τη Ρωσία και παρουσιάστηκε στις 30 Απριλίου του 2003. Στον τίτλο ήδη αυτού του εγγράφου περιλαμβάνεται η κενή υπόσχεση για ένα παλαιστινιακό κράτος. Έχει αξία να γνωρίζουμε ότι αντίστοιχες μεγαλοστομίες που ακούμε μέχρι και σήμερα από ηγέτες διαφόρων χωρών δεν είναι κάτι καινούριο. Στην πραγματικότητα πρόκειται περισσότερο για διπλωματικές ρητορικές τακτικές και ταυτόχρονα κινήσεις εντυπώσεων προς το εσωτερικό της εκάστοτε τρίτης χώρας.

85. Για παράδειγμα, τον Ιούνιο του 2006, σε αντίποινα για μια σχετικά μικρή επίθεση εντός των ισραηλινών συνόρων, της οποίας ανέλαβε την ευθύνη η Χαμάς μαζί με άλλες οργανώσεις και που είχε ως αποτέλεσμα δύο νεκρούς στρατιώτες του IDF, το Ισραήλ συνέλαβε σωρεία ηγετών της Χαμάς στη Δυτική Όχθη, συμπεριλαμβανομένων 20 βουλευτών και 8 υπουργών της.

Υπό την οικονομική και στρατιωτική πίεση των ΗΠΑ και του Ισραήλ προς τη Χαμάς μεταξύ 2006 και 2007, πίεση που αποκτά το χαρακτήρα συλλογικής τιμωρίας⁸⁶ προς τους κατοίκους της Γάζας, το 90% των εργοστασίων στην περιοχή κλείνουν, ελαχιστοποιούνται οι εμπορικές δραστηριότητες εκτός του φράχτη και καταποντίζονται τα κέρδη στον αγροτικό τομέα. Η ανεργία χτυπάει κόκκινο και το βιοτικό επίπεδο φτάνει στο σημείο που το 80% του πληθυσμού ζει κάτω από τα όρια της φτώχειας. Σύντομα, η Χαμάς καταφέρνει να εδραιώσει μια εναλλακτική οικονομία στηριζόμενη στην κατασκευή δικτύων τούνελ που λειτουργούν ως η βασική υποδομή για εμπορικά πάρε-δώσε,⁸⁷ κυρίως με την Αίγυπτο. Μεταφέρονται εμπορεύματα ποικίλων ειδών, σε πολύ χαμηλές τιμές: από καύσιμα και πρώτες ύλες μέχρι οχήματα και ζώα. Το 80% του εμπορίου μεταξύ 2009-2012 στη Γάζα στηρίζεται στα τούνελ. Μια νέα τάξη εμπόρων-επιχειρηματιών αναδύεται υπό την ομπρέλα της Χαμάς γύρω από την οικονομία των τούνελ. Τα ταμεία της κυβέρνησης γεμίζουν από τη συλλογή φόρων που σχετίζονται με το νέο αυτό εμπορικό δίκτυο, τίθενται σε κίνηση διάφορα κατασκευαστικά-οικιστικά και άλλα επιχειρηματικά πρότζεκτ, ενώ και η ίδια η κυβέρνηση αναλαμβάνει ρόλο επενδυτή στον αγροτικό τομέα, σε υδατοκαλλιέργειες κ.α.

Όμως, από το 2012 και μετά η πορεία οικονομικής ανάκαμψης αρχίζει να ανατρέπεται λόγω συνεχιζόμενων στρατιωτικών επιχειρήσεων σαμποτάζ από το Ισραήλ (βομβαρδισμοί, σχεδιασμένες πλημμύρες αγροκτημάτων, κ.α.). Πλήττεται, όμως, περισσότερο από τον σταδιακό περιορισμό των εμπορικών συναλλαγών με την Αίγυπτο, το 2013, όπου η κυβέρνηση των Αδελφών Μουσουλμάνων πέφτει με πραξικόπημα και το νέο καθεστώς του αλ-Σίσι σκληραίνει τη στάση της Αιγύπτου απέναντι στη Χαμάς. Με τις σημαντικότερες ελλείψεις να εντοπίζονται στα καύσιμα, περισσότερες από το 60% των βιομηχανικών επιχειρήσεων έκλεισαν ή υπολειπούνται.⁸⁸ Το 2016 καταμετρούνται 216.000 άνεργοι, δηλαδή το 42% του συνολικού εργατικού δυναμικού

86. Η σχετική πίεση αφορούσε τον στρατιωτικό αποκλεισμό σχεδόν όλων των οδικών αρτηριών επικοινωνίας της Χαμάς με το Ισραήλ και τον οικονομικό αποκλεισμό της Παλαιστινιακή Αρχή. Στο ίδιο μοτίβο συλλογικής τιμωρίας, σκληρές αιματηρές στρατιωτικές επεμβάσεις μαζικής δολοφονίας του ισραηλινού στρατού στη Γάζα πραγματοποιήθηκαν το 2009, το 2012, το 2014, το 2018 και το 2021 ως απαντήσεις σε στρατιωτικές επιθέσεις της Χαμάς (π.χ. ομηρίες, εκτόξευση ρουκετών, δολοφονίες).

87. Ahmed Tannira, "The Political Economy of the Gaza Strip Under Hamas", στο συλλογικό έργο "Political Economy of Palestine", Palgrave Macmillan, 2021.

88. Sarah Roy, "The Gaza Strip: The Political Economy of De-development", κεφ. "Introduction", Institute for Palestine Studies, 2016.

της Γάζας. Η οικονομία της Γάζας βρίσκεται σε σημείο αποτελμάτωσης, το 2017, και ο κατήφορος συνεχίζεται. Οι μισθοί στον δημόσιο τομέα μειώνονται και προκαλούνται εργατικές αντιδράσεις που επιφέρουν μεγαλύτερη αστάθεια (π.χ. καθυστερήσεις στις υποχρεώσεις αποπληρωμής χρεών). Το 2023, το βιοτικό επίπεδο στη Γάζα είναι πια μόλις στο ¼ αυτού της Δυτικής Όχθης. Χοντρικά τα ⅔ των εργαζομένων δουλεύουν με άτυπες σχέσεις εργασίας.⁸⁹

Ο παραδοσιακός ρόλος της Χαμάς στον καπιταλιστικό σχηματισμό Ισραήλ-Παλαιστίνη

Βάσει των παραπάνω, εύλογα μπορεί κανείς να μιλάει, όπως ο Μινασιάν, για ένα πλεονάζον προλεταριάτο στη Γάζα, με την έννοια ότι μια τεράστια μάζα εργατικού δυναμικού δεν μπορεί να απασχοληθεί παραγωγικά για το κεφάλαιο. Ερωτήματα που γεννιούνται σ' αυτό το σημείο είναι γιατί δημιουργείται ένα υπερμεγέθες πλεονάζον προλεταριάτο ειδικά στη Γάζα; Γιατί τέτοια επιμονή με το σαμποτάρισμα του εκεί πολιτικού καθεστώτος; Μπορεί τελικά η Χαμάς να θεωρηθεί ένας υπεργολάβος του Ισραήλ στην περιοχή όπως υποστηρίζει ο Μινασιάν; Μπορεί, πάλι όπως υποστηρίζει ο ίδιος, να θεωρηθεί και η Γάζα –όπως η Δυτική Όχθη– μέρος του ισραηλινού κράτους και μέρος της ισραηλινής οικονομίας; Η τρέχουσα κατάσταση στη Γάζα αποτελεί απλά μια στιγμή διαπραγμάτευσης της Χαμάς και του Ισραήλ;

Εδώ, χρειάζεται να εστιάσουμε στον ρόλο της Χαμάς στα παλαιστινιακά κινήματα μετά την ίδρυση της οργάνωσης και τον παραδοσιακό ρόλο της Γάζας ως λίκνου του παλαιστινιακού εθνικισμού. Σε σχέση με αυτό το δεύτερο σημείο μερικές αρχικές παρατηρήσεις διαφωτίζουν περισσότερο τον ρόλο της Χαμάς στο παλαιστινιακό ζήτημα. Μετά τη Νάκμπα του 1948, η Γάζα αποτέλεσε το επίκεντρο της παλαιστινιακής προσφυγιάς. Σχεδόν 200.000 πρόσφυγες από τη νότια Παλαιστίνη εγκλωβίζονται στον στενό παραλιακό θύλακα της Γάζας υπό αιγυπτιακή διοίκηση ή σύμφωνα με τους δημοφιλείς σημερινούς αντι-αποικιοκρατικούς όρους υπό «κατοχή», χωρίς αναγνώριση κρατικής υπόστασης, σε ένα καθεστώς αβεβαιότητας, εντός του οποίου αναπτύχθηκαν τόσο κοσμικά-ριζοσπαστικά, όσο και θρησκευτικά ρεύματα πολιτικοποίησης.⁹⁰ Οι καταυλισμοί οργανώνονται από την UNRWA, αλλά είναι το αιγυπτιακό καθεστώς που διαχειρίζεται το παλαιστινιακό προλεταριάτο αυταρχικά και ασκώντας διώξεις στα «ανατρεπτικά» και «κομμουνιστικά» στοιχεία. Στη δεκαετία του 1950 εμφανίζονται τα πρώτα ένοπλα παλαιστινιακά δίκτυα στη Γάζα, μεταξύ των οποίων και οι προπάτορες της Φατάχ. Η περιοχή γίνεται πεδίο στρατολόγησης από εθνικοαπελευθερωτικές ομαδώσεις, καθώς η παρατεταμένη προσωρινότητα του καθεστώτος, η υπερπληθυσμιακή πίεση και η επίθεση στις ανάγκες του προλεταριάτου, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι κομμουνιστές/στρίες διώκονται συστηματικά, δημιουργούν τις συνθήκες για την εμφάνιση ενός πρώιμου εθνικοαπελευθερωτικού αντάρτικου.

Μετά τον πόλεμο των έξι ημερών, το 1967, και την de facto προσάρτηση της Λωρίδας της Γάζας στο Ισραήλ, πέρα από όλα τα άλλα στα οποία αναφερόμαστε σε αυτή την έκδοση, ξεκινά μια συντεταγμένη στρατηγική **ισλαμοποίησης** της κοινωνικής ζωής. Με την αρωγή τόσο ισραηλινών υπηρεσιών (π.χ. ανοχή ή και έμμεση στήριξη στην Μουσουλμανική Αδελφότητα) όσο και τοπικών αστικών στρωμάτων, επιχειρείται η συγκρότηση ενός θεοκρατικού ηθικού πλαισίου που απονομιμοποιεί τις κοσμικές, σοσιαλιστικές και επαναστατικές πολιτικές οργανώσεις. Το γεγονός ότι τα τζαμιά στην περιοχή από περίπου 200 το 1967 φτάνουν τα 800 το 1987 είναι ενδεικτικό της έκτασης που έχει αυτή η στρατηγική. Έτσι, η ισλαμοποίηση χρησιμοποιήθηκε ήδη από τη δεκαετία του '60 ως μορφή ταξικής πειθάρχησης, στραμμένη ενάντια στην εκκοσμίκευση και

89. Alessandro Mantovani, "Il 'proletariato' palestinese un po' di cifre", bresciaanticapitalista.com, 2024.

90. Sarah Roy, "The Gaza Strip: The Political Economy of De-development", κεφ. "Introduction", Institute for Palestine Studies, 2016.

τη ριζοσπαστική πολιτικοποίηση του παλαιστινιακού προλεταριάτου, ενώ η Γάζα μετατράπηκε συν τω χρόνω σε **εργαστήρι του παλαιστινιακού εμφυλίου**. Η εμφάνιση της Παλαιστινιακής Μουσουλμανικής Αδελφότητας ως «πολιτιστικού» κινήματος με στόχο την κατασκευή του «ισλαμικού ατόμου»,⁹¹ με έμφαση στην ηθική καθαρότητα και την αποχή τόσο από την ταξική πάλη όσο και από την ένοπλη αντιπαράθεση με το ισραηλινό κράτος, τοποθέτησε το ισλαμιστικό κίνημα σε **ανταγωνιστική σχέση** με τον εκκοσμικευμένο εθνικισμό της ΟΑΠ. Ακόμα και στην Πρώτη Ιντιφάντα όπου η Χαμάς συμμετέχει με σχετική καθυστέρηση και αφού πιέζεται από τη «λαϊκή νομιμοποίηση της αντίστασης» διατηρείται η πολιτισμική ατζέντα της Μουσουλμανικής Αδελφότητας με επιθέσεις σε «μη-ισλαμικές» συμπεριφορές, τη βίαιη επιβολή του χιτζάμπ στις γυναίκες στη Γάζα ως σημάδι «σεμνότητας και εθνικής ευπρέπειας» και ρητορικές περί «θεϊκά εγκεκριμένου, ηθικά καθαρού και πολιτισμικά ενάρτερου εθνικού αγώνα».⁹²

Γυναίκες διαμαρτύρονται στην πόλη της Γάζας κατά της απόφασης του Δικαστικού Συμβουλίου της Σαρία που απαγορεύει στις ανύπαντρες γυναίκες να κυκλοφορούν μέσα και έξω από τη Λωρίδα της Γάζας χωρίς την άδεια του «κηδεμόνα» τους, που συνήθως θεωρείται ο πατέρας τους ή κάποιος μεγαλύτερος άνδρας συγγενής, 2021.

Το έδαφος για την εμφάνιση της Χαμάς στο πολιτικό προσκήνιο στρώθηκε από τη στιγμή της ήττας της Φατάχ στον Λίβανο το 1982 και της απόσυρσής της στην Τυνησία. Έκτοτε, η Φατάχ έβαλε σε προτεραιότητα μια στρατηγική διαπραγματεύσεων με το Ισραήλ, υιοθετώντας μια λιγότερο αδιάλλακτη πολιτική σε σχέση με το παρελθόν. Το 1987 ξεσπά η «εξέγερση με τις πέτρες», η Πρώτη Ιντιφάντα, που ονομάστηκε έτσι ακριβώς γιατί δεν επρόκειτο για μια στρατιωτική επιχείρηση, αλλά για έναν αυθόρμητο αγώνα διάρκειας από τα κάτω. Τότε γεννιέται και η Χαμάς, η οποία αυτοπλασαρίστηκε ως η πραγματικά ασυμβίβαστη δύναμη εκπροσώπησης της «παλαιστινιακής αντίστασης». Μάλιστα κατά τη διάρκεια της εξέγερσης, στην προσπάθεια να συνδεθεί με τα κινήματα του προλεταριάτου έφτασε και να υποκινεί κάποιες απεργίες. Ο βασικός της ρόλος, όπως και της ΟΑΠ, ήταν βέβαια η εθνικοποίηση και η στρατιωτικοποίηση της εξέγερσης. Η Χαμάς έθεσε ως αδιαπραγμάτευτη διεκδίκηση και κεντρικό άξονα της πολιτικής της διεκδίκησης τη λήξη της ισραηλινής κατοχής. Κατά τη διάρκεια της εξέγερσης, όπου συλλαμβάνεται ο ιμάμης σείχης Αχμέντ Γιασίν, ιδρυτής και ηγέτης της οργάνωσης, η Χαμάς βρίσκεται σε μεγάλο βαθμό καταφύγιο στην Ιορδανία χάρη και στις διασυνδέσεις της με το εκεί τμήμα των Αδελφών Μουσουλμάνων. Το διοικητικό κέντρο της οργάνωσης στο εξωτερικό αποκτά κεντρικό έως και πρωταρχικό ρόλο στα πράγματα.⁹³ Δημιουργεί οικονομικούς δεσμούς με άλλες αραβικές χώρες και φτάνει να στήνει παρακλάδια της και στρατιωτικά κέντρα εκπαίδευσης σε χώρες όπως ο Λίβανος, το Σουδάν και το Ιράν. Με τον πόλεμο του Κόλπου, λόγω της φιλο-ιρακινής στάσης που είχε ο Αραφάτ, οι

91. Στο άρθρο του Graham Usher "What kind of nation? The rise of Hamas in the occupied territories", 1995 αναφέρεται ως Islamic Personality.

92. Ό.π.

93. Έναν χρήσιμο σχολιασμό για τον ρόλο του εξωτερικού διοικητικού κέντρου της Χαμάς παρέχει το κείμενο της ομάδας Rotta Comunista "Cosa Attendersi Da Hamas", από όπου αντλήσαμε κι εμείς στοιχεία.

χρηματικές ροές από το Κουβέιτ και τη Σαουδική Αραβία⁹⁴ που κατευθύνονταν μέχρι τότε προς τη Φατάχ, ανακατευθύνθηκαν προς τη Χαμάς. Αυτή η γεωγραφική διάρθρωση και κατανομή της οργάνωσης βαθιάει τον διαχωρισμό μεταξύ στρατιωτικής πτέρυγας και πολιτικού κέντρου, μια τάση που βαστάει έως σήμερα και που άλλωστε σχολιάζει και ο Μινασιάν στην προσπάθειά του να θέσει ένα ερμηνευτικό πλαίσιο για την 7η Οκτώβρη, αναγνωρίζοντας μια σχετική αυτονομία του στρατιωτικού βραχίονα της οργάνωσης.

Αν και η Χαμάς δημιουργήθηκε σχεδόν ταυτόχρονα (Φεβρουάριο 1988) με την Πρώτη Ιντιφάντα, η Φατάχ και συνολικά η ΟΑΠ βγήκαν οι μεγάλοι κερδισμένοι, διότι σταδιακά κατάφεραν να καβαλήσουν το άρμα της εξέγερσης. Έλεγξαν, αφομοίωσαν, στρατιωτικοποίησαν και εθνικοποίησαν τον κοινωνικό αγώνα. Αυτή η συνθήκη επέτρεψε στην ΟΑΠ να μεταφερθεί για πρώτη φορά στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων με το Ισραήλ και να υπογραφούν οι συνθήκες του Όσλο, το 1993-95, που οδήγησαν στη δημιουργία της Παλαιστινιακής Αρχής, με την ΟΑΠ στα ηνία. Η Χαμάς αρνήθηκε τον συμβιβασμό αυτών των ειρηνευτικών διαδικασιών· επέμεινε στη ρητορική εναντίωση απέναντι στο δικαίωμα ύπαρξης κράτους του Ισραήλ και στο δόγμα της για απόσυρση των κατοχικών δυνάμεων. Ενώ η ΟΑΠ αποσύρεται από τον ένοπλο αγώνα ενάντια στο Ισραήλ, η Χαμάς συνεχίζει τις σχετικές επιθέσεις. Οι ΗΠΑ ανακηρύσσουν τη Χαμάς τρομοκρατική οργάνωση και η ηγεσία της εξορίζεται από την Ιορδανία με την αλλαγή του εκεί καθεστώτος το 1999 και εγκαθίσταται στη Δαμασκό της Συρίας.⁹⁵ Το Ισραήλ βέβαια είχε καθυστερήσει χαρακτηριστικά την κήρυξη της Χαμάς ως «παράνομη» έως το φθινόπωρο του 1989, δηλαδή έναν χρόνο μετά τη διάλυση των λαϊκών επιτροπών της ΟΑΠ – γεγονός που καταδεικνύει την de facto ανοχή που είχε μέχρι τότε το ισλαμιστικό στρατόπεδο.⁹⁶

2007, η Χαμάς καταλαμβάνει την εξουσία στη Γάζα. Τα μέλη της αλ-Κασάμ, του στρατιωτικού τμήματος της Χαμάς, πραγματοποιούν παρέλαση στη Ράφα.

94. Η Σαουδική Αραβία ήταν ο βασικός χρηματοδότης της Χαμάς μέχρι και το 2004 όπου και παρενέβησαν αποτρεπτικά οι ΗΠΑ, οδηγώντας στην ελαχιστοποίηση των σχετικών δωρεών μέχρι το 2006. Έκτοτε, και με την άνοδο της Χαμάς στην εξουσία στη Γάζα, το Ιράν, η Συρία και σταδιακά το Κατάρ, ανέλαβαν να παρέχουν τις πολιτικές προσόδους που χρειαζόταν το νεοσύστατο καθεστώς.

95. Το 2011, με το ξέσπασμα της Αραβικής Άνοιξης και την επακόλουθη κρίση του καθεστώτος στη Συρία, η ηγεσία της Χαμάς μεταφέρεται στο Κατάρ και εγκαινιάζεται μια περίοδος αδρής χρηματοδότησης της οργάνωσης από την Ντόχα.

96. Βλέπε το άρθρο "The Challenge of Hamas to Fatah", The Washington Institute for Near East Policy, 1/4/2023.

Μέσα στη Δεύτερη Ιντιφάντα, η Χαμάς μπόρεσε να αναδειχθεί ως κύριος εκπρόσωπος της «αντίστασης» παίρνοντας ξεκάθαρα τη σκυτάλη από τη Φατάχ μετά και τον θάνατο του Αραφάτ το 2004. Φτάνοντας λοιπόν στο 2005, με τη λήξη της εξέγερσης, η Χαμάς παρουσιάζει ως προσωπική της νίκη την απόσυρση του Ισραήλ από τη Γάζα. Από τη μεριά των Ισραηλινών, όντως η απόσυρση του στρατού και των εποίκων εκλήφθηκε από την εβραϊκή ισραηλινή κοινότητα ως ήττα και η εκκένωση των αντίστοιχων εποικισμών έγινε εν μέσω μέχρι και ένοπλων «διαμαρτυριών».

Η ΟΑΠ ουσιαστικά εκπροσωπούσε έναν κοσμικό εθνικισμό και με την πραγματιστική λογική της συμμετοχής της στις «ειρηνευτικές διαδικασίες» του Όσλο προσπάθησε να δημιουργήσει ένα αραβικό αυτόνομο ημι-κράτος που θα εξασφάλιζε κάποιες σχέσεις συνεργασίας με τη Δύση, όπως και με άλλα αραβικά κράτη. Αυτός ήταν ένας ρεαλιστικός ορίζοντας, δεδομένου κίόλας ότι το κίνημα του σοσιαλιστικού παναραβισμού –κομμάτι του οποίου ήταν κάποτε και η Φατάχ– είχε ηττηθεί από καιρό. Με την άνοδο των μουλάδων στην εξουσία του Ιράν το 1980, αν όχι νωρίτερα, ο ισλαμισμός αναδεικνύεται ως η νέα κυρίαρχη «αντι-ιμπεριαλιστική» πολιτική δύναμη στη Μέση Ανατολή· ένας φονταμενταλισμός που λειτουργεί ως ιδεολογικό επικάλυμμα του εθνικισμού που (αντίστοιχα με τον εβραϊκό θρησκευτικό σιωνισμό) προτάσσει την επιστροφή σε μια τοπική – ανασκευασμένη– παράδοση και εξασφαλίζει ένα νέο κοινοτικό πλαίσιο γύρω από τα παπαδαριά, πολύ θελκτικό, ιδιαίτερα για τις ακτήμονες προλεταριοποιημένες μάζες. Εκπροσωπώντας το ισλαμιστικό πνεύμα «αντίστασης», η Χαμάς ουσιαστικά διεκδικούσε –επιθετικά μάλιστα– μια άλλη μοίρα για τους Παλαιστίνιους, προσβλέποντας σε ένα καθεστώς κεφαλαιακής συσσώρευσης συνυφασμένο με τα κεφάλαια από τον ισλαμικό κόσμο, κάτι που κατάφερε μερικώς. Εύλογα αυτό δεν μπορούσε να συνάδει με τα σχέδια του Ισραήλ, που ειδικά για τη Δυτική Όχθη είχε εντελώς άλλα πλάνα λόγω και της παρουσίας των εποικισμών, οπότε και η Χαμάς έπρεπε να εκθρονιστεί από εκεί τουλάχιστον. Σε αυτήν τη βάση μπορεί να εξηγηθεί ως έναν βαθμό και η αντίστοιχη επιθετικότητα του Ισραήλ σε βάρος του καθεστώτος στη Γάζα την τελευταία εικοσαετία και η καταδίκη της πλειοψηφίας τού εκεί πληθυσμού σε πλεονάζον προλεταριάτο.

Αν παραπάνω εκθέσαμε την μακροπρόθεσμη στοχοθεσία της Χαμάς, στην οποία η ίδια τελικά αυτοπαγιδεύτηκε, η πιο άμεση και πραγματιστική στρατηγική της τις τελευταίες δεκαετίες, για να κοινομάει από τις διεθνείς ροές χρήματος και να τρέχει πολιτικά τη Λωρίδα, είναι να δείχνει ότι μπορεί να την υπερασπιστεί ενάντια στον «ισραηλινό εχθρό». Αντλεί δηλαδή πολιτική νομιμοποίηση στο εσωτερικό της από το να παίζει τον ρόλο του εθνοαπελευθερωτή –χωρίς να υπάρχει πραγματικό κίνημα εθνικής απελευθέρωσης, όπως σχολιάζει και ο Μινασιάν–, ενώ οι στρατιωτικές επιθέσεις στο Ισραήλ λειτουργούν επίσης ως διαπραγματευτικό εργαλείο, ανάλογα και με τις εκάστοτε πολιτικές ανάγκες των «αντι-ισραηλινών» χορηγών της.

Το Ισραήλ βρέθηκε να αναλαμβάνει έναν αντιφατικό ρόλο στη Γάζα: και να περιορίζει και να συντηρεί το καθεστώς της Χαμάς, ακόμα και να το ενισχύει περιστασιακά. Εφόσον για το Ισραήλ ο πληθυσμός της Γάζας εκλαμβάνεται απλά ως βαρίδι, το μόνο που χρειάζεται είναι κάποιον να κάνει τον δεσμοφύλακα στην τεράστια φυλακή που έφτιαξε για τους «υπεράριθμους» προλετάρους. Ταυτόχρονα όμως, ο υπερβολάβος πρέπει να ξέρει τη θέση του και να μην ξανοίγεται. Το Ισραήλ θέτει ως στόχο να αποτρέψει την ανάδυση μιας ανεξάρτητης οικονομίας μέσα στη Γάζα, επιμένοντας στο δόγμα της αποτροπής (και της δυνατότητας ακόμα) δημιουργίας ενός ανεξάρτητου παλαιστινιακού κράτους. Αυτό εξηγεί ακόμα καλύτερα την επιθετική στάση του Ισραήλ σε βάρος του καθεστώτος της Χαμάς. Ενισχύεται επίσης το επιχείρημα του Μινασιάν ότι όταν μιλάμε για Ισραήλ-Παλαιστίνη έχουμε να κάνουμε με ένα ενιαίο κράτος, κάτι που το Ισραήλ δεν θέλει να αλλάξει. Προτιμά η Γάζα να συντηρείται με ελεγχόμενη διανομή χρηματικών πόρων είτε από τους φόρους που αναδιανέμει το ίδιο το Ισραήλ μέσω της Παλαιστινιακής Αρχής, είτε ακόμα καλύτερα μέσω των διεθνών δωρητών. Όσο λιγότερα δαπανά το Ισραήλ για τη συντήρηση της υπαίθριας φυλακής της Γάζας και όσο πιο νομιμοποιημένος για τον εκεί πληθυσμό είναι ο δεσμοφύλακας,

τόσο το καλύτερο για αυτό. Από το να στηθεί ανεξάρτητη οικονομία στη Γάζα, προτιμά να αυξάνει περιστασιακά τις ροές των παλαιστίνιων εργαζόμενων από τη Γάζα προς το Ισραήλ παρέχοντας περισσότερες άδειες εργασίας και αποσυμπιέζοντας «τόσο-όσο» τη δυσарέσκεια του πληθυσμού, εξασφαλίζοντας παράλληλα μια –περιθωριακή μεν, πραγματική δε– ενσωμάτωση της Γάζας στην Ισραηλινή οικονομία. Όλα αυτά, φυσικά, πριν πάρουν τα πράγματα τη σημερινή τους τροπή.

Η πολιτική του Ισραήλ ανά φάσεις έχει λειτουργήσει, όπως αναφέραμε, και ενισχυτικά προς τη Χαμάς. Η οικονομική και πολιτική βοήθεια που έχει παράσχει το Ισραήλ στο ισλαμικό κίνημα της περιοχής, ως αντίβαρο στον κοσμικό εθνικισμό της ΟΑΠ, πάει όπως δείξαμε πολλά χρόνια πίσω. Πιο συγκεκριμένα, από τη δεκαετία του '70 έως και τη δεκαετία του '80, το Ισραήλ παρείχε από θεσμική έως και οικονομική στήριξη στο ισλαμικό φιλανθρωπικό ίδρυμα Mujama al-Islamiya που συνδεόταν με τους Αδελφούς Μουσουλμάνους της Αιγύπτου και το οποίο διηύθυνε ο σείχης Γιασίν, ο μετέπειτα (συν-)ιδρυτής της Χαμάς που αναφέραμε παραπάνω. Το εν λόγω ίδρυμα έστησε το τεράστιο δίκτυο τζαμιών με έδρα τη Γάζα καθώς και το Ισλαμικό Πανεπιστήμιο της Γάζας – τη μεγαλύτερη ανώτατη εκπαιδευτική μονάδα στα παλαιστινιακά εδάφη με 7.000 φοιτητές– που συνδυαστικά αποτέλεσαν τη μαγιά για την ανάπτυξη της ισλαμιστικής πτέρυγας των κοινωνικών κινημάτων στα επόμενα χρόνια. Ο ισραηλινός στρατιωτικός διοικητής της Γάζας, Γιτζχάκ Σέγκεβ, δήλωνε το 1986: *Χορηγούμε οικονομική ενίσχυση σε ισλαμικές ομάδες μέσω των τζαμιών και των θρησκευτικών σχολείων, για να δημιουργήσουμε μια δύναμη που θα αντιπαρατεθεί στις αριστερές δυνάμεις που υποστηρίζουν την ΟΑΠ.* Η Γάζα αποτέλεσε λοιπόν, ήδη από τα μέσα του '70, το βασικό κέντρο για την ανάπτυξη του **θρησκευτικού φονταμενταλισμού** στην Παλαιστίνη.

Το βιβλίο *Stateless in Gaza* (1986) των Paul Cossali και Clive Robson μεταξύ άλλων περιλαμβάνει και τη μαρτυρία-συνέντευξη ενός κατοίκου της Γάζας, μέλους της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, ο οποίος μιλάει ανοιχτά –από τη δική του σκοπιά φυσικά– για την τακτική των Ισραηλινών να αφήσουν το ισλαμιστικό κίνημα να αναπτυχθεί:

[Το ισλαμιστικό κίνημα] δεν αναπτύχθηκε πραγματικά στη Γάζα μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70, τότε που ο κόσμος έχασε την ελπίδα του για το εθνικιστικό κίνημα για το οποίο είχαν θυσιάσει τόσα πολλά και είχαν κερδίσει τόσα λίγα. Αναπτύχθηκε παρά την εχθρότητα των προοδευτικών και χάρη σε μια έξυπνη τακτική των Ισραηλινών που έβαλαν τα δυνατά τους να μας καταστρέψουν αφήνοντάς μας να αναπτυχθούμε. Ήξεραν ότι κάνοντάς το αυτό θα έδρεπαν τους καρπούς της δυσπιστίας του λαού απέναντί μας και θα αμαύρωναν την εικόνα μας.⁹⁷

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, το Ισραήλ συνεχίζει να αξιοποιεί τη λογική «διαίρει και βασίλευε» για την περαιτέρω διαίρεση της παλαιστινιακής διοίκησης υποσκάπτοντας τη διαπραγματευτική ισχύ του άλλου υπερβολάβου, της Παλαιστινιακής Αρχής, ώστε το ισραηλινό κράτος να επωφελείται ακόμα περισσότερο από την εδαφική, παραγωγική και εποικιστική εξάπλωση των Ισραηλινών στη Δυτική Όχθη. Έτσι, το Ισραήλ επιλέγει, ανάλογα τη συγκυρία, να κάνει τα στραβά μάτια στην οικονομική ενίσχυση που λαμβάνει η Χαμάς από «εχθρικές» χώρες. Με την οικονομική αποτελμάτωση του 2017 στη Γάζα και την Παλαιστινιακή Αρχή να περικόπτει τους μισθούς των εκεί δημοσίων υπαλλήλων, η Χαμάς στράφηκε ακόμα πιο έντονα στην εξασφάλιση χρηματικών ροών από το Κατάρ. Η κυβέρνηση Νετανιάχου διευκόλυνε τις εν λόγω χρηματικές συναλλαγές, μια κίνηση που έχει κριτικάρει σφοδρά η φιλελεύθερη αντιπολίτευση του Ισραήλ, από την άποψη ότι εξασφαλιζόταν έτσι μια έμμεση ενίσχυση στη Χαμάς. Όντως αυτή η συνθήκη δείχνει ότι το Ισραήλ μόνο ως ένα σημείο έθετε στο στόχαστρο το καθεστώς της Γάζας. Και μάλιστα ήταν

97. Paul Cossali και Clive Robson, "Stateless in Gaza", Zed Press, 1986, σελ. 108.

ειδικότερα η δεξιά του κεφαλαίου στο Ισραήλ που θεωρούσε ότι η Χαμάς ήταν χρήσιμη για να αντισταθμίσει την εξουσία της Παλαιστινιακής Αρχής και υιοθέτησε αντίστοιχη στρατηγική. Ένα σχετικό στρίμωγμα της Παλαιστινιακής Αρχής ήταν απαραίτητο, μεταξύ άλλων, λόγω του ότι το Λικούντ του Νετανιάχου είχε θέσει ως προεκλογική υπόσχεση την επίσημη προσάρτηση μεγάλων περιοχών της Δυτικής Όχθης στο Ισραήλ από το 2019 (βλέπε Κοιλιάδα του Ιορδάνη). Έτσι, ο ίδιος το 2019 σε συνέδριο του Λικούντ μπορούσε να δηλώνει: «Οποιοσδήποτε θέλει να αποτρέψει την εδραίωση ενός παλαιστινιακού κράτους, πρέπει να είναι υπέρ της υποστήριξης της Χαμάς και της μεταφοράς χρημάτων στη Χαμάς... Αυτό είναι μέρος της στρατηγικής μας – να απομονώσουμε τους Παλαιστίνιους στη Γάζα από τους Παλαιστίνιους στη Δυτική Όχθη.»⁹⁸ Αντίστοιχα ο σημερινός ακροδεξιός υπουργός οικονομικών του Ισραήλ Bezazel Smotrich είχε κάνει την εξής πολυσυζητημένη δήλωση: «Η Παλαιστινιακή Αρχή είναι ένα βάρος, η Χαμάς είναι ατού.»⁹⁹ Εν ολίγοις, στον βαθμό που εξασφαλιζόταν ότι οι υπερ-φιλόδοξες επιδιώξεις της Χαμάς καθίσταντο απλές φαντασιώσεις, η Χαμάς μπορούσε να αφήνεται «να κάνει τη δουλειά της» και δεν εκλαμβάνονταν ως πρόβλημα το να μισο-κρατιέται στη ζωή με έξτρα λεφτά από το εξωτερικό, συντηρώντας ταυτόχρονα στο κατ'ελαχιστο ένα επίπεδο επιβίωσης για το πλεονάζον προλεταριάτο.

Βλέπουμε λοιπόν ότι δικαιολογημένα και ο Μινασιάν βλέπει στη Χαμάς, όπως και στην Παλαιστινιακή Αρχή, έναν ρόλο «υπεργολάβου». Σαφώς, αυτές οι δύο διοικητικές οντότητες δεν δουλεύουν με τον ίδιο τρόπο, αλλά εξασφαλίζουν ουσιαστικά την ίδια λειτουργία: την αστυνομική-στρατιωτική διαχείριση του πλεονάζοντος προλεταριάτου. Στην περίπτωση της Παλαιστινιακής Αρχής, ο στόχος αυτός επιτυγχάνεται μέσω της ενσωμάτωσης, ενώ στην περίπτωση της Χαμάς, μέσω του αποκλεισμού.

Ο πόλεμος στη Γάζα ως τομή στη διαχείριση του πλεονάζοντος προλεταριάτου

Σήμερα, η στρατιωτική βία έχει φτάσει σε ακραία όξυνση. Αρκεί να σκεφτεί κανείς ότι στην εικοσαετία μεταξύ 1986 με 2006 που περιλαμβάνει την Πρώτη και τη Δεύτερη Ιντιφάντα, σύμφωνα με στοιχεία της ισραηλινής ανθρωπιστικής οργάνωσης B'Tselem,¹⁰⁰ είχαν δολοφονηθεί 5.050 Παλαιστίνιοι· λιγότερο από το ένα δέκατο των απωλειών του τρέχοντα πολέμου από τη μεριά των Παλαιστίνιων στη Γάζα. Ήδη βέβαια, από τα πρώτα χρόνια της έντονα στρατιωτικοποιημένης Δεύτερης Ιντιφάντα και έπειτα με την περιφραξη της Γάζας και την ανάληψη της εξουσίας από τη Χαμάς, τα αδιέξοδα που περιγράψαμε παραπάνω είχαν οδηγήσει το ισραηλινό κράτος στην υιοθέτηση σφαγιαστικών στρατιωτικών επιχειρήσεων με χαρακτήρα συλλογικής τιμωρίας, με τους νεκρούς Παλαιστίνιους κάθε φορά να φτάνουν τους εκατοντάδες ή και χιλιάδες. Πλέον, όμως, φτάσαμε στο σημείο του ανελέητου βομβαρδισμού ενός πληθυσμού δύο εκατομμυρίων ανθρώπων και της επιβολής της πείνας ως πολεμικού όπλου, πρακτικές που, με τους όρους του διεθνούς δικαίου, φέρουν τα βασικά χαρακτηριστικά γενοκτονίας. Από εργατική-αυτόνομη σκοπιά, ο σφαγιασμός των κατοίκων της Γάζας αφήνει τη σφραγίδα του ως μια από τις πιο θανατηφόρες πληγές στη φυσική και πολιτική ύπαρξη του προλεταριάτου στον 21ο αιώνα. Αυτό με το οποίο βρισκόμαστε αντιμέτωπες είναι η ακραία μορφή που πήρε η διαχείριση του υπερπληθυσμού παλαιστινιακού προλεταριάτου με πολεμικούς όρους μαζικής και υπολογισμένης εξόντωσης και μάλιστα με διεθνή υποστήριξη. Ισραήλ, Χαμάς, αραβικά κράτη, ΗΠΑ, ΕΕ, Ιράν, Χεζμπολάχ και

98. "Warning: Benjamin Netanyahu is walking right into Hamas's trap", The Guardian, 20/10/2023.

99. "Fact-Checking What Benjamin Netanyahu Said in His 2024 Interview With TIME", Time Magazine, 13/8/2024.

100. Όσον αφορά πάλι την εικοσαετία 1986 με 2006, η Χαμάς είχε σκοτώσει 1.426 ισραηλινούς πολίτες και στρατιώτες (Khaled Hroub, "Hamas - A Beginner's guide", The Guardian, 2006, σελ. 54), ενώ την 7η Οκτώβρη 2023, μέσα σε μία μόλις μέρα, οι δολοφονίες έφτασαν τις 1.200, συνθήκη στην οποία μπορεί να βασιστεί ένα εξηγητικό πλαίσιο για το αρχικό «σοκ» και τη θετική υποδοχή της εισβολής του IDF στη Γάζα από τη μεριά των εβραίων ισραηλινών – ένα αίσθημα που φθίνει εδώ και καιρό για ένα σημαντικό μέρος της κοινωνίας.

τελικά το διεθνές σκυλολόι των αφεντικών παίζουν τα διαπραγματευτικά τους χαρτιά πάνω στο νεκροταφείο της Γάζας.

Στο πλαίσιο αυτής της ανάγνωσης, η τρέχουσα σφαγή σηματοδοτεί μια καμπή στην εξέλιξη της αστικής δημοκρατίας γενικότερα, και όχι μόνο της ισραηλινής: **την αφομοίωση μιας μόνιμης κατάστασης «έκτακτης ανάγκης» ως της μόνης δυνατής οδού διαφυγής για έναν καπιταλισμό που βρίσκεται σε συνεχή σύγκρουση με τις οξυμένες αντιφάσεις του.** Η παραδειγματική στρατιωτική διαχείριση της Γάζας δημιουργεί τη ζοφερή πιθανότητα ενός τέτοιου μέλλοντος για όλους τους «πλεονάζοντες».

Χιλιάδες εκτοπισμένοι/ες Παλαιστίνιοι/ες περιμένουν μετά την υπογραφή της εκεχειρίας, τον Ιανουάριο του 2025, να τους επιτραπεί να ξαναγυρίσουν στη Βόρεια Γάζα.

Η 7η Οκτώβρη μπορεί να εκληφθεί ως στιγμή έκρηξης των αντιφάσεων στην περιοχή της Μέσης Ανατολής· ως μια τομή και για την ίδια την πολιτική της Χαμάς, στην οποία οδηγήθηκε λόγω μιας πληθώρας παραγόντων: του συνεχιζόμενου στραγγαλισμού της οικονομίας της Γάζας από Ισραήλ και Παλαιστινιακή Αρχή, την επακόλουθη αναζήτηση μεγαλύτερης οικονομικής στήριξης από χώρες της Μέσης Ανατολής κατά την τελευταία 20ετία, την απειλή της συμπερίληψης της Σαουδικής Αραβίας στις Συμφωνίες του Αβραάμ¹⁰¹ και πρωτίστως λόγω της όξυνσης των εσωτερικών ταξικών συγκρούσεων στη Λωρίδα της Γάζας που έπρεπε να περισταλούν και να εθνικοποιηθούν εκ νέου. Η 7η Οκτώβρη και η τρέχουσα υιοθέτηση του ανταρτοπόλεμου ως τακτική αντιπαράθεσης με το Ισραήλ, ορθώς κατά τον Μινασιάν δεν μπορούν να ιδωθούν σαν κομμάτι ενός λαϊκού εθνικοαπελευθερωτικού κινήματος (πόσω μάλλον ως ταξικός αγώνας). Από τη μία, διότι δύσκολα μπορεί να υποστηριχθεί ότι υπήρξε μια πραγματιστική στόχευση «εθνικής απελευθέρωσης» πίσω από την αρχική επίθεση και από την άλλη, επειδή δεν έχει ξεπηδήσει κάποιο αντίστοιχο μαζικό ένοπλο ή μη κίνημα από τους Παλαιστίνιους στη Δυτική Όχθη και εντός του Ισραήλ.

Όσον αφορά, δε, το ισραηλινό κράτος, η επίθεση την 7η Οκτώβρη δεν μπορεί να εκληφθεί απλά σαν πρόβλημα και ανάθεμα, ιδιαίτερα από τη σκοπιά της κυρίαρχης στην παρούσα φάση δεξιάς και ακροδεξιάς πολιτικής φράξις του, καθώς –όντας και η ίδια στριμωγμένη στο εσωτερικό της εβραϊκής κοινωνίας– επιζητά νομιμοποίηση στη βάση της συνθήκης «έκτακτης ανάγκης» και της «εθνικής ασφάλειας». Στην τελική, επιδιώκει και μια αναμόρφωση των συσχετισμών δύναμης σε

101. Αυτή η κίνηση απαιτούσε μια σχετική εξομάλυνση των σχέσεων μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Ισραήλ, υποτίθεται στη βάση της χαλάρωσης των πιέσεων προς τους Παλαιστίνιους. Η Σαουδική Αραβία διεκδικούσε από το Ισραήλ μια πιο υποχωρητική στάση απέναντι στην ΠΑ, κάτι που θα λειτουργούσε ανασχετικά για την ισχύ της Χαμάς. Η σύμπραξη των δύο κρατών μέσω των Συμφωνιών του Αβραάμ θα δρούσε επίσης ανασχετικά και για την επιχειρούμενη σύμφιση των σχέσεων μεταξύ Σαουδικής Αραβίας και Ιράν, βασικού συμμάχου της Χαμάς.

σχέση με το Παλαιστινιακό ζήτημα, ειδικά, αλλά και στη Μέση Ανατολή, γενικά, προς το συμφέρον πάντα του ισραηλινού κεφαλαίου και των ΗΠΑ που έχει από πίσω του.

Πλέον, το καθεστώς της Χαμάς βρίσκεται υπό κατάρρευση, το ίδιο και ο κοινωνικός ιστός της Γάζας. Βιομηχανικές ζώνες, καλλιεργήσιμες εκτάσεις και ένα σωρό κτιριακές υποδομές, σπίτια, νοσοκομεία κ.α. δεν είναι πια παρά ένα μάτσο συντρίμμια, κάτι που σε μεγάλο βαθμό έγινε σχεδιασμένα από τον IDF ακόμα και με μπουλντόζες που ισοπεδώνουν μεθοδικά ολόκληρες γειτονιές. Το ζήτημα του αφοπλισμού της Χαμάς επανέρχεται ως μια από τις βασικές απαιτήσεις του Ισραήλ, το οποίο διακηρύσσει ως πρωτεύοντα στόχο από την αρχή του πολέμου την ολική απόσυρση του διοικητικού και στρατιωτικού μηχανισμού της οργάνωσης. Βάσει των διακηρύξεων του Ισραήλ, η μόνιμη επαναφορά της στρατο-αστυνομικής παρουσίας του εντός της περιοχής εμφανίζεται ως ένα από τα πιο πιθανά σενάρια. Οι ακροδεξιές και φονταμενταλιστικές φράξιες της ισραηλινής κυβέρνησης εποφθαλμιούν και προπαγανδίζουν ακόμα και την εθνοκάθαρση του θύλακα μέσω ενός αίολου προγράμματος «εθελοντικής μετανάστευσης» του παλαιστινιακού πληθυσμού, με τις ευλογίες των ΗΠΑ. Πλέον, εν απουσία διοικητικού μηχανισμού στη Γάζα, οι παραδοσιακές φατρίες και μεγάλες ένοπλες συμμορίες που ενισχύονται από το Ισραήλ αναλαμβάνουν κυριαρχικό ρόλο στην περιοχή.

Από τη μεριά των αραβικών χωρών, η στήριξη στη Γάζα περιορίζεται στο να σκιαγραφούν αντιπροτάσεις στο πρόγραμμα του Τραμπ για την οικοδομική αναδόμησή της, στο να αναζητούν διαπραγματευτικές οδούς για την ειρήνευση στην περιοχή και στο να αποτρέπουν τη μετανάστευση παλαιστίνιων μεταναστ(ρι)ών που επιθυμούν να διασχίσουν τα σύνορά τους¹⁰² – κάτι που για παράδειγμα το PFLP και άλλοι ανά τον κόσμο «φιλοπαλαιστίνιοι» στηρίζουν ως πράξη αλληλεγγύης (!) στην «αντίσταση».

17 Αυγούστου 2025: Την ίδια ημέρα που τα Ηνωμένα Έθνη ανακοινώνουν ότι κατόπιν ανεξάρτητης έρευνας 100 ανθρωπιστικών οργανώσεων διαπιστώθηκε ότι στη Γάζα διαπράττεται γενοκτονία, χιλιάδες Παλαιστίνιοι/ιες μια δεύτερη φορά εκπορίζονται οριστικά από τα σπίτια τους ή ό, τι απέμεινε από αυτά στην πόλη της Γάζας κατευθυνόμενοι προς μια υποτιθέμενη «ζώνη ανθρωπιστικής προστασίας» στη Ράφα. Πίσω τους η Γάζα καίγεται! Ενόσω ο ισραηλινός στρατός προελαύνει γειτονιά τη γειτονιά, ανατινάζοντας και ισοπεδώνοντας τα κτίρια, αναρωτιόμαστε πού βρίσκονται οι «ήρωες αντάρτες» της Χαμάς με τις μεγαλόστομες απειλές τους. Αυτοί που αντιμετώπισαν τους προλετάριους, αυτούς που δεν έχουν τίποτα άλλο από την επισφαλή τους ύπαρξη, σαν πόνια στα βρώμικα παιχνίδια εξουσίας τους, που τους θυσίασαν για τις φτηνές τους σκοπιμότητες. Στον αντίποδα, οι άμαχοι που αδυνατώντας να μετακινηθούν από την πόλη σκοτώνονται από τις δυνάμεις του IDF, αλλά βαφτίζονται από την ισραηλινή κυβέρνηση τρομοκράτες της Χαμάς.

102. Περίπου 100.000 Παλαιστίνιοι πέρασαν «παράνομα» τα σύνορα προς την Αίγυπτο ο καλοκαίρι του 2024 ('Life has come to a standstill': the Palestinian refugees struggling to survive in Egypt | The Guardian), με την κατά κεφαλήν ταρίφα να κυμαίνεται στα 5 με 10 χιλιάδες δολάρια (Palestinians desperate to flee Gaza pay thousands in bribes to 'brokers', The Guardian, 8/1/2024). Έκτοτε, η φύλαξη των συνόρων έχει σκληρύνει πολύ αποτρέποντας εντελώς τη μετακίνηση εκτός Γάζας.

Δημόσιες εμφανίσεις των ανδρών της Χαμάς αμέσως μετά την εκεχειρία του Ιανουαρίου 2025 σε επίδειξη δύναμης.

Ισραηλινά πολεμικά αεροσκάφη βομβαρδίζουν κτίριο κατοικιών στη Γάζα το 2021.

Ισραηλινή στρατιωτική πινακίδα στα σημεία ελέγχου κατά την επιστροφή των εκτοπισμένων Παλαιστινίων μετά τη συμφωνία εκεχειρίας, τον Ιανουάριο του 2025, στην πόλη της Γάζας στα βόρεια, με την ένδειξη: «Αργά! Σημείο ελέγχου μπροστά σας». Λαπ-τοπ, κινητά, φωτογραφικές μηχανές, ημιφορτηγά αυτοκίνητα μπαίνουν στην ίδια μοίρα με τον οπλισμό και απαγορεύονται.

5.

Ισραήλ 2023: Η «Πολιτική Κρίση» ως Κρίση των Ταξικών Σχέσεων

Η έκρηξη στη Γάζα ήταν η πιο βίαιη εκδήλωση της κρίσης των ταξικών σχέσεων που υπέβασκε εντός του ισραηλινού κοινωνικού σχηματισμού. Στο εσωτερικό του Ισραήλ, οι εσωτερικές διαιρέσεις, η φθορά της κοινωνικής συναίνεσης και η όξυνση των ταξικών συγκρούσεων για μια μακρόσυρτη περίοδο πριν φτάσουμε στην 7η Οκτώβρη αποκαλύπτουν την εύθραυστη ισορροπία πάνω στην οποία στηρίζεται το νεοφιλελεύθερο απαρτχάιντ. Η έκρηξη στη Γάζα και η κοινωνική αναταραχή στο καθαυτό Ισραήλ είναι διαφορετικές όψεις της ίδιας κρίσης. Το εξωτερικό μέτωπο διαλύει την ψευδαισθηση ασφάλειας, το εσωτερικό, τις ψευδαισθήσεις κοινωνικής ειρήνης.

Μακριά από το να είναι ένα ομοιογενές μπλοκ, η ισραηλινή κοινωνία διατρέχεται από εθνοτικές, θρησκευτικές, κοινωνικές και πολιτικές εντάσεις: μεταξύ εβραίων και αράβων, μεταξύ θρησκευόμενων και κοσμικών, μεταξύ φιλελεύθερων και υπερεθνικιστών και μεταξύ των αστικών κέντρων της παράκτιας πεδιάδας και των περιθωριοποιημένων (και κατά κανόνα πιο συντηρητικών) περιφερειών. Το επίπεδο ανισότητας εντός της συγκρίνεται με αυτό των Ηνωμένων Πολιτειών.¹⁰³

Μέχρι πρότινος, οι ανταγωνιστικές κοινωνικές ομάδες εντός του Ισραήλ, με εξαίρεση την αραβική μειονότητα, ενοποιούνταν γύρω από τη «διατήρηση της τάξης και της ασφάλειας», που διασφαλίζουν ο στρατός και οι νομοθετικοί, εκτελεστικοί και δικαστικοί θεσμοί του κράτους, στο πλαίσιο μιας διεθνοποιημένης οικονομίας ενταγμένης στα κυκλώματα της παγκόσμιας αγοράς. Όμως, οι ισορροπίες διαταράσσονται, όσο βαθαίνει το κοινωνικο-οικονομικό χάσμα μεταξύ της εκκοσμηκευμένης αστικής τάξης ευρωπαϊκής καταγωγής –η οποία πρεσβεύει τις τυπικές φιλελεύθερες ιδέες και αντιπροσώπευε επί μακρόν την άρχουσα τάξη– και μιας τάξης, κυρίως βορειοαφρικανικής και μεσανατολικής καταγωγής, έντονα θρησκευόμενης και ρατσιστικής που εκφράζεται ιδιαίτερα με το κίνημα των εποίκων και στήριξε εκλογικά τη σταδιακή αναρρίχηση του Νετανιάχου στην εξουσία. Οι κοινωνικές εντάσεις στην ισραηλινή κοινωνία έχουν αυξηθεί,

103. Στοιχεία για τη συσσώρευση και την ανισότητα στο Ισραήλ μπορούν να αντληθούν από το άρθρο "Israel: the shattering of a dream", Michael Roberts Blog το οποίο γράφτηκε λίγες μέρες μετά την επίθεση της Χαμάς στις 7 Οκτωβρίου. Σε αυτό τεκμηριώνεται ότι, παρόλο που τα επίπεδα της φτώχειας στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα είναι τρομακτικά, και το καθαυτό Ισραήλ είναι μια από τις πιο άνισες χώρες ως προς τα εισοδήματα. Το χάσμα μεταξύ του χαμηλότερου και του υψηλότερου εισοδήματος (δείκτης που χρησιμοποιείται από τη Παγκόσμια Τράπεζα και τον ΟΟΣΑ και καταγράφει την ένταση της ταξικής πόλωσης) είναι το δεύτερο υψηλότερο στον βιομηχανοποιημένο κόσμο και το ποσοστό παιδικής φτώχειας είναι το δεύτερο μετά το Μεξικό μεταξύ των ανεπτυγμένων χωρών. Ένα στα τρία παιδιά ζει κατά μέσο όρο σε συνθήκες φτώχειας, ενώ μία στις πέντε οικογένειες ζει πολύ κάτω από το όριο της φτώχειας. Τα επίπεδα ανισότητας είναι παρόμοια με εκείνα των ΗΠΑ, με το κατώτερο 50% του πληθυσμού να κερδίζει το 13% του συνολικού εθνικού εισοδήματος, ενώ το μερίδιο του ανώτερου 10% είναι 49%. Φυσικά, η φτώχεια και το χάσμα ανισότητας είναι πολύ μεγαλύτερα για τους Άραβες πολίτες του Ισραήλ, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν περίπου το 20% του πληθυσμού του Ισραήλ. Αλλά τα ποσοστά φτώχειας είναι επίσης υψηλά στις εβραϊκές κοινότητες Χαρεντί, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το ένα δέκατο του πληθυσμού (το 14% του πληθυσμού). Σε πλήρη αντίθεση, η συγκέντρωση πλούτου στο Ισραήλ είναι η δεύτερη υψηλότερη στον δυτικό κόσμο.

εδώ και μια εικοσαετία περίπου, με αιχμή τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές λιτότητας και περικοπών, ενώ εκφράζεται αντιφατικά μια δυσaréσκεια γύρω από το υψηλό κοινωνικό κόστος που έχουν οι δαπάνες στους τομείς της ασφάλειας και της εθνικής άμυνας.

Η αυξανόμενη κοινωνική δυσaréσκεια εκφράστηκε με ένταση στις μαζικές κοινωνικές διαμαρτυρίες του 2011 («κίνημα των σκηνών» ή «J14», από τις 14 Ιουλίου που ξεκίνησε), στον απόηχο της Αραβικής Άνοιξης, οι οποίες, για πρώτη φορά, **δεν** είχαν στο επίκεντρο της δημόσιας συζήτησης το διαχρονικό θέμα της (εθνικής) ασφάλειας, αλλά τις ανισότητες, την επισφάλεια και το κόστος ζωής. Στο παρελθόν είχαν αναδειχθεί κοινωνικά ή ταξικά ζητήματα υποσκελίζοντας αυτό της εθνικής ασφάλειας, για παράδειγμα, το 1971-1972, το έντονα κοινωνικό αλλά περιορισμένο εθνοτικά κίνημα των Μαύρων Πάνθηρων του Ισραήλ (Black Panthers of Israel), κίνημα που εξέφραζε τους Μιζραχί έβαζε στο επίκεντρο ζητήματα μισθού και ρατσιστικών διακρίσεων φτάνοντας μέχρι την ίδια την άρνηση του σιωνισμού.

*«Πάμε! (Αραβικά), η Αίγυπτος είναι εδώ!»
300.000 διαδηλωτές/τριες συμμετέχουν σε διαμαρτυρία για τις περικοπές του κοινωνικού κράτους, το αυξανόμενο κόστος ζωής και τα ακριβά ενοίκια στο φόντο της Αραβικής Άνοιξης, Τελ Αβίβ, Αύγουστος 2011.*

Οι διαμαρτυρίες στις δεκαετίες του 1980 και του 2000 ενάντια στη λιτότητα, την ανεργία και τις ιδιωτικοποιήσεις δεν απέκτησαν τον μαζικό χαρακτήρα ή τη δημόσια απήχηση του 2011. Γενικά οι διαδηλώσεις ενάντια στη λιτότητα ή την ακρίβεια πάντα υποσκελιζόνταν από την ατζέντα της ασφάλειας ή από εθνοτικές/πολεμικές κρίσεις. Όμως, τα χρόνια που ακολούθησαν το κίνημα του Ιούλη του 2011, η δημόσια σφαίρα συγκλονίζεται από απεργιακές κινητοποιήσεις που εκφράζουν μια σύγκρουση θεμελιωμένη πάνω σε βαθιές ταξικές αντιθέσεις. Το 2012 στον δημόσιο τομέα ξεσπάει μια σειρά πολυήμερων, κατά πλειοψηφία, απεργιών και διαδηλώσεων ενάντια στον πληθωρισμό και την εκτόξευση των ενοικίων και γενικότερα αγώνες που εκτός από το πρόβλημα της στέγασης, εξελίσσονται γύρω από το αυξανόμενο κόστος όλων των τομέων της κοινωνικής αναπαραγωγής (εκπαίδευση, υγεία, κοινωνικές παροχές).

Ωστόσο, η χαρακτηριστική συνθήκη εντός του ισραηλινού κοινωνικού σχηματισμού είναι ότι παρά τη δυσaréσκεια για τους πόρους που απορροφά η εφαρμογή των πολιτικών ασφαλειοποίησης και στρατιωτικοποίησης και παρά τις αντιστάσεις ενάντια στις περικοπές, την επισφάλεια και το αυξανόμενο κόστος ζωής/στέγασης, το ίδιο το ζήτημα της εθνικής ασφάλειας από τις «έξωθεν απειλές» εξασφαλίζει την ευρεία κοινωνική συναίνεση που είναι απαραίτητη για τη διατήρηση της εσωτερικής πολιτικής σταθερότητας και νομιμοποιεί κοινωνικά τις περικοπές κοινωνικών δαπανών προς όφελος της στρατιωτικοποίησης και της επανεθνικοποίησης. Η υπεράσπιση της εθνικής ασφάλειας αποτελεί τη «συγκολλητική ουσία» των ανταγωνιστικών κοινωνικών κομματιών, το εργαλείο πειθάρχησης των κοινωνικών απαιτήσεων. Όμως, η πολιτική κρίση εντός του Ισραήλ εκφράζει την τάση να χαράσσονται όλο και πιο κάθετα οι διαχωριστικές γραμμές μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων και η κανονικότητα της συναίνεσης δείχνει να κλονίζεται.

Ένα κανόνι νερού (με μπλε βαμμένο νερό) που χρησιμοποιείται κατά των διαδηλωτών κατά τη διάρκεια των διαδηλώσεων κατά της κυβέρνησης Νετανιάχου τον Ιούλιο του 2020.

Το σχέδιο δικαστικής μεταρρύθμισης που σκόπευε να επιβάλλει η κυβέρνηση Νετανιάχου τον Ιανουάριο του 2023, είκοσι μόλις μέρες μετά την εκλογή της, προκάλεσε ένα ευρύ κίνημα κοινωνικής διαμαρτυρίας. Το σχέδιο είχε σκοπό να αποδυναμώσει το Ανώτατο Δικαστήριο που ήταν πάντα ένα σημαντικό όργανο της πολιτικής του κράτους του Ισραήλ και ανήκει στην πιο εξευρωπαϊσμένη αστική φράξια. Το κίνημα που ξέσπασε ενάντια στη δικαστική μεταρρύθμιση αποτυπώνει την ολοένα και πιο σκληρή αντιπαράθεση μεταξύ των νομικών και οικονομικών ελίτ και της ακροδεξιάς-θρησκευτικής συνασπιστικής κυβέρνησης. Εκδηλώθηκε, κυρίως, στο επίπεδο του δρόμου –αν και έγιναν και κάποιες σποραδικές απεργίες– με διαδηλώσεις, πορείες, αποκλεισμούς δρόμων και σιδηροδρομικών σταθμών σε όλη τη χώρα και συγκρούσεις με την αστυνομία με τη συμμετοχή εκατοντάδων χιλιάδων διαδηλωτών που έφτασαν κάποια στιγμή το ένα εκατομμύριο. Τα αιτήματα που εξέφρασε πήγαν πέρα από την εναντίωση στη μεταρρύθμιση του δικαστικού συστήματος και τη διεκδίκηση δημοκρατικών δικαιωμάτων. Η δυναμική του κινήματος ήταν τέτοια που έθεσε ουσιαστικά ζητήματα: **το ζήτημα της σχέσης Ισραήλ και Παλαιστινίων, τις εποικιστικές πολιτικές και τα άνισα δικαιώματα**. Συγκεκριμένα, το κοινωνικό κίνημα του 2022-23 είχε τέσσερις αιχμές:¹⁰⁴

- * **Ενάντια στην κατάργηση της διάκρισης των εξουσιών.** Ο έλεγχος της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας επιτυγχάνεται στο Ισραήλ μέσα από την ανεξαρτησία των δικαστηρίων, τα οποία είναι ο μόνος θεσμός που μπορεί να υπερασπιστεί τους λεγόμενους *Βασιικούς Νόμους* της χώρας, οι οποίοι *ελλείπει Συντάγματος* αποτελούν τον θεμελιώδη καταστατικό χάρτη της πολιτείας. Ωστόσο, η κυβέρνηση επεδίωξε να εισαγάγει μια δικαστική μεταρρύθμιση, η οποία θα περιλάμβανε τη «ρήτρα παράκαμψης». Η ρήτρα αυτή θα επέτρεπε στην απλή πλειοψηφία της Κνεσέτ να επανεισάγει οποιονδήποτε νόμο είχε κριθεί από το Ανώτατο Δικαστήριο ότι παραβίαζε τους Βασιικούς Νόμους, αποδυναμώνοντας το στην πράξη. Βασικά, η ενέργεια αυτή αποσκοπούσε εκτός των άλλων στο να παρακάμψει και αυτές τις λίγες αποφάσεις του Ανώτατου Δικαστηρίου που έκριναν παράνομους τους εποικισμούς στη Δυτική Όχθη. Κάποιες από αυτές, όπως η απόφαση για το χωριό Μα'αλε Άνταμ (2017), για το χωριό Χαν Αλ-Αχμάρ (2018), για τον εποικισμό Αμιρίκ (2021), για την κατεδάφιση παράνομων οικισμών (2022) και τέλος

104. Για το περιεχόμενο του κινήματος αντλήθηκαν στοιχεία από τις παρακάτω πηγές: "Implications of the Legal Coup" (reform.org.il), "The settlers wanted supreme power. They got a rebellion instead" (www.972mag.com), "The crisis dividing Israel: a critical moment that will determine the future of Israelis and Palestinians" (wac-maan.org.il), "How the judicial overhaul enables the Israeli settler agenda" (www.vox.com), "Patriarchal and biased: Israeli women fear loss of rights in legal overhaul", The Guardian, 13/6/2023.

για την απαγόρευση του εποικισμού της περιοχής του Μα'αντ Αρίφ (2023), είχαν υποσκάψει το γόητρο της κυβέρνησης κι έκαναν ορατό τον κίνδυνο το Ανώτατο Δικαστήριο να μπορεί να ασκεί πιέσεις στην κυβέρνηση των ακροδεξιών σιωνιστών. Ο ρυθμός των εποικισμών, βέβαια, δεν ποτήθηκε ιδιαίτερα από αυτές τις δικαστικές αποφάσεις και μάλιστα στα σχεδόν τρία χρόνια διακυβέρνησης του Νετανιάχου, η κυβέρνηση έχει αναγνωρίσει επίσημα 28 νέους οικισμούς στη Δυτική Όχθη – η πιο σημαντική επέκταση από το 1967, σύμφωνα με την ίδια. Αυτό όμως δεν σήμαινε ότι οι αποφάσεις του Ανώτατου Δικαστηρίου δεν θα μπορούσαν να διαταράξουν τον επιδιωκόμενο στόχο εποικισμού στο μέλλον.

- * **Ενάντια στο σχέδιο τροποποίησης του νόμου κατά των διακρίσεων.** Σύμφωνα με τα κυβερνητικά σχέδια ο νόμος κατά των διακρίσεων, θα τροποποιούνταν, ώστε να επεκταθούν οι περιπτώσεις στις οποίες ο διαχωρισμός των φύλων θα επιτρέπεται από τον νόμο. Σύμφωνα με τις σχεδιαζόμενες αλλαγές, επιχειρήσεις και κρατικοί θεσμοί, όπως δήμοι ή νοσοκομεία, θα μπορούσαν να αρνηθούν να παρέχουν υπηρεσίες, αν θεωρήσουν ότι οι γυναίκες δεν είναι αρκετά σεμνά ντυμένες ή αν έχουν απέναντί τους ΛΟΑΤΚΙ άτομα. Επιπλέον, με τον ίδιο νόμο θα επιτρέπονταν οι έμφυλοι διαχωρισμοί στα μέσα συγκοινωνίας, λεωφορεία, τρένα και αεροπλάνα και ο αποκλεισμός της συμμετοχής των γυναικών σε ραδιοφωνικές εκπομπές ή διαφημίσεις. Τα δικαιώματα των γυναικών θίγονταν και από το σχέδιο της κυβέρνησης να επεκτείνει την αρμοδιότητα των ραβινικών δικαστηρίων που είναι πιο συντηρητικά και αντιδραστικά από τα αστικά και στην εκδίκαση σύμφωνα με την Τορά (θρησκευτικό νόμο) αστικών υποθέσεων π.χ. διαζυγίων. Οι διακρίσεις στην παροχή υπηρεσιών, δημόσιων ή ιδιωτικών, με βάση τις θρησκευτικές πεποιθήσεις αυτού που παρέχει τις υπηρεσίες, σήμαινε και την άρνηση παροχής υπηρεσιών πέρα από τις γυναίκες και τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα και στους Ισραηλινούς Παλαιστίνιους.
- * **Ενάντια στην προσάρτηση της Δυτικής Όχθης και το απαρχαίντ.** Ως στόχος της δικαστικής μεταρρύθμισης αναγνώστηκε, ορθώς, από πολλούς ισραηλινούς η εξάλειψη του εμποδίου του Ανώτατου Δικαστηρίου για την προσάρτηση της Δυτικής Όχθης και την επέκταση των ισραηλινών οικισμών, κάτι που προκύπτει εύλογα από όσα λέμε εδώ, στο πρώτο σημείο.
- * **Ενάντια στη λογοκρισία των ΜΜΕ και την περιστολή των συνδικαλιστικών ελευθεριών.** Η κυβέρνηση σχεδίαζε τον ασφυκτικό έλεγχο των ΜΜΕ, με νομοσχέδιο το οποίο χαρακτήριζε τα μέσα ενημέρωσης, που θεωρούσε εχθρικά προς τα οικονομικο-πολιτικά της σχέδια, αντι-ισραηλινά και προδοτικά. Δρομολογούσε, επίσης, τον περιορισμό στο δικαίωμα στην απεργία και την ποινικοποίηση σωματείων που συνδικαλίζουν άραβες και ισραηλινούς εργαζομένους.

Το μέτωπο ενάντια στην προσπάθεια αποδυνάμωσης του Ανώτατου Δικαστηρίου διευρύνθηκε, όταν 1.000 έφεδροι, πιλότοι και ανώτεροι αξιωματικοί δήλωσαν ότι θα αρνηθούν να υπακούσουν σε διαταγές σε περίπτωση που απειληθούν οι δημοκρατικοί θεσμοί. Ήδη από τον Μάρτιο του 2023, ο υπουργός άμυνας είχε προειδοποιήσει δημοσίως ότι οι βαθιές εσωτερικές διαιρέσεις αποδυνάμωναν επικίνδυνα την ετοιμότητα του στρατού και μπορούσαν να ωθήσουν τους εχθρούς του Ισραήλ να προσπαθήσουν να εκμεταλλευτούν αυτές τις αδυναμίες – κάτι που η Χαμάς δεν άργησε να κάνει.

Η πολιτική κρίση του καθεστώτος του ισραηλινού απαρχαίντ είναι κλιμακούμενη, αλλά όχι συγκυριακή- σοβούσε ήδη από το 2015. Από τότε η ακροδεξιά φράξια είχε κατηγορήσει τους δικαστές του Ανώτατου Δικαστηρίου του Ισραήλ ότι αφαίρεσαν την ίδια την κυριαρχία – δηλαδή την εξουσία της τελικής απόφασης για όλο το πεδίο του δικαίου και της πολιτικής– από την

Στα δύο χρόνια της ισραηλινο-παλαιστινιακής σύγκρουσης, και ιδίως από την κήρυξη της εκχειρίδας (Ιανουάριος 2025) και τον μονομερή τερματισμό της (Μάρτιος 2025), η εσωτερική αντιπαράθεση εντός της ισραηλινής κοινωνίας έχει οξυνθεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε να κάνει την εμφάνισή της στον δημόσιο λόγο μια εξτρεμιστική πολιτική ρητορική μίσους, διανθισμένη με εκκλήσεις για εκδίκηση. Ακροδεξιές ομάδες αυτοάμυνας εμφανίστηκαν στους δρόμους, ενώ γίνονται ανοιχτά αναφορές, για πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία του Ισραήλ, στην απειλή ενός εμφυλίου πολέμου.¹⁰⁶ Ο αυξανόμενος κοινωνικός κατακερματισμός απειλεί μακροπρόθεσμα την εσωτερική σταθερότητα του ισραηλινού κράτους, ενώ η πόλωση εκτείνεται και στους Ισραηλινούς της διασποράς με ένα σημαντικό κομμάτι των αμερικανο-εβραίων (44%) να δηλώνει ότι δεν αναγνωρίζει πλέον τις αρχές που πρεσβεύει το Ισραήλ.

Στις 12 Οκτωβρίου του 2023, έγινε μια από τις τελευταίες διαδηλώσεις ενάντια στη μεταρρύθμιση της δικαιοσύνης. Το κίνημα εναντίον της, αρχικά, μούδιασε από τη σφαγή της 7ης Οκτωβρίου. Η εσωτερική καταστολή και η τρομοκρατία που εξαπολύθηκε αμέσως από το ισραηλινό κράτος κατάφερε, τον πρώτο χρόνο του πολέμου, να μετριάσει σημαντικά τη δυναμική του, αλλά το κύμα κοινωνικής διαμαρτυρίας που είχε ξεκινήσει σχεδόν από τον πρώτο μήνα εκλογής της κυβέρνησης, μετασχηματίστηκε και επανήλθε αργά. Η δυναμική του κινήματος έγινε όλο και πιο έντονη μετά τον τερματισμό της εκχειρίδας από το Ισραήλ και κορυφώθηκε ενάντια στο σχέδιο της κυβέρνησης για προσάρτηση της Λωρίδας της Γάζας, η οποία ουσιαστικά θα ολοκληρωθεί με την κατάληψη της πόλης της Γάζας.

106. "Is civil war on the horizon? The Ashkenazi-Sephardic conflict and Israel's future", Middle East Monitor, 2/4/2025.

ΜΕΡΟΣ ΙΙΙ

6.

Αντιπολεμικές Αρνήσεις, Ρωγμές και Αντιστάσεις εντός του Ισραήλ

Ισραηλινές φωνές κατά του πολέμου

Οι μαζικές κινητοποιήσεις του 2022-23 ήταν μια έκφραση των κοινωνικών και πολιτικών αντιθέσεων που διαπερνούν το ισραηλινό κράτος. Η διαμαρτυρία στον δρόμο, η απεργιακή δράση και η ανοιχτή σύγκρουση με τις κρατικές δυνάμεις ήταν η αποτύπωση της διαρκούς κρίσης του ισραηλινού καθεστώτος, της υπόρρητης διάβρωσης της κοινωνικής συναίνεσης, της ταξικής και πολιτικής πόλωσης και της αδυναμίας του κράτους να ελέγξει τις αντιφάσεις που το ίδιο δημιουργήσε μέσα από την υπερστρατιωτικοποίηση. Παρά την ένοπλη κλιμάκωση που ακολούθησε, η κοινωνική δυναμική δεν εξαφανίστηκε εντελώς. Οι σαββατιάτικες διαμαρτυρίες που συνεχίστηκαν κατά τη διάρκεια του πολέμου, με μειωμένη, ωστόσο, συμμετοχή σε σχέση με τη δυναμική που υπήρχε πριν την 7η Οκτώβρη του 2023, επικεντρώθηκαν στην απαίτηση για **τερματισμό των εχθροπραξιών** και την **επιστροφή των ομήρων**. Η δυναμική του κινήματος ενάντια στη συνέχιση του πολέμου, του οποίου ηγείται το Φόρουμ των Οικογενειών, η μεγαλύτερη ένωση συγγενών των ισραηλινών ομήρων, δεν θα πρέπει να υποτιμάται. Αν μη τι άλλο είναι μια κίνηση που συνεχίζεται επίμονα εν ώρα διεξαγωγής πολέμου, παρά την καταστολή που δέχεται και που σταδιακά απέκτησε όλο και πιο εμφανή αντιπολεμικό χαρακτήρα. Για παράδειγμα, στις αρχές του Μαΐου του 2025 καταδίκασε το σχέδιο Νετανιάχου για κατάκτηση της Γάζας, στρατιωτικοποίηση της υποτιθέμενης ανθρωπιστικής βοήθειας και εκτοπισμό του πληθυσμού της υποστηρίζοντας ότι «αντιτίθεται [σε αυτό] πάνω από το 70% του [ισραηλινού] πληθυσμού»,¹⁰⁷ ενώ ηγείται, κατά τη διάρκεια του Αυγούστου του 2025, των μεγάλων αντιπολεμικών διαδηλώσεων ενάντια στο σχέδιο προσάρτησης της Γάζας που ψήφισε η Κνεσέτ στην αρχή του μήνα. Στις διαδηλώσεις εκφράζεται, από μειοψηφικά έστω κομμάτια Ισραηλινών, η αλληλεγγύη στον παλαιστινιακό άμαχο πληθυσμό. Αναμφίβολα, οι πρόσφατες (Ιούλιος-Αύγουστος 2025) επαναλαμβανόμενες μαζικές διαμαρτυρίες ασκούν μια πίεση, η οποία υπονομεύει το κλίμα εθνικής ενότητας στο Ισραήλ, ωστόσο από κάποιους Ισραηλινούς είχε επισημανθεί ο βásiμος κίνδυνος να ικανοποιηθεί τελικά το μεμονωμένο αυτό αίτημα και να συνεχιστεί η ισοπέδωση της Γάζας.¹⁰⁸ Σήμερα, δυστυχώς, βρισκόμαστε σε ακόμα χειρότερη θέση και από εκείνη για την οποία προειδοποιούσε αυτή η δυσοίωνα πρόβλεψη: η Γάζα ισοπεδώνεται, ο πληθυσμός εκτοπίζεται και οι ελάχιστοι εναπομείναντες ζωντανοί όμηροι θα καταλήξουν, αν δεν έχουν ήδη καταλήξει, νεκροί, με ευθύνη του ισραηλινού κράτους. Παρόλα αυτά, αν υπάρχει ακόμα κάποια ελπίδα να φρενάρει η σημερινή θανατοπολιτική, αυτές οι κινητοποιήσεις συνιστούν τη μοναδική ρωγμή ικανή να την ανακόψει στην πράξη.

107. “Συγγενείς ομήρων κατά Νετανιάχου: «Τους θυσιάζει για εδάφη»”, Εφημερίδα των Συντακτών, 5/5/2025.

108. “Israelis Want the War to Stop, but Only Until the Hostages Are Released”, Haaretz, 16/4/2025 και “This Is Not Judaism: The Religious Israelis Joining Calls to End the War in Gaza”, Haaretz, 5/6/2025.

Επιστρέφοντας στην αρχή της ένοπλης αντιπαράθεσης, τον Νοέμβριο του 2023, με κεντρικά συνθήματα «Εβραίοι και Άραβες αρνούμαστε να είμαστε εχθροί» και «Τερματίστε την πολιορκία της Γάζας» πραγματοποιήθηκαν πολλές αντιπολεμικές διαμαρτυρίες που είχαν διεθνιστικό περιεχόμενο με μικρό αριθμό συμμετεχόντων, οι οποίες βρέθηκαν στο στόχαστρο και της κρατικής καταστολής και ακροδεξιών ομάδων.¹⁰⁹ Ειδικά μετά την κατάρρευση της εκεχειρίας, αυξήθηκε σταδιακά η συμμετοχή σε αντιπολεμικές διαδηλώσεις, παραμένοντας, εντούτοις, μέχρι πρότινος μειοψηφική. Η σταδιακά αυξανόμενη κοινωνική αντίδραση στο μακελειό που η καπιταλιστική μηχανή του πολέμου έχει βάλει μπροστά στη Γάζα δεν έχει έναν σώνει και ντε ριζικά χειραφετητικό-ανατρεπτικό χαρακτήρα: η συμμετοχή των Ισραηλινών στην καμπάνια αλληλεγγύης στον παλαιστινιακό άμαχο πληθυσμό δεν σημαίνει αυτομάτως ότι έχουμε να κάνουμε με μια τάση που ξεφεύγει από τα όρια του εθνικού πλαισίου ή του δημοκρατικού-ανθρωπιστικού λόγου. Αποτελεί ένδειξη, όμως, ότι όταν και όπου ένα κομμάτι της ισραηλινής κοινωνίας καταφέρνει να διαρρήξει τον μεθοδικό επικοινωνιακό πόλεμο που διεξάγει η ισραηλινή στρατιωτική μηχανή –με το ειδικό για «information warfare» τμήμα– και έρχεται αντιμέτωπη με τη φρικτή εντατικοποίηση της απανθρωπιάς και της κτηνωδίας, η αντίδρασή της είναι να αρνηθεί να υποταχθεί σε αυτή.¹¹⁰ Κι αυτή η άρνηση είναι το πρώτο βήμα σε μια διαδικασία αμφισβήτησης των εθνικών περιχαρακώσεων.

100.000 διαδηλωτές/τριες κατά του πολέμου, Τελ Αβίβ, 10 Αυγούστου 2025

109. Οι “Peace Now” και “Standing Together” είναι οι βασικές οργανώσεις που οργάνωσαν πορείες με καθαρά αντιπολεμικό περιεχόμενο. Καμία από τις δύο δεν πλησιάζει καν σε αυτό που θα χαρακτηρίζαμε ριζοσπαστική οργάνωση, η πρώτη μάλιστα έχει να επιδείξει αρκετές αντιδραστικές λογικές στο παρελθόν, π.χ. όταν, το 1978, αποκήρυξε τους εφέδρους, οι οποίοι προειδοποίησαν τον υπουργό Άμυνας ότι δεν είναι διατεθειμένοι να πολεμήσουν για τους οικισμούς των εποίκων. Η δεύτερη κινείται στην κατεύθυνση της συνεργασίας μεταξύ των αράβων ισραηλινών και των εβραίων ισραηλινών εργαζομένων και για μισθολογικές διεκδικήσεις (2021, αύξηση του κατώτατου μισθού). Όσο και να μας διασκεδάζει το γεγονός ότι η συγκεκριμένη οργάνωση έχει αναφερθεί στο ΣΥΡΙΖΑ, ως ... πηγή έμπνευσης και παρόλο που κάποιοι από τους ιδρυτές είναι μέλη του Hadash, τον απόγονο του Ισραηλινού ΚΚ, δεν αναιρείται το γεγονός ότι σε όλη τη διάρκεια του πολέμου μέχρι σήμερα έχει σταθεί σταθερά στον δρόμο με αντιπολεμικό περιεχόμενο, με πορείες μέχρι τα περάσματα για τη Γάζα και διαδηλώσεις στο Τελ Αβίβ, τη Χάιφα και άλλες μικρότερες πόλεις, με τη συμμετοχή αράβων και ισραηλινών.

110. Για παράδειγμα, τα κανάλια Telegram που μεταδίδουν εικόνες γυμνών, ταπεινωμένων κατοίκων της Γάζας βρίσκονται υπό την εποπτεία του στρατού. Ενδεικτικό των επιπτώσεων που έχει ο επικοινωνιακός πόλεμος που διεξάγουν οι στρατιωτικές δυνάμεις και στις δύο πλευρές, διακινώντας deepfakes, για να κατευθύνουν την κοινή γνώμη, είναι ότι σύμφωνα με δημοσκοπήσεις σημαντικό μέρος του παλαιστινιακού πληθυσμού όσο και του ισραηλινού, αρνείται να πιστέψει τις φρικαλεότητες, που διεξάγει η «δικιά του» κάθε φορά πλευρά. Οι μεν Ισραηλινοί αμφισβητούν τις απώλειες αμάχων και τη λιμοκτονία που επιβάλλει το κράτος του Ισραήλ, οι δε Παλαιστίνιοι αμφισβητούν τις εκτελέσεις αμάχων την 7η Οκτωβρίου από τη Χαμάς.

Μια τέτοια στιγμή άρνησης αποτέλεσε και η πραγματοποίηση την Ημέρα Μνήμης του Ολοκαυτώματος, στα τέλη Απριλίου 2025, μιας απαγορευμένης αρχικά συγκέντρωσης αλληλεγγύης στον άμαχο παλαιστινιακό πληθυσμό με τη συμμετοχή αρκετών χιλιάδων διαδηλωτών/ριών. Παρά την αστυνομική καταστολή, την απαγόρευση, έστω και, της αναφοράς στην «εθνοκάθαρση» και την επανειλημμένη κατάσχεση των αφισών που φέρουν τις φωτογραφίες σκοτωμένων παιδιών από βομβαρδισμούς στη Γάζα, οι διαδηλωτές/τριες κέρδισαν την παρουσία τους στον δρόμο και προχώρησαν στην ανάρτηση αντιπολεμικών αφισών σε στάσεις λεωφορείων σε όλο το κεντρικό Ισραήλ. Ενδεικτικό της πώλωσης και του εμφυλιοπολεμικού κλίματος στο Ισραήλ είναι ότι την ίδια μέρα Εβραίοι και Παλαιστίνιοι που γιόρταζαν, σε μια από κοινού τελετή, την ημέρα μνήμης στη συναγωγή Beit Samueli, η οποία στεγάζει μια θρησκευτική κοινότητα πιστών φιλελεύθερου προφίλ, στην πόλη Ra'anana, δέχτηκαν από ακροδεξιό όχλο σφοδρή επίθεση με μολότοφ και πέτρες και, όταν φυγαδεύτηκαν από τις λιγοστές αστυνομικές δυνάμεις, καταδιώχθηκαν με αυτοκίνητα, με την επικεφαλής του κόμματος του Λικούντ στη Ra'anana να προειδοποιεί ότι «αυτή είναι μόνο η αρχή». Στις 7 Απριλίου, μια γενική απεργία έγινε στη Χεβρώνα και τη Ράμλα από Ισραηλινούς Παλαιστίνιους, οι οποίοι αναγνώρισαν, ωστόσο, ότι αυτή ήταν μόνο μια ελάχιστη κίνηση αλληλεγγύης και πολλά περισσότερα θα έπρεπε να γίνουν από μεριάς τους. Παρόλα αυτά, μέχρι τον Σεπτέμβριο του 2025, τις μέρες που διαδραματίζεται ο εκτοπισμός του πληθυσμού της πόλης της Γάζας, δεν είδαμε να ξεσπάει κάποιο γενικευμένο εξεγερσιακό κύμα αλληλεγγύης από το παλαιστινιακό προλεταριάτο του καθαυτού Ισραήλ και της Δυτικής Όχθης, κάτι που θα έπρεπε να μας βάζει σε σκέψεις για το κατά πόσον τελικά θεωρούν και αυτοί την «αντίσταση» της Χαμάς μια «δική» τους υπόθεση.

Στις αρχές Μαΐου 2025, την ημέρα του εορτασμού της ανεξαρτησίας του Ισραήλ, κάποιες εκατοντάδες εβραίων Χαρεντί, διαδήλωσαν στο γκέτο της συνοικίας Mea Shearim στην Ιερουσαλήμ με συνθήματα κατά του πολέμου στη Γάζα και ενάντια στην κατοχή.¹¹¹ Πρόκειται για την ίδια αυτή συνοικία από όπου ο Μπεν Γκβιρ, ο ακροδεξιός θρησκευτικός σιωνιστής, Υπουργός Εθνικής Ασφάλειας, αναγκάστηκε να φυγαδευτεί, όταν οι κάτοικοι τού κατέστησαν παραπάνω από σαφές πόσο ανεπιθύμητος είναι. Από την άλλη δεκάδες εβραίοι νεολαίοι διαδήλωσαν ενόψει του εορτασμού της ημέρας της Ιερουσαλήμ με συνθήματα μίσους: «Θάνατος στους Άραβες» και «Φωτιά στα αραβικά χωριά».

111. "Ultra-Orthodox Jews in West Jerusalem Raise Palestinian Flag in Defiance of Zionism", www.watanserb.com, 2/5/2025.

Εξάλλου, εδώ και μήνες, από την κήρυξη της εκχειρίδας μέχρι σήμερα, σταθερά και αμείωτα δυο και τρεις φορές την εβδομάδα οι αριστερές ειρηνιστικές οργανώσεις παρεμβαίνουν στον δημόσιο χώρο και καθώς αυξάνει η δυναμική των κινητοποιήσεων ο χαρακτήρας των παρεμβάσεων γίνεται όλο και πιο ανοιχτά αντιπολεμικός. Σε πλατείες, κεντρικές λεωφόρους και στρατόπεδα του IDF ξεδιπλώνουν με σταδιακά μεγαλύτερη απήχηση μια καμπάνια αλληλεγγύης και αντιπληροφόρησης για τη γενοκτονικού μεγέθους εκκαθάριση που λαμβάνει χώρα στη Λωρίδα της Γάζας, κυριολεκτικά μια ανάσα από το καθαυτό Ισραήλ. Παρά τον κυρίαρχο ανθρωπιστικό και δημοκρατικίστικο προσανατολισμό τους, οι συγκεκριμένες παρεμβάσεις λειτουργούν ως ρωγμές στην εθνική ενότητα. Στον βαθμό που εντείνονται και εφόσον συνδεθούν με πρακτικές που μπλοκάρουν την υλική αναπαραγωγή της πολεμικής μηχανής στη Δύση, μπορούν να μετασηματιστούν σε πραγματικές εστίες κοινωνικής χειραφέτησης και να ανοίξουν δυνατότητες ρήξης με τον καπιταλιστικό πυρήνα του ισραηλινού κράτους.

Το αντι-απαρτχάντ κίνημα δεν γεννήθηκε στο Ισραήλ, βέβαια, ούτε χθες ούτε μέσα στην τρέχουσα σύρραξη. Αντιθέτως, ο ακτιβισμός κατά των εποικισμών στην Ανατολική Ιερουσαλήμ, τη Δυτική Όχθη και τη Γάζα έχει μια μακρά ιστορία που χαρακτηρίζεται από διάρκεια και επιμονή: Οι περισσότερες, αριστερές κατά βάση, οργανώσεις συμμετείχαν στους προ διετίας μαζικούς αγώνες κατά της δικαστικής μεταρρύθμισης στο Ισραήλ, με αντι-απαρτχάντ λόγο. Γυναικείες οργανώσεις της Παλαιστίνης και του Ισραήλ έχουν συνδεθεί μέσα από κινήσεις που δημιουργήθηκαν τα χρόνια που ακολούθησαν την Πρώτη Ιντιφάντα. Τρεις ημέρες πριν την επίθεση της Χαμάς, τον Οκτώβρη του 2023, 1.500 Ισραηλινές και Παλαιστίνιες, οι οποίες είχαν περάσει από τη Δυτική Όχθη στην Πράσινη Γραμμή, είχαν διαδηλώσει από κοινού ενάντια στην κατοχή και στη διάρκεια της ισραηλινο-παλαιστινιακής σύγκρουσης εξέδωσαν από κοινού τη λεγόμενη «επιστολή των μητέρων». Ακτιβιστικές ομάδες οργανώνουν σταθερά δράσεις ενάντια στο καθεστώς απαρτχάντ του ισραηλινού κράτους στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα, για παράδειγμα οι B'Tselem, Ta'ayush, Yesh Din, Standing Together, Νεολαία κατά της Δικτατορίας κ.α. με μικρότερη ή μεγαλύτερη δυναμική, άλλες πιο ρεφορμιστικές και άλλες περισσότερο ριζοσπαστικές, εκ των οποίων κάποιες συμμετέχουν στο λεγόμενο Anti-Occupation Bloc που σχηματίστηκε το 2020-21, στις διαδηλώσεις ενάντια στην κυβέρνηση Νετανιάχου. Οι Αναρχικοί ενάντια στο Τείχος (με κάποιους μόνο από αυτούς να δηλώνουν αναρχικοί), ομάδα που γεννήθηκε μέσα από μια σειρά κοινών δράσεων Εβραίων ακτιβιστών και Παλαιστινίων ενάντια στην κατοχή, στις αρχές της δεκαετίας του 2000 κι έμεινε ενεργή μέχρι το 2010, είχαν αναλάβει άμεση δράση ενάντια στην κατασκευή του φράχτη στη Δυτική Όχθη. Οι ακτιβιστές παραβίαζαν τις πύλες του φράχτη, κατεδάφιζαν μέρη του, έμπαιναν σε κλειστές στρατιωτικές ζώνες, έκαναν συγκρούσεις με πετροπόλεμο από κοινού με Παλαιστίνιους και έτρωγαν μαζί τους τα δακρυγόνα, τις σφαίρες καουτσούκ ή και κατά περίπτωση τα πραγματικά πυρομαχικά του στρατού.

Όλες αυτές οι οργανώσεις βρίσκονται τόσο στο στόχαστρο των μπάτσων, όσο και ακροδεξιών φιλο-εποικιστικών ομάδων. Στα σύνορα με τη Γάζα, οι ακροδεξιοί ακτιβιστές μπλοκάρουν σκατόψυχα την είσοδο των φορτηγών της ανθρωπιστικής βοήθειας, την ίδια στιγμή που οι φιλοπαλαιστινιακές αριστερές οργανώσεις συγκεντρώνουν βοήθεια προς διανομή. Όντας ενεργά ενάντιες στο απαρτχάντ, τις πολεμικές επιχειρήσεις και τους βομβαρδισμούς αμάχων, οι ομάδες αυτές βρέθηκαν αντιμέτωπες με την κατηγορία της προδοσίας. Η δήλωση της αστυνομίας «Δεν θα δέξουμε καμία ανοχή για όσους υποστηρίζουν τον εχθρό» μετά τις συγκρούσεις που έγιναν, στις 16 Ιανουαρίου 2024, μεταξύ των ισραηλινών μπάτσων και του Anti-Occupation Bloc, είναι αποκαλυπτική της καταστολής που αντιμετωπίζουν.

1.000.000 διαδηλωτές/τριες στη γενική απεργία κατά της επιμήκυνσης του πολέμου και της εισβολής και παραμονής του στρατού στην πόλη της Γάζας, Τελ Αβίβ 17 Αυγούστου 2025

Την ώρα που γράφονται αυτές οι γραμμές και ήδη από τις αρχές Ιουνίου, Ισραηλινοί Εβραίοι και Ισραηλινοί Παλαιστίνιοι βρίσκονται, καθημερινά σχεδόν, σε κινητοποιήσεις στα σύνορα με τη Γάζα και στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας στο Τελ-Αβίβ και η παρουσία τους σταδιακά γίνεται όλο και πιο μαζική σε μια προσπάθεια να σπάσει ο επαίσχυντος αποκλεισμός της πείνας και η στρατιωτικοποίηση της διανομής ανθρωπιστικής βοήθειας και να λήξει η συνεχιζόμενη ισραηλινή στρατιωτική παρουσία στη Γάζα με τους καθημερινούς πυροβολισμούς αμάχων και τις μπουλντόζες που γκρεμίζουν δημόσια κτίρια και ισοπεδώνουν χωριά και καταυλισμούς. Στις 10 Αυγούστου 2025, μια τεράστια διαδήλωση 100.000 ανθρώπων έλαβε χώρα στο Τελ Αβίβ, οι οποίοι απαιτούσαν τον άμεσο τερματισμό της στρατιωτικής εισβολής και την αναστολή της μεγάλης κλίμακας στρατιωτικής επιχείρησης που βάζει στο στόχαστρο την πόλη της Γάζας. Οι διαδηλώσεις στο Ισραήλ, εν αναμονή της εκτέλεσης του άκρως επικίνδунου σχεδίου για ολοκληρωτική κατοχή της Λωρίδας και εκτοπισμό του παλαιστινιακού πληθυσμού σε καταυλισμούς στα νότια της Λωρίδας, έφτασαν να συγκεντρώνουν ένα εκατομμύριο ανθρώπους. Τις κινητοποιήσεις πλαισιώνουν δίωρες καθημερινές απεργίες των ισραηλινών παλαιστίνιων μαγαζατόρων, αποχές ισραηλινών μαθητ(ρι)ών σε 70 σχολικές μονάδες που ζητούν τον τερματισμό του πολέμου και κυρίως οι αρνήσεις των εφέδρων, ρητές ή άρρητες, να ανταποκριθούν στην εκ νέου επιστράτευση, στη βάση ενός σε εξέλιξη αντιπολεμικού κινήματος. Σύμφωνα με δημοσκόπηση, η οποία διεξήχθη από το Ινστιτούτο Δημοκρατίας του Ισραήλ μεταξύ 24 με 28 Αυγούστου, η πλειοψηφία των Ισραηλινών (64,5%), ακόμη και μεταξύ των δεξιών, υποστηρίζει μια συμφωνία που θα

περιλαμβάνει τον τερματισμό του πολέμου στη Γάζα, την απελευθέρωση όλων των ομήρων και την απόσυρση των στρατευμάτων του IDF από τη Λωρίδα.¹¹² Ο τρόπος που το παρατεταμένο πολεμικό αδιέξοδο επιδρά στη δυναμική ενός κινήματος, το οποίο εκκινεί μεν από το αίτημα να επιστραφούν οι όμηροι, αλλά που στην τελική δεν μπορεί παρά να λάβει υπόψη ότι μόνο ο τερματισμός του πολέμου μπορεί να εγγυηθεί κάτι τέτοιο, σκιαγραφείται εύστοχα από τα λόγια της Tamar Gozansky, στη συνέντευξη που έδωσε στις 23 Ιανουαρίου 2025 στη Haaretz:

Αρχικά, τα μέλη του Hadash και του Maki [το Κομμουνιστικό Κόμμα του Ισραήλ, η μεγαλύτερη παράταξη του Hadash], που στάθηκαν στο πλευρό των διαδηλωτών στην Καπλάν [το επίκεντρο των διαδηλώσεων, στο Τελ Αβίβ] και φώναζαν συνθήματα κατά του πολέμου, έγιναν δεκτά με μια δόση κριτικής. Αλλά προφανώς τους τελευταίους μήνες υπάρχει μεγαλύτερη κατανόηση ότι δεν είναι δυνατόν να γίνει διάκριση μεταξύ του πολέμου και των ομήρων, της δημοκρατίας και του κυβερνητικού πραξικοπήματος – ότι όλα αυτά τα πράγματα είναι στην πραγματικότητα συνδεδεμένα.

Αν παρατηρήσετε την Einav Zangauker [μια ακτιβίστρια της οποίας ο γιος, ο Matan, είναι όμηρος στη Γάζα], θα δείτε ότι η προσέγγισή της έχει υποστεί σημαντική αλλαγή. Ήταν μέλος του Λικούντ – και σήμερα βρίσκεται σε εντελώς διαφορετική θέση.

Άρνηση στράτευσης εν καιρώ πολέμου

Η άρνηση στράτευσης στο Ισραήλ έχει μακριά ιστορία και βαρύνουσα σημασία, από τη στιγμή που μιλάμε για ένα милитарιστικό καθεστώς, καθώς αναδεικνύει τις ιδιαίτερες αντιστάσεις της ισραηλινής κοινωνίας στην στρατιωτικοποίησή της. Ωστόσο, υπάρχουν φωνές, που μάλιστα προέρχονται από το «δικό μας στρατόπεδο», που υποστηρίζουν λίγο πολύ ότι ο αριθμός των αρνητ(ρι)ών είναι τόσο αμελητέος, που δεν αξίζει να αρχίσουμε καν να μιλάμε γι' αυτόν. Αυτές οι κυνικές προσπάθειες να γίνουν «αόρατοι» οι άνθρωποι που επιλέγουν να μην υπηρετήσουν στον στρατό ή να φύγουν τρέχοντας από τη χώρα, πρέπει να αντιμετωπιστούν. Οι φωνές τους πρέπει να ακουστούν και να ενισχυθούν από τις δικές μας φωνές εδώ.

Στη διάρκεια του διετούς πολέμου, άρχισε σταδιακά να αρθρώνεται η άρνηση στη στράτευση σε μια βάση, που όπως θα δούμε στη συνέχεια, δεν είναι ιδεολογικά-αξιακά αντιπολεμική – άλλωστε σε πόσους πολέμους μέχρι σήμερα έχουμε δει να γεννιέται, εξαρχής, ένα «καθαρό» αντιπολεμικό διεθνιστικό κίνημα; Στο Ισραήλ, όπως και αλλού, η άρνηση προκύπτει, μάλλον, σαν αποτέλεσμα της κούρασης, της αίσθησης των στρατιωτών ότι πολεμάνε έναν πόλεμο του οποίου τα επίδικα δεν ενστερνίζονται, της αηδίας και της οργής που τους προκαλεί η βία και η χυδαιότητά του. Το αίσθημα αυτό έγινε εμφανές μετά την κατάρρευση της εκχειρία, τον Μάρτιο του 2025. Τον Ιανουάριο του 2025, είχαν ήδη δημοσιευθεί 130 ανοιχτές επιστολές από έφεδρους του στρατού που απειλούσαν να αρνηθούν τη στρατιωτική θητεία. Στη συνέχεια, 35 ακόμη στρατιώτες προσχώρησαν στο κάλεσμα για άρνηση υπηρεσίας (σύμφωνα με τα στοιχεία που έχουν δημοσιοποιηθεί μέχρι τον Μάιο). Έφεδροι του στρατού, του πολεμικού ναυτικού και της αεροπορίας ενώθηκαν με αξιωματικούς από την επίλεκτη ομάδα πληροφοριών Unit 8200 και υπέγραψαν επιστολή, στις 10 Απριλίου 2025, 20 ημέρες μετά την επανέναρξη των στρατιωτικής επιχείρησης από το Ισραήλ, ζητώντας τον τερματισμό του πολέμου, όχι μόνο στο όνομα των ισραηλινών ζώων, αλλά και των αθώων αμάχων στη Γάζα. Δυστυχώς, δεν έφτασαν στην άρνηση στράτευσης, όπως είχαν κάνει τον Ιούλιο του 2023, όταν εναντιώθηκαν στην επιχειρούμενη δικαστική μεταρρύθμιση. Με

112. "Most Israelis, Including on the Right, Back Hostage Deal That Ends Gaza War, Poll Shows", Haaretz, 3/9/2025.

το τέλος της εκχειρίας, μια μικρή, αλλά αυξανόμενη μειοψηφία εφέδρων αρνήθηκαν τη στράτευση για ηθικούς λόγους. Ένας πρώην δικαστής του Ανώτατου Δικαστηρίου κάλεσε σε «πολιτική ανυπακοή» και ταυτόχρονα ο ρυθμός ανταπόκρισης στην επιστράτευση υπολογίζεται ότι έπεσε στο 50%, σε σχέση με την ανταπόκριση την 7η Οκτωβρίου, τούτέστιν πάνω από 100.000 Ισραηλινοί φέρονται να σταμάτησαν να προσέρχονται για την εφεδρική τους θητεία. Επιπλέον, παρατηρείται αυξημένη ζήτηση για έκδοση διαβατηρίων (ακόμα και πριν την 7η Οκτώβρη).¹¹³ Οι 60.000 επιπλέον έφεδροι που κλήθηκαν σε υπηρεσία τον Αύγουστο του 2025, ώστε να υλοποιηθεί το σχέδιο ολοκληρωτικής εκκαθάρισης της πόλης της Γάζας και εκτόπισης των Γαζιανών προς τα νότια της Λωρίδας είναι αμφίβολο αν θα ανταποκριθούν, κάτι που, προφανώς, είναι γνωστό στο Ισραηλινό κράτος και είναι αυτός ο πραγματικός λόγος που ανακοίνωσε ότι η στρατολόγησή τους αναμένεται να κρατήσει εβδομάδες.

Η κλίμακα καταδεικνύει τη φθίνουσα νομιμοποίηση του πολέμου στην Ισραηλινή κοινωνία, μια κοινωνία η οποία είναι εμποτισμένη με τη μανία της ασφάλειας και στην οποία οι αστυνομικο-στρατιωτικές επιχειρήσεις μετά την 7η του Οκτώβρη παρουσιάζονται στη δημόσια σφαίρα συστηματικά και μαζικά ως «δίκαιη άμυνα» ενάντια στην «παλαιστινιακή τρομοκρατία». Κατά τον Ishaï Menuchin, έναν από τους ηγέτες του κινήματος άρνησης Yesh Gvul: «Η άρνηση έρχεται σε κύματα και αυτό είναι το μεγαλύτερο κύμα από τον Πρώτο Πόλεμο του Λιβάνου, το 1982».

Οι λόγοι σίγουρα διαφέρουν και δεν ερχόμαστε, βέβαια, να υποστηρίξουμε ότι πρόκειται για οργανωμένη πολιτική αντιπολεμική δράση. Όμως, όπως και στο κύμα διαμαρτυρίας ενάντια στον πόλεμο στο Βιετνάμ, η φρίκη του πολέμου και η συνειδητοποίηση ότι η ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών δεν έχει καμία σχέση με τη διεξαγωγή του είναι που οδηγούν στην άρνησή του, καθώς αυτός ξετυλίγεται. Το σύνθημα των αμερικανών αρνητών στράτευσης στον πόλεμο στο Βιετνάμ «*We won't fight another rich man's war!!!*» και δηλώσεις σαν κι αυτή ενός ανώνυμου Ισραηλινού στρατιώτη «*Ο σημερινός πόλεμος στη Γάζα έχει σκοπό να εξαγοράσει την πολιτική σταθερότητα με αίμα. Δεν θα λάβω μέρος σε αυτόν*», οι οποίες πολλαπλασιάζονται στον δημόσιο λόγο στο Ισραήλ, δεν φαίνεται να έχουν τόσο μεγάλη απόσταση.

Η πλειονότητα αυτών που αψηφούν τις διαταγές κατάταξης είναι γνωστοί ως «γκρίζοι αρνητές» – άνθρωποι που δεν έχουν καμία συγκεκριμένη ιδεολογική αντίρρηση για τον πόλεμο, αλλά μάλλον νιώθουν ότι δεν ταυτίζονται με τους σκοπούς του πολέμου και ότι είναι έρμαια κρατικών επιδιώξεων που δεν έχουν σχέση με τις δικές τους ανάγκες. Σύμφωνα με στοιχεία έρευνας της Υπηρεσίας Απασχόλησης,¹¹⁴ το 48% των εφέδρων αναφέρουν σημαντική απώλεια εισοδήματος από τις 7 Οκτωβρίου και το 41% ότι απολύθηκαν ή αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη δουλειά τους, λόγω της παρατεταμένης παραμονής τους στην εφεδρεία. Οι οικονομικοί λόγοι δείχνουν να έχουν παίξει τον δικό τους ρόλο τους στην άρνηση στράτευσης. Παράλληλα, υπάρχουν πλέον σημάδια κρίσης ψυχικής υγείας στους στρατιώτες που πολέμησαν στη Γάζα, από τις βιαιότητες

και τα εγκλήματα που είδαν να διαπράττονται ή στα οποία συμμετείχαν οι ίδιοι, υπακούοντας διαταγές ανωτέρων. Σύμφωνα με μελέτη του Πανεπιστημίου του Τελ Αβίβ, περίπου το 12% των εφέδρων που πήραν μέρος στις επιχειρήσεις στη Γάζα παρουσιάζει «σημαντικά» μετατραυματικά συμπτώματα, ενώ η μονάδα ψυχικής υγείας μάχιμων του IDF αναφέρει ότι χοντρικά 3.000 έφεδροι ζήτησαν βοήθεια (από τους περίπου 270 ανά έτος πριν το 2023), αύξηση περίπου 1000%,

113. "40% of Israelis Say They Consider Leaving the Country. This Is What Keeps Them Here", Haaretz, 12/5/2025.

114. "The Israeli army is facing its biggest refusal crisis in decades", www.972mag.com, 11/4/2025.

ενώ παρουσιάζεται έκρηξη διαγνώσεων Διαταραχής Μετατραυματικού Στρες (PTSD) στον γενικό πληθυσμό (έμμεσα και στους στρατεύσιμους), με τα τρία μεγάλα ταμεία υγείας (Maccabi, Leumit, Meuhedet) να αναφέρουν σχεδόν διπλασιασμό των νέων διαγνώσεων PTSD μετά τις 7/10. Σύμφωνα με τη Haaretz, υπάρχει απότομη αύξηση στις αυτοκτονίες, που συνδέονται κυρίως με μετατραυματικό σύνδρομο που προκλήθηκε από τη συμμετοχή στις στρατιωτικές επιχειρήσεις στη Γάζα και με 16 ακόμα περιπτώσεις αυτοκτονίας να έχουν γίνει γνωστές, μέχρι τις αρχές Αυγούστου του 2025. «Είμαστε ψυχικά ασθενείς και οι φίλοι μας αυτοκτονούν!»: φώναζαν στρατιώτες σε έξαλλη κατάσταση, πετώντας στοίβες από τα ψυχιατρικά τους φάρμακα (φαιντανύλη κυρίως) στο τραπέζι της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής, κατά τη διάρκεια συζήτησης σχετικά με τους τρόπους καταπολέμησης των αυξανόμενων αυτοκτονιών μεταξύ των στρατιωτών. Η αντιμιλιταριστική φεμινιστική οργάνωση New Profile, στην οποία το γερμανικό κράτος έκοψε την χρηματοδότηση κατ' απαίτηση του Ισραήλ, και η οποία υποστηρίζει τους αρνητές/τριες στράτευσης συνέταξε την έκθεση "New Profile's statement on the 2023-2025 Gaza Genocide", τον Ιανουάριο του 2025, όπου στοιχειοθετεί με συγκλονιστικό τρόπο τις επιπτώσεις του μακρόσυρτου πολέμου στον ισραηλινό κοινωνικό ιστό.

Όσο για την ιδεολογική άρνηση, παίζουν διάφορες κατηγορίες. Ένας τύπος άρνησης πηγάζει από το «Αυτό που είδα στη Γάζα». Ένας άλλος τύπος είναι η απώλεια εμπιστοσύνης στο κράτος, ειδικά όταν οι άνθρωποι παρατηρούν το «χάσμα ανάμεσα σε αυτό που η κυβέρνηση έλεγε ότι έκανε και σε αυτό που έκανε στην πραγματικότητα». Μια πρόσθετη κατηγορία είναι η «αηδία απέναντι στη ρητορική της θυσίας», που προωθείται από τη θρησκευτική ακροδεξιά. Σύμφωνα με τις δηλώσεις των μελών του Yesh Gvul, «Οι άνθρωποι αντιδρούν στην ιδέα ότι η συλλογικότητα είναι πιο σημαντική από το άτομο, λέγοντας: "Το κράτος έχει τους στόχους του, αλλά εγώ έχω τη δική μου ζωή"».

Η οργάνωση Yesh Gvul έχει έρθει σε επαφή με περισσότερους από 150 αρνητές από τον Οκτώβριο του 2023, ενώ η New Profile, έχει ασχοληθεί με αρκετές εκατοντάδες τέτοιες περιπτώσεις. Όσοι/ες νεοσύλλεκτοι/ες αρνούνται την υποχρεωτική στράτευση για ιδεολογικούς λόγους έρχονται αντιμέτωποι/ες με ποινές φυλάκισης αρκετών μηνών, ενώ η Yesh Gvul γνωρίζει μόνο έναν έφεδρο που τιμωρήθηκε με ποινή δύο εβδομάδων με αναστολή για την πρόσφατη άρνησή του. «Φοβούνται να βάλουν τους αρνητές στη φυλακή, γιατί αν το κάνουν, μπορεί να θάψουν το μοντέλο του "λαϊκού στρατού"¹¹⁵», εξήγησαν. «Η κυβέρνηση το καταλαβαίνει αυτό και γι' αυτό δεν πιέζει πολύ – αρκείται στο να απολύσει ο στρατός μερικούς εφέδρους, λες και αυτό θα λύσει το πρόβλημα» [ενν. της δημόσιας απήχησης της άρνησης στράτευσης].

Ο Yuval Green, ηγείται μιας αντιπολεμικής οργάνωσης που ονομάζεται Στρατιώτες για τους ομήρους και έχει ήδη συσπειρώσει πάνω από 220 εφέδρους αρνητές στράτευσης. Ο ίδιος έχοντας αρνηθεί να συνεχίσει να υπηρετεί στη Γάζα, αφού πρώτα αρνήθηκε να υπακούσει σε διαταγή να βάλει φωτιά σε παλαιστινιακό σπίτι, υποστηρίζει ότι: «Υπάρχουν όλο και περισσότεροι άνθρωποι που μπορεί να μη νοιάζονται απαραίτητα για τους Παλαιστίνιους, αλλά δεν αισθάνονται πλέον

115. Το μοντέλο του λεγόμενου «λαϊκού στρατού» στο Ισραήλ βασίζεται στην πεποίθηση του Νταβίντ Μπεν Γκουριόν ότι η οικογενετικότητα που θα προέκυπτε από το ιδεώδες ότι «οι IDF είναι από τον λαό, για τον λαό» θα συντελούσε στη δημιουργία συνοχής μεταξύ των μελών της κοινωνίας, ανεξάρτητα από την καταγωγή τους. Αυτό, θεωρητικά, θα συντελούσε και στην οικοδόμηση της εθνικής ταυτότητας μετά την ίδρυση του κράτους. Ο όρος θέλει να παρουσιάσει τον στρατό ως λαϊκή κινητοποίηση με την έννοια ότι όλος ο πληθυσμός συμμετέχει ή στηρίζει τις στρατιωτικές επιχειρήσεις, άρα δεν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ πολιτών και στρατού. Από τους ισραηλινούς στρατόκαυλους εθνικιστές η έκφραση χρησιμοποιείται με θετικό πρόσημο, ενώ από τους αντιμιλιταριστές επικριτικά.

καθόλου άνετα με τους στόχους του πολέμου». Και συνεχίζει: «Το ονομάζω αυτό «γκρίζα-ιδεολογική άρνηση». Δεν έχω τρόπο να γνωρίζω πόσοι είναι, αλλά είμαι σίγουρος ότι είναι πολλοί».¹¹⁶

Αντιρρησίες Συνείδησης στο Ισραήλ (Refuseniks)

«Δεν θα μπορούσα να φορέσω μια στολή που συμβολίζει τη δολοφονία και την καταπίεση. Στο Ισραήλ, η άρνηση στράτευσης για πολιτικούς και ηθικούς λόγους έχει βαρύ προσωπικό κόστος. Σε κοινωνικό επίπεδο, συνεπάγεται εξοστρακισμό και ντροπή. Νομικά, επειδή η στράτευση είναι υποχρεωτική –με ορισμένες εξαιρέσεις, μεταξύ άλλων για παλαιστίνιους πολίτες του Ισραήλ, ή για συγκεκριμένους λόγους– η άρνηση κατάταξης για λόγους συνείδησης τιμωρείται με φυλάκιση. Καταδικάστηκα επανειλημμένα σε στρατιωτική φυλάκιση από συνταγματάρχη του ισραηλινού στρατού. Συνολικά, εξέτισα 197 ημέρες, κατανεμημένες σε πέντε διαφορετικές περιόδους. Μέχρι τις τελευταίες ώρες της κράτησής μου, δεν είχα ιδέα πόσοι μήνες φυλάκισης με περίμεναν.»

Itamar Greenberg, 18χρονος Ισραηλινός ακτιβιστής, που αρνείται να υπηρετήσει στον ισραηλινό στρατό,

Αντιρρησίες συνείδησης καίνε τα χαρτιά της επιστράτευσης.

20 Μαρτίου 2025,

Συνέντευξη στην Amnesty International.

Το κίνημα αντιρρησιών συνείδησης στο Ισραήλ είναι ένα από τα πιο συνεχή και οργανωμένα κινήματα άρνησης στράτευσης παγκοσμίως. Διάφορες ομάδες, από αριστερές πατριωτικές ειρηνιστικές δημοκρατικές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, όπως οι Yesh Gvul, Courage to Refuse και Breaking the Silence¹¹⁷ μέχρι αντιμιλιταριστικές οργανώσεις, όπως το New Profile

116. Τα στοιχεία προέρχονται από το άρθρο "The Israeli army is facing its biggest refusal crisis in decades", δημοσιευμένο στο ανεξάρτητο, διαδικτυακό, μη κερδοσκοπικό ειδησεογραφικό περιοδικό που διευθύνεται από ομάδα παλαιστίνιων και ισραηλινών δημοσιογράφων, +972 Magazine.

117. Σε μια συγκυρία σαν την τωρινή, όπου η ισραηλινή κοινωνία περιγράφεται επίμονα ως πλήρως στρατιωτικοποιημένη και η πολιτική της συγκρότηση παρουσιάζεται ως φασιστικοποιημένη, οι οργανώσεις τύπου Yesh Gvul, Courage to Refuse, Breaking the Silence κ.λπ. συστήνουν ένα ρήγμα στην κυρίαρχη αφήγηση, αν και δεν έχουμε ψευδαισθήσεις για τα όριά τους. Η ύπαρξή τους υποδηλώνει μεν την παρουσία ρωγμών στην ιδεολογική συνοχή

και Mesarvot, στηρίζουν αντιρρησίες συνείδησης και «γκρίζους» αρνητές στράτευσης. Η αντιμετώπιση του ρόλου του στρατού από αυτές τις οργανώσεις εμπίπτει σε ένα μεγάλο φάσμα, από αυτές που υποστηρίζουν «μόνο τον αμυντικό ρόλο των IDF» και αρνούνται, ως αντικείμενη στην ηθική και το δίκαιο, την παρουσία στρατού στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα (*επιλεκτική άρνηση*, ως ένα βαθμό ενσωματώσιμη από το σιωνιστικό καθεστώς), μέχρι αυτές που αντιτίθενται ριζικά στην ύπαρξη στρατού και κράτους (*ολική άρνηση*). Στο πλαίσιο της «επιλεκτικής άρνησης», από τη δεκαετία του 1980 και κυρίως μετά την Πρώτη Ιντιφάντα (1987), πολλοί Ισραηλινοί στρατιώτες άρχισαν να αρνούνται να υπηρετήσουν τη θητεία τους στη Γάζα, τη Δυτική Όχθη και τον Λίβανο. Το 2002, περίπου 500 έφεδροι είχαν υπογράψει το «Μανιφέστο των 500», δηλώνοντας ότι αρνούνται να συμμετάσχουν σε στρατιωτικές επιχειρήσεις στην Παλαιστίνη. Ας σημειωθεί, εδώ, ότι στους επιλεκτικούς αρνητές στράτευσης συγκαταλέγονται και συντηρητικά καθίκια, που έχουν αρνηθεί κατά καιρούς να συμμετάσχουν σε εκκαθαριστικές επιχειρήσεις εποικιστικών «φυλακίων» στη Δυτική Όχθη, εκείνες τις λίγες φορές που τα δικαστήρια έχουν βγάλει απόφαση έξωσης των εποίκων.

Στους ολικούς αρνητές στράτευσης ανήκουν και οι Shministim, δηλαδή οι 18χρονοι τελειόφοιτοι των λυκείων που εκδηλώνουν την άρνησή τους, πριν ακόμα έρθει η ώρα να στρατευθούν. Οι αντιρρησίες συνείδησης, οι οποίοι μπαينوβγαίνουν στη στρατιωτική φυλακή και στο ενδιάμεσο συμμετέχουν στις αντιπολεμικές διαδηλώσεις, από τον Οκτώβρη του 2023 έχουν φτάσει τους 12. Σύμφωνα με το Ισραηλινό Δίκτυο Αλληλεγγύης Αρνητών (refuser.org), η άρνηση πολέμου στο Ισραήλ σε αυτή η κλίμακα δεν έχει παρατηρηθεί εδώ και δεκαετίες. Οι Tal Mitnick, Itamar Greenberg, Iddo Elam, Soul Tsalik, Ariel Davidod, Neta Lannes Arbela, Sofia Orr, Ben Arand, Yuval Moav, Orian Mueller, Ella Keidar Greenberg είναι αυτοί/ές οι αντιρρησίες που επέλεξαν να δημοσιοποιήσουν την άρνησή τους, προκειμένου να εμπνεύσουν κι άλλους νεοσύλλεκτους να ακολουθήσουν τον ίδιο δρόμο.

Αν ασχοληθήκαμε με αυτές τις σπερματικές, πλην όμως επίμονες, αντιπολεμικές φωνές (με τον όποιο ρεφορμισμό ή όχι που τις διέπει), είναι γιατί αρνούμαστε να πετάξουμε κι εμείς (όπως γίνεται στη δεδομένη συγκυρία από το πλειοψηφικό κομμάτι του ανταγωνιστικού κινήματος) στον κάδο των αχρήστων όσες λιγότερο ή περισσότερο μειοψηφικές κινήσεις αλληλεγγύης αναδύονται εντός της ισραηλινής κοινωνίας και να τους αποδώσουμε «συλλογική ευθύνη» για τις εγκληματικές πολιτικές του ισραηλινού κράτους. Αρνούμαστε να ταυτίζουμε την κοινωνία με το κράτος και αμφισβητούμε τις πρακτικές που στρέφονται ατομικοποιημένα ενάντια σε πολίτες του οποιουδήποτε κράτους όχι μόνο ως κανιβαλιστικές και ρατσιστικές, αλλά και ως εντελώς άχρηστες. Δεν βλέπουμε τι αποτελέσματα θα μπορούσαν να παράγουν σχετικά με τον πόνο της παλαιστινιακής κοινωνίας, πέρα από το να εκφράζουν εκδικητικές λογικές που δεν απέχουν πολύ από την εξουσιαστική και κτηνώδη «λογική» που εξέφρασε ο πρόεδρος του Ισραήλ, Isaac Herzog, τον Οκτώβριο του 2023, σχετικά με τη διαχείριση του παλαιστινιακού άμαχου πληθυσμού: «*Είναι υπεύθυνο ολόκληρο το έθνος. Αυτή η ρητορική περί αμάχων που δεν γνωρίζουν, δεν εμπλέκονται, δεν είναι απολύτως αληθινή*». Η ρητορική περί «συλλογικής ευθύνης» Ισραηλινών στρέφεται ενάντια σε αυτό που η ιστορία έχει αποδείξει επανειλημμένα, ότι τα αντιπολεμικά κινήματα μπορούν να ενισχύσουν την κρίση νομιμοποίησης και να τροφοδοτήσουν ριζοσπαστικά ρεύματα. Όσο κι αν η σχέση τους με τον αντικαπιταλισμό δεν είναι δεδομένη, υπήρξαν, ωστόσο, στιγμές όπου η αντιπολεμική δυναμική συνδέθηκε άμεσα με επαναστατικά κινήματα, όπως στη Ρωσία του 1917

του εθνικού κορμού, αλλά η πολιτική τους πρακτική παραμένει εγκλωβισμένη στην αναπαραγωγή της εθνικής μορφής – είτε μέσω αιτημάτων «εκδημοκρατισμού» του στρατιωτικού μηχανισμού είτε μέσω της επίκλησης ενός ηθικού «επαναπροσδιορισμού» της ισραηλινής δημοκρατίας.

και τη Γερμανία του 1918-19, ή με κοινωνικά κινήματα, όπως έκανε το κίνημα ενάντια στον πόλεμο του Βιετνάμ στις ΗΠΑ της δεκαετίας του 1960.

Οι εθνολάγνοι αριστεροί και α/α ακτιβιστές, όμως, αναβιώνοντας το καταχωνιασμένο εθνικο-λαϊκίστικο σύνθημα του ΚΚΕ «Yankees go home»! ή «Φονιάδες των λαών Αμερικάνοι», κομπάζουν για τον «αυτοπώρητο» αντισιωνιστικό αγώνα αλληλεγγύης στον παλαιστινιακό λαό, που συνίσταται στο να κράζουν ισραηλινούς συνταξιούχους μπαρμπάδες –χωρίς αμφιβολία ρατσίλες– που πίνουν μπύρες στα λιμάνια της Κρήτης, μικροαστές εβραίες τουρίστριες και ξαναμμένους για καυγά κάγκουρες εβραίους νεολαίους στη Ρόδο. Άλλες προτεινόμενες πρακτικές «αγώνα», ενός «αγώνα» που φέρει μέσα την αποσύνθεση της ανημπόριας του ανταγωνιστικού κινήματος να ορθώσει αντιστάσεις μπροστά στη σφαγή, έχουμε ακούσει πως είναι να κηρυχθούν ανεπιθύμητοι στη χώρα οι Ισραηλινοί υπήκοοι. Η στοχοποίηση Ισραηλινών ως τέτοιων, στη βάση της ταυτότητας ή της γλώσσας, αναπαράγει ακριβώς τη λογική του εθνικισμού που τροφοδοτεί τον πόλεμο και ως εκ τούτου αποτελεί μια αντιδραστική πρακτική.

Δεν ρομαντικοποιούμε βέβαια τίποτα. Δεν μας είναι άγνωστο το πρόγραμμα “Breathe”, πρόγραμμα αποθεραπείας από τη συγκλονιστική στρατιωτική εμπειρία για τους στρατιώτες του ισραηλινού στρατού, προκειμένου να στηριχθούν ψυχολογικά ως προς το τραυματικό βίωμα του πολέμου και να αποτραπεί το ενδεχόμενο της ψυχολογικής κόπωσης και της πτώσης του ηθικού και επομένως η πιθανότητα να αρνηθούν να επιστρέψουν στο πεδίο της σφαγής.¹¹⁸ Πώς θα μπορούσαμε, όμως, να το αξιοποιήσουμε αυτό εκκινώντας από διεθνιστικές αντιπολεμικές πρακτικές του παρελθόντος; Θυμόμαστε καλά –παρόλο που η τρέχουσα ηγεμονική άποψη στους χώρους της αριστεράς και της αναρχίας δεν δείχνει να θέλει να φωτίσει αυτές τις σπάνιες στιγμές αλληλεγγύης και άρνησης– ότι στους δύο προηγούμενους παγκοσμίους πολέμους, στο μικρασιατικό μέτωπο, στον πόλεμο του Βιετνάμ, στον πόλεμο Ιράν-Ιράκ (1980–1988), στον Πρώτο Πόλεμο του Κόλπου (1990-91)¹¹⁹ και στο τρέχον μέτωπο Ουκρανίας-Ρωσίας, ήταν μέσα από τις τάξεις των στρατιωτών που προέκυψαν **οι αρνήσεις**. Το αντιπολεμικό κίνημα σε αυτές τις περιπτώσεις όχι μόνο δεν κατασκεύασε τον στρατιώτη σαν τον «μισητό άλλο», αντίθετα απευθυνόταν στους στρατιώτες με αντιπολεμικές προκηρύξεις, μπροσούρες και γράμματα που διακινούνταν στο μέτωπο και καλούσαν σε αδελφοποίηση, λιποταξία, επίθεση στους ανώτερους αξιωματικούς.

Τα διεθνιστικά καλέσματα έχουν μείνει άλλες φορές χωρίς απήχηση, άλλες φορές, όμως, όπως στο μικρασιατικό μέτωπο, προκάλεσαν χιλιάδες λιποταξίες ή όπως στον Α΄ΠΠ, υποκίνησαν στάσεις στα στρατιωτικά σώματα και συναδελφώσεις στο μέτωπο.¹²⁰ Στη Ρωσία του 1917, οι στρατιώτες όχι μόνο αρνήθηκαν να υπακούσουν, αλλά συγκρότησαν σοβιέτ, εκδίωξαν και εκτέλεσαν αξιωματικούς και εγκατέλειψαν μαζικά τα χαρακώματα, διαλύοντας ολόκληρο το ανατολικό μέτωπο· στη Γερμανία του 1918, η ανταρσία των ναυτών στο Κίελο οδήγησε στην εξέγερση που έριξε τον Κάιζερ και γέννησε τα σοβιέτ εργατών-στρατιωτών· στο Βιετνάμ, οι Αμερικανοί φαντάροι πέρασαν από την παθητική απείθεια στο «fragging», στρέφοντας τα όπλα στους ίδιους τους

118. “Χαλάρωση στην Ελλάδα για Ισραηλινούς σφαγείς”, Εφημερίδα των Συντακτών, 4/11/24.

119. Υπάρχουν πολλές αυθεντικές μαρτυρίες Ιρανών και Ιρακινών βετεράνων του πολέμου Ιράν-Ιράκ (1980-1988) που αναδεικνύουν στιγμές αλληλεγγύης και ανθρώπινης επαφής, παρά την ένταση, τη βιαιότητα της σύγκρουσης και τη φθορά του πολέμου χαρακωμάτων. Στον Α΄ πόλεμο του Κόλπου λιποτάκτες, κράτησαν τα όπλα τους κι αφού ένωσαν τις δυνάμεις τους με τους μαχητικούς εργάτες, ιδιαίτερα στα έλη του νότου και στα βουνά του βορρά, στράφηκαν κατά του κράτους τους. “Iraqi mass mutiny in the Gulf War, 1990-1991”, libcom.org.

120. Richard van Emden, “Meeting the enemy : the human face of the Great War”, Bloomsbury, 2013. Επίσης το άρθρο «Οι λιποτάκτες της ουδέτερης ζώνης», (μετάφραση), στο athens.indymedia, (16/8/2025), παρουσιάζει την «υπόγεια» μορφή διεθνιστικής αδελφότητας, κατά τις μάχες του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, στη μυθολογική της εκδοχή. Το εν λόγω άρθρο προσεγγίζει τους λιποτάκτες περισσότερο μέσα από το πρίσμα του θρόλου και της λογοτεχνικής αναπαράστασης, συμβάλλοντας στη συζήτηση περί διεθνισμού.

αξιωματικούς τους.¹²¹ στο Ισραήλ, μετά τον Λίβανο του 1982, εμφανίστηκαν κινήσεις άρνησης υπηρεσίας· οι υποτιθέμενα αντίπαλοι στρατιώτες στη Ρωσία και την Ουκρανία παίζουν, σήμερα, θέατρο στους ανωτέρους τους υποκρινόμενοι ότι δήθεν οι εκατέρωθεν αιχμάλωτοι δραπετεύσαν, ενώ, στην πραγματικότητα, τους απελευθερώνουν οι ίδιοι. Αυτό συμβαίνει και στις δύο πλευρές του ρωσο-ουκρανικού μετώπου, στο οποίο χιλιάδες στρατιώτες αρνούνται να ακολουθήσουν τις διαταγές, λιποτακτούν και οργανώνουν ανταρσίες. Στο Κίεβο έφτασαν ακόμη και να μαχαιρώνουν τους στρατονόμους που επιχειρούν να στρατολογήσουν βίαια (ενέργεια γνωστή με τον όρο “busification”) άντρες που αρνούνται να καταταχθούν. Οι αρνήσεις των στρατιωτών υπονομεύουν τις ένοπλες δυνάμεις του κράτους και αποδυναμώνουν την ικανότητα του στρατού να διεξάγει πόλεμο και για αυτό τα αντιπολεμικά κινήματα τις αναζητούν και τις αναδεικνύουν, απευθύνονται στους στρατιώτες επιχειρώντας να τις πυροδοτήσουν και τις υποστηρίζουν με κάθε τρόπο, όταν εκδηλώνονται.

Στην ισραηλινή κοινωνία, η διάκριση ανάμεσα στον πολίτη και τον στρατιώτη είναι διαρκώς ρευστή: η υποχρεωτική θητεία και η επαναλαμβανόμενη επιστράτευση μέχρι τα σαράντα (ή τα τριάντα οκτώ για τις γυναίκες) σημαίνει ότι οι ίδιοι άνθρωποι κινούνται ασταμάτητα ανάμεσα στη στρατιωτική θητεία και την καθημερινότητα της καπιταλιστικής ειρήνης. Αυτή η εναλλαγή συνεπάγεται αμφίδρομες μεταφορές εμπειρίας: οι εμπειρίες των κοινωνικών συγκρούσεων εισχωρούν στο στράτευμα, ενώ η βαρβαρότητα του μετώπου διαχέεται πίσω στην κοινωνία. Ιστορικά, η ίδια αυτή διαδικασία, όπως δείξαμε, έχει αποδειχθεί εκρηκτική. Το ζήτημα, λοιπόν, δεν είναι αν η πολεμική εμπειρία διαχέεται, αλλά πώς· είτε ως ενίσχυση της κοινωνικής πειθαρχίας είτε –σε συνθήκες κρίσης– ως αλυσίδα που μπλοκάρει τη μηχανή του πολέμου. Κι αυτό μας δίνει μια ιδέα για τον στόχο στον οποίο θα μπορούσε να είχε στραφεί το αντιπολεμικό κίνημα στη Δύση, μιας και το σχετικό κίνημα στο Ισραήλ ξετυλίγεται προς τη σωστή κατεύθυνση: ένας προβληματισμός που μόνο τον τελευταίο μήνα έχει κερδίσει χώρο στους κόλπους του λιγότερο φανατικού φιλοπαλαιστινιακού μπλοκ, μετά από δύο χρόνια αποπροσανατολισμού κι αφού προηγήθηκε το «κυνήγι του ισραηλινού τουρίστα».

Το μποϊκοτάζ κρατικών και επιχειρηματικών δομών και δραστηριοτήτων που τροφοδοτούν την ισραηλινή πλευρά του πολέμου δεν έχει, τουλάχιστον, τον ακραία αντιδραστικό χαρακτήρα της ατομικής στοχοποίησης της ισραηλινής ταυτότητας. Το μεγάλο του θέμα είναι ότι εντοπίζει στο Ισραήλ έναν ειδικού τύπου ιμπεριαλισμό, μια ειδικού τύπου ξεστρατημένη κοινωνία, που απαιτεί ειδική μεταχείριση (ακόμα και σε σχέση με πλανητικές στρατιωτικές υπερδυνάμεις!), μεταχείριση όχι σε ένα θετικό επίπεδο αντιιμπεριαλιστικής διεθνοιστικής συναδέλφωσης, αλλά σε μια αρνητική βάση, με όχημα μια παθητική ατομική-καταναλωτική στάση του «να μην γίνεσαι συνένοχος». Πραγματικά, αναρωτιόμαστε για το σύνολο όλης αυτής της ρεφορμιστικής αριστεράς, που έχει απορροφηθεί επί δεκαετίες στην ηθική καταδίκη του Ισραήλ και στις σχετικές καμπάνιες, αν αντ’ αυτού, μέσα σ’ αυτά τα χρόνια θα είχε καταφέρει να στήσει έστω κάποιου τύπου υπερεθνική δικτύωση με άλλες αντίστοιχες δικαιωματιστικές ή συνδικαλιστικές ισραηλινές και παλαιστινιακές οργανώσεις.

Η ανατρεπτική δραστηριότητα στις «ειρηνικές» περιοχές του «εσωτερικού μετώπου» για την έμπρακτη υποστήριξη του αντιπολεμικού αγώνα των αρνητών στράτευσης, των αντιρρησιών συνείδησης και των διαμαρτυρόμενων εντός της ισραηλινής κοινωνίας, είναι αποτελεσματική, όταν εστιάζεται στη διατάραξη της λειτουργίας των στρατιωτικών υποδομών, π.χ. των αποθηκών πυρομαχικών, των σιδηροδρόμων, λιμανιών, αεροδρομίων και όλων των οδών που χρησιμοποιούνται για τη μεταφορά στρατευμάτων και την αποστολή στρατιωτικού υλικού στα μέτωπα. Μπορούμε να αντλήσουμε έμπνευση από τους προλετάριους/ες που σαμποτάρουν τους

121. George Lepre, “Fragging: Why U.S. Soldiers Assaulted their Officers in Vietnam”, Texas Tech University Press, 2011.

σιδηροδρόμους στη Λευκωσία και τη Ρωσία, από την αρχή του ρωσο-ουκρανικού πολέμου, για να σταματήσουν την παράδοση στρατιωτικού υλικού στο μέτωπο. Αλλά και από τους λιμενεργάτες στη Γένοβα και την Τεργέστη στην Ιταλία που εμποδίζουν την αποστολή όπλων και πυρομαχικών στην Ουκρανία, το Ισραήλ ή την Υεμένη. Από την άλλη, οι πιο θεαματικές επιθέσεις στην πολεμική βιομηχανία, όπως οι δράσεις της Palestine Action στη Βρετανία ή τα μπλοκαρίσματα των Workers for a Free Palestine σε εργοστάσια της BAE Systems, της Elbit Systems, της L3Harris, της Leonardo και άλλων, οι κινητοποιήσεις στη Μασσαλία και τη Γένοβα,¹²² ή η άρνηση φόρτωσης όπλων στον Πειραιά, κινούνται, βέβαια, προς μια κατεύθυνση μπλοκαρίσματος του πολέμου, παραμένοντας, ωστόσο, δέσμιες της λογικής του «Μετώπου». Προσκυνάνε τα όπλα της «αντίστασης», καθαγιάζοντας μια ανύπαρκτη υπερταξική ενοποιημένη άμυνα ενάντια στο δόλιο σιωνιστικό κακό, στοχεύοντας μόνο τον εχθρό της πλευράς που υποστηρίζουν και παίρνοντας θέση υπέρ του άλλου ιμπεριαλιστικού πόλου. Ωστόσο, μέσα στο **ναρκοπέδιο του καπιισμού**, είναι κάτι σχετικά πιο κοντινό σε μια διεθνιστική πρακτική. Παραμένουν από τα ελάχιστα χειροπιαστά ρήγματα στην αλυσίδα της καπιταλιστικής πολεμικής παραγωγής. Όσο κι αν εστιάζουν αποκλειστικά στη μία πλευρά του μετώπου, υιοθετώντας την οπτική του αντίπαλου εθνικού κεφαλαίου, η υλική διακοπή των logistics του πολέμου μειώνει προσωρινά τη δυνατότητα αυτής της πλευράς να διεξάγει πόλεμο και την περιορίζει έστω και λίγο στην άσκηση άμεσης βίας. Όσο κι αν τέτοιες ενέργειες δεν ισοδυναμούν, σε καμία περίπτωση, με διεθνιστική ή ολοκληρωμένη αντιπολεμική στρατηγική, είναι πάντως προτιμότερες από κάθε ηθικολογική καμπάνια ή το κυνήγι κεφαλών εβραίων airbnbήδων στην Αθήνα. Όσον αφορά τις πανεπιστημιακές καταλήψεις στις ΗΠΑ, (κίνημα Gaza Solidarity Encampment, άνοιξη του 2024), θεωρούμε ότι δημιούργησαν μια εμπειρία κοινωνικής αναταραχής, η οποία είχε να εμφανιστεί χρόνια εντός των πανεπιστημίων. Οι φοιτητές/τριες συνέδεσαν την αντίθεσή τους στον πόλεμο στη Γάζα με ευρύτερα κοινωνικά ζητήματα που τους απασχολούν, όπως ο ρατσισμός, η αστυνομική βία και η κλιματική αλλαγή. Η χρήση συνθημάτων, όπως «Palestine shall be free» και η δικαιολόγηση επιθέσεων από τη Χαμάς με το «By any means necessary», ανέδειξε το όριο του κινήματος των καταλήψεων, μια εθνικιστική προσέγγιση που αγνοεί τις βαθύτερες καπιταλιστικές αιτίες των πολέμων και περιορίσει τη δυνατότητά του να αναπτύξει μια διεθνιστική και αντικαπιταλιστική ανάλυση και δράση.

Η σύγκρουση στην Παλαιστίνη-Ισραήλ πλασάρεται αδιάκοπα σαν θρησκευτικό παραμύθι περί «καλού και κακού», ένα ιδεολογικό κόλπο για να δικαιολογείται η στήριξη των στρατών και των κρατών. Αυτό το φτηνό σενάριο το πουλάνε οι πάντες: ΜΜΕ, πολιτικοί, δεξιοί, αριστεροί, ακόμα και τμήματα της αναρχίας. Στην Ελλάδα, διάφορες ομάδες που βαφτίζονται «επαναστατικές» και «κομμουνιστικές» κάνουν ό,τι μπορούν για να ευτελίσουν την ίδια την ιδέα της ταξικής πάλης. Εκεί που θα έπρεπε να βλέπουν και να στηρίζουν τις όποιες προοπτικές αντίστασης και αγώνα των ισραηλινών εργατών, πετάνε το ισραηλινό προλεταριάτο στο ίδιο καλάθι με την ισραηλινή αστική τάξη και φωνάζουν για την εξαφάνιση του Ισραήλ, με το πρόσχημα ότι πρόκειται για «φασίζον κράτος». Από την άλλη, αντί να υποστηρίζουν τον αγώνα των προλετάρων της Γάζας και της Δυτικής Όχθης ενάντια στους «δικούς τους» εκμεταλλευτές, είτε αγνοούν είτε αφορίζουν το εξεγερμένο γαζιανό προλεταριάτο ως «προδότες» και «πράκτορες» και καλούν σε υποστήριξη

122. Στις αρχές Ιουνίου 2025, γάλλοι λιμενεργάτες στη Μασσαλία αρνήθηκαν να φορτώσουν σε ένα πλοίο 14 τόνους ανταλλακτικά για πολυβόλα όπλα του ισραηλινού στρατού, που κατασκευάζονται από τη γαλλική εταιρεία Eurolinks για την εταιρεία όπλων Israel Military Industries, θυγατρική της Elbit Systems. Οι γονοβέζοι συνάδελφοί τους, η Collectif des travailleurs du port de Gênes (CALP) και το USB Mer et Ports (συνδικαλιστική ένωση βάσης) προκήρυξαν γενική απεργία για τις 20 Ιουνίου «ενάντια στην πολεμική οικονομία που βιώνουμε, η οποία δημιουργεί την εξαθλίωση των εργαζομένων», όπως είπαν. Την επόμενη μέρα, οι λιμενεργάτες συμμετείχαν στην πανιταλική διαδήλωση στη Ρώμη, «ενάντια στην αύξηση των στρατιωτικών δαπανών και την καταστροφή που προκλήθηκε από δεκαετίες μισθολογικής στασιμότητας, η οποία τώρα επιδεινώνεται στο όνομα του πολέμου». Περισσότερα για αυτές τις δράσεις στο "Genova: i portuali pronti a rifiutare di caricare il cargo di armi per Israele", www.infoaut.org, 5/6/2025.

του «παλαιστινιακού» εθνικού κράτους. Για να σκεπάσουν αυτή τη γύμνια, οι ίδιοι σερβίζουν το ανέκδοτο ότι το Ισραήλ αποτελεί «μοναδική περίπτωση», γιατί δήθεν η κοινωνία του είναι ολοκληρωτικά ποτισμένη από «εθνικισμό» και «φασισμό», οπότε δεν υπάρχει κανένα περιθώριο αντίστασης. Ένα άλλοθι κομμένο και ραμμένο για να απορρίπτουν κάθε πιθανότητα ταξικής αλληλεγγύης, κάθε ρήγμα που θα μπορούσε να ανοίξει μέσα στο στρατόπεδο του εχθρού. Πέρα από το ότι χρειάζονται πολλά κιλά ιδεολογίας για να μην αναζητούν και αναδεικνύουν τις αρνήσεις στο εσωτερικό του Ισραήλ κι ακόμα χειρότερα να τις λοιδωρούν και να τις εξαφανίζουν από την ιστορία, τη στιγμή που ακόμα και μεγάλα καθεστωτικά αμερικάνικα τηλεοπτικά κανάλια επισημαίνουν το αυξανόμενο κύμα αντίστασης στον πόλεμο στη Γάζα εντός της ισραηλινής κοινωνίας, προκύπτουν κι άλλα ερωτήματα;¹²³ Σε ποιο καπιταλιστικό έθνος-κράτος, αλήθεια, δεν είναι κυρίαρχη η εθνική ιδεολογία; Μήπως για παράδειγμα το κράτος και η κοινωνία της Πολωνίας, της Ουγγαρίας, του Ιράν ή της Τουρκίας έχουν λιγότερα ακροδεξιά χαρακτηριστικά; Ή τι μεταχείριση επιφυλάσσει το ελληνικό κράτος στα σύνορά του για τους/τις μετανάστ(ρι)ες; Ακολουθώντας τη (παράλογη) λογική της αυτο-δαιμονοποίησης, τι κατηγορίες θα έπρεπε να απαγγείλει κανείς/μιά στον/ην εαυτό/ή της, που είναι πολίτης του κράτους, του οποίου το λιμενικό έπνιξε 700 ανθρώπους στην Πύλο; Με τι μυαλά πηγαίνει καμιά κάθε καλοκαίρι στα νησιά και διασκεδάζει στα beach bar της αιματοβαμμένης Μεσογείου (θα μπορούσε να αναρωτηθεί καμιά); Και εν τέλει, ο ριζοσπαστικός χώρος από πότε διακρίνει τα κράτη σε φασίζοντα και μη και στρέφει τα πυρά του μόνο ενάντια στα πρώτα;

Ακόμα και στην πρόσφατη μεγάλη γενική απεργία της 17ης Αυγούστου του 2025 στο Ισραήλ, όταν ένα εκατομμύριο διαδηλωτές κατέκλυσαν τους δρόμους, ενάντια στο εποικιστικό σχέδιο διχοτόμησης της Δυτικής Όχθης και της συνέχισης του πολέμου για την ολοκληρωτική κατάκτηση της πόλης της Γάζας, εκφράστηκε μια ρηχή μισαλλόδοξη κριτική ότι δήθεν οι κινητοποιήσεις αυτές γίνονται, αποκλειστικά, για την επιστροφή των ομήρων και ότι εν τέλει οι εβραίοι αδιαφορούν για τη διαδραματιζόμενη εξόντωση του παλαιστινιακού πληθυσμού. Κριτική που απαντήθηκε από τους ισραηλινούς εβραίους που συμμετέχουν στο αντιπολεμικό κίνημα και δεν είναι απολύτως αληθής, μια και στις διαδηλώσεις γινόταν λόγος και για αλληλεγγύη στους Παλαιστινίους. Αυτή η κριτική είναι, επιπλέον, κοντόφθαλμη και επικίνδυνη καθώς αγνοεί την κινητήρια δύναμη της ιστορίας, που είναι οι υλικές πραγματικές ανάγκες των αγωνιζόμενων και όχι οι αγνές και καθαρές ιδεολογικές αναφορές, από τη μία. Από την άλλη δεν διαβλέπει την προοπτική για τον τερματισμό της άθλιας βαρβαρότητας του πολέμου στη δράση των προλεταριακών μαζών και στην πρακτική του αγώνα ως πραγματικό μέσο ριζοσπαστικοποίησης, αλλά στις ενέργειες των ένοπλων οργανώσεων και στη στρατιωτική αναμέτρηση, δηλαδή στη συνέχιση του αιματοκυλίσματος. Τέτοιου είδους προσεγγίσεις ανακυκλώνουν τη милитарιστική διέξοδο ως λύση. Στον αντίποδα των αριστεριστικών πολεμοκάπηλων απόψεων του σήμερα, ήδη από τα '60s, ο Μουσταφά Καγιάτι και η Καταστασιακή Διεθνής έβλεπαν τη «λύση» του λεγόμενου «παλαιστινιακού ζητήματος», και ευρύτερα τον τερματισμό κάθε εθνικισμού στη Μέση Ανατολή, στην ανάπτυξη ενός επαναστατικού προλεταριακού κινήματος στην ευρύτερη περιοχή και όχι στον σφαγιασμό των προλετάρων της μιας πλευράς από τους προλετάρους της άλλης.

Εν κατακλείδι, αντί να καταφεύγουμε σε ανιστορικούς αφορισμούς των «διαίτερων περιπτώσεων» που εν τέλει κανονικοποιούν τις καπιταλιστικές σχέσεις, όταν αυτές εκφράζονται εντός δημοκρατικών πλαισίου, θα ήταν πιο ωφέλιμο να αναλύσουμε και να κατανοήσουμε το ιστορικό πλαίσιο που οδήγησε σε αυτές τις σφαγές. Να σταθούμε στο πώς ο καπιταλισμός στη φάση που διανύει ευνόησε τον σχηματισμό νέων εθνικών κρατών που έχουν χάσει κάθε «προοδευτική» λειτουργία, που είχαν στη φάση της ανόδου του καπιταλισμού, όταν η συγκρότησή τους εδραίωνε

123. "Israeli captain refuses tour in Gaza saying talks of ethnic cleansing crossed a 'big red line'" στο www.cbsnews.com, 7/6/2025.

τον αστικό κοινοβουλευτισμό σε αντιπαράθεση με τη φεουδαρχική και απολυταρχική εξουσία. Τουλάχιστον από τις αρχές του 20ού αιώνα και μετά, ο σχηματισμός νέων εθνικών κρατών χρησιμεύει μόνο για να δικαιολογηθούν οι βάνουσες εθνοκαθάρσεις, οι μαζικές εκτοπίσεις πληθυσμών και οι συστηματικές διακρίσεις κατά των μειονοτήτων. Στα τέλη της δεκαετίας του 1940, ταυτόχρονα με τον σχηματισμό του σιωνιστικού κράτους –και επίσης ως συνέπεια της διπλής διαπραγμάτευσης του βρετανικού ιμπεριαλισμού– έλαβε χώρα η εξαναγκαστική μαζική έξοδος μουσουλμάνων από την Ινδία και ινδουιστών από το Πακιστάν, που προκλήθηκε από φρικτά πογκρόμ και στις δύο πλευρές. Η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας, πιο πρόσφατα, οδήγησε σε αιματηρούς εμφυλίους πολέμους και σφαγές. Η ισραηλινο-παλαιστινιακή σύγκρουση, με τις σφαγές και τους πρόσφυγες, ενώ έχει τις ιδιαίτερες πτυχές της, δεν είναι ένα εξαιρετικό κακό, αλλά, δυστυχώς, ένα κλασικό προϊόν της τρέχουσας καπιταλιστικής περιόδου. Η ιστορία της αντιπαράθεσης μεταξύ της εβραϊκής και της αραβικής αστικής τάξης στην Παλαιστίνη καταδεικνύει πώς τα «εθνικά» κινήματα τόσο των εβραίων, όσο και των αράβων, αν και γεννήθηκαν από την οδυνηρή εμπειρία της καταπίεσης και των διωγμών, είναι άρρηκτα συνυφασμένα με την αντιπαράθεση των αντίπαλων ιμπεριαλισμών και πώς αυτά τα κινήματα έχουν χρησιμοποιηθεί για να επισκιάσουν τα κοινά ταξικά συμφέροντα των αράβων και εβραίων προλετάρων, οδηγώντας τους να σφαγιάζονται μεταξύ τους για τα συμφέροντα των εκμεταλλευτών τους.

Διαμαρτυρίες στο Τελ-Αβίβ ενάντια στην επιβολή λιμού ως όπλο πολέμου στον πληθυσμό της Γάζας.

Yesh Gvul και New Profile

Από το φάσμα των ομάδων που δραστηριοποιούνται στηρίζοντας τους αρνητές στρατεύσης, παρουσιάζουμε, ενδεικτικά μόνο, δύο:

Η ομάδα Yesh Gvul, (μτφρ. Υπάρχει ένα Όριο), συγκροτήθηκε το 1982 κατά τη διάρκεια του πολέμου του Λιβάνου ως εναντίωση στον συγκεκριμένο πόλεμο και με αφορμή τη σφαγή στους προσφυγικούς καταυλισμούς της Sabra και της Shatila, όπου δολοφονήθηκαν Παλαιστίνιοι πρόσφυγες από τους χριστιανούς Λιβανέζους φαλαγγίτες, συμμάχους του Ισραήλ. Η αρχική ομάδα συγκροτήθηκε από στρατιώτες που υπηρετούσαν στον πόλεμο του Λιβάνου και απαίτησαν να σταματήσουν να πολεμούν εκεί και να επιστρέψουν. Αυτοί υποστήριζαν, στη συνέχεια, τους πρώτους refusniks, δηλαδή τους εν ενεργεία στρατιώτες ή τους νεοσύλλεκτους που αρνούταν τη στράτευση, δηλώνοντας ότι προτιμούσαν να αντιμετωπίσουν τη φυλάκιση. Η Yesh Gvul μοίραζε τότε, στα σύνορα με τον Λίβανο, κείμενα στους στρατιώτες που περίμεναν εκεί για να περάσουν τη συνοριακή γραμμή και να πάρουν μέρος στις μάχες, εξηγώντας τους ότι έχουν το δικαίωμα και την ηθική υποχρέωση να αρνηθούν να πειθαρχήσουν στις διαταγές. Αργότερα άρχισαν να εμφανίζονται στρατιώτες που αρνούσαν να πάρουν μέρος στην καταστολή της Ιντιφάντα στην Γάζα και τη Δυτική Όχθη.

Τη δεκαετία του '90, εμφανίστηκε μια αντιμιλιταριστική ομάδα που ονομάζεται Profil Hadash (New Profile), τα μέλη της οποίας αρνούσαν να υπηρετήσουν τη θητεία τους, γιατί απέρριπταν συνολικά τον στρατό ως μηχανισμό. Το όνομα της ομάδας προκύπτει από έναν στρατιωτικό όρο. Όλοι οι στρατεύσιμοι/ες περνάνε πρώτα από εξετάσεις –ιατρικές και μεταξύ αυτών και ψυχιατρικές– και στη συνέχεια κατατάσσονται σε ένα προφίλ, που αφορά την κατάταξη της σωματικής ικανότητας ενός στρατεύσιμου/ης και συμβολίζεται με αριθμό (βλ. στον ελληνικό στρατό κατηγορίες του Ι, με το 15 να είναι το γνωστό μας «τρελόχαρτο»). Το προφίλ 97 δηλώνει πλήρη ικανότητα, ενώ αντιθέτως το 21 την απαλλαγή. Ένα από τα πρώτα σύμβολα των αντιμιλιταριστικών ομάδων ήταν ένα όπλο κομμένο στα δύο με το σύνθημα «profil 21». Το New Profile οργανώνεται σε οριζόντια βάση και ασχολείται με τη διάδοση του αντιμιλιταρισμού με ανοιχτές συζητήσεις και ενημερώσεις, συλλογή και καταγραφή πληροφοριών σχετικά με τον μιλιταρισμό και δημιουργία αντιμιλιταριστικών ομάδων έξω από τον χώρο του σχολείου. Βοηθούν τους στρατεύσιμους στη διαδικασία σύνταξης συλλογικών κειμένων, τα οποία υπογράφουν τελειόφοιτοι/ες λυκείου, πριν παρουσιαστούν για την υποχρεωτική θητεία (Shministim), όπου δηλώνουν την άρνησή τους να παρουσιαστούν και τα οποία κάποιες χρονιές υπογράφονται από εκατοντάδες νέους.

Ας δούμε τι λέει η ίδια η ομάδα του New Profile αναφορικά με την άρνηση και παράκαμψη της στρατιωτικής θητείας στο σχετικό τμήμα του διαδικτυακού της τόπου (newprofile.org):

Μια από τις κύριες εκφράσεις του милитарισμού που χαρακτηρίζει την ισραηλινή κοινωνία είναι η υποχρεωτική στρατολόγηση, η οποία επιβάλλεται από τον νόμο σε όλους τους νέους Ισραηλινούς. Γενικά, η στρατολόγηση θεωρείται στο Ισραήλ ως ένα φυσικό και αδιαμφισβήτητο βήμα και η στρατιωτική θητεία παρουσιάζεται ως μια περίοδος ενδυνάμωσης, η οποία αποτελεί απαραίτητο στάδιο για μια επιτυχημένη ζωή ως ενήλικας πολίτης. Θεωρείται ως ένα σκαλοπάτι για την ένταξη στην ισραηλινή κοινωνία. Ισχυρή κοινωνική πίεση για την κατάταξη ασκείται στους Ισραηλινούς, μεταξύ άλλων και από το εκπαιδευτικό σύστημα. Για τους περιθωριοποιημένους νέους, η στρατολόγηση παρουσιάζεται ως μια μοναδική ευκαιρία για κοινωνική κινητικότητα, που υποτίθεται ότι παρέχει πρόσβαση στην εκπαίδευση και σε επαγγελματικές δεξιότητες.

Στην πραγματικότητα, σε αντίθεση με τον μύθο του «λαϊκού στρατού», μόνο λιγότερο από το ήμισυ των νέων στρατολογούνται και μόνο το 40% περίπου ολοκληρώνει την πλήρη στρατιωτική θητεία. Πέρα από τους πληθυσμούς που λαμβάνουν μαζική απαλλαγή από τη στρατιωτική θητεία και τα άτομα που απαλλάσσονται με πρωτοβουλία του στρατού (κυρίως λόγω ιατρικών αναπηριών ή ποινικού μητρώου), πολλοί νέοι επιλέγουν να μην καταταγούν για να αποφύγουν την ταλαιπωρία. Ωστόσο, αυτή η επιλογή παρουσιάζεται συχνά ως πράξη ατομικισμού, ως συνταγή για κοινωνικό και επαγγελματικό αδιέξοδο και ως λόγος καταδίκης και έντονης κριτικής. Είναι μια επιλογή που μερικές φορές έχει ως συνέπεια το στίγμα, τη διάκριση και την αρνητική ταμπέλα στη ζωή των πολιτών.

Ενάντια σε αυτή την πραγματικότητα, το New Profile προσφέρει υποστήριξη σε όσους/ες αποφασίζουν να αποφύγουν ή να διακόψουν τη στρατιωτική θητεία για οποιονδήποτε λόγο. Ένα από τα κύρια προγράμματα που υλοποιεί το κίνημα από την ίδρυσή του είναι το Δίκτυο Συμβουλευτικής, το οποίο προσφέρει προσωπική, γραφειοκρατική και νομική υποστήριξη κατά τη διαδικασία απαλλαγής, καθώς και σχετικές πληροφορίες σε όλους, δωρεάν.

Η απαλλαγή από τη στρατιωτική θητεία ορίζεται ως άρνηση κατάταξης; Εξαρτάται από το ποιον ρωτάς. Στην ιστορία των κινήσεων άρνησης στην Ισραήλ, δόθηκε σημασία σε όσους δήλωσαν δημοσίως την άρνησή τους να καταταγούν ως πολιτική πράξη άρνησης – κυρίως άρνηση ενάντια στην κατοχή, αλλά και τους πολέμους γενικά, τον σοβινισμό ή την εκμετάλλευση των ζώων κ.λπ. Η δηλωμένη άρνηση είναι μια δημόσια πράξη που εκφράζει την ελπίδα για κοινωνική αλλαγή μέσω της άρνησης να υπηρετήσει κανείς/μία στον στρατό ή να συμμετάσχει σε συγκεκριμένες στρατιωτικές ενέργειες. Οι λόγοι για αυτό το είδος άρνησης σχετίζονται με την ηθική ή την πολιτική. Κάποιοι θεωρούν αυτή την επιλογή ως μια γενναία πράξη, ενώ ορισμένοι πολιτικοί κύκλοι αποδίδουν στους αρνητές/τριες αξιοθαύμαστα χαρακτηριστικά, όπως ηθική δύναμη, συνειδητή πίστη και πολιτική ευθύνη – και δικαίως. Η δηλωμένη άρνηση για πολιτικούς λόγους είναι μια γενναία και σημαντική επιλογή των νέων που εκφράζουν μια σημαντική πολιτική θέση.

Από την αρχή της Δεύτερης Ιντιφάντα, τον Σεπτέμβριο του 2000, η δηλωμένη άρνηση έγινε πιο δημόσια και οργανωμένη, μεταξύ άλλων μέσω των «επιστολών Shministim», στις οποίες απόφοιτοι/ες λυκείου δήλωναν την πρόθεσή τους να μην υπηρετήσουν στο στρατό για πολιτικούς λόγους. Μέχρι στιγμής, περίπου 200 αρνητές/τριες έχουν φυλακιστεί, ορισμένοι για διαδοχικές και συνεχείς περιόδους. Αρκετές οργανώσεις και πρωτοβουλίες της ισραηλινής αριστεράς υποστηρίζουν τους δηλωμένους αρνητές και προωθούν τις εκστρατείες τους.

Ωστόσο, το κίνημα της δηλωμένης άρνησης είναι μόνο η κορυφή του παγόβουνου. Οι στατιστικές δείχνουν ότι την τελευταία δεκαετία παρατηρείται σταθερή αύξηση του αριθμού των νέων που αποφεύγουν την κατάταξη ή διακόπτουν τη στρατιωτική θητεία με δική τους πρωτοβουλία, χωρίς να δηλώνουν συνειδησιακούς ή πολιτικούς λόγους. Θα μπορούσαμε να το ονομάσουμε «αποφυγή της στρατιωτικής θητείας», αλλά ο όρος αυτός περιγράφει κάτι παθητικό, παρόλο που εδώ υπάρχει μια ενεργή επιλογή. Μπορούμε επίσης να το ονομάσουμε «κοινωνική άρνηση», «γκρίζα άρνηση» ή «μη δηλωμένη άρνηση». Πρόκειται για μια κίνηση κατά την οποία, όσοι/ες έχουν κληθεί να υπηρετήσουν στο στρατό ζητούν και λαμβάνουν απαλλαγή από την υπηρεσία, βάσει διαφόρων ρητρών απαλλαγής που προβλέπονται από τον νόμο, χωρίς ρητή προσπάθεια να αλλάξουν την κοινωνία ή να προσελκύσουν την προσοχή. Πίσω από αυτό το φαινόμενο κρύβονται ποικίλα κίνητρα. Οι περισσότεροι αποφεύγουν τη στρατιωτική θητεία για προσωπικούς ή οικονομικούς λόγους: ορισμένοι πρέπει να εργαστούν για να συντηρήσουν τις οικογένειές τους, άλλοι ενδιαφέρονται για τις ακαδημαϊκές σπουδές ή για μια καριέρα και θεωρούν ότι η στρατιωτική θητεία είναι χάσιμο χρόνου, ενώ πολλοί άλλοι, απλά, δεν θέλουν να πάνε στο στρατό ή πιστεύουν ότι η στρατιωτική θητεία μπορεί να βλάψει την ψυχική τους υγεία. Άλλοι, όπως και οι δηλωμένοι αρνητές/τριες, ενεργούν για κοινωνικούς, ιδεολογικούς και πολιτικούς λόγους, αλλά προτιμούν να μην το δηλώνουν δημοσίως, προκειμένου να αποφύγουν τη σύγκρουση με το σύστημα ή την αντίδραση της κοινής γνώμης. Όποιος και αν είναι ο λόγος, αυτή η «γκρίζα άρνηση» έχει τεράστια πολιτική σημασία σε μια τόσο μιλιταριστική κοινωνία. Όσοι/ες επιλέγουν να μην καταταγούν ενεργούν ενάντια στη συνεχή μιλιταροποίηση της ισραηλινής κοινωνίας και ενάντια στην κοινωνική δομή εξουσίας που αυτή δημιουργεί.

Αυτή η άρνηση είναι ατομική, ανοργάνωτη, μη δημόσια και στερείται συγκεκριμένου σχεδίου δράσης, ηγεσίας ή επίσημης δήλωσης – και όμως έχει σημαντική πολιτική σημασία. Το New Profile εντάσσεται στη φεμινιστική παράδοση που υποστηρίζει ότι το προσωπικό είναι πολιτικό. Από τη δική μας άποψη, ως κίνημα που αντιτίθεται στον μιλιταρισμό, κάθε αποφυγή της στρατιωτικής θητείας υπονομεύει το status quo. Είναι μια σημαντική επιλογή, που απαιτεί αντοχή και δύναμη θέλησης και δεν συνοδεύεται από μετάλλιο ανδρείας.

Ακόμα και αν η αποφυγή της στρατιωτικής θητείας προέρχεται από προσωπικά, οικονομικά ή οικογενειακά κίνητρα, αποτελεί απόδειξη μιας ευρύτερης κοινωνικής και πολιτικής αλλαγής. Σχετίζεται με την αντίθεση στη βία και τον μιλιταρισμό, καθώς και με την επιλογή της ελευθερίας έναντι της τυφλής υπακοής.

7.

Κοινωνικοί Αγώνες των Παλαιστινίων – Ταξικές Συναντήσεις και Κοινές Αρνήσεις πέρα από την Πράσινη Γραμμή

Ο κοινωνικός ανταγωνισμός μαινεται από τις αρχές του 21ου αιώνα και στις δύο πλευρές των εθνικών στρατοπέδων στον ισραηλινό-παλαιστινιακό σχηματισμό. Όταν η έντασή του ανεβαίνει στο εσωτερικό του καθενός, οι κυρίαρχες τάξεις οργανώνουν την αλληλοσφαγή του εβραϊκού και παλαιστινιακού άμαχου πληθυσμού. Μέσα από την καταστολή κάθε ταξικής έκφρασης επιδιώκουν να σταθεροποιήσουν την εσωτερική συνοχή. Παρόλο που η ισραηλινο-αραβική εργατική τάξη φαίνεται να σπαράσσεται από μια βαθιά εθνικιστική διχόνοια, η οποία οδηγεί πιο βαθιά στη διαίρεση και τον κατακερματισμό της, οι αγώνες της εργατικής τάξης από τη μία και την άλλη πλευρά της εθνικής διαχωριστικής γραμμής, που χαράσσουν οι αστικές «τους» τάξεις, έχουν διασταυρωθεί συχνά στο παρελθόν, όχι μόνο το απώτερο, αλλά και το πολύ άμεσο ακόμα. Κόντρα στην υπερϊστορική αντι-αποικιοκρατική αφήγηση, εξετάζουμε την ιστορικότητα των κοινωνικών αγώνων που ξετυλίχτηκαν στο έδαφος της Δυτικής Όχθης και της Γάζας και εκείνων των αγώνων που σε πείσμα της φυλετικής και εθνικής περιχαράκωσης κατάφεραν να δώσουν από κοινού Παλαιστίνιοι και Ισραηλινοί, επειδή **δείχνουν τον δρόμο** προς την κοινωνική χειραφέτηση. Οι αγώνες για την υπεράσπιση της εθνικής ταυτότητας, παλαιστινιακής, ισραηλινής, ελληνικής, τουρκικής κ.α., δεν έχουν να προσφέρουν παρά την εκ νέου υποταγή σε σχέσεις εκμετάλλευσης με διαφορετικό εθνικό πρόσημο και άλλα χρώματα σημαίας. Τα εθνικοαπελευθερωτικά ή αντι-αποικιακά κινήματα έχουν καταποντίσει πολλές φορές μέσα στην ιστορία το αίτημα για κοινωνική αλλαγή, αφομοιώνοντάς το και ξερνώντας το ξανά προς τα έξω σαν αίτημα για εθνική αυτοδιάθεση, αφήνοντας εν τέλει αλώβητες τις λειτουργίες του καπιταλιστικού κράτους.

Πηγαίνοντας πίσω στις δεκαετίες του '20 και του '30, διαπιστώνουμε μια πρώιμη αραβοϊσραηλινή ενότητα που σφυρηλατήθηκε μεταξύ των εργατών στο λιμάνι της Χάιφα, αράβων και εβραίων, μέσα από τα κοινά προβλήματα και την αλληλεπίδραση με πιο έμπειρα σε αγώνες κομμάτια της εργατικής τάξης, όπως οι αιγύπτιοι εργάτες και οι εβραίοι μετανάστες από την Ευρώπη – φορείς κομμουνιστικών και σοσιαλιστικών ιδεών. Η ενότητα αυτή τερματίστηκε άδοξα με την οριοθέτηση των εθνικών συνόρων, που συνοδεύτηκε από τον βίαιο εκτοπισμό και τη σφαγή των αραβικών πληθυσμών το 1948.¹²⁴ Κι αν εκείνη η απόπειρα συντρίφτηκε, η ιδέα μιας κοινής πάλης των καταπιεσμένων επανήλθε, αυτή τη φορά μέσα από μια νέα γενιά αγωνιστών, τους Μαύρους Πάνθηρες του Ισραήλ, στις αρχές της δεκαετίας του '70. Οι Εβραίοι δεύτερης γενιάς από τη Βόρεια Αφρική

124. Οι σημαντικοί αγώνες σε εκείνη τη φάση προέκυψαν κυρίως στους σιδηροδρόμους, σε λατομεία, εργοστάσια αλατιού, αρτοποιεία, διυλιστήρια και στους φορτηγατζήδες ενάντια στους φόρους στα καύσιμα. Το 1944, κατά τη διάρκεια μιας κοινής απεργίας των σιδηροδρομικών την οποία οργάνωσαν κυρίως εβραίοι, οι άραβες εργάτες τους προμήθευαν με τρόφιμα και ρούχα και πραγματοποίησαν διαδηλώσεις αλληλεγγύης. Αργότερα ακολούθησε μια γενική απεργία το 1946, αφού στο μεταξύ άγριες απεργίες έλαβαν χώρα και σε άλλους τομείς.

και τον αραβικό κόσμο που συσπειρώθηκαν γύρω από τους Μαύρους Πάνθηρες, συνειδητοποιώντας ότι το κράτος τούς εργαλειοποιούσε απέναντι στους Παλαιστίνιους, κατανόησαν πως το «δικό τους» ζήτημα δεν μπορούσε να διαχωριστεί από το λεγόμενο «παλαιστινιακό». Έτσι, μέσα από τη δική τους εμπειρία, συνέδεσαν το ταξικό με το εθνοτικό, συνοψίζοντας τη θέση τους στο σύνθημα: «Χωρίς ειρήνη δεν υπάρχει ισότητα, και χωρίς ισότητα δεν μπορεί να υπάρξει ειρήνη».

Το έντονα κοινωνικό, αλλά περιορισμένο εθνοτικά κίνημα, των Μαύρων Πάνθηρων του Ισραήλ που εξέφραζε τους Μιζραχί, έβαζε στο επίκεντρο ζητήματα μισθού και ρατσιστικών διακρίσεων φτάνοντας μέχρι την ίδια την άρνηση του σιωνισμού. Οι Μαύροι Πάνθηρες του Ισραήλ συνέδεσαν το λεγόμενο «παλαιστινιακό» με τα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι ίδιοι μέσα στο Ισραήλ κάνοντας έτσι το ουσιαστικό βήμα για τη σύνδεση των αγώνων. Μερικοί εξ αυτών συμμετείχαν στην ΟΠΑ.

Η διεθνική προλεταριακή συνεργασία και αλληλεγγύη υπήρξε για χρόνια μειοψηφική. Ωστόσο, τα τελευταία 15 χρόνια έχει ξαναζωντανέψει στο φόντο της νεοφιλελεύθερης επίθεσης στο κοινωνικό κράτος και τους μισθούς. Παρόλο που η σιωνιστική εργατική ομοσπονδία της Histadrut σταθερά υποστηρίζει την ταξική ειρήνευση και τη συνεργασία της ισραηλινής εργατικής τάξης με το ισραηλινό κεφάλαιο και το κράτος του, η ισραηλινή εργατική τάξη, με την ώθηση που έδωσε στα κινήματα η *Αραβική Άνοιξη*, έδωσε μια σειρά από αγώνες στους χώρους της εκπαίδευσης, της υγείας και των μεταφορών. Αυτοί είναι οι κλάδοι που κατά κανόνα συναντιούνται οι εβραίοι με τους άραβες ισραηλίτες εργαζόμενους, ειδικά στους δύο τελευταίους τομείς, παρόλο που η εκπαίδευση δεν είναι κοινή για άραβες και ισραηλινούς. Αν και η υποχρηματοδοτούμενη (ακόμα περισσότερο σε σχέση με την εβραϊκή) εκπαίδευση των αράβων πολιτών του Ισραήλ γίνεται διαχωρισμένα, στην αραβική γλώσσα, με πρόγραμμα σπουδών προσαρμοσμένο στην κουλτούρα και την ιστορία τους, οι άραβες εκπαιδευτικοί συμμετέχουν κάθε φορά που οι εβραίοι συνάδελφοί τους καλούν σε απεργία και το αντίστροφο. Στον χώρο της υγείας και των μεταφορών οι δυνατότητες για σύμπραξη σε κοινούς αγώνες πολλαπλασιάζονται. Στα μεγάλα νοσοκομεία του Ισραήλ το αραβικό ιατρικό και νοσηλευτικό προσωπικό και στις μεταφορές οι άραβες οδηγό λεωφορείων της Egged ενώνονται στη διάρκεια διεκδικητικών αγώνων με τους εβραίους εργαζόμενους. Το χρονικό των κοινών αγώνων μέσα στο Ισραήλ παρουσιάζεται πιο ολοκληρωμένα και αναλυτικά στο Ένθετο της παρούσας έκδοσης *Μια Ιστορία Κοινών Αγώνων πέρα από την Πράσινη Γραμμή από το 2008 και μετά*.

Στη Δυτική Όχθη, από το 2011 και μετά, η ταξική πάλη έχει εκφραστεί σε αρκετές στιγμές με διαδηλώσεις και απεργίες στον δημόσιο τομέα. Όταν λέμε δημόσιο τομέα στη Δυτική Όχθη δεν εννοούμε, βέβαια, τις χιλιάδες των δυνάμεων ασφαλείας που απασχολεί η Παλαιστινιακή Αρχή, αλλά τους διοικητικούς, υγειονομικούς και άλλους υπαλλήλους και ιδίως τον μαζικό κλάδο των εκπαιδευτικών, ο οποίος έχει κατέβει αρκετές φορές σε πολύμηνες επαναλαμβανόμενες απεργίες. Η ιδιαίτερα μαχητική απεργία του 2016, με αιχμή την απαίτηση πληρωμής των επί

μακρόν καθυστερημένων μισθών, ήταν αποτέλεσμα της αυτοοργάνωσης των εκπαιδευτικών, καθώς η Παλαιστινιακή Αρχή δεν είχε επιτρέψει τη συγκρότηση ανεξάρτητης συνδικαλιστικής ένωσης και επέβαλε τον συνδικαλισμό μόνο μέσα από τις γραμμές της Συνδικαλιστικής Ένωσης Εκπαιδευτικών της Παλαιστινιακής Αρχής, που είναι συνδεδεμένη με το κυβερνών κόμμα της Φατάχ. Οι μαζικές κινητοποιήσεις στη Ραμάλα, αντιμετώπισαν τη σκληρή καταστολή των παλαιστίνιων μπάτσων και ασφαλιτών. Οι πολυήμερες απεργίες επαναλήφθηκαν, με αιτήματα την επαναφορά επιδομάτων κόστους ζωής (που είχαν κοπεί το 2013), μόνιμες αυξήσεις μισθών και διορισμούς, το 2022 και πάλι το 2023. Σε όλες τις απεργίες εκτός από τα μισθολογικά αιτήματα πάγιο αίτημα ήταν η δημιουργία ανεξάρτητης συνδικαλιστικής ένωσης.

Το 2011 αναδύθηκαν, καταρχάς, κινήματα πολιτικής ανυπακοής όπως αυτό των Freedom Riders κατά του διαχωρισμού στα δημόσια μέσα μεταφοράς (κυρίως τα λεωφορεία) που λειτουργούν μεταξύ Ιερουσαλήμ και της Δυτικής Όχθης, στο οποίο πήραν μέρος και ισραηλινές ακτιβιστικές ομάδες.¹²⁵ Στο διάστημα 2013-2015, οι Παλαιστίνιοι αντιστάθηκαν στην εποικιστική πολιτική και τις απαλλοτριώσεις παλαιστινιακής γης από το Ισραήλ με τα «χωριά διαμαρτυρίας», προσωρινά καταλύματα/σκηνές που στήνουν παλαιστίνιοι ακτιβιστές σε περιοχές που βρίσκονται υπό απειλή, υποστηριζόμενοι από ισραηλινές ομάδες όπως οι Youth Against Settlements και Popular Struggle Coordination Committee.

Η απήχηση της *Αραβικής Άνοιξης* οδήγησε, το 2011, σε ένα μαζικό κίνημα κοινωνικής διαμαρτυρίας στο Τελ-Αβίβ¹²⁶ και άλλες μεγάλες πόλεις, ενάντια στο αυξανόμενο κόστος ζωής και ιδίως το κόστος της στέγασης.¹²⁷ Στην απομαζικοποίηση του ισραηλινού κινήματος, τη σκυτάλη των αγώνων πήραν οι παλαιστίνιοι προλετάριοι στη Δυτική Όχθη με συγκρουσιακές διαδηλώσεις και απεργίες που ξεκίνησαν από το 2011 και κορυφώθηκαν το φθινόπωρο του 2012 ενάντια στην Παλαιστινιακή Αρχή και τον πρωθυπουργό Φαγιάντ, καθώς η ανεργία μεγάλωνε και οι τιμές των καυσίμων και των βασικών αγαθών αυξάνονταν κατακόρυφα.

Στη Γάζα οι εκδηλώσεις κοινωνικής δυσαρέσκειας για τους μισθούς και τις τιμές είχαν πολύ μικρότερη έκταση, όχι λόγω της μικρότερης έκτασης των προβλημάτων, αλλά λόγω της σκληρής καταστολής από τη Χαμάς που τις διέλυσε με βία και συλλήψεις, βασανιστήρια, εξαναγκασμό σε δηλώσεις μεταμέλειας και έλεγχο των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Οι προλετάριοι της Γάζας

125. "Introducing the Palestinian Freedom Riders", New Internationalist, 18/11/2011. Στο κίνημα υπήρξε ευρύτερη συμμετοχή και αλληλεγγύη από Ισραηλινούς αντιρρησίες συνείδησης και μέλη ισραηλινών ομάδων όπως: Anarchists Against the Wall, Breaking the Silence, Combatants for Peace, B'Tselem.

126. Το κίνημα των σκηνών του Ιουλίου 2011 στο Τελ Αβίβ είχε ως κοινωνική βάση τα προλεταριοποιημένα πρώην μεσαία στρώματα της μητρόπολης, μορφωμένους νέους, επαγγελματίες της υγείας, της εκπαίδευσης και της τεχνολογίας, μαζί με φοιτητές και αποφοίτους που δυσκολεύονταν να εξασφαλίσουν κατοικία ή σταθερή απασχόληση. Το κίνημα εξέφρασε την κρίση αναπαραγωγής των εργαζόμενων που δεν μπορούσαν πλέον να απολάσουν τα προνόμια (στέγη, υγιεινονομική κάλυψη, σταθερή εργασία) τα οποία είχαν δοθεί στους γονείς τους στη σοσιαλδημοκρατική περίοδο. Η «κοινωνική δικαιοσύνη» που ζητούσαν τα κινήματα αυτής της περιόδου στην πράξη σήμαινε την επιθυμία για αποκατάσταση των προνομίων της εβραϊκής μεσαίας τάξης, σε πλήρη αποσύνδεση από την αποικιακή και φυλετικοποιημένη διάσταση της ισραηλινής κοινωνίας. Έτσι, παρότι συμμετείχαν και εργαζόμενοι από τον δημόσιο τομέα ή νεολαίοι Μιζραχί των λαϊκών συνοικιών, το κίνημα παρέμεινε εθνοτικά και ταξικά περιορισμένο. Οι παλαιστίνιοι πολίτες του Ισραήλ συμμετείχαν ελάχιστα, ενώ οι Παλαιστίνιοι των κατεχόμενων εδαφών αποκλείονταν ρητά. Το αποτέλεσμα ήταν ένα «κίνημα κοινωνικής δικαιοσύνης» που δεν άγγιξε τις θεμελιώδεις ταξικο-φυλετικές σχέσεις του ισραηλινού καπιταλισμού, αλλά εξέφρασε την εσωτερική δυσαρέσκεια ενός συγκεκριμένου κοινωνικού μπλοκ που βίωσε το βάθεμα του νεοφιλελευθερισμού.

127. Το 2003, ο Νετανιάχου περιέκοψε τις κοινωνικές παροχές, ιδιωτικοποίησε περαιτέρω κρατικές επιχειρήσεις, πάγωσε τις προσλήψεις και περιέκοψε τους μισθούς στις υπηρεσίες του δημόσιου τομέα και επέβαλε αντισυνδικαλιστικούς νόμους. Ο ΟΟΣΑ όρισε τα αυξανόμενα ποσοστά φτώχειας στο Ισραήλ ως διπλάσια από τον μέσο όρο άλλων ανεπτυγμένων χωρών. Για την ανισότητα των εισοδημάτων, βλέπε και την πρώτη υποσημείωση στο 5ο κεφάλαιο *Ισραήλ 2023: Η «πολιτική κρίση» ως κρίση των ταξικών σχέσεων*.

συγκρότησαν άτυπα δίκτυα όπως το “Palestinian Youth Movement” και το “Gaza Youth Breaks Out” (GYBO), οργάνωσαν δράσεις μέσα από το facebook, έθεσαν τα ζητήματα της καταπίεσης από τη Χαμάς και ειδικά των δικαιωμάτων των γυναικών και εξέφρασαν ανοιχτή απογοήτευση για όλο το παλαιστινιακό πολιτικό σύστημα. Ενδεικτικά το μανιφέστο του Gaza Youth Breaks Out (2010-2011), που έγινε viral, ξεκινούσε με τη φράση: “Fuck Hamas. Fuck Fatah. Fuck UN. Fuck USA. Fuck Israel. We are sick of politics.”

Παρόλο που το ισραηλινό και το παλαιστινιακό κίνημα δεν συναντήθηκαν και το ισραηλινό δεν έβαλε ζήτημα κατάργησης του apartheid, ήταν σίγουρα μια στιγμή που οι διαχειριστές του ισραηλινού καπιταλιστικού κράτους είχαν όλους τους λόγους να ανησυχούν. Το κίνημα στο Ισραήλ θα μπορούσε να δημιουργήσει μια δυναμική που θα έδινε την ευκαιρία στην ισραηλινή εργατική τάξη να αναγνωρίσει ότι έχει περισσότερες διαφορές με την αστική «της» τάξη και πιο πολλές ομοιότητες με την παλαιστινιακή εργατική τάξη που είχε μαντρωθεί με τείχη, κάτι που δεν έγινε, καθώς το ισραηλινό καθεστώς είχε αναγνωρίσει ένα τέτοιο κίνδυνο με την Πρώτη και τη Δεύτερη Ιντιφάντα. Τα τείχη και η επιβολή ενός όλο και πιο ακραίου apartheid είναι μέτρα που πήρε και για να κρατάει τις εξεγέρσεις της αραβικής και ισραηλινής εργατικής τάξης διαχωρισμένες.

Τα εκατοντάδες, όμως, εργοστάσια στις πολυάριθμες βιομηχανικές ζώνες εντός της Περιοχής Γ στη Δυτική Όχθη έχουν αποτελέσει, από το 2009, ένα πεδίο ταξικού ανταγωνισμού που σπάει το εθνικό φράγμα. Μέσα από επιτροπές αγώνα οι 20.000-30.000 παλαιστίνιοι εργάτες δίνουν επίμονες απεργιακές μάχες, για να εξασφαλίσουν συλλογικές συμβάσεις εργασίας και εργασιακά δικαιώματα, υποστηριζόμενοι από το ισραηλινό συνδικάτο WAC Ma’an (Workers Advice Centre in Ma’an) και την ισραηλινή συνδικαλιστική ομοσπονδία Koah La Ovdim (Δύναμη στους εργαζόμενους), η οποία συνεργάζεται στα εργοστάσια με τη Kan LaOved, μια μη κυβερνητική οργάνωση που παρέχει νομική και θεσμική υποστήριξη σε εργάτες (ισραηλινούς, παλαιστίνιους, μετανάστες), χωρίς βέβαια να συγκροτεί διαδικασίες συλλογικής εκπροσώπησης ή πάλης. Τα ανεξάρτητα αυτά συνδικάτα προτάσσουν τα ταξικά συμφέροντα πάνω από τα εθνικά και υποστηρίζουν τη συνεργασία και την αλληλεγγύη μεταξύ διαφορετικών εθνοτικών ομάδων, αντίθετα από τη Histadrut που αδιαφορεί για τα εργασιακά δικαιώματα των Παλαιστινίων που εργάζονται σε εποικισμούς. Στο φόντο αυτών των εργατικών αγώνων ο εβραϊός ακτιβιστής και ο παλαιστίνιος εργάτης δεν είναι «εχθροί», αλλά συνεργάτες στην ταξική πάλη και την υπεράσπιση των κοινωνικών δικαιωμάτων. Ο σοσιαλδημοκρατικός χαρακτήρας αυτών των συνδικαλιστικών ενώσεων μπορεί να μην είναι τόσο συναρπαστικός για όσες έχουν στο νου τους αντάρτικους στρατούς και πολεμοχαρείς εθνικιστικές παρατάξεις, αλλά τουλάχιστον αυτές αμφισβητούν έμπρακτα το apartheid και τους ρατσιστικούς διαχωρισμούς στις τάξεις των προλετάρων. Η παρουσία τους είναι έντονη, ιδιαίτερα στη βιομηχανική ζώνη Atarot, βόρεια της Ιερουσαλήμ, όπου υπάρχουν εργοστάσια, αποθήκες, logistics, συνεργεία κ.α. με μικτή απασχόληση Ισραηλινών, Αράβων του Ισραήλ και Παλαιστινίων από τη Δυτική Όχθη. Επίσης, παρουσία έχουν στη Mishor Adumim, στο βιομηχανικό πάρκο του οικισμού Ma’ale Adumim στα ανατολικά της Ιερουσαλήμ και ακόμη στη βιομηχανική ζώνη Barkan μεταξύ Τελ Αβίβ και Ναμπλούς, όπου υπάρχουν περισσότερα από 120 εργοστάσια. Η εργασία στα «βιομηχανικά πάρκα» βρίσκεται σε καθεστώς γκρίζας ζώνης από πλευράς εργασιακού δικαίου, αφού δεν επιτρέπεται η εφαρμογή του παλαιστινιακού εργατικού νόμου, ενώ η ρατσιστική διαχείριση της εργασιακής δύναμης εξασφαλίζει ότι το ισραηλινό εργατικό δίκαιο στη δικαιοδοσία του οποίου βρίσκονται τα εργοστάσια θα είναι κουρέλι. Το ισραηλινό apartheid δεν επιτρέπει την πρόσβαση στους χώρους εργασίας στις ανεξάρτητες παλαιστινιακές εργατικές ενώσεις της Δυτικής Όχθης, ούτε τη νομική εκπροσώπηση των παλαιστινίων εργαζομένων στα ισραηλινά δικαστήρια. Πολλοί εργοδότες εφαρμόζουν την ιορδανική νομοθεσία του 1967, παρά την απόφαση της ισραηλινής δικαιοσύνης το 2007 ότι αυτό είναι παράνομο.

Κινήσεις και συσπειρώσεις, όπως μεταξύ των παλαιστινιακών New Unions,¹²⁸ που οργάνωσαν τις άγριες απεργίες στα εργοστάσια Yamit (2016 και 2021)¹²⁹ και Tal El, στη βιομηχανική ζώνη της Τουλκαρέμ, με το ισραηλινό WAC Ma'an, που εκπροσώπησε νομικά τους παλαιστίνιους εργαζόμενους στα ισραηλινά δικαστήρια κι άνοιξε τον δρόμο για τις συλλογικές συμβάσεις και την αύξηση των μισθών στα εν λόγω εργοστάσια, αποτελούν αντιστάθμισμα στην εθνικιστική εργατική πολιτική των μεγάλων συνδικάτων.

Μια άλλη μορφή αγώνα που υποστηρίζεται από ισραηλινές ακτιβιστικές οργανώσεις είναι και οι άγριες απεργίες που ξεσπούν κατά περιόδους στα checkpoints. Οι παλαιστίνιοι εργαζόμενοι πέρα από την Πράσινη Γραμμή και στους εποικισμούς της ζώνης Γ αρνούνται να περάσουν από τα σημεία ελέγχου της Δυτικής Όχθης σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την κακή μεταχείριση από τους ισραηλινούς φρουρούς. Στο σημείο ελέγχου «Sha'ar Ephraim», με την υποστήριξη της Rachel Afek της Machsom Watch, μιας ισραηλινής οργάνωσης που επισκέπτεται το σημείο ελέγχου αρκετά συχνά, οι απεργίες επαναλαμβάνονται αραιά και πού, κάθε 4 με 5 χρόνια, με την τελευταία να έχει λάβει χώρα το 2014, και έχουν άμεσα αποτελέσματα. Μετά από απεργία μίας μόνο ημέρας, κατά την οποία χιλιάδες εργαζόμενοι από τις περιοχές Tulkarem, Nablus και Jenin αποφάσισαν να μην περάσουν στο Ισραήλ σε ένδειξη διαμαρτυρίας για τη μεταχείρισή τους στο σημείο ελέγχου, είπαν ότι ήταν σαν να είχε κουνηθεί ένα μαγικό ραβδί. Οι έλεγχοι ξαφνικά γίνονταν με κανονικούς ρυθμούς και οι φρουροί αντιμετώπιζαν τους ηλικιωμένους και τις γυναίκες με σεβασμό – ακριβώς όπως είχαν απαιτήσει στην απεργία τους την προηγούμενη μέρα. Αν λάβουμε υπόψη ότι το 2014 περίπου 40.000 παλαιστίνιοι εργάτες που έφταναν από όλη τη Δυτική Όχθη, εισέρχονταν στο Ισραήλ κάθε μέρα με πάσο εργασίας και άλλοι 40.000 εργαζόμενοι εισέρχονταν «παράνομα», εύκολα μπορούμε να φανταστούμε πόση είναι η δύναμη αυτών των άγριων απεργιών και τι θα μπορούσαν να πετύχουν, αν διεκδικούσαν κάτι περισσότερο από μικρές και σκόρπιες νίκες.

Η Histadrut, ως κοινωνικός εταίρος του ισραηλινού απαρτχάιντ εφαρμόζει τον ρατσιστικό διαχωρισμό εις βάρος των παλαιστίνιων εργαζομένων σε μικροεπίπεδο και συναίνεσε πλήρως στο σύστημα διανομής των αδειών εργασίας. Με τη συνεργασία της, το ισραηλινό απαρτχάιντ έκλεψε τις ασφαλιστικές εισφορές του παλαιστινιακού προλεταριάτου, για να ικανοποιηθούν οι ανάγκες του ισραηλινού προλεταριάτου και ιδιαίτερα του πιο λούμπεν κομματιού του που προωθείται στους παράνομους εποικισμούς.¹³⁰ Είναι, όπως βλέπουμε, πολύ υλική η βάση πάνω στον οποίο οικοδομείται ο εθνικός διαχωρισμός και σε τέτοια βάση πρέπει να αποδομηθεί. Αυτό είναι το έργο της αραβικής και ισραηλινής εργατικής τάξης. Προς αυτή την κατεύθυνση ένα μικρό βήμα ακόμα έγινε τον Φεβρουάριο του 2020. Χωρίς να θέλουμε να τα αγιοποιήσουμε, τα συνδικάτα Ma'an και η Kan LaOved, κατάφεραν μετά από προσφυγή στο Εθνικό Δικαστήριο Εργασίας να καταργήσουν την υποχρεωτική για 50 χρόνια εισφορά μεριδίου από τον μισθό των παλαιστίνιων εργατών στη Histadrut για συνδικαλιστική εκπροσώπηση που ποτέ δεν είχαν.

128. New Federation of Trade Unions, συλλογική οργάνωση παλαιστίνιων συνδικάτων, ανεξάρτητη και συχνά σε σύγκρουση με την Παλαιστινιακή Αρχή, που δεν συνεργάζεται με τη Histadrut, όπως κάνει η Palestinian General Federation of Trade Unions (PGFTU), η οποία συνδέεται με τη Φατάχ και την ΟΑΠ.

129. "New Unions: We Urge International Support to Palestinian Striking Workers", Labor for Palestine.

130. Από τη δεκαετία του 1970 έως και το 1994 παρακρατούσαν κοινωνικές εισφορές και εισφορά επιπλέον προς τη Histadrut, από τους παλαιστίνιους εργάτες, ακριβώς όπως από κάθε ισραηλινό εργαζόμενο. Πλην όμως οι πρώτοι δεν λάμβαναν ποτέ τα οφέλη. Δεν δικαιούνταν ασφαλιστική κάλυψη, επιδόματα ανεργίας, συνταξιοδότηση ή εργατική υποστήριξη από τη Histadrut. Δηλαδή, πλήρωναν ένα ασφαλιστικό σύστημα από το οποίο ήταν αποκλεισμένοι. Όσο για το πού πήγαν τα χρήματα; Μεγάλο μέρος των εισφορών, σύμφωνα με καταγγελίες και την επίσημη έρευνα του ILO, χρησιμοποιήθηκε από τη Histadrut και το ισραηλινό κράτος για να ενισχύσουν υποδομές και υποστηρικτικές υπηρεσίες στους εποικισμούς στη Δυτική Όχθη. Οι επενδύσεις αυτές περιλάμβαναν βιομηχανικά πάρκα, υποδομές, εργοδοτικές επιδοτήσεις, κ.λπ. Το συνολικό ποσό της ζημίας εκτιμάται (από παλαιστινιακές πηγές και ισραηλινούς ερευνητές) σε πάνω από 2 δισ. δολάρια που πλήρωσαν παλαιστίνιοι εργάτες και δεν τους επιστράφηκαν ποτέ.

Μετά τον Οκτώβρη του 2023, το WAC Ma'an λειτούργησε ως δίκτυο υποστήριξης μετακίνησης, στέγασης και πρώτης βοήθειας για χιλιάδες εργαζομένους από τη Γάζα, που βρέθηκαν εγκλωβισμένοι στο καθαυτό Ισραήλ, όπου είχαν περάσει για να εργαστούν την ημέρα της επίθεσης της 7ης Οκτώβρη. Το 2024-2025 συνέχισε την πίεση στις βιομηχανικές ζώνες για υπογραφή συλλογικών συμβάσεων με αυξήσεις στους μισθούς και, το σημαντικότερο, οργάνωσε μια τεράστια νομική εκστρατεία, ώστε να καθυστερήσει η αντικατάσταση των 200.000 παλαιστίνιων εργαζομένων στα εργοστάσια από μετανάστες, διεκδικώντας την επανέναρξη της θεώρησης των αδειών εργασίας.¹³¹

Σε τελική ανάλυση, αυτές οι εμπειρίες κοινής οργάνωσης και συνύπαρξης μέσα από τον αγώνα είναι το αντίδοτο στη διαβόητη παγίδα του εθνικισμού και δείχνουν προς τη σωστή κατεύθυνση, αν το ζητούμενο τελικά είναι η κοινωνική απελευθέρωση.

Από τη Μεγάλη Πορεία της Επιστροφής ως τις Εξεγέρσεις του 2025 στη Γάζα: Αυτόνομες Προλεταριακές Κινητοποιήσεις και η Κατασταλτική Ηγεμονία της Χαμάς

Το 2018, στη Λωρίδα της Γάζας, αναδύθηκε ένα μαζικό αυτόνομο κίνημα: η Μεγάλη Πορεία της Επιστροφής (Great March of Return). Από τις 30 Μαρτίου, ημέρα που από το 1976 τιμάται η επέτειος της Land Day, και για μήνες, χιλιάδες Παλαιστίνιοι, κυρίως από τις προλεταριακές και υποπρολεταριακές τάξεις των καταυλισμών και των γειτονιών, συγκεντρώνονταν κατά μήκος των ανατολικών συνόρων της Γάζας με το Ισραήλ, με χιλιάδες να συμμετέχουν κάθε Παρασκευή. Μαζικές πορείες και καθιστικές διαμαρτυρίες κοντά στον φράχτη που τους φυλάκιζε, πετροπόλεμο και κάψιμο λάστιχων, ενώ είχε στηθεί κι ένας καταυλισμός από σκηνές για την υποστήριξη του αγώνα, ήταν οι μορφές που είχε αυτή η κινητοποίηση που οργανώθηκε μέσα από άτυπα κοινωνικά δίκτυα ακτιβιστών, νεολαίων και συγγενών θυμάτων και που για ένα χρόνο διεκδικούσε το δικαίωμα επιστροφής των Παλαιστίνιων προσφύγων και των απογόνων τους στα σπίτια τους, σύμφωνα με την Απόφαση 194 του ΟΗΕ. Το κίνημα δεν μπορούσε φυσικά παρά να θέσει το αίτημα για το γκρέμισμα του φράχτη και την άρση του apartheid. Το αίτημα δεν περιοριζόταν σε μια εθνική ή ιδεολογική αναφορά – ήταν το ξέσπασμα της κοινωνικής απόγνωσης ενός πληθυσμού που ασφυκτιούσε όχι μόνο λόγω του ισραηλινού apartheid, αλλά και εξαιτίας της θεοκρατικής, αυταρχικής διακυβέρνησης της Χαμάς. Η Πορεία της Επιστροφής υπήρξε μια έκρηξη κοινωνικής αυτενέργειας ενάντια σε δύο μορφές κυριαρχίας.

Αυτή η γραμμή αγώνα συνεχίστηκε –με διαφορετικές μορφές– το 2021, όταν η επανεκκίνηση των εξώσεων παλαιστίνιων οικογενειών στη γειτονιά Sheikh Jarrah (αλλά και στη Silwan, Batn al-Hawa κ.ά.) της Ανατολικής Ιερουσαλήμ και οι αστυνομικές επιδρομές στο τέμενος Αλ-Άκσα πυροδότησαν μια νέα εξέγερση, γνωστή ως Unity Intifada. Το κίνημα ενάντια στις εξώσεις στην Ανατολική Ιερουσαλήμ, είχε ξεκινήσει από το 2009 και πλαισιώθηκε μαζικά και ενεργά από το ισραηλινό Solidarity Sheikh Jarrah το οποίο σταμάτησε το 2011 την παρουσία του στη γειτονιά, καθώς η κατάληψη παλαιστινιακών σπιτιών από εποίκους είτε σταμάτησε είτε καθυστέρησε από τα δικαστήρια και η αστυνομία είχε σταματήσει να εισβάλλει στο Sheikh Jarrah και να συλλαμβάνει κατοίκους.¹³² Δέκα χρόνια αργότερα όταν επανήλθε το «Jerusalem 2020+ Vision» του κράτους

131. "Ban of Palestinian workers creates powder keg in the West Bank", *www.wac-maan.org*, 17/01/2024.

132. Οι εξώσεις είναι προσπάθειες αναγκαστικής απομάκρυνσης παλαιστίνιων κατοίκων από σπίτια όπου ζουν συχνά για δεκαετίες και τα οποία διεκδικούν Ισραηλινοί, βασιζόμενοι σε παλιά οθωμανικά ή εβραϊκά προ του 1948 συμβόλαια. Άμεσοι αποδέκτες είναι εβραϊκές οργανώσεις εποίκων (όπως η Nahalat Shimon International, η Ateret Cohanim και η Elad) μερικές από τις οποίες είναι ψευδο-φιλανθρωπικές ΜΚΟ, πίσω από τις οποίες βρίσκονται

για αστική αναδιάρθρωση μέσω φυλετικής/ταξικής εκκαθάρισης ξεπήδησε ένα αυτόνομο προλεταριακό κίνημα από παλαιστίνιους νέους οργανωμένους σε επιτροπές γειτονιάς και συλλογικότητες βάσης. Επιθέσεις και κινήσεις αλληλεγγύης εμφανίστηκαν στη Δυτική Όχθη, τη Γάζα και τις μικτές πόλεις εντός Ισραήλ (Λοντ, Χάιφα), με τη συμμετοχή χιλιάδων σε καθολική απεργία στις 18 Μαΐου. Επρόκειτο για μια πολυκεντρική διαταξική κοινωνική κινητοποίηση με αντιεραρχικά χαρακτηριστικά και με ισχυρή παρουσία νεολαίων, γυναικών και συλλογικοτήτων βάσης.

Εβραίοι και Παλαιστίνιοι στη λεγόμενη «Μάχη της Sheikh Jarrah», ενάντια στις εξώσεις στην Ανατολική Ιερουσαλήμ, Αύγουστος 2010.

Παρά το γεγονός ότι η Χαμάς δεν πρωτοστάτησε σε κανένα από αυτά τα κινήματα, διείσδυσε αποφασιστικά με στόχο να τα ενσωματώσει και να τα ευθυγραμμίσει με το δικό της στρατιωτικό πλαίσιο. Στην περίπτωση της Μεγάλης Πορείας, μετατόπισε την κινητοποίηση από ένα κοινωνικό και ταξικό πλαίσιο σε έναν «εθνικό αντιστασιακό λόγο», ελέγχοντας οργανωτικά τις διαδηλώσεις, εισάγοντας στρατιωτικές πρακτικές, εκτοξεύοντας όλμους τη στιγμή που οι παλαιστίνιοι/ες διαδηλώτ(ρι)ες πάλευαν με πέτρες και μολότωφ και τελικά εργαλειοποιώντας το κίνημα ως διαπραγματευτικό όπλο με το Ισραήλ. Στην περίπτωση της Unity Intifada, παρενέβη και πάλι στρατιωτικά με την εκτόξευση ρουκετών, διευκολύνοντας το Ισραήλ να μεταφράσει μια κοινωνική εξέγερση σε πόλεμο μεταξύ κρατικών μηχανισμών. Έτσι, το περιεχόμενο του κινήματος –η κοινωνική διαμαρτυρία για τον εκτοπισμό, τον αποκλεισμό, την επισφάλεια και τον έλεγχο της ζωής των εργαζομένων Παλαιστινίων– εξαφανίστηκε πίσω από τη ρητορική του «πολέμου της αντίστασης». Η Χαμάς επιδιώκοντας να μονοπωλήσει την ισραηλινο-παλαιστινιακή σύγκρουση και να εξαλείψει κάθε αυτόνομη κοινωνική φωνή προβάλλει σταθερά την ένοπλη «αντίσταση» που στην πραγματικότητα είναι βαθιά κατασταλτική απέναντι στους προλεταριακούς αγώνες.

Η κατασταλτική φύση της Χαμάς εκδηλώθηκε ξεκάθαρα στις κοινωνικές διαμαρτυρίες που ξέσπασαν από το 2015. Τον Φεβρουάριο του 2015, η Γάζα σείστηκε από μαζικές διαμαρτυρίες· η κοινωνία ξεχύθηκε στους δρόμους, ζητώντας το τέλος του αποκλεισμού, την άμεση ανοικοδόμηση και τα χρήματα των δωρητών να γίνουν σπίτια για την εργατική τάξη, όχι «βίλες των στελεχών της Χαμάς και κενές υποσχέσεις», σύμφωνα με τα ίδια τους τα λόγια. «Δεν θέλουμε να ζούμε στο νοίκι· θέλουμε το δικό μας σπίτι», έλεγαν οι διαδηλώτριες. Οι μαζικές συγκεντρώσεις επαναλήφθηκαν, το 2017, με αφορμή το ζήτημα της ηλεκτροδότησης στον καταυλισμό της Τζαμπάλια, το 2019, με αιχμή τις περικοπές των επιδομάτων και τις συνεχείς διακοπές του ρεύματος, όπως και

ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια και εταιρείες real estate. Τελικά τα ακίνητα ενσωματώνονται σταδιακά σε αναπτυξιακά projects, όπως πολυτελή συγκροτήματα κατοικιών, ξενοδοχεία, θρησκευτικά-τουριστικά κέντρα. Το real estate στα καλύτερά του, ως εργαλείο κοινωνικής εκκαθάρισης!

το καλοκαίρι του 2023 και το πιο εντυπωσιακό, εν καιρώ πολέμου την άνοιξη του 2025. Το σύνθημα «Θέλουμε να ζήσουμε!» (Bidna n'eesh) εμφανίστηκε για πρώτη φορά, το 2019, ως κραυγή απέναντι στη φτώχεια, την ανεργία, τον πληθωρισμό και την αυταρχική διαχείριση της καθημερινής ζωής.¹³³ Η Χαμάς απάντησε με συλλήψεις, βασανισμούς και αποκλεισμό των εξεγερμένων περιοχών. Οι κοινωνικές κινητοποιήσεις αυτών των χρόνων είχαν εν πολλοίς φιλελεύθερο και δημοκρατικό χαρακτήρα, εκφράζοντας μια αυθεντική ανάγκη για πολιτικές και ατομικές ελευθερίες, διαφάνεια και κοινωνική δικαιοσύνη. Αυτό που τις καθιστά ριζοσπαστικές είναι ότι αναδεικνύουν τη διπλή υποτέλεια που βιώνει το προλεταριάτο της Γάζας: από τη μία, την υλική και βιοπολιτική καταπίεση του ισραηλινού κράτους· από την άλλη, τη θεσμική καταστολή και την αυταρχική διακυβέρνηση της Χαμάς. Εκφράζουν την αγανάκτηση μιας κοινωνίας που βιώνει τη συνθήκη του «πλεονάζοντος προλεταριάτου» – εργαζόμενοι χωρίς εργασία, νέοι χωρίς μέλλον, πληθυσμός υπό καθεστώς επιβίωσης.

Παλαιστίνιοι απαιτούν τον τερματισμό του πολέμου, φωνάζοντας συνθήματα κατά της Χαμάς, στην Μπέιτ Λαχία στις 26 Μαρτίου.

Ακόμα και εν μέσω βομβαρδισμών, τον Ιανουάριο και τον Ιούλιο του 2024, είχαν ξεκινήσει κάποιες διαμαρτυρίες, ενάντια στη στρατιωτική διαχείριση της Χαμάς και την επακόλουθη συνεχιζόμενη καταστροφή. Η κατασταλτική κορύφωση της Χαμάς, όμως, ήρθε τον Μάρτιο του 2025, όταν η διαμαρτυρία για τη σφαγή πήρε πιο μαζικά χαρακτηριστικά κι έβαλε σε κίνδυνο το αφήγημα μιας (ανύπαρκτης) παλαιστινιακής ενότητας. Σε περιοχές όπως η Beit Lahiya, η Jabalia, η Nuseirat και η Khan Yunis, μαζικές κινητοποιήσεις των πολιορκημένων Γαζιανών –ανδρών, γυναικών και παιδιών– ύψωσαν τη φωνή τους απέναντι στον μαζικό θάνατο που τους επιφυλάσσουν το κράτος του Ισραήλ από τη μία και οι «ελευθερωτές» τους από την άλλη: «Έξω η Χαμάς!», «Όχι στον πόλεμο!», «Φαγητό, ειρήνη, ελευθερία!», συνθήματα που δύσκολα θα μπορούσαν να ενταχθούν στο εθνικιστικό αφήγημα. Οι φωνές αυτές ξεπήδησαν μέσα από τα ερείπια, σε μια συνθήκη σχεδόν ολοκληρωτικής καταστροφής. Χωρίς κομματική καθοδήγηση, χωρίς θεσμική μορφή, οι κινητοποιήσεις ήταν από τις πιο άμεσες και αυθεντικές μορφές κοινωνικής άρνησης απέναντι στη Χαμάς. Η απάντηση της Χαμάς δεν ήταν άμεσα κατασταλτική. Αρχικά υποστήριξε ότι οι διαμαρτυρίες είναι αναμενόμενες από ανθρώπους που έχουν χάσει τα πάντα, αφήνοντας ξεκρέμαστους τους ημέτερους τοπικούς δικαστές, τους στοιχειωμένους από τη λατρεία των όπλων, που έσπευσαν να τις καταγγείλουν ως «προδοσία». Στη συνέχεια, όμως, η Χαμάς επανήλθε στην αλφαβήτα της γνήσιας εθνικής αντίστασης, οπότε ξαμόλησε παραστρατιωτικές δυνάμεις, πολιτοφυλακές, συλλήψεις, βασανιστήρια και εκτελέσεις – όπως αυτή του Οντάι Νασέρ ΑλΡαμπάι στις 29 Μαρτίου 2025.¹³⁴ Οι διαδηλωτές αντιμετωπίστηκαν ως εχθροί της εξουσίας.

133. "GAZA: 'Bidna N'eesh'", dndf.org, 27/03/2025

134. Στο λήμμα "2025 Gaza Strip anti-Hamas protests" της Wikipedia μπορεί όποιος/α θέλει να παρακολουθήσει όλο το χρονικό των διαδηλώσεων με παραπομπές σε αξιόπιστες πηγές.

Από τη Μεγάλη Πορεία του 2018 έως τις διαμαρτυρίες του 2025, διαγράφεται ένα νήμα αγώνα. Οι παλαιστίνιοι εργάτες, οι αποκλεισμένοι νέοι, οι γυναίκες και οι εκτοπισμένοι οικοδομούν έναν λόγο και μια πράξη ενάντια στο ισραηλινό apartheid, αλλά και ενάντια στους εσωτερικούς διαμεσολαβητές της καταστολής. Ένα μέρος τους σίγουρα συμμαρτίζει την άποψη ότι το μέλλον του παλαιστινιακού αγώνα δεν μπορεί να βρίσκεται ούτε στις στρατιωτικές φαντασιώσεις, ούτε στις εθνικιστικές αφηγήσεις. Στο σημείο που βρισκόμαστε, σήμερα, όμως, είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν οι παλαιστίνιοι της Γάζας είναι σε θέση πια να ξεκινήσουν ένα αγώνα με προλεταριακά ή κοινωνικά χαρακτηριστικά. Όσο μπορούσαμε ακόμα να φανταστούμε ότι θα μπορούσε να υπάρξει μια επόμενη Ιντιφάντα, υποστηρίζαμε ότι θα είναι προλεταριακή ή δεν θα υπάρξει καθόλου. Χτισμένη όχι σε «μάρτυρες», αλλά σε συλλογικές αρνήσεις. Όχι στα στρατηγεία, αλλά στους καταυλισμούς, τις γειτονιές και τα συντρίμια – εκεί όπου γεννιέται η ανάγκη για ζωή, όχι για θάνατο. Λέγαμε πώς μια νέα Ιντιφάντα που δεν ξεκινά από τα υλικά συμφέροντα των φτωχών, των αποκλεισμένων, των ανέργων, των περιθωριοποιημένων, μια εθνική, θρησκευτική ή στρατιωτικοποιημένη μορφή εξέγερσης δεν θα μπορέσει να αποκτήσει διάρκεια ή απελευθερωτικό χαρακτήρα. Λέγαμε πως μόνο μια αυτόνομη, μαζική, προλεταριακή κινητοποίηση –ενάντια τόσο στην ισραηλινή κατοχή, όσο και τις τοπικές εξουσίες (όπως η Χαμάς ή η Φατάχ)– μπορεί να έχει ιστορική προοπτική. Σήμερα μπροστά στα ερείπια της Γάζας και τη δυσώδυνη εξέλιξη του μαζικού εκτοπισμού βρισκόμαστε μπροστά σε ένα θλιβερό απολογισμό με τα άνω των δύο εκατομμυρίων κατοίκων της Γάζας να ζουν ήδη στο 20% της Λωρίδας και με το υπόλοιπο 80% να καταλαμβάνεται από τον ισραηλινό στρατό. Μετά την κατάληψη της πόλης της Γάζας, αυτά τα περισσότερα από 2 εκατομμύρια άνθρωποι θα περιοριστούν μόνο στο 10% της επιφάνειας του θύλακα, δηλαδή σε 35 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Από εκεί και πέρα, ποια μπορεί να είναι η τύχη του παλαιστινιακού άμαχου πληθυσμού; Η απόλυτη ζωοποίηση σε συνθήκες στρατοπέδου εξόντωσης στην υποτιθέμενη ζώνη «ανθρωπιστικής προστασίας» στη Ράφα ή η «εθελοντική» απέλαση, τη στιγμή που ούτε τα μεσανατολικά καθεστώτα και πολύ περισσότερο τα δυτικά δεν έχουν δείξει την ελάχιστη βούληση να δεχτούν τη μετεγκατάσταση Παλαιστινίων, θυμάτων της βάρβαρης εκκαθάρισής τους από την περιοχή. Πού είναι τώρα η «ηρωική Χαμάς» και οι φίλοι της στα αμφιθέατρα και τα μανιφέστα αλληλεγγύης στην παλαιστινιακή στρατιωτικοποιημένη αντίσταση; Η Χαμάς αποδείχτηκε ανίκανη να υπερασπιστεί οτιδήποτε πέρα από το δικό της κύρος. Όσοι ταύτισαν την υπόθεση της κοινωνικής απελευθέρωσης με το project της Χαμάς συνέργησαν, έστω και άθελά τους, στη μετατροπή του παλαιστινιακού δράματος σε θέαμα ηρωικής αυτοθυσίας. Τώρα το θέαμα κατέρρευσε.

Ένας Παλαιστίνιος άνδρας κρατά ένα πανό που γράφει στα αραβικά «Η Χαμάς δεν μας αντιπροσωπεύει» κατά τη διάρκεια διαμαρτυρίας στην Μπέιτ Λαχία στις 26 Μαρτίου.

Ένα Χρονικό Κοινών Αγώνων Πέρα από την Πράσινη Γραμμή από το 2008 και μετά

Το 2008, σε απεργία στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης σε όλο το Ισραήλ που οργανώθηκε από τον Ιατρικό Σύλλογο του Ισραήλ (ΙΜΑ) και τα συνδικάτα των εργαζομένων στον τομέα της υγείας, συμμετείχαν τόσο εβραίοι, όσο και άραβες εργαζόμενοι (με συμμετοχή γιατρών, νοσηλευτών και διοικητικού προσωπικού).

Το 2011, υπήρξαν μαζικές απεργίες στον δημόσιο τομέα στο Ισραήλ που οργανώθηκε από εβραίους εργαζομένους, αλλά σε τομείς όπως η υγεία (ειδικά σε μεγάλα νοσοκομεία όπως το Ραμπάμ και το Σέμπα), η εκπαίδευση και οι μεταφορές πλαισιώθηκε από παλαιστίνιους εργαζομένους και ανέδειξε τη δυνατότητα των εβραίων και των αράβων εργαζομένων να ενωθούν για έναν κοινό σκοπό.

Το 2013-14, υπήρξε στο καθαυτό Ισραήλ ένα κίνημα για τη βελτίωση των συνθηκών των παλαιστίνιων εργατών στον τομέα των κατασκευών (αναγνώριση των δικαιωμάτων των παλαιστίνιων εργατών, διασφάλιση της πρόσβασής τους στην ισραηλινή εργατική νομοθεσία και βελτίωση των συνθηκών εργασίας) που αν και δεν ήταν μεγάλης κλίμακας αντιπροσώπευε την προσπάθεια να πιάσουν για εργασιακές μεταρρυθμίσεις που θα ωφελούσαν τόσο τους εβραίους, όσο και τους παλαιστίνιους εργάτες.

Το 2014, στον τομέα της υγείας οι παλαιστίνιοι γιατροί, νοσηλευτές και ιατρικοί βοηθοί συμμετείχαν μαζί με τους εβραίους επαγγελματίες υγείας σε μια σειρά απεργιών ενάντια στις περικοπές του προϋπολογισμού. (Σύμφωνα με έρευνα που δημοσιεύθηκε το 2025 στο *Israel Journal of Health Policy Research*, οι άραβες πολίτες του Ισραήλ αποτελούν περίπου το 25% των γιατρών στη χώρα, αν και αντιπροσωπεύουν το 21% του πληθυσμού, το 27% των νοσηλευτών και των οδοντιάτρων και το 49% των φαρμακοποιών. Μιλάμε για περίπου 8.400 γιατρούς, δεδομένου ότι το 2022 υπήρχαν συνολικά 33.558 αδειοδοτημένοι γιατροί στο Ισραήλ.)

Το 2016, οι οδηγοί λεωφορείων της Egged, οι οποίοι είναι εβραίοι και άραβες εργαζόμενοι, κατέβηκαν από κοινού σε απεργία και συνεργάστηκαν για να κερδίσουν διαλείμματα κ.λπ.

Το 2017, η Ένωση Οικοδόμων του Ισραήλ διοργάνωσε εκστρατεία κατά των κακών συνθηκών εργασίας και των θανάτων σε εργοτάξια, στην οποία συμμετείχαν άραβες εργαζόμενοι από το Ισραήλ και παλαιστίνιοι εργαζόμενοι από τα κατεχόμενα εδάφη.

Το 2018, οι άραβες εργαζόμενοι στην υγειονομική περίθαλψη στο βόρειο Ισραήλ, όπως το νοσοκομείο της Ναζαρέτ και το Ιατρικό Κέντρο της Γαλιλαίας, απαίτησαν καλύτερες συνθήκες εργασίας και χρηματοδότηση για τα δημόσια νοσοκομεία στον αραβικό τομέα, αλλά υπήρξε αλληλεγγύη από αριστερούς εβραίους γιατρούς και εργαζόμενους, που επίσης συμμετείχαν στις διαδηλώσεις, ιδίως όσοι εργάζονταν σε νοσοκομεία που εξυπηρετούσαν τόσο εβραϊκούς, όσο και αραβικούς πληθυσμούς. Τον Αύγουστο του ίδιου χρόνου περισσότεροι από 100.000 άραβες και εβραίοι (σε πολύ μικρότερο ποσοστό) διαδήλωσαν σε μια επίδειξη ενότητας κατά του πρόσφατα ψηφισθέντος «ρατσιστικού» νόμου για το έθνος-κράτος στο Τελ-Αβίβ φωνάζοντας «Είμαστε όλοι αδέρφια. Εβραίοι και Άραβες αρνούνται να χωριστούν!».

Ένα κίνημα, που δεν είχε μεγάλη έκταση, αναπτύχθηκε στην εκπαίδευση για τη διεκδίκηση καλύτερων αμοιβών και συνθηκών το 2019, ενώ το 2020-21 το Συνδικάτο Οδηγών Λεωφορείων οργάνωσε κοινές επιτροπές άμυνας των μελών του για να προστατεύσει τόσο τα αραβικά, όσο και τα εβραϊκά μέλη του και τις οικογένειές τους από τις αυξανόμενες επιθέσεις βίας από εποίκους στη Δυτική Όχθη, ενώ τον ίδιο χρόνο πραγματοποιήθηκε κοινή διαμαρτυρία στη Ναζαρέτ. Παλαιστίνιοι εργαζόμενοι σε νοσοκομεία και κλινικές ενώθηκαν με εβραίους εργαζόμενους απαιτώντας καλύτερη προστασία κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Τα αιτήματα των εργαζομένων περιλάμβαναν καλύτερες αμοιβές για το υγειονομικό προσωπικό, περισσότερους πόρους και βελτιώσεις στις συνθήκες κάτω από τις οποίες εργάζονταν.

8.

Για την Υπεράσπιση του Προλεταριακού Διεθνισμού απέναντι στις Κυρίαρχες Εθνοκεντρικές Αντιλήψεις της Αριστεράς και του α/α Χώρου

Η μεγάλη πλειοψηφία των συλλογικοτήτων και των οργανώσεων στον ελλαδικό χώρο, με βάση τις απόψεις και τις πρακτικές που υιοθέτησαν τα τελευταία δύο χρόνια, έχει ταχθεί με την «αλληλεγγύη στην Παλαιστίνη». Αυτή η «αλληλεγγύη» υποστηρίζεται από μια ποικιλία αναλύσεων που όλες με τον έναν ή τον άλλο τρόπο συγκλίνουν στην «απελευθέρωση» της Παλαιστίνης (είτε ως καθ' αυτή ιστορική γεωγραφική περιοχή, είτε ως κράτος) ακόμα κι αν ούτε εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας υπάρχει ούτε και οι οργανώσεις που οργάνωσαν την επίθεση της 7ης Οκτώβρη στόχευαν πραγματικά σε κάτι τέτοιο –ακόμα και αν το διακήρυτταν– καθ' ότι, μετά τις Συμφωνίες του Όσλο και σίγουρα μετά και την ανάληψη της εξουσίας στη Γάζα από τη Χαμάς, αυτή η προοπτική αποτελεί κενό γράμμα και ευχολόγιο.

Οι πιο φανατικοί υποστηρικτές της «παλαιστινιακής αντίστασης» δεν μπαίνουν καν στη διαδικασία να δικαιολογήσουν πολιτικά ή και ιδεολογικά το περιεχόμενο της ένοπλης πλευράς της. Την αντιλαμβάνονται ως *de facto* απελευθερωτική, ως μια προσπάθεια των καταπιεσμένων και των αποικιοκρατούμενων να αποτινάξουν τον ζυγό του κατακτητή. Ερμηνείες που εξετάζουν την πολυπλοκότητα της κατάστασης στην περιοχή ή ακόμα περισσότερο αναζητούν την ταξική σύνθεση και την ιστορία των (κοινών ή όχι) αγώνων των παλαιστίνων και των ισραηλινών προλεταρίων ερμηνεύονται ως συγκάλυψη ή ακόμα και ως υποστήριξη του σιωνιστικού εγκλήματος. Κάθε απόπειρα ριζοσπαστικής κριτικής βαφτίζεται πρωτοκοσμικό προνόμιο στα πλαίσια ενός ξαναζεσταμένου και ξεπεσμένου τριτοκοσμισμού, ο οποίος βάζει στο μπλέντερ τον κλασικό λενινιστικό αντι-ιμπεριαλισμό, τον ισλαμικό ριζοσπαστισμό και τη λατρεία των όπλων και του αντάρτικου ερμηνεύοντας μια πολεμική διαμάχη που στήνεται γύρω από τη διαχείριση ενός υπεράριθμου προλεταριάτου ως επανάσταση και λαϊκή αντίσταση. Στην ουσία της, ωστόσο, η παραπάνω αντίληψη κάνει μια ιεράρχηση μεταξύ των δύο εθνικισμών (παλαιστινιακού-ισραηλινού) υποστηρίζοντας εκείνον που διεκδικεί να συγκροτηθεί σε έθνος κράτος, βαφτίζοντας τον ισραηλινό δολοφονικό και επεκτατικό (λες και υπάρχει κάποιος που δεν είναι).

Άλλοι πάλι –εξίσου φανατικοί– έρχονται να δικαιολογήσουν την από καιρού πλήρη ολίσθησή τους σε λενινιστικές, «αντι-ιμπεριαλιστικές» λογικές, επιβεβαιώνοντας τη στροφή ενός μεγάλου κομματιού του α/α χώρου στον αναρχολενινισμό. Οι εν λόγω αναρχολενινιστές προφασίζονται ότι εκκινούν από ταξικές αντιλήψεις, ενώ στην πραγματικότητα ως φορείς της κλασικής αντι-ιμπεριαλιστικής ιδεολογίας εισάγουν την εθνική ιδεολογία στο εσωτερικό του α/α χώρου. Συγκεκριμένα, αντιλαμβάνονται και νοσηματοδοτούν την ταξική πάλη στην Παλαιστίνη ως πάλη του «λαού» για την απλή επιβίωση που αναγκαστικά πρέπει να πάρει εθνικά-στρατιωτικά χαρακτηριστικά και αποκρύπτουν ή τσουβαλιάζουν τις διάφορες εκφράσεις της ιστορικά (βλέπε απεργίες και εξεγέρσεις ενάντια σε αφεντικά και μπάτσους κάθε εθνότητας). Υποστηρίζουν ανοιχτά τη συμμαχία με την (αναδύομηνη) παλαιστινιακή αστική τάξη ενάντια στην πιο ισχυρή ισραηλινή

με τελικό στόχο τη συγκρότηση ενός παλαιστινιακού έθνους κράτους, αναγνωρίζοντας μάλιστα και τον ηγεμονικό ρόλο της Χαμάς σε μια τέτοια διαδικασία. Μάλιστα υποστηρίζουν πως αυτός πρέπει να είναι ο Νο1 στόχος της παλαιστινιακής εργατικής τάξης. Αν απογυμνώσουμε την αντίληψη αυτή από τις λενινιστικές αυταπάτες θα συνειδητοποιήσουμε ότι το πραγματικό επίδικο γι' αυτήν είναι η αποτελεσματικότερη πειθάρχηση του παλαιστινιακού προλεταριάτου και η ένταξη του στο άρμα της καπιταλιστικής ανάπτυξης ενός νεοούστατου κράτους, όταν δε στέλνεται στην κρεατομηχανή του καπιταλιστικού πολέμου. Η συνταγή είναι γνωστή. Ενώ η αντίληψή τους στον πυρήνα της παραμένει εθνικιστική αυτοί παρουσιάζονται ως διεθμιστές με την πρόφαση ότι στρέφονται ενάντια στο ελληνικό κράτος το οποίο είναι φιλοισραηλινό. Μια τέτοια στρεβλή ερμηνεία του διεθνισμού μάς κάνει να αναρωτιόμαστε, αν αυτοί ως διεθμιστές, σε περίπτωση που το ελληνικό κράτος ήταν όπως παλαιότερα φιλοπαλαιστινιακό (όπως καλή ώρα το Ιράν), θα ήταν φιλοισραηλινό ή θα έμεναν απροκάλυπτα εθνικιστές συμμαχώντας με το κράτος τους στην αντι-ιμπεριαλιστική πάλη των λαών. Με διάφορους τέτοιους πολιτικούς ελιγμούς προσπαθούν να πλατσουρίσουν στη χαβούζα της ρεαλπολιτικής, ενώ στην πραγματικότητα αναμασούν τη λενινιστική θεωρία των σταδίων. Η ταξική πάλη μετατίθεται σε κάποιο μελλοντικό χρόνο και δεν είναι κάτι παραπάνω από την κατάκτηση της εξουσίας στα όρια του νέου έθνους-κράτους το οποίο κατά τ' άλλα θεωρείται ένας ουδέτερος θεσμός που το περιεχόμενο του καθορίζεται από το ποιος το διοικεί. Η προσπάθεια για κοινούς αγώνες ισραηλινών και παλαιστίνιων προλεταρίων ενάντια στην εκμετάλλυσή τους από το ισραηλινό κεφάλαιο και το παλαιστινιακό υπεργολαβικό εξορκίζεται ως ιδεαλισμός, ενώ ως ρεαλιστική λύση προτείνεται ο ένοπλος και με στρατιωτικούς όρους αγώνας για τη δημιουργία ενός παλαιστινιακού κράτους στον οποίο η παλαιστινιακή αστική και εργατική τάξη συμμετέχουν από κοινού ως «παλαιστινιακός λαός», λες και συνομιλούν ως ίσοι.

Ακόμα όμως και κομμάτια του α/α χώρου που έχουν εκφράσει αντιεθνικιστικές και αντιμιλιταριστικές θέσεις στο παλαιστινιακό ζήτημα φαίνεται να υιοθετούν μια αντι-αποικιακή/αντικατοχική σκοπιά. Δίνοντας έμφαση στο δίπολο κατακτητής-κατακτημένος δεν βλέπουν ότι είναι εμποτισμένο από ταξικές διαιρέσεις –δηλαδή εξουσίες– και προσπαθούν να αποδείξουν ότι ο αντι-κατοχικός αγώνας, η «αντίσταση», που παίρνει υποτίθεται αλληλοσυμπληρούμενες μορφές στρατιωτικού αντάρτικου και κοινωνικής διαμαρτυρίας, έχει απλά κάποιες εσωτερικές «στρεβλώσεις», τις οποίες δεν είναι και τόσο δουλειά μας να κριτικάρουμε. Στην πραγματικότητα, αυτή η προσέγγιση βλέπει το «παλαιστινιακό ζήτημα» ως υπόθεση συγκεκριμένα ενός παλαιστινιακού –άρα εθνικού– αγώνα (κατά βάση αντάρτικου) και όχι υπόθεση του πολυεθνικού προλεταριάτου της περιοχής. Σ' αυτή την οπτική λιποτάκτης και αντάρτισσα γίνονται σούπα. Όσο όμως κυρίαρχος εχθρός παραμένει ο κατακτητής και όχι οι αστικές τάξεις της κάθε πλευράς, όσο οι ηγεμονεύουσες φράξιες της αντίστασης εκλαμβάνονται, απλά, ως προδοτικές ιεραρχίες στο εσωτερικό του καλού στρατοπέδου, τόσο οι φορείς τέτοιων απόψεων θα καταλήγουν να επικυρώνουν τις στρατιωτικές εθνικιστικές επιχειρήσεις της μίας πλευράς (έστω με τα ελαττώματα και τις αντιφάσεις τους). Ο αφορισμός της κεντρικότητας της ταξικής πάλης και της προλεταριακής σκοπιάς, μιας σκοπιάς συμπεριληπτικής για όλες τις καταπιέσεις και άρα διεθμιστικής, τους οδηγεί, εν τέλει, στην υιοθεσία εθνικών δίπολων. Παρ' ότι δεν εξιδανικεύουν όλες τις μορφές που διαχρονικά έχει πάρει η ένοπλη πάλη στην περιοχή και στέκονται κριτικά απέναντι σε όσους προσπαθούν να την οργανώσουν, αναγνωρίζοντας τον εποπτικό/κατασταλτικό τους ρόλο απέναντι στους από κάτω, κινούνται περισσότερο στην αναζήτηση αντι-ιεραρχικών χαρακτηριστικών στους ίδιους τους αντι-αποικιακούς αγώνες, καταλήγοντας να ερμηνεύουν ακόμα και τα πιο ριζοσπαστικά τους κομμάτια –που για παράδειγμα μπορεί να στρέφονται ενάντια στη συνεχιζόμενη πρωταρχική συσσώρευση μέσω των εκτοπισμών– μέσα από εθνικό/αντικατοχικό πρίσμα. Γι' αυτό άλλωστε αδιαφορούν για την ταξική σύνθεση στην Παλαιστίνη-Ισραήλ, για τον τρόπο συγκρότησης της παλαιστινιακής και της ισραηλινής εργατικής τάξης και τους κοινούς ή μη ταξικούς αγώνες τους. Ακόμα και στις περιπτώσεις, όμως, που εξετάζουν και αξιολογούν θετικά τους αγώνες εβραίων και

παλαιστινίων δεν το κάνουν επειδή αυτοί στρέφονται από κοινού ενάντια στους εκμεταλλεύτες τους, αλλά επειδή οι πρώτοι εκφράζονται αλληλέγγυα στον αντικατοχικό αγώνα των δεύτερων.

Αυτό που συνδέει, όμως, τις παραπάνω απόψεις μεταξύ τους ανεξάρτητα από την προέλευσή τους είναι ότι δεν εστιάζουν σε μια συνολική κριτική των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων, αλλά σε ζητήματα ταυτότητας (εθνικής, φυλετικής, έμφυλης). Μέσω αυτών των ταυτοτήτων εξάγονται δίπολα (καταπιεστής/καταπιεσμένος, αποικιοκράτης/αποικιοκρατούμενος, ιμπεριαλιστής/αντι-ιμπεριαλιστής) στη μια ή την άλλη πλευρά των οποίων τοποθετείται το σύνολο των Εβραίων και αντίστοιχα το σύνολο των Παλαιστινίων. Στη βάση της συγκρότησης αυτών των ταυτοτήτων στήνεται μια πολιτική αντίληψη η οποία κεντροβαρίζει στο άμεσο βίωμα (των καταπιεσμένων). Εφόσον, λοιπόν, μόνο οι Παλαιστίνιοι βιώνουν αυτή την ειδική καταπιεστική συνθήκη, όσοι δε ζούμε στην συγκεκριμένη επικράτεια δεν μπορούμε να κατανοήσουμε το βίωμά τους, άρα ούτε να κρίνουμε τη μορφή και το περιεχόμενο των αγώνων τους. Αυτή η τοποθέτηση θέλει να φορέσει τεχνηέντως σε όσες προσπαθούν να αναδείξουν την πολυπλοκότητα της «παλαιστινιακής υπόθεσης» την κατηγορία ότι επιχειρούν να ορίσουν τα «θέλω» των Παλαιστινίων εξ αποστάσεως (λες και κάτι τέτοιο είναι καν εφικτό).

Στην πιο ακραία τους εκδοχή, τέτοιες τοποθετήσεις επιχειρούν να στήσουν την καθεμιά μας στον τοίχο, για να ακολουθήσει τυφλά τη γραμμή που ορίζουν ειδικότερα οι ηγεμονεύουσες φράξιες (βλέπε διευθυντική τάξη) μες την Παλαιστίνη. Φυσικά το τι λέγεται από τους ίδιους τους κατοίκους της Γάζας είναι εντελώς δευτερεύον για τους «αντι-ιμπεριαλιστές» σε σχέση με αυτά που λέει η Χαμάς ή το PFLP. Έτσι οποιαδήποτε κριτική στην παλαιστινιακή «αντίσταση» δεν εγκλωβίζεται στα παραπάνω δίπολα βαφτίζεται δυτικό προνόμιο. Λες και το μόνο πράγμα που ενδιαφέρει το παλαιστινιακό προλεταριάτο είναι η εξόντωση του ισραηλινού κατακτητή και η απλή επιβίωσή του. Λες και δεν έχει απέναντί του και μια ομοεθνή του αστική τάξη, η οποία το εποπτεύει και το διαχειρίζεται ασκώντας νεοφιλελεύθερες πολιτικές, κάνοντας παράλληλα μπίζνες με το ισραηλινό κράτος. Η ίδια η ερμηνεία της ιστορίας μέσω της ταξικής πάλης καταλήγει να μπαίνει στο κέντρο μιας «δυτικοκεντρικής οπτικής» πάνω στην ιστορία. Οι Ισραηλινοί παρουσιάζονται στο σύνολό τους ως φορείς της «λευκότητας» και ως αποικιοκράτες που διεξάγουν τον εποικισμό της ιστορικής περιοχής της Παλαιστίνης. Στην πραγματικότητα ο εποικισμός είναι μεταξύ άλλων μια προσπάθεια ενσωμάτωσης του ισραηλινού προλεταριάτου στο κοινωνικό συμβόλαιο του ισραηλινού κράτους. Το ότι ένα τμήμα του προλεταριάτου ενσωματώνεται στο κοινωνικό κράτος δε σημαίνει ότι δεν μπορεί να στραφεί ενάντια σε κάποιο άλλο τμήμα του προλεταριάτου, εν προκειμένω στο παλαιστινιακό. Αυτό δεν είναι κάτι που συμβαίνει αποκλειστικά και μόνο στην περιοχή, αλλά κάτι που συμβαίνει σε όλα τα καπιταλιστικά κράτη. Ο οπλισμένος ρατσισμός των εποίκων είναι η άλλη όψη των εθνοφυλετικών διαχωρισμών που παράγονται ιστορικά εντός του προλεταριάτου, σε παροξυσμό. Αυτό που διακυβεύεται διαχρονικά τόσο στις συγκρούσεις Χαμάς-Ισραηλινού Κράτους, όσο και στις μεταξύ τους διαπραγματεύσεις, αλλά και τις διαπραγματεύσεις με τρίτα Αραβικά Κράτη είναι η διαχείριση του πλεονάζοντος προλεταριάτου της Γάζας.

Παρόλα αυτά, δεν έχουμε καμία πρόθεση να κρυφτούμε πίσω από το δάχτυλό μας: η εκμετάλλευση του παλαιστινιακού προλεταριάτου απέχει πολύ από την κλασική εκμετάλλευση ενός εθνικού προλεταριάτου και σίγουρα έχει αποικιοκρατικά και ρατσιστικά χαρακτηριστικά. Αντίστοιχα οι αγώνες του έχουν διεξαχθεί στο παρελθόν στο πλάι εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων. Η αναγνώριση μιας τέτοιας πραγματικότητας δε σημαίνει, όμως, ότι πρέπει να αποκρύπτεται ο ειδικός τρόπος με τον οποίο τίθενται στο περιθώριο από την εθνικιστική αντι-ιμπεριαλιστική τάση που τα ηγεμονεύει τα ταξικά ζητήματα που βάζουν τα κινήματα αυτά. Άλλωστε, οι αντιφάσεις των κοινωνικών κινήματων εκφράζονται μέσα από τις συγκρούσεις που διεξάγονται εντός αυτών και είναι σημαντικό να αναδεικνύονται, γιατί από τη μία δείχνουν τη σκληρότητα με την οποία συντελείται η πολιτική/φυσική εξόντωση των περιθωριακών «τάσεων» και από την άλλη δείχνουν ότι

το αγωνιζόμενο προλεταριάτο βλέπει πολλές φορές στους υποτιθέμενους συμμάχους του τους εκμεταλλευτές του. (Βλ. αγώνες ενάντια στη Χαμάς στη Γάζα).

Όσο μεγάλες κι αν είναι οι δόσεις λάσπης που εκτοξεύονται στις μειοψηφικές απόψεις εντός του ελλαδικού χώρου, οι οποίες στέκονται κριτικά στην αντι-ιμπεριαλιστική/εθνικιστική μονομανία που κυριαρχεί, άλλο τόσο μεγάλη είναι και η πολιτική χρεοκοπία της «αντι-ιμπεριαλιστικής» τάσης. Ενδεικτική της χρεοκοπίας αυτής είναι η γενικευμένη πρακτική της επίθεσης και του χλευασμού των ισραηλινών τουριστών που επισκέπτονται την Ελλάδα με μόνο κριτήριο την εθνότητα και τη γλώσσα τους, οι οποίοι αντιμετωπίζονται εν γένει ως αποικιοκράτες και υποστηρικτές της γενοκτονίας. Χωρίς να εξετάζουμε εν προκειμένω το ποιόν των συγκεκριμένων τουριστών, παρατηρούμε να διαδίδεται συστηματικά εντός των κύκλων του ελλαδικού ανταγωνιστικού κινήματος όλο και περισσότερο η άποψη ότι το σύνολο των κατοίκων του Ισραήλ ευθύνεται για τις πολεμικές επιχειρήσεις του Ισραήλ στη Γάζα. Μια τέτοια πολιτική πρακτική συμμορίτικου ακτιβισμού, εκτός από το ότι είναι ρατσιστική και κανιβαλιστική, επιχειρεί να βάλει κάτω από το χαλί το βασικό χαρακτηριστικό όλων των καπιταλιστικών κοινωνιών, ότι δηλαδή οι εθνικοί καπιταλιστικοί σχηματισμοί **δεν είναι ομοιογενείς** και δεν αποτελούνται απλά από **πολίτες με κοινά συμφέροντα**, αλλά διέπονται από **ταξικές συγκρούσεις** στο εσωτερικό τους. Οποιοσδήποτε επιχειρεί να αποδώσει συλλογική ευθύνη στο σύνολο της ισραηλινής κοινωνίας για τα εγκλήματα και τις πολεμικές επιχειρήσεις του κράτους του Ισραήλ αγνοεί ή μάλλον αποκρύπτει το γεγονός ότι οι πόλεμοι υπονομεύονται αποτελεσματικά **στο εσωτερικό** των κρατών που τους διεξάγουν, όπου **γεννιούνται και μαζικοποιούνται τα αντιπολεμικά κινήματα** στη βάση της άρνησης των προλετάρων να γίνουν κρέας στα κανόνια της πολεμικής μηχανής.

Τη στιγμή μάλιστα που ο πόλεμος δείχνει να γενικεύεται(;) στη Μέση Ανατολή βλέπουμε και τις τελευταίες αντιπολεμικές μάσκες να πέφτουν, αφού ο γνωστός διαχωρισμός ανάμεσα σε «καλές» και «κακές» βόμβες καλά κρατεί.

Τελικά, όμως, τι μπορούμε να κάνουμε όλοι εμείς που ζούμε, δουλεύουμε και αγωνιζόμαστε εντός των δυτικών καπιταλιστικών σχηματισμών, εφόσον τ' αφεντικά μας δεν μας φώναξαν ακόμα να καταταγούμε για κάποιον επικείμενο πόλεμο ούτε πέφτουν βόμβες πάνω από τα κεφάλια μας; Θα αποτάξουμε και την τελευταία ρανίδα κριτικής σκέψης που μας έχει απομείνει χειροκροτώντας από απόσταση το θέαμα της πλήρους στρατιωτικοποίησης του κοινωνικού ζητήματος, επιλέγοντας τελικά την υποστήριξη του στρατού των ενάρετων ενάντια στον στρατό των «κακών αποικιοκρατών»; Θα αρκεστούμε στις διαβεβαιώσεις των «ειδικών» της παλαιστινιακής (εθνικής) αντίστασης που προσπαθούν με το ζόρι να μας πείσουν ότι δεν έχουμε τίποτα να μοιραστούμε με το ισραηλινό και το παλαιστινιακό προλεταριάτο; Ή θα πιάσουμε το νήμα της πραγματικής διεθνιστικής αλληλεγγύης αναδεικνύοντας τους αγώνες ενάντια στον μοναδικό πόλεμο που διεξάγεται εναντίον μας, τον ταξικό, είτε στο μέτωπο της καπιταλιστικής ειρήνης είτε στις εμπόλεμες ζώνες;

Αν υπάρχει πράγματι κάποια προοπτική σταματήματος της σφαγής στη Γάζα τότε αυτή πρέπει να αναζητηθεί μακριά τόσο από τους «ηρωικούς αγώνες του παλαιστινιακού λαού», όσο και από την καταδίκη του συνόλου των ισραηλινών πολιτών ως υπηρετών του «γενοκτονικού καθεστώτος». Οι υποτιθέμενες ρεαλιστικές λύσεις που σερβίρει το αντι-ιμπεριαλιστικό και αντι-αποικιοκρατικό στρατόπεδο οδηγούν μονάχα στην υιοθέτηση της τακτικής των λεγόμενων «παλαιστινιακών οργανώσεων» και εγκλωβίζουν τις όποιες αντιπολεμικές κινητοποιήσεις διεθνώς σε άτυπες εθνικές παρελάσεις όπου ανεμίζουν παλαιστινιακές σημαίες.

Είναι σαφές πως τόσο το ελληνικό, όσο και άλλα κράτη εντός των οποίων διεξάγονται τέτοιου είδους κινητοποιήσεις συμμετέχουν με τον τρόπο τους στην πολεμική σύγκρουση υποστηρίζοντας το ισραηλινό καθεστώς. Εντός, λοιπόν, των δυτικών καπιταλιστικών σχηματισμών είναι σημαντικές οι κινήσεις που αποσκοπούν στο μπλοκάρισμα της πολεμικής μηχανής. Όλο το προηγούμενο διάστημα έχουμε δει να γεννιέται –με κάποια όρια– ένα κίνημα διεθνούς αλληλεγγύης. Εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι θέτουν στο επίκεντρο και δείχνουν να μπορούν να ενοποιηθούν γύρω από ένα κοινό ζήτημα –το οποίο, όσο και αν δεν το θέλουμε, είναι ένα εθνικό ζήτημα– και αγωνίζονται ενάντια στην εξόντωση των Παλαιστινίων της Γάζας, από τους φοιτητές που κατέλαβαν 160 κολέγια και πανεπιστήμια στις ΗΠΑ την άνοιξη του 2024 μέχρι τις διαδηλώσεις εκατοντάδων χιλιάδων στις ευρωπαϊκές μητροπόλεις, τον Καναδά, την Αυστραλία κ.α.

Το “Global March to Gaza” τον Ιούνιο 2025 ήταν μια σημαντική μαζική πρωτοβουλία, που, όσο κι αν έμεινε στο θεαματικό πιο πολύ επίπεδο, έβαλε στο επίκεντρο το άνοιγμα των συνόρων για την αντιμετώπιση του λιμού. Διάφορες οργανώσεις της παλαιστινιακής αντίστασης έδωσαν γραμμή στους οπαδούς τους στη Δύση να το κριτικάρουν γιατί δεν είχε πιο συγκρουσιακό χαρακτήρα.¹³⁵ Επιπλέον, φοβούμενες μια πιθανή διευκόλυνση της εξόδου του πληθυσμού από τη Γάζα, πρόταξαν την παραμονή των αμάχων ακόμα και με τεράστιο κόστος, θεωρώντας ότι έχει μεγάλη πολιτική και στρατηγική αξία. Εν τέλει η θυσία των αμάχων κρίθηκε ως αναγκαίο κακό, ώστε να μη μετατραπεί η Γάζα σε δεύτερη Νάκμπα και χαθεί οριστικά το δικαίωμα επιστροφής.

Πρακτικές παρεμβάσεις και σαμποτάζ, όπως αυτές στα λιμάνια ανά τον κόσμο, αποτελούν μια εμπειρία αγώνα για το προλεταριάτο που ξεπερνά τα σύνορα μιας χώρας και μπορούν να λειτουργήσουν ως οργανωτική παρακαταθήκη ενάντια σε οποιονδήποτε πόλεμο αλλά και ως κατακτημένο εργαλείο διεθνιστικής πάλης ενάντια στις μπίζνες των αφεντικών. Όσο όμως οριοθετούνται από τα εθνικά σύμβολα του «αντίπαλου στρατοπέδου» και λειτουργούν ως ομάδες πίεσης προκειμένου τα κράτη να αλλάξουν τους συμμάχους τους, τόσο μετατρέπουν το ζήτημα του μπλοκαρίσματος του πολέμου σε απλή διαχείριση ενός εθνικού ζητήματος.

Όση απέχθεια μάς γεννούν τα εθνικά σύμβολα και ο εθνοποιοτικός λόγος που παίζει παντού γύρω, άλλη τόση ανησυχία για την περιστολή κεκτημένων δικαιωμάτων εντός της αστικής δημοκρατίας μας προκαλεί η καταστολή του φιλοπαλαιστινιακού λόγου και ακτιβισμού. Στις απαγορεύσεις των διαδηλώσεων υπέρ των Παλαιστινίων σε ευρωπαϊκές πόλεις, στον πρόσφατο χαρακτηρισμό της βρετανικής Palestine Action ως τρομοκρατικής οργάνωσης και τις εκατοντάδες συλλήψεις των υποστηρικτών της, στην επιβολή διοικητικών προστίμων στις διαδηλώτριες υπέρ των παλαιστινίων σε πόλεις της Γερμανίας, στις συλλήψεις και τις προσαγωγές στην Αθήνα και σε άλλες ευρωπαϊκές πόλεις, στις απελάσεις φοιτητριών και την παύση καθηγητριών από τα καθήκοντά τους είδαμε τη συνέχεια της παρόξυνσης της πειθαρχικής διαχείρισης της προλεταρίων που εγκαινιάστηκε με τις καραντίνες, τα εξοδόχαρτα και τα εμβολιαστικά πάσα. Το γερμανικό κρατίδιο της Σαξονίας-Άνχαλτ έφτασε στο σημείο να απαιτεί από τους αιτούντες υπηκοότητα να υπογράψουν δήλωση υποστήριξης του Ισραήλ, ενώ στις αραβικές γειτονιές του Βερολίνου μετά την 7η Οκτώβρη ξεκίνησαν στρατιωτικές περιπολίες και στα σχολεία του Βερολίνου μοιράζονταν ερωτηματολόγια στα παιδιά για να τσεκαριστούν οι απόψεις των γονέων τους, πρακτικές που είχαν να εμφανιστούν από τη δεκαετία του 1930.

135. Οι ένοπλες παλαιστινιακές οργανώσεις δεν εξέφρασαν καμιά υποστήριξη στη συγκεκριμένη πρωτοβουλία, ενώ το Δημοκρατικό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PFLP) κάλεσε σε πιο συγκρουσιακή δράση, όπως πολιορκία κτιρίων εξουσίας σε Δύση – κάτι που υποδηλώνει κριτική απέναντι σε πιο «ειρηνικές» πρωτοβουλίες, όπως η March to Gaza.

Από τη δική μας πλευρά, επιλέξαμε να στρέψουμε το βλέμμα μας εντός της Παλαιστίνης-Ισραήλ για να εντοπίσουμε όλες εκείνες τις (προλεταριακές) πρακτικές που συνειδητά ή ασυνείδητα προσπαθούν να ξεπεράσουν τα όρια του εθνικού συμφέροντος. Εκεί που το ισραηλινό κράτος βάζει μπροστά την εθνική ομοψυχία, εμείς βλέπουμε τις μειοψηφικές κινήσεις λιποταξίας. Εκεί που οι παλαιστινιακές οργανώσεις στρατολογούν τους επόμενους μαχητές, εμείς βλέπουμε τις κινητοποιήσεις εναντίον τους από το παλαιστινιακό προλεταριάτο. Δεν μπορούμε να κλείνουμε τα μάτια στο γεγονός ότι το παλαιστινιακό προλεταριάτο είναι περικυκλωμένο τόσο από τον ισραηλινό στρατό που το εξοντώνει μαζικά, όσο και από τους απελευθερωτές του που το καλούν να συνταχθεί στην υπεράσπιση μιας παλαιστινιακής πατρίδας/γης που ούτε του ανήκει ούτε θα του ανήκει σε οποιοδήποτε νεοσύστατο κρατικό μόρφωμα.

Ακόμα και εντός των καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων επιτρέπεται ένας βαθμός ελευθερίας μετακίνησης στους πληθυσμούς ανά τον κόσμο. Η ίδια η φυγή από τον πόλεμο αναγνωρίζεται και οι μετανάστες υπάγονται στα κράτη που προσέρχονται στο νομικό καθεστώς του πρόσφυγα. Είτε ως πρόσφυγες είτε ως μετανάστες είναι πολύ σημαντικό να αναγνωρίσουμε το δικαίωμα των παλαιστινίων να φύγουν από τη Λωρίδα της Γάζας για να γλυτώσουν από τις βόμβες που πέφτουν πάνω από τα κεφάλια τους. Την ελευθερία της μετακίνησης των (προλεταριακών) σωμάτων, το δικαίωμα στη φυγή από τον πόλεμο, τη διάρρηξη των στρατοπέδων, το άνοιγμα των συνόρων δεν το χαρίζουμε σε καμία ακροδεξιά κρατική φράξια τύπου κυβέρνησης Νετανιάχου, αλλά το κρατάμε ως όπλο χειραφέτησης απέναντι σε κράτη, στρατούς και εθνικές σημαίες.

Η διεθνοιστική μας αντίληψη δεν αποτελεί κάποιου είδους ιδεολογικό κόλλημα, ο μοναδικός μας στόχος είναι η αναζήτηση των επιλογών εκείνων που είναι αντίστοιχες με τις επιλογές που θα κάναμε αν ο πόλεμος ερχόταν και στα δικά μας μέρη. Η κριτική που κάνουμε στο σύνολο των φιλοπαλαιστινιακών απόψεων δεν σημαίνει ότι γυρίζουμε το κεφάλι μας στη φρίκη του πολέμου. Ίσα ίσα τονίζει ότι ο πόλεμος μπορεί να αναχαιτιστεί από τις σχέσεις ταξικής αλληλεγγύης μεταξύ προλεταρίων των αντιμαχόμενων πλευρών και του παγκόσμιου προλεταριάτου γενικά. Αντιλήψεις που υπερτονίζουν τον αγωνιστικό χαρακτήρα του ενός ή του άλλου «υποδουλωμένου λαού» αργά ή γρήγορα οδηγούν και στην εθνικοποίηση των εγχώριων ταξικών αγώνων. Και μπορεί εν προκειμένω να πρόκειται για τον εθνικό αγώνα κάποιων τρίτων πίσω από τον οποίο συστρατεύονται, αλλά το μυαλό και η πείρα των αριστερών εθνικιστών έχει επανειλημμένα αποδείξει ότι μπορεί να βαφτίσει ταξικό συμφέρον την υπεράσπιση και της «δικιάς μας» πατρίδας.

Η θεμελιώδης ουσία όλων των εθνικισμών –συμπεριλαμβανομένων των αντι-αποικιακών, αντι-ιμπεριαλιστικών και φιλελεύθερων μορφών του– είναι η ιδεολογία και κυρίως η πρακτική της ταξικής συνεργασίας, της συνεργασίας δηλαδή μεταξύ της εργατικής και της αστικής τάξης. Αυτό είναι και ο κύριος λόγος για τον οποίο είμαστε αντίθετες στους λεγόμενους «εθνικοαπελευθερωτικούς» αγώνες, οι οποίοι, αν και αντιμετωπίζουν πραγματικούς εχθρούς, συμμαχούν με άλλους εχθρούς κι έτσι τους ενισχύουν. Τα κράτη είτε πιο αδύναμα και αποικιοκρατούμενα είτε αποικιοκρατικά και ισχυρά δεν είναι παρά η τοπική έκφραση του παγκόσμιου καπιταλιστικού κράτους, μια δομή συλλογικής οργάνωσης της εκμετάλλευσης της εργατικής τάξης από τους καπιταλιστές με σκοπό τη συνέχιση της συσσώρευσης. Όταν τα εργατικά συμφέροντα τείνουν να απειλούν τη συσσώρευση και τα κράτη αντιμετωπίζουν σε κάποιο βαθμό την έλλειψη νομιμοποίησης, τότε οργανώνουν βίαια την καταστολή της εργατικής τάξης. Αν το παγκόσμιο προλεταριάτο δεν έχει κοινά συμφέροντα με την παγκόσμια αστική τάξη, το προλεταριάτο στην επικράτεια του Παλαιστίνης-Ισραήλ γιατί να έχει κοινά συμφέροντα με τη «δική του» αστική τάξη; Η υπεράσπιση αυτών των εθνικών/λαϊκών κοινοτήτων μέσα από αντι-ιμπεριαλιστικές και εθνικοαπελευθερωτικές αφηγήσεις, όχι απλά εμποδίζει τη δράση του προλεταριάτου εκεί, αλλά σχεδόν δαιμονοποιεί την ανάπτυξη ταξικής αλληλεγγύης μεταξύ ισραηλινών και παλαιστινίων προλεταρίων.

Ούτε ο γρήγορος ρυθμός των γεγονότων και η οργή που προκαλούν ούτε οι ψευδοαγωνιστικές επικλήσεις μπορούν ή πρέπει να οδηγούν σε έλλειψη κατανόησης των διλημάτων και των προκλήσεων που θέτει για μια αντικαπιταλιστική απάντηση η εξόντωση των πλεοναζόντων που διαπράττει το ισραηλινό κράτος. Ούτε ο πόνος μπορεί να χρησιμοποιείται ως εκβιασμός για να επιβληθεί η υπάκουη σιωπή και η υποστήριξη σε μία από τις πλευρές που συμβάλλουν με τον δικό τους τρόπο η καθεμιά στη σφαγή. Το προλεταριάτο είναι ένα και όπως λέει και το γνωστό σύνθημα δεν έχει πατρίδα, ωστόσο οι εχθροί του έχουν πολλές και το στέλνουν στη σφαγή γι' αυτές.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

**ΔΥΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΤΟΥ
ΕΜΙΛΙΟ ΜΙΝΑΣΙΑΝ**

I

Μια Ακραία Στρατιωτικοποίηση του Ταξικού Πολέμου στο Ισραήλ-Παλαιστίνη

Le serpent de mer

*Συνέντευξη με τον Emilio Minassian, 30 Οκτωβρίου 2023*¹³⁶

1.

Ενδιαφέρεσαι για όσα συμβαίνουν στην Παλαιστίνη εδώ και πολύ καιρό, χωρίς να είσαι φιλοπαιστινίος ακτιβιστής. Τι έχει να μας πει μια κριτική με επαναστατικό προσανατολισμό για όσα εκτυλίσσονται εκεί;

Θα έλεγα πως το πρώτο πράγμα είναι να αντιληφθούμε ότι δεν υπάρχουν δύο στρατόπεδα, το ένα παλαιστινιακό και το άλλο ισραηλινό. Οι άνθρωποι αυτοί ζουν μέσα στο ίδιο κράτος και μέσα στην ίδια οικονομία. Στους κόλπους αυτής της ίδιας οντότητας, ας την αποκαλέσουμε ισραηλινοπαλαιστινιακή, –η οποία, όμως, βρίσκεται εξολοκλήρου υπό την δικαιοδοσία του Ισραήλ– οι κοινωνικές τάξεις όχι μόνο υπόκεινται σε διαφορετικό νομικό καθεστώς σύμφωνα με εθνοθησκευτικά κριτήρια, αλλά επιπλέον έχουν «ζωνοποιηθεί». Η Λωρίδα της Γάζας έχει μετατραπεί σταδιακά σε «φυλακή-αποθετήριο» για δύο εκατομμύρια προλετάριους που έχουν εκτοπιστεί στο περιθώριο της ισραηλινής πρωτεύουσας. Αλλά η τελευταία παραμένει ο ύστατος αφέντης τους. Οι κάτοικοι της Γάζας χρησιμοποιούν ισραηλινό νόμισμα, καταναλώνουν ισραηλινά προϊόντα και φέρουν ταυτότητες που εκδίδονται από το Ισραήλ.

Ο σημερινός «πόλεμος» αποτελεί στην πραγματικότητα μια ακραία στρατιωτικοποίηση του ταξικού πολέμου. «Μια γη για δυο λαούς», μια τέτοια πλαισίωση για την τρέχουσα κατάσταση σε Ισραήλ-Παλαιστίνη είναι πραγματικά ένας παραλογισμός. Πουθενά στον κόσμο η γη δεν ανήκει στους λαούς· ανήκει στους ιδιοκτήτες. Όλο αυτό μπορεί να ακούγεται πολύ θεωρητικό αλλά ο ίδιος ο τρόπος ύπαρξης των κοινωνικών σχέσεων επιστρέφει την ιδέα των «στρατοπέδων» σε αυτούς στους οποίους πραγματικά ανήκει: στους διευθύνοντες.

Οι καταυλισμοί προσφύγων της Δυτικής Όχθης, που θα μπορούσαν να θεωρηθούν η παλλόμενη καρδιά της «Παλαιστίνης», εξακολουθούν να αποτελούν προάστια του Τελ Αβίβ. Έχω περάσει απογέυματα ακούγοντας τους ημερομίσθιους εργάτες από ένα από αυτά τα στρατόπεδα να αφηγούνται πώς εξελίχθηκε η εθνικοποίηση του εργατικού δυναμικού στα εργοτάξια της

¹³⁶. Η μετάφραση ανακτήθηκε από το indymedia.org: «Ακόμη και στις χωματερές του καπιταλισμού υπάρχουν κοινωνικές διαιρέσεις» (22/11/2023).

πρωτεύουσας του Ισραήλ: ασκεναζί εβραίοι εργολάβοι, παλαιστίνιοι υπεργολάβοι του 1948 για τη διέλευση εργατικού δυναμικού από τα κατεχόμενα, σεφαραδίτες εβραίοι εργοδηγοί που μιλούν αραβικά κ.λπ. Και ύστερα, όλοι οι υπόλοιποι εισαγόμενοι προλετάριοι: οι Ταϊλανδοί, οι Κινέζοι, οι Αφρικανοί που, όντας μετανάστες χωρίς χαρτιά, βρίσκονται στη χειρότερη μοίρα. Όλοι αυτοί δεν επιτρέπεται να αναμιχθούν, γιατί κάθε ομάδα καταλαμβάνει διακριτό καθεστώς και διακριτή θέση στις σχέσεις παραγωγής. Αν και οι κόσμοι αυτοί δεν είναι πορώδεις, είναι καθηλωμένοι: είναι αμοιβαία ορατοί, γνωρίζονται.

Δεκάδες Ταϊλανδοί, απασχολούμενοι στην αγροτική παραγωγή περιμετρικά της Λωρίδας της Γάζας, δολοφονήθηκαν ή έπεσαν θύματα απαγωγής από τη Χαμάς. Αυτήν τη στιγμή, οι ισραηλινοί εργοδότες παρακρατούν σε άλλους από αυτούς τους μισθούς τους, για να τους αναγκάσουν να δουλέψουν στην εμπόλεμη ζώνη. Στο πλαίσιο αυτού που συμβαίνει σε Ισραήλ-Παλαιστίνη, κάθε ουσιαστική κοινωνική κριτική οφείλει να συμπεριλαμβάνει και την οπτική των Ταϊλανδών εργαζομένων. Αυτή η γη δεν ανήκει δικαιωματικά περισσότερο στους παλαιστίνιους προλετάρους από ό,τι στους εργάτες από την Ταϊλάνδη.

Δεν είναι, όμως, μια μορφή ευκολίας το να προσπαθούμε να παρακάμψουμε το εθνικό ζήτημα σε Ισραήλ-Παλαιστίνη;

Το Ισραήλ έχει κατορθώσει να δημιουργήσει μια κατάσταση μοναδική σε ολόκληρο τον κόσμο: την ενσωμάτωση στο κράτος ενός προλεταριάτου εθνικοποιημένου ως «εβραϊκού», ενάντια στο υπόλοιπο προλεταριάτο, που και αυτό παραμένει εθνικοποιημένο ως «αραβικό». Το ισραηλινό κράτος οργάνωσε τη συσσώρευση ενός «εθνικού» κεφαλαίου σε χρόνο ρεκόρ, οργάνωσε την εισαγωγή ενός εθνικού προλεταριάτου και αναγορεύτηκε σε θεματοφύλακα της ύπαρξης και της αναπαραγωγής του τελευταίου, του οποίου η ίδια η ύπαρξη απειλείται από ένα άλλο, περιθωριοποιημένο προλεταριάτο, το «παλαιστινιακό». Αλλά αν αφαιρέσουμε τους παραμορφωτικούς φακούς της φαντασμαγορίας «ενός κράτους που εγγυάται την ύπαρξη των ανθρώπων», αποκαλύπτεται ότι το εβραϊκό προλεταριάτο του Ισραήλ αποτελεί ένα είδος λάφυρου πολέμου στα χέρια του κράτους.

Δεν ισχύει το ίδιο για την πλευρά του παλαιστινιακού προλεταριάτου, στους κόλπους του οποίου η δυναμική της πάλης έχει διατηρήσει μια ορισμένη αυτονομία, συνυπάρχοντας, βέβαια, κατά τρόπο πολύπλοκο, με τις εργαλειακές λογικές του εθνικιστικού πολιτικού πλαισίου.

Μπορεί να φαντάζει απροσδόκητο σαν συμπέρασμα, αλλά πιστεύω πως πρέπει να θεωρήσουμε ότι η Χαμάς είναι ένας υπεργολάβος του Ισραήλ για τη διαχείριση του προλεταριάτου της Λωρίδας της Γάζας. Όπως έλεγα, το προλεταριάτο αυτό υπάγεται, σε τελική ανάλυση, στο ισραηλινό εθνικό κεφάλαιο. Στον βαθμό που αυτό το τελευταίο δεν πήρε την επιλογή να εξουσιοδοτήσει στις παρυφές του μια εναλλακτική καπιταλιστική οντότητα, αυτήν τη φορά «παλαιστινιακή», το προλεταριάτο της Γάζας, αν και περιφραγμένο, παραμένει εγγεγραμμένο στο κύκλωμα του ισραηλινού εθνικού κεφαλαίου. Ωστόσο, η κατάσταση αυτή δεν μπορεί να λειτουργεί χωρίς τη συγκρότηση ενός εξωτερικευμένου κοινωνικού μορφώματος που να αναλαμβάνει την ευθύνη της ρύθμισης των εγκλείστων: δεν υπάρχει φυλακή χωρίς δεσμοφύλακες.

Αυτό που εκτυλίσσεται δεν είναι ένας ενδοϊμπεριαλιστικός πόλεμος. Πρόκειται, ουσιαστικά, για μια «εσωτερική υπόθεση», για την οποία τα «εθνικά» στρατόπεδα δεν είναι κάτι άλλο από παραπετάσματα καπνού. Στα τρέχοντα γεγονότα δεν υπάρχει προλεταριακή πάλη. Η στρατιωτικοποίηση των ανταγωνισμών, που ενορχηστρώνεται τόσο από τη Χαμάς, όσο και από την διευθύνουσα τάξη του Ισραήλ, παράγει μια «αντίσταση» που δεν περιέχει καμία λογική αυτόνομης προλεταριακής πάλης, ούτε καν στα σπάργανα.

να αναμένουν μια τέτοια στρατιωτική ισραηλινή κατάρρευση, που άνοιξε τις πύλες σε σφαγές μεγάλης κλίμακας).

Η επιχείρηση της Χαμάς σε καμία περίπτωση δεν αποτελεί ένα φανατικό, χιλιαστικό παραλήρημα. Είναι ένα ριψοκίνδυνο στοιχείο, που όμως ενδέχεται να επιφέρει καρπούς. Οι επιλογές του Ισραήλ είναι περιορισμένες. Υπάρχει η διαπραγματευτική οδός, η οδός της διεξαγωγής ενός περιφερειακού πολέμου και όχι πολλές επιλογές ενδιάμεσα. Παραμένει, ωστόσο, ένα στοιχείο, διότι δεν είναι βέβαιο πως το ισραηλινό κράτος και κεφάλαιο θα επιλέξουν τη σταθεροποίηση.

Σε κάθε περίπτωση, το στάδιο «σφαγή» με συνεχόμενους βομβαρδισμούς είναι αναπόφευκτο, αλλά αυτό είναι ένα άλλο θέμα που, όπως αποδεικνύεται, δεν απασχολεί καθόλου τους ιθύνοντες.

Λες πως η Χαμάς συμπεριφέρεται ως κράτος αλλά χωρίς τα αντίστοιχα μέσα. Είπες, ακόμη, ότι αν θυσιάζει κάποια από τα συμφέροντά της, το κάνει για να αποκτήσει περισσότερα στη συνέχεια. Μπορείς να γίνεις πιο συγκεκριμένος;

Για να αναγνωριστεί απλά στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων. Αναμφίβολα, χωρίς την προοπτική μιας ειρηνευτικής συμφωνίας, δεν έχουμε φτάσει ακόμη εκεί και στην πραγματικότητα πιστεύω πως ούτε η Χαμάς, ούτε το Ισραήλ έχουν συμφέρον να καταλήξουν σε μια συνολική συμφωνία. Αλλά και η ισραηλινή οπτική της ριζικής εξάλειψης της Χαμάς δεν αποτελεί σοβαρό ενδεχόμενο. Επιδεικνύοντας τη στρατιωτική της δεινότητα, η Χαμάς φιλοδοξεί να καταστεί παίκτης που είναι αδύνατο να αγνοηθεί στον συσχετισμό δυνάμεων της περιοχής.

Η αποτυχία επανέναρξης των διαπραγματεύσεων μεταξύ του Ιράν και των Ηνωμένων Πολιτειών τα τελευταία χρόνια καταδεικνύει ότι δεν είναι τώρα η ώρα για «λύσεις». Για τη Χαμάς το ζητούμενο είναι, όπως λέει όλος ο κόσμος, να μπλοκαριστεί η αμερικανική λύση για μια συμφωνία Ισραήλ-Σαουδικής Αραβίας. Αυτό που έχει να κερδίσει στη συγκυρία είναι πρωτίστως να κατοχυρωθεί ως συνομιλητής των αραβικών χωρών της περιοχής και να συνεχίσει την περιθωριοποίηση της ΟΑΠ [στην οποία συμμετέχουν η Φατάχ αλλά και το Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PFLP)] στη Δυτική Όχθη και στον Λίβανο. Αυτό σημαίνει την κατάκτηση ενός μικρού μεριδίου στην παλαιστινιακή αντιπροσώπευση, σε βάρος της ανταγωνίστριάς της ΟΑΠ.

Είναι πράγματι τόσο στενά τα συμφέροντα που διακυβεύονται;

Πραγματικά, δεν ξέρω πώς να απαντήσω σε αυτήν την ερώτηση. Προφανώς, αυτή η στρατιωτική επιχείρηση και ο πόλεμος που πυροδότησε θα πρέπει να ιδωθούν και σε σχέση με ένα παγκόσμιο συγκείμενο, όπου οι δίαυλοι καπιταλιστικής ρύθμισης βρίσκονται υπό κατάρρευση.

Θεωρώ πως ο πόλεμος είναι πάντοτε μια απόπειρα επίλυσης της κρίσης κεφαλαιακής αξιοποίησης, μέσω μιας επιχείρησης αποσυσώρευσης. Αλλά είναι συγχρόνως και η έκφραση της ανατροπής της ισορροπίας που κυριαρχεί στη σχέση κράτους-κεφαλαίου. Είναι μια στιγμή της κρίσης όταν χαλαρώνει ο έλεγχος του κεφαλαίου, του παγκόσμιου κεφαλαίου, επί του κράτους, επιτρέποντας τη μονοπώληση του κράτους από συγκεκριμένους καπιταλιστικούς τομείς, από φατρίες ή πολιτικούς. Ο πόλεμος μεταξύ καπιταλιστών δεν είναι μόνο πόλεμος μεταξύ ιμπεριαλισμών. Φέρνει αντιμέτωπους πολλαπλούς δρώντες, οι οποίοι, ελλείψει ασφαλιστικών δικλίδων, θα αναλάβουν ενίοτε ριψοκίνδυνα στοιχήματα, θα παίξουν ένα χαρτί για να προσπαθήσουν να επωφεληθούν από την αναταραχή της ισορροπίας δυνάμεων. Είμαστε μάρτυρες μιας τέτοιας σπειροειδούς τροχιάς από την έναρξη του πολέμου στην Ουκρανία. Παγωμένα μέτωπα αφυπνίζονται: είχαμε το Καραμπάχ, τώρα τη Γάζα.

Τα επιτελεία προελαύνουν, επιχειρούν σχεδιασμούς, δοκιμάζουν τις αντιστάσεις, βουτούν με το κεφάλι. Αυτό τους βγαίνει αυθόρμητα να κάνουν, κάθε στιγμή. Αυτό που μας εκπλήσσει εδώ και δύο χρόνια είναι ο βαθμός κατάρρευσης των ασφαλιστικών δικλείδων που τα συγκρατούσαν.

Ποια είναι η φύση της κυριαρχίας της Χαμάς επί του πληθυσμού της Λωρίδας της Γάζας; Πώς εδραιώνει την εξουσία της; Τι ακριβώς αποκομίζουν οι αρχηγοί της; Τι δεσμούς (ανοιχτούς ή όχι) διατηρούν με το Ισραήλ;

Η Χαμάς είναι ένα κίνημα με προέλευση τη Μουσουλμανική Αδελφότητα. Όπως και στις περισσότερες περιοχές του αραβικού κόσμου, αναπτύχθηκε κατά τις δεκαετίες του 1970 και 1980 στους κόλπους της παλαιστινιακής μικροαστικής τάξης, τόσο στα Παλαιστινιακά Εδάφη, όσο και στη διασπορά. Με την εμπλοκή της στον αγώνα ενάντια στο Ισραήλ κατά τη διάρκεια της Πρώτης Ιντιφάντα, η κοινωνική της βάση διευρύνθηκε συμπεριλαμβάνοντας και πιο προλεταριακά στρώματα, ωστόσο ο έλεγχος της περιοχής της Γάζας και η στρατιωτικοποίηση να αλλάξουν ριζικά τη φύση της. Βρέθηκε, όπως έχει ήδη ειπωθεί, στη θέση ενός κρατικού μηχανισμού αναγκασμένου να ενσωματώνει πολλά διαφορετικά και ανταγωνιστικά κατηγορικά συμφέροντα, να τα ισορροπεί και να διαιτητεύει. Και παράλληλα, καθώς η Λωρίδα της Γάζας δεν είναι ακόμη ένα πραγματικό κράτος, η Χαμάς μεταμορφώθηκε ταυτόχρονα και σε ένα κόμμα στρατιωτικού τύπου, συγκρίσιμο με τη Χεζμπολάχ του Λιβάνου.

Αυτή η διπλή εξέλιξη φέρει μια αντιφατική διάσταση. Κάνω την εξής υπόθεση: ο σημερινός πόλεμος σηματοδοτεί, κατά κάποιον τρόπο, τη νίκη της δεύτερης λογικής επί της πρώτης. Ο ένοπλος βραχίονας έχει υπερισχύσει του κρατικού μηχανισμού· τα στρατιωτικά κυκλώματα ραντιέρηδων (με προέλευση από το Ιράν) έχουν επικρατήσει έναντι των πολιτικών κυκλωμάτων ραντιέρηδων (με προέλευση από το Κατάρ).

Η Χαμάς είναι ένα διαταξικό κίνημα, γεγονός που εξηγεί την ανακολουθία των κινήσεών της. Η εμπορική αστική τάξη της Δυτικής Όχθης ταυτίστηκε μαζί με τη στα μέσα της δεκαετίας του 2000. Το κίνημα κέρδισε εκεί τις βουλευτικές εκλογές του 2006 ως το κόμμα της Τάξης: υποσχέθηκε να βάλει τέλος στο χάος της ανασφάλειας, να κάνει τα όπλα να σιωπήσουν, να πολεμήσει τη διαφθορά, να αναπτύξει έναν αξιόπιστο κρατικό μηχανισμό, εξασφαλίζοντας την κοινωνική ευταξία με ένα πρόγραμμα κοινωνικής αναδιανομής βασισμένο στη φιλανθρωπία. Κατά παράδοξο τρόπο, εμφανίστηκε ως η παράταξη ενάντια στην Ιντιφάντα και η πλειοψηφία των διακεκριμένων πολιτών των δύο οικονομικών κέντρων της Δυτικής Όχθης, της Ναμπλούς και της Χεβρόν, έσπευσε να σταθεί στο πλευρό της, χωρίς να κόψει τους δεσμούς με τα οικονομικά συμφέροντα της Ιορδανίας. Η Χαμάς κέρδισε τις ίδιες βουλευτικές εκλογές και στη Λωρίδα της Γάζας, αλλά αυτήν τη φορά με το σύνθημα της αντίστασης και της στρατολόγησης που απευθυνόταν στο λούμπεν προλεταριάτο των προσφυγικών καταυλισμών. Όχι στη λογική μιας εξέγερσης ή ενός κοινωνικού κινήματος, αλλά στη λογική στρατιωτικοποιημένων πελατειακών σχέσεων. Σε αντίθεση με τη Δυτική Όχθη, στην πόλη της Γάζας δεν υπάρχει εμπορική αστική τάξη.

Έκτοτε, ο διαταξικός αυτός χαρακτήρας διατηρείται χωρίς να εκραγεί. Η Χαμάς εξακολουθεί να μετέρχεται αντιθετικές λογικές κινητοποίησης. Ο επικεφαλής της ένοπλης πτέρυγας, ο Μοχάμεντ Ντέιφ, είναι ένα είδος μυθικού ηδύλου, έχοντας επιβιώσει από πλείστες στοχευμένες απόπειρες δολοφονίας. Ντύνεται σαν τον Τζέιμς Μποντ για να συζητήσει με τους εφήβους στους καταυλισμούς προσφύγων, ενώ την ίδια στιγμή κουστουμαρισμένοι ηγέτες αράζουν σε πεντάστερα ξενοδοχεία του Κατάρ, τρώγοντας κάθε λογής καλούδια και τραπεζώνοντας υπουργούς και καπιταλιστές του αραβικού ή τουρκικού κόσμου. Και αν είναι ο κύκλος του Μοχάμεντ Ντέιφ αυτός που εξαπέλυσε μια επίθεση όπως αυτή της 7ης Οκτωβρίου, ο κύκλος των γραβατωμένων

κουστουμάτων το αφήνει να συμβεί διότι τρέφει κρυφές ελπίδες να δρέψει τους καρπούς στους διπλωματικούς διαδρόμους.

Είμαι πιο επιφυλακτικός για το τι σκέφτεται η κομπραδόρικη αστική τάξη της πόλης της Γάζας, καθώς οι βίβες της ισοπεδώνονται από τις βόμβες.

Ποια είναι τα χαρακτηριστικά της εκμετάλλευσης των προλεταρίων στη Γάζα;

Έχω περάσει αρκετό χρόνο στη Δυτική Όχθη αλλά δεν είμαι άμεσα εξοικειωμένος με τη Λωρίδα της Γάζας. Εξαιτίας της πολιτικής και γεωγραφικής της θέσης, έτσι όπως γειτνιάζει με μια περιοχή έντονης καπιταλιστικής συσσώρευσης, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Γάζα είναι η μεγάλη «χωματερή» του Ισραήλ. Αλλά ακόμη και στις χωματερές του καπιταλισμού υπάρχουν κοινωνικές διαιρέσεις.

Εν ολίγοις, είναι ένα είδος γκέτο; Πιο συγκεκριμένα, οι προλετάριοι της Γάζας έχουν δουλειές (επίσημες ή μη) ή θα πρέπει να τους θεωρήσουμε κατά πλειοψηφία ως υπεράριθμους;

Υπεράριθμοι με την έννοια ότι η εργασία στη Γάζα δεν επιτρέπει σχεδόν επ' ουδενί την καπιταλιστική συσσώρευση. Τα κεφάλαια που κυκλοφορούν στη Γάζα προέρχονται κυρίως από πρόσοδο (και ακόμη και τότε, πρόκειται για ισχνή πρόσοδο): πρόσοδος από την εξωτερική βοήθεια (Ιράν και Κατάρ), πρόσοδος από μονοπωλιακές καταστάσεις (οι σήραγγες). Τα αποσπώμενα κέρδη δεν προκύπτουν από την εκμετάλλευση της εργασίας από τους καπιταλιστές. Η αναπαραγωγή των προλεταρίων και η αξιοποίηση είναι δυο διαδικασίες διαχωρισμένες, όπως θα έλεγε και κάποιος άλλος. Στη συντριπτική τους πλειοψηφία μιλάμε για μικρά αφεντικά και το κράτος δεν ρυθμίζει τίποτα.

Η Γάζα είναι ένας χώρος τελείως εξωτερικός προς τα κυκλώματα της κεφαλαιακής αξιοποίησης, όπως και αρκετές άλλες περιφέρειες του κόσμου. Δεν υπάρχει «εθνική αστική τάξη», καθώς δεν υπάρχουν κεφάλαια με προέλευση τη Γάζα. Επιπλέον, δεν υπάρχει ούτε «παραδοσιακή αστική τάξη», όπως στη Δυτική Όχθη ή στην Ιερουσαλήμ – αυτές οι παλιές οικογένειες οι οποίες βασίζονται σε ένα εμπορικό ή γαιοκτησιακό κεφάλαιο που, αν και σκονισμένο, παραμένει ακόμη αποτελεσματικό στις κοινωνικές σχέσεις. Αντίθετα, στη Γάζα υπάρχει μια νεοσχηματισθείσα «κομπραδόρικη» αστική τάξη, που βασίζεται στην κυκλοφορία του προσόδου. Δεν πρόκειται για μια τάξη με τη στενή σημασία του όρου, πρόκειται για έναν κοινωνικό σχηματισμό που αντλεί μαζικά εισοδήματα από τη θέση του ως ενδιάμεσου στις συναλλαγές με τους ξένους καπιταλιστές (σε αντίθεση με μια αστική τάξη που θα συνέδεε τα συμφέροντά της με την ανάπτυξη της εθνικής οικονομίας).

Ένα τμήμα αυτής της αστικής τάξης συμπίπτει με τον πολιτικό μηχανισμό της Χαμάς, καθώς τα κεφάλαια που κυκλοφορούν προέρχονται κατά μεγάλο μέρος από πρόσοδο γεωπολιτικής φύσης και έλκουν την προέλευσή τους από κράτη όπως το Κατάρ και το Ιράν. Υπάρχουν, ωστόσο, και άλλες πηγές προσόδου, όπως αυτές που συνδέονται με την κυκλοφορία στα σύνορα με την Αίγυπτο. Ολόκληρες περιουσίες έχουν κτιστεί γύρω από σήραγγες λαθρεμπορίου και εδώ πλέον βρισκόμαστε στη σφαίρα της παγκοσμιοποιημένης φεουδαρχίας, μια τυπική σχέση πάτρονα-εργάτη. Το 2007 είχαν σημειωθεί ισχυρές ένοπλες συγκρούσεις στη Ράφα, στο νότιο τμήμα της Λωρίδας, ανάμεσα σε κοινωνικούς σχηματισμούς οργανωμένους γύρω από φυλές και στον πολιτικοστρατιωτικό μηχανισμό της Χαμάς, με επίδικο τη φορολόγηση της κυκλοφορίας των εμπορευμάτων.

Σε αντίθεση με την Παλαιστινιακή Αρχή, η Χαμάς δεν είναι υπεύθυνη για τις δημόσιες υπηρεσίες, δεν είναι αυτή που πληρώνει τους μισθούς: αυτοί είναι πάντοτε στη δικαιοδοσία της Παλαιστινιακής Αρχής. Έχουμε να κάνουμε με ένα μόνιμο ζήτημα εκβιασμού: η Παλαιστινιακή Αρχή αναστέλλει ή μειώνει τη μισθοδοσία των δημοσίων υπαλλήλων στη Γάζα για να αποδυναμώσει τη Χαμάς.

Σε επαναλαμβανόμενα διαστήματα, και χωρίς αμφιβολία εν μέρει ως συνέπεια των παραπάνω, ξεσπούν «κοινωνικές» κινητοποιήσεις για τη διεκδίκηση της αξιοπρέπειας – τυπικά για το νερό, το ηλεκτρικό ρεύμα, τους μισθούς. Η Χαμάς τις καταστέλλει, με λιγότερη ή περισσότερη χρήση βίας, αλλά και με μια αυτοσυγκράτηση που μαρτυρά ότι φροντίζει να μην ρίχνει λάδι στη φωτιά. Η τωρινή στρατιωτική επιχείρηση έρχεται να διαδεχθεί ένα αντίστοιχο τέτοιο επεισόδιο που εκτυλίχθηκε αυτό το καλοκαίρι. Εύκολα μπορούμε να φανταστούμε μια σύνδεση, ή έστω μια λογική [συνάφεια], μεταξύ αυτών των δύο τύπων γεγονότων.

Η αμφισβήτηση της Χαμάς-διαχειρίστριας και η υποστήριξη της Χαμάς-μαχήτριας, αυτά τα δύο δεν αντιφάσκουν αναμεταξύ τους. Η πρώτη επιτίθεται στην αξιοπρέπεια, η δεύτερη την εκδικείται. Χωρίς τη μαχητική Χαμάς, η διαχειριστική Χαμάς θα είχε αναμφίβολα να αντιμετωπίσει μια πολύ μεγαλύτερη αμφισβήτηση στη Γάζα.

Λες ότι έχεις «καλύτερη γνώση» της Δυτικής Όχθης σε σχέση με τη Λωρίδα της Γάζας. Υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις δυο περιοχές ή έχουμε να κάνουμε με παραλλαγές στην ίδια λογική;

Εδώ και καιρό, η Λωρίδα της Γάζας αποτελεί τη «χωματερή» των υπεράριθμων που ανέφερα προηγουμένως. Πρόκειται για μια μικροσκοπική περιοχή στην οποία εξωθήθηκε το 1947-48 ένας μεγάλος αριθμός προσφύγων, κατακλύζοντας τον ντόπιο, κυρίως αγροτικό πληθυσμό. Δεν υπάρχουν πόροι εκεί. Στη Δυτική Όχθη η ταξική δομή είναι διαφορετική, με πόλεις και διακεκριμένους πολίτες. Επιπλέον, υπάρχουν γεωργικοί και υδάτινοι πόροι, τους οποίους το Ισραήλ μονοπωλεί. Οι μισθοί είναι διπλάσιοι και υπάρχει ένας μικρός αριθμός βιομηχανιών, που βασίζονται στη σχετική ενσωμάτωση μεταξύ της τάξης των κομπραδόρων της Παλαιστινιακής Αρχής και του ισραηλινού κεφαλαίου. Η Φατάχ, που κυβερνά τις πόλεις, είναι ένα κόμμα που δεν έχει πλέον καμία κοινωνική συνοχή. Το 2006 έχασε τις εκλογές από τη Χαμάς. Το 2007 η Φατάχ πραγματοποίησε με την υποστήριξη του Ισραήλ και των Ηνωμένων Πολιτειών πραξικόπημα, με σκοπό να διατηρήσει τα ηνία της δημόσιας εξουσίας στις πόλεις της Δυτικής Όχθης, «εγκαταλείποντας» τη Γάζα στη Χαμάς. Έκτοτε δεν έχει καμία νομιμοποίηση που να βασίζεται σε οποιαδήποτε μορφή δημοκρατικής διαδικασίας. Η εξουσία της βασίζεται στη συνεργασία με το Ισραήλ, συνεργασία που κρύβεται πίσω από κούφια ηχηρή εθνικιστική ρητορική από μεριάς της Φατάχ. Κυβερνά ξεχωριστούς θύλακες, όλο και περισσότερο περικυκλωμένους από εποικισμούς. Σε αυτούς τους θύλακες εισβάλλει ανά τακτά χρονικά διαστήματα ο ισραηλινός στρατός. Όσο για το προλεταριάτο της Δυτικής Όχθης, είναι πιο στενά συνδεδεμένο με το ισραηλινό κεφάλαιο σε σχέση με εκείνο της Γάζας. Πολλοί παλαιστίνιοι εργάτες από τη Δυτική Όχθη εργάζονται, νόμιμα ή παράνομα, σε ισραηλινά εδάφη ή στους οικισμούς. Έχουν οικονομικούς δεσμούς με τους Παλαιστίνιους του 1948 οι οποίοι έχουν ισραηλινή υπηκοότητα· συχνά μιλούν την εβραϊκή γλώσσα.

Τι συμβαίνει στη Δυτική Όχθη αυτήν την ώρα; Τι κάνει η Φατάχ; Υπάρχουν κοινωνικές ή πολιτικές δυνάμεις λίγο-πολύ προλεταριακού χαρακτήρα, οι οποίες θα μπορούσαν να ενδυναμωθούν λόγω της κρίσης;

Στη Λωρίδα της Γάζας μου φαίνεται πως για την ώρα έχει χαθεί κάθε δυνατότητα για δραστηριότητα με προλεταριακά χαρακτηριστικά. Η κατάσταση είναι διαφορετική στις πόλεις της Δυτικής Όχθης, όπου ο ενδοπαλαιστινιακός αγώνας για πολιτικό έλεγχο συνεχίζεται εδώ και χρόνια, με αυτόνομες εκδηλώσεις ταξικής πάλης. Ο κοινωνικός έλεγχος εξασφαλίζεται από κοινού από έναν μηχανισμό ασφαλείας που διοικείται από κομπραδόρους καπιταλιστές που εξαρτώνται από το Ισραήλ και από αστικές βαρονίες με διασυνδέσεις με την Ιορδανία. Η συνοχή αυτής της τάξης συνεχίζει να αποσυντίθεται, η Φατάχ δεν ρυθμίζει πλέον τίποτα και ο καθένας προσπαθεί να στήσει το δικό του φέουδο εις βάρος των άλλων. Το αναμενόμενο γεγονός που υποτίθεται ότι θα ξεκαθάριζε όλα αυτά θα ήταν ο θάνατος του παρανοϊκού δεινόσαυρου Μαχμούντ Αμπάς, αλλά τα πράγματα είναι βέβαιο ότι θα επιταχυνθούν.

Εδώ και δεκαπέντε χρόνια, η Χαμάς διατηρείται εν υπνώσει στη Δυτική Όχθη. Καμία άμεση δημόσια ή στρατιωτική δραστηριότητα. Παραμένει αφοσιωμένη, αλλά διακριτικά. Οι ένοπλες ομάδες που επανεμφανίστηκαν στον Βορρά (Ναμπλούς, Τζενίν, Τουλκαρέμ) δεν έχουν καμία σχέση με τη Χαμάς. Αυτή η παθητικότητα έδωσε την εντύπωση ότι η Χαμάς είχε αποδεχθεί την κατάσταση και ότι δεν επιθυμούσε να σπάσει το status quo. Αυτό έδωσε στη Χαμάς ένα κακό όνομα μεταξύ των ένοπλων ομάδων στους προσφυγικούς καταυλισμούς: ήταν η άλλη πλευρά της Φατάχ, μόνο λόγω και καμία δράση, με πολιτικά συμφέροντα χωριστά από εκείνα του λαού. Τώρα όμως, με αυτήν την επιχείρηση, η κατάσταση έχει σαφώς αλλάξει όσον αφορά τις αντιλήψεις. Είτε μας αρέσει είτε όχι, αλλάζει το κλίμα υπέρ της. Ήδη, η σημαία της Χαμάς κυματίζει παντού σε διαδηλώσεις, κάτι που θα ήταν αδιανόητο πριν από ένα μήνα. Θα αμφισβητήσει άμεσα η Χαμάς την εξουσία της Παλαιστινιακής Αρχής στη Δυτική Όχθη; Είναι απίθανο, καθώς οι δραστηριότητές της παρακολουθούνται στενά όχι μόνο από την ίδια την Παλαιστινιακή Αρχή αλλά και από το Ισραήλ. Επιπλέον, οι παλαιστινιακοί θύλακες στη Δυτική Όχθη δεν αποτελούν μια συνεχή εδαφική περιοχή. Αν θέλει να τους πάρει υπό τον στρατιωτικό της έλεγχο θα πρέπει να αντιπαρατεθεί με τον ισραηλινό στρατό. Μπορεί όμως να αλλάξει τη στρατηγική της, υποστηρίζοντας με τον ένα ή τον άλλο τρόπο τις δραστηριότητες των ένοπλων ομάδων.

Ό,τι και αν συμβεί, τα πράγματα είναι βέβαιο ότι θα αλλάξουν. Η Παλαιστινιακή Αρχή θα δυσκολευτεί να διατηρήσει την ασφάλεια. Η συνοχή της πολιτικής τάξης της Ασφάλειας θα δοκιμαστεί σοβαρά.

Παράλληλα με την επίθεση στη Γάζα, ο στρατός και οι έποικοι έχουν εξαπολύσει μια σειρά επιθέσεων στη Δυτική Όχθη. Αυτή η επίθεση θα ενταθεί· το μακέλεμα θα είναι πιο περιορισμένο από ό,τι στη Γάζα, αλλά χωρίς αμφιβολία πιο «αυτοοργανωμένο».

Υπάρχει, λοιπόν, κάθε λόγος να είμαστε ανήσυχoi. Ωστόσο, διατηρώ μια ορισμένη ελπίδα ότι η μολυβένια κουβέρτα της καταστολής και της ακινησίας που επέβαλε η Παλαιστινιακή Αρχή τα τελευταία δεκαπέντε-είκοσι χρόνια θα γίνει κομμάτια από αυτόνομους αγώνες. Και ότι η ενδεχόμενη κατάρρευση της αστυνομίας θα καταστήσει εφικτή την κοινωνική έκρηξη που τόσο καιρό υπέβασκε. Οι ταξικές σχέσεις στη Δυτική Όχθη είναι εξαιρετικά βίαιες. Για μεγάλο χρονικό διάστημα, η αστική τάξη της Δυτικής Όχθης επωφελήθηκε από τη σχέση συνεργασίας με το Ισραήλ· έχει χορτάσει πια και θα ήταν καλό να ξεκουνηθεί και λίγο.

Εδώ και αρκετό καιρό, συμβαίνουν στο Ισραήλ μαζικές κινητοποιήσεις κατά του Νετανιάχου και ειδικότερα κατά της μεταρρύθμισης του συστήματος δικαιοσύνης. Ποιες συνέπειες έχουν αυτοί οι αγώνες (αν έχουν) στην τρέχουσα κατάσταση; Σε ποιο βαθμό οι «πολιτικές» αντιστάσεις του ισραηλινού πληθυσμού (π.χ. οι πρόσφατοι αγώνες κατά της μεταρρύθμισης της δικαιοσύνης) εκφράζουν τέτοιες προσδοκίες;

Ο πόλεμος μου φαίνεται εκτός των άλλων να αποτελεί ένα σύμπτωμα της απώλειας συνοχής εκ μέρους της καπιταλιστικής τάξης· ταυτόχρονα, η στρατιωτική ενότητα έρχεται να καλύψει αυτή την απώλεια συνοχής. Η στρατιωτική κατάρρευση του Ισραήλ στις 7 Οκτωβρίου φαίνεται να είναι σε μεγάλο βαθμό το αποτέλεσμα της διαπάλης που διασχίζει την ισραηλινή καπιταλιστική τάξη και η οποία, για πρώτη φορά, άγγιξε και το στρατιωτικό κατεστημένο. Τους τελευταίους μήνες, η διαπάλη είχε οξυνθεί και έχει ξεχυθεί στους δρόμους. Το παλιό Ισραήλ, ασκεναζικό, αστικό, λαϊκό και στρατιωτικό, που λειτουργεί με όρους κάθετης συσσώρευσης στο Τελ Αβίβ, συγκρούστηκε με την ακροδεξιά που βρίσκεται στην εξουσία, σεφαραδίτικη, ρεβανσιστική, που λειτουργεί με όρους οριζόντιας συσσώρευσης στους λόφους της Δυτικής Όχθης. Αλλά τίποτα προλεταριακό δεν ήρθε στην επιφάνεια με αυτές τις διαδηλώσεις. Ακόμα χειρότερα: τίποτα δημοκρατικό, με την έννοια του «πολίτη», όπως το θέτεις. Το προλεταριάτο στο Ισραήλ, παρά το γεγονός ότι υφίσταται ένα υψηλό επίπεδο εκμετάλλευσης, φιμώνεται από την υπαρξιακή του ενσωμάτωση στο στρατιωτικό κράτος.

Η πολεμική εθνική ενότητα έβαλε προσωρινά στον πάγο αυτόν τον διαγκωνισμό εντός της ισραηλινής άρχουσας τάξης: όλες οι μεριές συμφωνούν ότι η Γάζα πρέπει να ισοπεδωθεί με συνεχείς βομβαρδισμούς και ότι πρέπει να δημιουργηθεί ένα προπέτασμα ασφαλείας. Μετά τη γενική επιστράτευση, ξεκίνησε και το κυνήγι για τον εσωτερικό εχθρό. Αφορά τη χούφτα των αριστερών που έχουν απομείνει, αλλά επίσης, και πάνω από όλα, το μουσουλμανικό προλεταριάτο (τους Παλαιστίνιους του 1948), του οποίου η παραμικρή χειρονομία αλληλεγγύης προς τα θύματα των αδιάκριτων βομβαρδισμών διώκεται. Τι θα συμβεί στους επόμενους μήνες; Θα οδηγήσει ο πόλεμος στην ευθυγράμμιση της άρχουσας τάξης με το κόμμα των εποίκων; Αν και η πλειοψηφία της αστικής τάξης περιφρονεί αυτό το κόμμα για τον οπισθοδρομικό θρησκευτικό του χαρακτήρα, εντούτοις είναι το κόμμα που βρίσκεται σε μεγαλύτερη ευθυγράμμιση με την κινητοποίηση για το κυνήγι των Αράβων, η οποία και δεν πρόκειται να σταματήσει σύντομα.

3.

Θεωρείς ότι ένα αναλυτικό πλαίσιο που ερμηνεύει την κατάσταση με όρους αποικιοκρατίας επαρκεί για να προσδιοριστούν οι σχέσεις ανάμεσα στο κράτος του Ισραήλ και το παλαιστινιακό προλεταριάτο;

Ναι και όχι, προφανώς.

Βρισκόμαστε σε μια κατάσταση όπου αυτό που διακυβεύεται δεν είναι τόσο η εκμετάλλευση ενός ντόπιου εργατικού δυναμικού, όσο η διαχείριση ενός πλεονάζοντος προλεταριακού πληθυσμού, σε αναλογίες που δεν έχουν ανάλογο στα κέντρα της καπιταλιστικής συσσώρευσης. Για κάθε εργαζόμενο με σύμβαση εργασίας στο Ισραήλ, υπάρχει άλλος ένας που συντηρείται σε ένα από τα μεγάλα κλειστά προάστια που αποτελούν τους οικισμούς υπό παλαιστινιακή δικαιοδοσία: τη Λωρίδα της Γάζας και τις πόλεις της Δυτικής Όχθης. Πρόκειται για σχεδόν πέντε εκατομμύρια προλετάριους. Εγκατεστημένοι μόλις λίγα χιλιόμετρα μακριά από το Τελ Αβίβ, αόρατοι, ζουν από

την πώληση της εργασιακής τους δύναμης από μέρα σε μέρα, φρουρούμενοι από στρατιώτες που φροντίζουν να μην βγαίνουν ποτέ από τα κλουβιά τους.

Αυτός ο μεγάλος εγκλεισμός, αυτή η επιχείρηση διαχωρισμού μεταξύ χρήσιμων και υπεράριθμων προλετάρων σε εθνοθηρησκευτική βάση, ξεκίνησε ταυτόχρονα με την ειρηνευτική διαδικασία, η οποία στην πραγματικότητα ήταν μια διαδικασία εξωτερίκευσης του κοινωνικού ελέγχου των υπεράριθμων. Προηγουμένως, στις δεκαετίες του 1970 και του 1980, οι Παλαιστίνιοι απασχολούνταν μαζικά από το ισραηλινό κεφάλαιο.

Υπό αυτήν την έννοια, ο όρος «αποικιοκρατία» είναι κάπως ακατάλληλος για να χαρακτηρίσει την κοινωνική σχέση που επικρατεί από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 σε Ισραήλ-Παλαιστίνη. Έχει επίσης το μειονέκτημα ότι εμπεδώνει μια αντίθεση μεταξύ δύο εθνικών σχηματισμών, οι οποίοι στην πραγματικότητα παράγονται και αναπαράγονται από κοινού. Οι Παλαιστίνιοι και οι Ισραηλινοί εργαζόμενοι είναι τμήματα του ίδιου συνόλου. Αυτό που συμβαίνει από τις 7 Οκτωβρίου πρέπει να θεωρηθεί ως μια διαπραγμάτευση μέσω της βίας μεταξύ του υπεργολάβου από τη Γάζα και του ισραηλινού εργοδότη του. Με αυτήν την έννοια, πρέπει να διακρίνεται σαφώς από τον αγώνα των Παλαιστινίων προλετάρων, εναντίον του οποίου η Χαμάς και οι υπεργολάβοι της Παλαιστινιακής Αρχής βρίσκονται στην πρώτη γραμμή. Ένας αγώνας που δεν σταμάτησε ποτέ, αλλά που πρόκειται να δεχθεί βαρύ πλήγμα από την εθνικιστική στρατολόγηση, τουλάχιστον στη Γάζα.

Πέρα από τις όποιες ηθικές εκτιμήσεις, ο όρος «αντίσταση», ο οποίος παραπέμπει στο αντιαποικιακό φαντασιακό, μου φαίνεται ακατάλληλος για να χαρακτηρίσει τη στρατιωτική επιχείρηση της 7ης Οκτωβρίου: τα συμφέροντα της Χαμάς δεν συμπίπτουν με αυτά των προλετάρων, δεν ταυτίζονται με αυτά του «παλαιστινιακού λαού» – για να χρησιμοποιήσω τον τρέχοντα όρο. Όποια κι αν είναι η έκβαση αυτών των διαπραγματεύσεων, οι προλετάριοι της Γάζας θα είναι αυτοί που θα θυσιάσουν – που ήδη θυσιάζονται. Σε περίπτωση που το Ισραήλ αισθανθεί υποχρεωμένο να απαλλαγεί από τον υπεργολάβο του, θα πρέπει να απαλλαγεί και από τους υπεράριθμους προλετάρους της Γάζας. Δεν μπορείς να έχεις το ένα χωρίς το άλλο.

Αλλά από την άλλη πλευρά, δεν νομίζω ότι μπορούμε να κάνουμε χωρίς ένα αναλυτικό πλαίσιο που βασίζεται στην αποικιοκρατική εποχή.

Το Ισραήλ κληρονόμησε την ευρωπαϊκή λογική της αποανθρωποποίησης του εργατικού δυναμικού με βάση φυλετικά κριτήρια, χαράσσοντας έναν φραγμό μεταξύ του πολιτισμένου και του προπολιτισμένου κόσμου. Αυτό το παράδειγμα βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη στο Ισραήλ και μάλιστα με τρόπο προμελετημένο. Προς το παρόν, οι κάτοικοι της Γάζας σφαγιάζονται σύμφωνα με αυτήν τη λογική: θάβονται κάτω από βόμβες χωρίς άλλο πολιτικό στόχο από το να τους «ηρεμήσουν», να τους υπενθυμίσουν την ιεραρχία που χωρίζει τις ανθρώπινες ομάδες σε αυτό το μέρος του κόσμου. Αν ένας σκύλος δάγκωσε, όλη η αγέλη πρέπει να σφαγιαστεί.

Είναι σημαντικό να θυμόμαστε ότι τα όρια ανάμεσα στον πολιτισμένο και το ζώο είναι ρευστά. Ήταν και παραμένουν ενεργά μέσα στην ίδια την ισραηλινή εβραϊκή ιθαγένεια. Για μεγάλο χρονικό διάστημα, οι Άραβες Εβραίοι (Μιζραχί) και οι Αιθίοπες Εβραίοι (Φαλάσσες) βρίσκονταν στη λάθος πλευρά του φράχτη, λειτουργώντας ως ένα είδος ιθαγενικού βοηθητικού προσωπικού που είχε ως ρόλο τον κατευνασμό των υπολοίπων ιθαγενών.

Η αποικιοκρατία, ως κληρονομιά της ίδιας της αποικιοκρατικής περιόδου, δημιουργεί ένα είδος «οικονομίας της ώθησης» γύρω από την οποία υφαίνεται η κατασκευή των κοινωνικών κατηγοριών – και αυτό είναι μόνο η αδρή εικόνα αυτού που συμβαίνει σε όλο το «φρούριο» που συγκροτούν οι χώρες του κέντρου της καπιταλιστικής συσσώρευσης, όπως φαίνεται με την άμεση μεταφορά του «πολέμου των πολιτισμών» εντός των εδαφών της Γαλλίας.

americana με τη Σαουδική Αραβία) και είναι αναμφίβολα αυτή η κατάσταση που μόλις κατέρρευσε. Αυτό που έγινε σαφές στις 7 Οκτωβρίου είναι ότι το Ισραήλ δεν μπορεί να έχει και την πίτα ολάκερη και τον σκύλο χορτάτο: είτε θα πρέπει να συνδιαλλαγεί με τους παλαιστίνιους δεσμοφύλακες των παλαιστινιακών καταυλισμών για τον κατευνασμό των καταυλισμών-γκέτο που έχουν δημιουργηθεί, είτε θα πρέπει να απαλλαγεί από αυτούς, πράγμα που θα άνοιγε σαφώς μια νέα σελίδα στην ιστορία της καπιταλιστικής βίας στις χώρες του κεντρικού μπλοκ συσσώρευσης. Δεν είναι αδύνατο. Απλά σε κάνει να ανατριχιάζεις.

Η ιδέα του «παλαιστινιακού λαού» που υπερβαίνει τις κοινωνικές διαιρέσεις, δεν είναι λιγότερο λειτουργική στους κόλπους των κυριαρχούμενων τάξεων;

Θεωρώ πως η κοινωνική κριτική συνίσταται πρώτα και κύρια στην παραγωγή κατηγοριών που μας επιτρέπουν να σκεφτόμαστε τους ανταγωνισμούς με όρους κοινωνικής αντίφασης. Σε ένα πλαίσιο όπως αυτό του Ισραήλ και της Παλαιστίνης, ενδεχομένως μια τέτοια προσέγγιση να μοιάζει με ένα εγχείρημα που διαστρέφει τις υποκειμενικές κατηγορίες που κυκλοφορούν, στη βάση των οποίων συγκροτούνται οι οπτικές των εμπόλεμων μερών, καθώς και ό,τι γίνεται αντιληπτό ως ταυτότητα.

Η ιδέα ενός «παλαιστινιακού λαού» ως κατηγορίας που αντιτάσσεται στο «Ισραήλ» είναι προφανώς ενεργή σε μια σειρά από συγκείμενα: στα έγγραφα ταυτοποίησης, στα περισσότερα μυαλά, καθώς επίσης και ως προς τη νομιμοποίηση των προλεταριακών αγώνων.

Όμως η εθνικοποίηση των κοινωνικών σχέσεων έχει ιστορία, η οποία πρώτα και κύρια αφορά τις άρχουσες τάξεις: είναι η ιστορία του σχηματισμού μιας εβραϊκής καπιταλιστικής αστικής τάξης που εξολοθρεύει μια αραβική φεουδοεμπορική αστική τάξη· η σύμφυση αυτής της αστικής τάξης με ένα στρατιωτικό κράτος, κτλ. Οι προλετάριοι βρίσκονται εγκλωβισμένοι σε αυτήν την εθνικοποίηση των ανταγωνισμών εντός της άρχουσας τάξης.

Δεν πρέπει ποτέ να ξεχνάμε το γεγονός ότι ο «παλαιστινιακός αγώνας», συμπεριλαμβανομένου αυτού που διεξάγεται υπό τη σημαία της Χαμάς, είναι πρώτα και κύρια ένας αγώνας που διεξάγεται από τις κυρίαρχες αραβικές κοινωνικές τάξεις –ή από εκείνους που φιλοδοξούν να επενδύσουν σε αυτές– για την ενσωμάτωσή τους στο ισραηλινό κεφάλαιο. Τα συμφέροντα του προλεταριάτου, ενώ μερικές φορές βρίσκονται κάτω από τη σημαία του εθνικού αγώνα, είναι, σε τελική ανάλυση, αντίθετα με εκείνα της αστικής τους τάξης.

Πιστεύω ότι η αλληλεγγύη δεν πρέπει να δίνεται στην «παλαιστινιακή αντίσταση», αλλά στους αγώνες που διεξάγουν οι προλετάριοι ενάντια στις συνθήκες ύπαρξης που τους επιβάλλονται. Αλλά οι προλετάριοι αγωνίζονται κάτω από τις σημαίες που έχουν στη διάθεσή τους. Δεν είναι η σημαία που έχει σημασία, αλλά οι ίδιοι οι αγώνες. Μια παλαιστινιακή σημαία, ακόμα και μια σημαία της Φατάχ ή της Χαμάς, είναι δυνητικά σημαίες αγώνα, οι οποίες, ανάλογα με το πλαίσιο, ξεφεύγουν από τους πολιτικούς διαχειριστές. Παρεμπιπτόντως, δεν είναι επειδή είναι ισλαμιστές που πρέπει να αποδοκιμάζουμε τη Χαμάς, αλλά επειδή είναι ένας μηχανισμός διαχείρισης του προλεταριάτου, ένα κράτος εν τη γενέσει του.

Το γεγονός παραμένει ότι αυτή η κοινωνική κριτική είναι φορές που μοιάζει απίστευτα ψυχρή και απόμακρη σε σχέση με την εμπειρία ενός αγώνα που κινητοποιείται από άλλες κατηγορίες. Δεν έχω τον ίδιο ρόλο όταν μιλώ για τον διαλεκτικό υλισμό εν ψυχρώ και όταν η κατάσταση ξεδιπλώνεται μπροστά στα μάτια μου, με όλη της τη βία, τους αγώνες και τις υποκειμενικότητες που συμπεριλαμβάνει.

Σε ένα πλαίσιο γεμάτο από ταυτότητες, δεν διατρέχει η υλιστική κριτική τον κίνδυνο να μοιάζει υπερβολικά αποστασιοποιημένη;

Μου φαίνεται ότι σε ένα τέτοιο πλαίσιο το δύσκολο δεν είναι να υιοθετήσουμε μια θέση, αλλά να αναπτύξουμε μια οπτική, μια μέθοδο. Μια επαναστατική οπτική συνίσταται πρωτίστως στο να μην επιτρέπουμε στους εαυτούς μας την τύφλωση από την αυτονόμηση των ηθικών κατηγοριών που τελούν υπό τη χειραγώγηση της Αριστεράς. Μπορώ να σκεφτώ δύο τέτοιες κατηγορίες που απειλούν συνεχώς να κατακλύσουν τη διαλεκτικά προσανατολισμένη σκέψη στις σημερινές συζητήσεις.

Η πρώτη είναι το αντανάκλαστικό του θρήνου πάνω στο θέμα «το προλεταριάτο δεν είναι αυτό που θα θέλαμε να είναι»: αντισημίτες μουσουλμάνοι προλετάριοι, ρατσιστές εβραίοι προλετάριοι. Πέρα από το γεγονός ότι μια τέτοια σκέψη –που συνίσταται στην εξέταση της εσωτερικότητας του προλετάριου από μια διανοητική θέση– είναι από τη φύση της αστική, είναι επιπλέον ιδιαίτερα ακατάλληλη σε μια κατάσταση ανταγωνισμού όπου δεν εκδηλώνεται καμία μορφή προλεταριακής αυτονομίας.

Αυτό που εκτυλίσσεται σήμερα είναι η λογική της στρατολόγησης προλεταρίων, από τη μία πλευρά και η καθαρή σφαγή των υπεράριθμων προλεταρίων, από την άλλη. Έτσι, κάποιοι θα νοσταλγήσουν τις παλιές καλές μέρες που οι παλαιστινιακοί πολιτικοί σχηματισμοί (και, πιθανώς, οι ίδιοι οι άνθρωποι) ήταν αριστεροί. Μου φαίνεται ότι αυτό είναι ηλίθιο. Η ιδεολογία των πολιτικών ομάδων, εφόσον θεωρούμε ότι πρώτα και κύρια βρίσκονται σε έναν αγώνα των ηγετών τους για να εδραιωθούν και να αναπαραχθούν ως κυρίαρχη τάξη, είναι δευτερεύουσα. Όσον αφορά τις μεθόδους, θα ήθελα απλώς να επισημάνω, για παράδειγμα, ότι ήταν ένα κομάντο του DFLP [Δημοκρατικό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης], ενός παλαιστινιακού σχηματισμού που ανήκε ιδεολογικά στην άκρα αριστερά (και σε διασύνδεση με στοιχεία της ισραηλινής άκρας αριστεράς), που διέπραξε τη σφαγή 22 παιδιών σε ένα σχολείο στο Ma'alot το 1974.

Ένα δεύτερο προβληματικό αντανάκλαστικό της σκέψης είναι να αφήσουμε τη μεταφυσική να παρεισφρήσει στην ανάλυση. Αυτή η μεταφυσική σκέψη εμπεριέχεται στην ιδέα της επανάληψης, η οποία αδρανοποιεί και αποπροσανατολίζει. Είναι ενεργή στις θεωρητικές επεξεργασίες γύρω από τις «σφαγές των εβραίων», αλλά και γύρω από την «παλαιστινιακή τραγωδία». Αυτές οι επεξεργασίες, που ίσως αναπτύσσονται αυτόνομα στα τρισβάθα της ψυχής, είναι ωστόσο προϊόντα του τρόπου με τον οποίο η αστική σκέψη μετατοπίζει τις κοινωνικές σχέσεις στον ουρανό των ιδεών.

Ας αφήσουμε στην άκρη τις ιστορίες περί της φάρσας και τραγωδίας: η ιστορία δεν επαναλαμβάνεται: οι ανταγωνισμοί που ξεδιπλώνονται είναι πάντα, πάνω από όλα, οι ανταγωνισμοί του σήμερα.

II

Παλαιστίνη: Λαός ή Τάξη;

*Μια συνέντευξη του Εμίλιο Μινασιάν σε δύο μέρη στην
Organisation Communiste Libertaire, Courant Alternatif,
Οκτώβρης-Νοέμβρης 2024*

Μέρος Α´

Συνεχίζοντας και εμβαθύνοντας τον διάλογο που έλαβε χώρα με τον Εμίλιο Μινασιάν στις συναντήσεις του Quercy αυτό το καλοκαίρι, επιχειρώντας να υπερασπιστούμε μια ταξική ανάγνωση και οπτική της κατάστασης στην Παλαιστίνη-Ισραήλ, του θέσαμε κάποια ερωτήματα. Στο Α´ μέρος της συνέντευξης, καταπιανόμαστε με το ζήτημα της ενσωμάτωσης της περιοχής Ισραήλ-Παλαιστίνη στον παγκόσμιο καπιταλισμό και την ταξική σύνθεση στην Παλαιστίνη. Στο Β´ μέρος, θελήσαμε να συζητήσουμε τις επιδράσεις αυτής της ταξικής σύνθεσης στους προλεταριακούς αγώνες και στον αγώνα της εθνικής απελευθέρωσης. (Courant Alternatif)

Εισαγωγικά

Πρώτα ας πούμε μια κουβέντα για τη «θέση από την οποία μιλάω», όπως είθισται να λέμε. Δεν είμαι Παλαιστίνιος, αλλά έχω περάσει τακτικά μερικούς μήνες στη Δυτική Όχθη τα τελευταία είκοσι χρόνια, έχοντας αναλάβει κάποιον από αυτούς τους ρόλους που συνήθως αναλαμβάνουν αριστεροί της δύσης, όταν επισκέπτονται τα κατεχόμενα: δράσεις αλληλεγγύης, μικρά ντοκιμαντέρ ή και στείρα ακαδημαϊκή έρευνα. Χωρίς αμφιβολία, σε πολλά μέρη της συγκεκριμένης περιοχής, αυτό οδήγησε στην ανάπτυξη κάποιου είδους στρατευμένου τουρισμού, με άρωμα αυτόνομου μαρξισμού...

Προσπάθησα σχετικά έγκαιρα να αποφύγω τα κοινωνικά πλαίσια στα οποία εκδηλώνεται ο φιλοπαλαιστινιακός ακτιβισμός, το να βρίσκομαι δηλαδή με «επαγγελματίες» του αφηγήματος της καταπίεσης σε οργανωμένες συναντήσεις. Ανάλογα με την περίοδο, το πλαίσιο και την ενέργεια που ξόδεψα, τα κατάφερα σχετικά καλά με το να επικοινωνώ συχνότερα με τους ανέργους και τους παρίες στους προσφυγικούς καταυλισμούς και λιγότερο με τους εργάτες (για να μην αναφέρω τις εργάτριες): οι άνεργοι έχουν ελεύθερο χρόνο και οι περιθωριακοί συχνά θέλουν να μοιραστούν τις ιστορίες τους για τον αγώνα ενάντια στις ένοπλες δυνάμεις (ισραηλινές και παλαιστινιακές), για τη φυλάκιση και τα βασανιστήρια (που εφαρμόζονται στις ισραηλινές και παλαιστινιακές φυλακές).

Το να ανοίξεις το στόμα σου για να πεις ότι «υπάρχουν κοινωνικές τάξεις στην Παλαιστίνη» μπορεί να φαίνεται παράταιρο μέσα σε ένα σκηνικό όπου οι κάτοικοι της Γάζας πνίγονται κάτω από βόμβες εδώ και ένα χρόνο. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι δεν θα το έκανα, ή θα το έκανα διαφορετικά, αν είχα εγκατασταθεί στη Γάζα αντί για τη Δυτική Όχθη. Δεν το κάνω για να αποστασιοποιηθώ από τη σφαγή, αλλά για να καταπολεμήσω την ιδέα της ριζικής ετερότητας, της εξωγένειας, σε σχέση με αυτό που συμβαίνει με όρους καπιταλιστικών κοινωνικών σχέσεων, εκεί όπως και εδώ [στη Γαλλία].

Υπερασπίζεσαι την ιδέα ότι το Ισραήλ-Παλαιστίνη αποτελεί μια ενότητα μέσα στον καπιταλιστικό χώρο σε παγκόσμια κλίμακα, αλλά και τοπικά. Μπορείς να εξηγήσεις γιατί;

Αρχικά, το σιωνιστικό σχέδιο προέβλεπε μια διακριτή εβραϊκή κοινωνία στην Παλαιστίνη. Αυτό το σχέδιο οδήγησε στην εθνοκάθαρση του 1947-1948, η οποία, αν και όχι καθολική, δημιούργησε έναν «εβραϊκό» χώρο, κατά βάση ευρωπαϊκής καταγωγής εκείνη την εποχή. Το 1967, με την κατάληψη της Λωρίδας της Γάζας και της Δυτικής Όχθης, που ήταν προσαρτημένες από την Αίγυπτο και την Ιορδανία αντίστοιχα, ο πληθυσμός της περιοχής που διαχειρίζεται το Ισραήλ έπαψε να είναι αποκλειστικά εβραϊκός. Ταυτόχρονα άρχισε να οικοδομείται ένας ειδικά παλαιστινιακός –και όχι πλέον «αραβικός»– εθνικισμός. Αυτό έδωσε την εντύπωση ότι δύο «έθνη» βρίσκονταν αντιμέτωπα στο ίδιο έδαφος. Αλλά μέχρι σήμερα, καμία ξεχωριστή κρατική οντότητα δεν έχει προκύψει από αυτόν τον παλαιστινιακό εθνικισμό, παρά μόνο [μια οντότητα που συγκροτείται] στη βάση της διοίκησης «θυλάκων», στη Γάζα και τη Δυτική Όχθη. Το έδαφος που ελέγχεται από το Ισραήλ δεν αποτελείται από διακριτά εβραϊκά και παλαιστινιακά εδάφη. Στα εδάφη του κράτους που σχηματίστηκε το 1948 υπάρχουν πολλές περιοχές όπου κατά πλειοψηφία ζουν Παλαιστίνιοι, ενώ υπάρχει και ένας μεγάλος πληθυσμός Ισραηλινών εποίκων στη Δυτική Όχθη. Αυτή η επικράτεια είναι ένα παζλ στο οποίο οι εθνικές διακρίσεις –ανεξάρτητα από το σε ποια ταυτοτική ομάδα αισθάνονται τα υποκείμενα ότι ανήκουν– υπόκεινται σε πολλαπλές υποδιαίρεσεις. Αυτές οι υποδιαίρεσεις, προκειμένου να εθνοποιηθούν (συμπεριλαμβανομένης της «εβραϊκής» πλευράς), έχουν αποκτήσει σήμερα χαρακτήρα κοινωνικό και είναι όλες μέρος της ισραηλινής οικονομίας.¹³⁷

Επομένως, με αφετηρία την «ενότητα του χώρου» Ισραήλ-Παλαιστίνης, μπορούμε να απομακρυνθούμε από την ανάλυση του παλαιστινιακού ζητήματος θεωρούμενου ως μιας υπόθεσης ενός «λαού χωρίς κράτος», ο οποίος ενοποιείται στη βάση μιας κοινής αίσθησης του ανήκειν και μιας ενιαίας αποστέρησης. Αυτή η ανάγνωση τείνει να ουσιοποιεί (essentialiser) τις εθνικές κατηγορίες που παράγονται κοινωνικά και επίσης να θεωρεί σταθερή την ισραηλινή κρατική βία σε μια συνέχεια από το 1948, μια συνέχεια που δεν λαμβάνει υπόψη τη θέση της στην παγκόσμια δυναμική.

Αυτό που συμβαίνει εδώ και ένα χρόνο δεν είναι ένας πόλεμος στον οποίο εμπλέκονται δύο εθνικοί χώροι ο ένας αντιμέτωπος με τον άλλον, ούτε μια επιχείρηση κατάκτησης με στόχο την απόκτηση πόρων και αγορών. Δεν είναι ο «παλαιστινιακός λαός» που πνίγεται κάτω από τις βόμβες

137. [ΣτΜ] Ο Μινασιάν εννοεί ότι οι εθνοτικές διακρίσεις, με πιο χαρακτηριστική αυτή μεταξύ «εβραίων» και «αράβων», ενώ παράγονται ιστορικά, εμφανίζονται ως διιστορικές. Ταυτόχρονα υποδεικνύει ότι οι (πολιτισμικές, ταξικές κ.λπ.) υποδιαίρεσεις εντός της ίδιας της «εβραϊκής κοινωνίας» αναπαράγονται και με άξονα την εθνότητα. Στα μέσα του εικοστού αιώνα, στους νεοαφιχθέντες στο Ισραήλ εβραίους από τον αραβικό κόσμο, μέσω της ίδιας ρευστής εθνοποιητικής διαδικασίας, τους αποδιδόταν η ταυτότητα του Mizrahi, που σημαίνει «ανατολίτης». Κατά κανόνα οι Mizrahi βρίσκονταν σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τους –προερχόμενους από την Ευρώπη– ashkenazi εβραίους, συνθήκη που δεν έχει ανατραπεί πλήρως μέχρι και σήμερα. Όμοια, στους εβραίους μετανάστες από την Αιθιοπία, που συνέρρευσαν στη χώρα στα τέλη του εικοστού αιώνα, τους αποδόθηκε η ταυτότητα του Falasha που σημαίνει «ξένος». Πρόκειται για τη μειονότητα που βρίσκεται σήμερα στον πάτο της μισθολογικής κλίμακας εντός του Ισραήλ, κάτω και από τους Ισραηλινούς Παλαιστίνιους.

στο κάδρο ενός αγώνα για την ύπαρξη μεταξύ δύο εθνών. Η Λωρίδα της Γάζας δεν είναι μια κοινωνική οντότητα έξω από το Ισραήλ. Έχει ενσωματωθεί στην ισραηλινή αγορά, στον ισραηλινό καπιταλισμό, εδώ και σχεδόν εξήντα χρόνια. Η συντριπτική πλειοψηφία των Παλαιστινίων που ζουν εκεί είναι προλετάριοι χωρίς δικούς τους πόρους, που καταναλώνουν ισραηλινά προϊόντα, τα οποία με τη σειρά τους αγοράζουν με ισραηλινό νόμισμα, χωρίς όμως να είναι εργάτες των οποίων εκμεταλλεύονται την εργασία. Είναι πλεονάζουσα εργασιακή δύναμη (*des surnuméraires*) την οποία το ισραηλινό κεφάλαιο έδωσε από την αγορά εργασίας τη δεκαετία του 1990 και τους πάκκαρε σε ένα τεράστιο «ρεζερβουάρ» μερικές δεκάδες χιλιόμετρα μακριά από το Τελ Αβίβ, σε μια λογική ζωοποίησης, εγγεγραμμένη στην αποικιοκρατική ιστορία.

Μπορείς να αναφερθείς με περισσότερες λεπτομέρειες στην ιστορία της ένταξης αυτής της περιοχής (και του εργατικού δυναμικού της) στην καπιταλιστική αγορά;

Από τη σκοπιά της οικονομίας, ο «παλαιστινιακός» χώρος δημιουργήθηκε με τον διαμελισμό της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο. Πρόκειται για μια φάση στην οποία κυριαρχούσαν φεουδαρχικές δομές και μια εμπορική αστική τάξη στα σπάργανα. Η [Βρετανική] Εντολή και ο σιωνισμός σηματοδότησαν τις πραγματικές απαρχές της προλεταριοποίησης της παλαιστινιακής αραβικής αγροτιάς, αλλά στην ουσία η πραγματική έκρηξη έγινε το 1948 με τη Νάκμπα.¹³⁸ Η παλαιστινιακή αστική τάξη και οι φεουδάρχες με τα υπάρχοντά τους παραμάσχαλα εγκατέλειψαν την υπό ισραηλινό έλεγχο περιοχή· ενώ οι παλαιστίνιοι αγρότες, ως επί το πλείστον μεροκαματιάρηδες, εκδιώχθηκαν από τη γη τους και στριμώχτηκαν σε [προσφυκούς] καταυλισμούς-στρατόπεδα (*campes*).

Η ισραηλινή αποικιοκρατία μπορεί να χωριστεί σε τρεις κύκλους. Στην πρώτη φάση (1948-1967), η παλαιστινιακή αγροτιά βρέθηκε αντιμέτωπη με μια τυπολογία παρόμοια με εκείνη της εποίκιστικής αποικιοκρατίας: εθνοκάθαρση, αρπαγή γης, «εβραϊκό» κεφάλαιο και εργασία. Υπάρχει ένα επακόλουθο σε αυτό, όπως είπα προηγουμένως, που είναι η εισαγωγή ενός εβραϊκού προλεταριάτου από τον αραβικό κόσμο, το οποίο και το ίδιο εθνοποιήθηκε και παγιδεύτηκε σε μια αποικιακή σχέση ζωοποίησης-εκμετάλλευσης. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, η συσσώρευση κεφαλαίου λάμβανε χώρα υπό τη σιδηρά κυριαρχία ενός παντοδύναμου κράτους-σχεδιαστή, που διοικούνταν από ασκεναζικές και σοσιαλιστικές ελίτ, με τον συνδικαλισμό ενσωματωμένο στο κράτος.

Σε μια δεύτερη φάση, μεταξύ 1967 και περίπου 1990, με την κατάκτηση της Γάζας και της Δυτικής Όχθης, η κατάσταση άλλαξε σε μια αποικιοκρατική εκμετάλλευση της εργασίας του γηγενούς πληθυσμού. Ο ισραηλινός καπιταλισμός εισήλθε σε μια διαδικασία εντατικής ενσωμάτωσης στο διεθνές κεφάλαιο, μέσω της στρατιωτικής βιομηχανίας αλλά όχι μόνο μέσω αυτής. Για περίπου είκοσι χρόνια, το προλεταριάτο στους καταυλισμούς της Γάζας και της Δυτικής Όχθης ενσωματώθηκε μαζικά στο εργατικό δυναμικό, στους τομείς με τη λιγότερη ειδίκευση: κατασκευές, γεωργία κ.λπ.

138. [ΣΤΜ] Αναφέρεται στη βρετανική διακυβέρνηση της Παλαιστίνης μετά από «Εντολή» της Κοινωνίας των Εθνών το 1919 που έλαβε τέλος το 1948 με την ίδρυση του Ισραήλ. Με την ήττα των Παλαιστινίων στον αραβοϊσραηλινό πόλεμο του 1948 περισσότεροι από 700.000 Παλαιστίνιοι εκποπίστηκαν στις γειτονικές χώρες και πάνω από 500 παλαιστινιακά χωριά ερημώθηκαν και καταστράφηκαν από σιωνιστικές πολιτοφυλακές. Ο όρος «Νάκμπα», που στα αραβικά σημαίνει «καταστροφή», χρησιμοποιείται παραδοσιακά από τους Παλαιστινίους για να αναφερθούν στα γεγονότα εκείνης της χρονιάς.

Οι Συμφωνίες του Όσλο (1993 και 1995) άνοιξαν μια νέα φάση, αυτή της αποικιακής σχέσης που δομείται γύρω από τη φιγούρα του υπεράριθμου Παλαιστίνιου και την υπερβολαβία της διαχείρισής του. Το Ισραήλ διατήρησε τον έλεγχο της επικράτειας, συνέχισε την επίθεσή του για την καταστροφή της αγροτιάς και ανέθεσε τη διαχείριση των παλαιστίνιων προλετάριων, που ήταν παρκαρισμένοι σε κλειστές αστικές περιοχές, σε μια εθνική διοικητική αρχή, η ίδια προϊόν του απελευθερωτικού αγώνα.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι εμπορικές αστικές τάξεις που είχαν ξεφύγει από τη Νάκμπα –αυτές που είχαν την έδρα τους στη Χεβρώνα και τη Ναμπλούς, οι οποίες είχαν βρεθεί στο έδαφος που είχε προσαρτηθεί από την Ιορδανία μεταξύ 1948 και 1967– ενσωματώθηκαν σε αυτή τη διευθυντική τάξη που προέκυψε από την ΟΑΠ. Αυτή η τάξη, ενσωματωμένη στον μηχανισμό ασφαλείας της ΠΑ [Παλαιστινιακή Αρχή], έχει διπλή προέλευση: υπάρχουν τα «εξωτερικά» στελέχη που έφτασαν πακέτο με τον Αραφάτ μεταξύ 1994 και 1996 και εκείνα από το «εσωτερικό», που προήλθαν από την Πρώτη Ιντιφάντα και τις ισραηλινές φυλακές. Η εν λόγω τάξη αποτελεί ένα σύνθετο σώμα, που χωρίζεται σε ανταγωνιστικές παρατάξεις. Επωφελείται από προσόδους [του εξωτερικού] χάριν της διεθνούς ασφάλειας, αλλά ελέγχει επίσης ολόκληρους τομείς της οικονομίας στα κατεχόμενα, στις κατασκευές, στις υποδομές, στην τηλεφωνία και, φυσικά, στις εισαγωγές-εξαγωγές με το Ισραήλ. Όλοι αυτοί οι τομείς συνδέονται με την ισραηλινή αγορά και τις επενδύσεις.

Ο πόλεμος στη Γάζα δεν σηματοδοτεί την έναρξη μιας νέας φάσης;

Θα μπορούσαμε να το θεωρήσουμε κι έτσι. Η φάση μετά το Όσλο σηματοδεύτηκε από την εκτόξευση των τεχνικών ελέγχου που αναπτύσσει το Ισραήλ για αυτό το προλεταριάτο που είχε γίνει ουσιαστικά μη παραγωγικό: διαίρεση της επικράτειας σε μικρο-ζώνες, εφαρμογή ενός παρανοϊκού συστήματος αδειών για την έγκριση ταξιδιών, εργασίας, πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη, γενικό φακέλωμα, επιτήρηση των κοινωνικών δικτύων, συστήματα αυτόματης αναγνώρισης προσώπου, αλλά και μαζική χρήση [τακτικών στη βάση] της τυχαιότητας (στις συλλήψεις, στο άνοιγμα ή το κλείσιμο των σημείων διέλευσης, στην πρόσβαση στις άδειες) για να «ελέγχεται» η συμπεριφορά. Αυτές οι τεχνολογίες και αυτή η τεχνογνωσία εξήχθησαν σε μαζική κλίμακα και, ως εκ τούτου, δημιούργησαν αξία.

Μου φαίνεται ότι από πέρυσι έχουμε εισέλθει στη στρατιωτική φάση αυτής της λογικής του πειραματισμού. Η τρέχουσα πρακτική της καταστροφής και της σφαγής δεν είναι απλά αποχαλινωμένη: είναι σχολαστική, καλά μελετημένη και ελεγχόμενη και ταυτόχρονα είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς ποια «νίκη» επιδιώκεται. Η υπόθεσή μου είναι ότι οι σφαγές στη Γάζα συνιστούν μια αλληλουχία πειραμάτων, με αξία για τον παγκόσμιο καπιταλισμό – όπως ακριβώς, με έναν άλλο τρόπο, η λογική του «stop and go» της παγκόσμιας οικονομίας κατά τη διάρκεια του covid ενέπλεκε μια ισχυρή διάσταση «βιοεξουσίας». Προσοχή, αυτό δεν σημαίνει ότι θέλουμε να γίνουμε μεταμοντέρνου και να πούμε ότι κάποια λογική της κυριαρχίας έχει αυτονομηθεί από τις καπιταλιστικές σχέσεις. Οι υπεράριθμοι προλετάριοι της Γάζας δεν έχουν πλέον παραγωγική λειτουργία για το ισραηλινό κεφάλαιο, αλλά ο τομέας αιχμής των τεχνολογιών ελέγχου, με την υψηλή προστιθέμενη αξία του, τους «χρειάζεται» ως πειραματόζωα ώστε έπειτα να εγγραφούν εντός μιας διεθνών διαστάσεων κυκλοφορία. Με αυτόν τον τρόπο δοκιμάζουν τους βομβαρδισμούς και τη σκιαγράφηση του προφίλ πολιτών από την τεχνητή νοημοσύνη και διαχειρίζονται μεθοδικά τα επίπεδα της πείνας με στόχο να παραμένει [το παλαιστινιακό προλεταριάτο] διαρκώς στα όρια του υποσιτισμού (μέχρι τώρα), το ίδιο γίνεται και με τις επιδημίες κ.ο.κ.

Αυτή η λογική της ατέρμονης στρατιωτικής επίθεσης εναντίον των υπεράριθμων προλετάρων της Γάζας υποστηρίζεται από τις δυτικές δυνάμεις: όλη η πολιτική τους στάση που καλεί σε μετρι-οπάθεια είναι απλώς θέατρο (αρκεί να συγκρίνει κανείς το ζήτημα των παραδόσεων όπλων στην Ουκρανία για να διαπιστώσει ότι οι σύμμαχοί του Ισραήλ δεν θέτουν κανένα όριο στην ισραηλινή πολεμική μηχανή).¹³⁹

Μιλάς για μια αστική τάξη και ένα προλεταριάτο στην Παλαιστίνη. Θα μπορούσες να μας δώσεις ένα πορτρέτο της ταξικής σύνθεσης στη Γάζα και τη Δυτική Όχθη και να μας πεις ποιες είναι οι συνθήκες στις οποίες εκτυλίσσεται η πάλη μεταξύ αυτών των τάξεων; Έχει το νομικό στάτους σε σχέση με το Ισραήλ επικαθοριστικό ρόλο για την ταξική θέση;

Η παλαιστινιακή αστική τάξη δεν αποτελεί μια σταθερά συγκροτημένη εθνική τάξη: παραμένει ουσιαστικά εξαρτημένη από την υποταγή της στο ισραηλινό κεφάλαιο και το ισραηλινό κράτος.

Οι παλαιστίνιοι καπιταλιστές (αν με αυτό εννοούμε «παλαιστινιακής καταγωγής»), μόλις είναι ελεύθεροι να επενδύσουν, θα προτιμήσουν αυθόρμητα να πραγματοποιήσουν το κεφάλαιό τους έξω από το παλαιστινιακό έδαφος – και επομένως έξω από το ισραηλινό εθνικό πλαίσιο. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι η ισραηλινή κατοχή έχει περιορίσει την ανάπτυξη μιας εδαφικοποιημένης παλαιστινιακής καπιταλιστικής τάξης. Μια Αμερικανίδα ερευνήτρια (Sara Roy) έχει χρησιμοποιήσει και διαδώσει την έννοια της «αποανάπτυξης» για να αναφερθεί στον τρόπο με τον οποίο το Ισραήλ εμπόδισε τη δημιουργία μιας «ελεύθερης» οικονομίας της αγοράς – δηλαδή μιας οικονομίας που να αποτελεί μέρος της παγκόσμιας αγοράς – στα κατεχόμενα. Η κατοχή έχει προσδώσει στην ανάπτυξη του καπιταλισμού στη Γάζα και τη Δυτική Όχθη ένα χαρακτήρα συμπληρωματικότητας με όρους αποκλειστικότητας και υποταγής, έχει διαμορφώσει την παραγωγή σε μια λογική υπεργολαβίας και οι ισραηλινοί καπιταλιστές έχουν σχεδιάσει μια αιχμάλωτη αγορά στα κατεχόμενα. Η παλαιστινιακή εμπορική αστική τάξη έχει κάθε λόγο να δυσανασχετεί με την κατοχή: περιορίζεται στον τομέα της κυκλοφορίας, είναι μια κομπραδόρικη αστική τάξη, για να χρησιμοποιήσουμε έναν όρο που επινόησαν οι τροτσικιστές. Σημαίνει αυτό ότι οι αγώνες της είναι οι αγώνες των προλετάρων των κατεχόμενων; Θα πρέπει να αμφιβάλλετε γι' αυτό, εκτός αν πιστεύετε στα «trickle-down» οικονομικά.¹⁴⁰

Από την άλλη πλευρά, αυτό που είναι κεντρικό στην κοινωνική δυναμική που διατρέχει τα κατεχόμενα είναι η «πολιτική» αστική τάξη που σχηματίστηκε στο πλαίσιο των Συμφωνιών του Όσλο, της οποίας η μοίρα συνδέεται με τη διαχείριση του παλαιστινιακού προλεταριάτου. Στην δική της κοινωνιολογία, η ίδια κατάγεται σε μεγάλο βαθμό από αυτό το προλεταριάτο. Έχει επιβληθεί στις παραδοσιακές άρχουσες τάξεις (τις λεγόμενες «μεγάλες οικογένειες»), οι οποίες της έχουν υποσχεθεί πίστη και έχει διεισδύσει στον κόσμο τους. Τα μεσαία στελέχη της (της Χαμάς στη Γάζα, αλλά κυρίως της Φατάχ στη Δυτική Όχθη) αποτελούν μια «επιτόπια» εποπτική δύναμη για το υπεράριθμο προλεταριάτο. Βρίσκονται στο σταυροδρόμι του κόσμου του αγώνα και του κόσμου των προσόδων από τους διεθνείς χρηματοδότες. Ενώ τίθενται υπό σκληρή αμφισβήτηση (στον βαθμό που κάνουν τα πάντα για να «καβατζώσουν τη θεσούλα τους»), ταυτόχρονα ο κόσμος τους πλευρίζει, γιατί μέσω αυτών έχει πρόσβαση στους μισθούς· ενώ από τη μία ενσαρκώνουν μια μορφή κοινωνικής ανόδου, ενσαρκώνουν και μια μορφή ταξικής ρεβάνς, στη βάση του πολιτικού αγώνα.

139. [ΣΤΜ] Το Ισραήλ έκανε δηλώσεις ότι δεν θα παρέχει όπλα στην Ουκρανία και την ίδια στιγμή οι Δυτικοί τα αγόραζαν από το Ισραήλ και τα προωθούσαν στην Ουκρανία.

140. [ΣΤΜ] Μειωτική έκφραση για την άποψη ότι οι οικονομικές πολιτικές από τις οποίες επωφελούνται τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα καταλήγουν να αυξάνουν τον πλούτο και των χαμηλότερων στρωμάτων.

Το να μιλάμε για ένα υπεράριθμο προλεταριάτο δεν σημαίνει ότι οι άνθρωποι δεν εργάζονται, αλλά ότι έχουν εκτοπιστεί στο περιθώριο της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης. Πολλοί εργάζονται με χαοτικό τρόπο, σε μικρές επιχειρήσεις, συχνά εμπορικές, για μισθούς πείνας και χωρίς συμβόλαια (περίπου 10 δολάρια την ημέρα, ενώ το κόστος των αγαθών είναι αναπροσαρμοσμένο σε εκείνο της ισραηλινής αγοράς).

Άλλοι, στη Δυτική Όχθη, συνέχισαν να εργάζονται στο Ισραήλ, στις κατασκευές, στην εστίαση ή στη γεωργία, με πολύ επισφαλείς όρους, είτε περνώντας παράνομα είτε εξαρτώμενοι από μεσάζοντες για να αποκτήσουν πρόσβαση σε άδειες (στμ. εργασίας και διέλευσης) που μπορούν να ανακληθούν ανά πάσα στιγμή (έχουν ανασταλεί από τις 7 Οκτωβρίου του 2023). Οι συμβασιούχοι εργαζόμενοι αμείβονταν με περίπου 1.400 ευρώ το μήνα, από τα οποία πρέπει να αφαιρέσουμε το δυσθεώρητο κόστος του «περάσματος» και, συχνά, το κόστος της αγοράς αδειών εργασίας.

Μια κάποια αγροτική οικονομία επιμένει επίσης στη Δυτική Όχθη, συχνά ως «εφεδρεία» υπό την πίεση του εποικισμού. Η δυναμική της προλεταριοποίησης της αγροτιάς συνεχίζεται σταθερά από τις απαρχές του σιωνισμού, ως άμεση συνέπεια της διαδικασίας της αρπαγής της γης και της χρήσης της ως πηγής προσόδου.

Και έπειτα υπάρχει ο κόσμος των πολιτικών προσόδων, που προέρχονται από τα χρήματα που διοχετεύουν οι διεθνείς δωρητές για να υπερασπιστούν μορφές σχετικής σταθερότητας που συνδέονται με τα συμφέροντά τους. Αυτό το εισόδημα στηρίζει το ένα τέταρτο έως το ένα τρίτο του πληθυσμού, αν λάβουμε υπόψη ότι το 40% των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα εργάζεται για τις δυνάμεις ασφαλείας της ΠΑ. Πληρώνονται σύμφωνα με τη νόμιμη κλίμακα των «επίσημων» μισθών, περίπου 450 ευρώ το μήνα, αλλά τα κεφάλαια που καταβάλλονται στην ΠΑ από τους δωρητές της και από το Ισραήλ (μέσω ενός συστήματος φορολογικής αναδρομολόγησης) απειλούνται συνεχώς με διακοπή, γεγονός που οδηγεί στην αναστολή της καταβολής των μισθών.

Επιπλέον, μέρος αυτής της πολιτικής μορφής προσόδου υπεξαιρείται από τα πολιτικά στελέχη προς όφελός τους, για να διατηρήσουν το πελατολόγιό τους και να αναπτύξουν επενδύσεις στην άτυπη οικονομία. Ένα μεγάλο μέρος του υπεράριθμου προλεταριάτου επιβιώνει χάρη σε αυτές τις υπεξαιρέσεις. Πρόκειται για έναν κοινωνικά ανήσυχο πληθυσμό, ο οποίος είχε ενταχθεί μαζικά στο εργατικό δυναμικό του Ισραήλ στις δεκαετίες του 1970 και του 1980 και ο οποίος κινητοποιήθηκε μαζικά και στις δύο Ιντιφάντες. Είναι συγκεντρωμένος στους προσφυγικούς καταυλισμούς, οι οποίοι ιστορικά αποτέλεσαν και αποτελούν και σήμερα το φυτώριο των παλαιστινιακών «επικίνδυνων τάξεων». Στη Γάζα, όπως και στη Δυτική Όχθη, από τη Jabaliya μέχρι τη Jenin, αυτά τα «προάστια μέσα στα προάστια» [*banlieues dans les banlieues*]] δέχονται συνεχή πυρά από τον ισραηλινό στρατό.¹⁴¹

Η ρευστότητα της κοινωνικής δομής στα κατεχόμενα εδάφη είναι επομένως σημαντική. Η πολιτική αστική τάξη και ιδιαίτερα τα στελέχη της βρίσκονται πάντα υπό την απειλή της παλινδρόμησης σε μια παλιότερη συνθήκη, με άλλα λόγια του υποβιβασμού τους από το Ισραήλ, από το καθεστώς του συνεργάτη σε αυτό του αντιστασιακού και επομένως της φυλάκισης.

141. [ΣτΜ] Εδώ ο Μινασιάν κάνει σαφή αναφορά στα προλεταριακά banlieues (προάστια) γύρω από τις γαλλικές μητροπόλεις που πλήττονται από φτώχεια, παραμέληση και μεγάλη ανεργία. Τα παρισινά banlieues ειδικά είναι γνωστά ως τόπος γέννησης προλεταριακών εξεγέρσεων.

Και στη Γάζα;

Στη Γάζα, κατά την περίοδο που η Χαμάς ήταν στην εξουσία (από το 2007), ο κεντρικός ρόλος των πολιτικών προσόδων και μιας ουσιαστικά «κομπραδόρικης» αστικής τάξης ενσωματωμένης στα πολιτικά κυκλώματα παρέμεινε ο ίδιος, αλλά σε ένα πλαίσιο αποκλεισμού, με ακόμη πιο ισχνές επενδύσεις και σε ακόμα πιο ασταθείς συνθήκες.¹⁴² Τα κέρδη προέρχονταν από τον έλεγχο της δι-ακίνησης των εμπορευμάτων και από τις διεθνείς χρηματοδοτήσεις από το Κατάρ και το Ιράν. Οι επιχειρηματίες που δημιούργησαν περιουσίες τα τελευταία χρόνια (στην οικονομία των τούνελ, για παράδειγμα) το έκαναν σε συνεργασία με τον μηχανισμό ασφαλείας της Χαμάς.

Είναι δυνατόν να μιλήσουμε για μια ταξική δομή στην παρούσα φάση στη Γάζα; Ακόμα και σε μια τέτοια κατάσταση, όπου κάθε μέρα το αύριο είναι αβέβαιο, υπάρχουν πάντα ομάδες ατόμων (που συνδέονται με τη Χαμάς, με στρατιωτικές οργανώσεις που βασίζονται σε φυλές ή σχημα-τίζονται στη βάση συμμοριών) οι οποίες καταφέρνουν να δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά. Αλλά αυτό δεν δημιουργεί μια ταξική δομή – ή τέλος πάντων πρόκειται για μια ταξική δομή συ-γκεντρωτικού τύπου, η οποία δεν εγγράφεται εντός οποιασδήποτε κοινωνικής αναπαραγωγής μέσα στον χρόνο.

Μέρος Β´

Ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας, ακόμα κι αν είναι διαταξικός, δεν θα μπορούσε να χα-λαρώσει τη μέγγενη της ταξικής κυριαρχίας για τους παλαιστίνιους προλετάρους; Αφού, άλλωστε, είναι πιθανό ότι η ισραηλινή αποικιοποίηση προστατεύει την παλαιστινιακή αστική τάξη από τη διεύρυνση των ταξικών συγκρούσεων.

Πού είναι ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας σήμερα στην Παλαιστίνη; Υπάρχει ακόμα; Ο αγώνας της εθνικής απελευθέρωσης είναι σίγουρα μια προοπτική (ένα εθνικό Κράτος που θα ξεφορτωθεί τον αποικιοκράτη) και μπορούμε να θεωρήσουμε ότι αυτή παραμένει έγκυρη στην Παλαιστίνη, στον βαθμό που η αποικιοκρατία παραμένει σε ισχύ. Αλλά είμαστε τώρα στη φάση μιας τέτοιας [εθνικής] κινητοποίησης; Ιστορικά, αυτή παίρνει μορφή γύρω από πολιτικούς σχηματισμούς, επε-νεργώντας ταυτόχρονα στην ταξική δομή.

Στην Παλαιστίνη, ο αγώνας της εθνικής απελευθέρωσης ενσαρκώθηκε από τα κόμματα της ΟΑΠ-πρωταγωνιστές αυτού που μπορούμε να αποκαλέσουμε «παλαιστινιακή επανάσταση», που ακο-λούθησε τον πόλεμο του 1967. Είναι γύρω από αυτά τα κόμματα (Φατάχ, PFLP –Λαϊκό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης– και όλα τα σχετικά σχίσματα) που αναπτύχθηκε ένα κοινωνικό κίνημα το οποίο ανέτρεψε τις παραδοσιακές ιεραρχίες, κληρονομημένες από τη φε-ουδαρχική εποχή. Η «παλαιστινιακή επανάσταση» έφερε στο προσκήνιο μια διευθυντική τάξη προερχόμενη από τους κόλπους των μικροαστών διανοουμένων στην εξορία. Η διευθυντική αυτή τάξη, αξιοποιώντας τη ροή των πολιτικών προσόδων, ενσωμάτωσε το προλεταριάτο των προσφύγων της Ιορδανίας, του Λιβάνου και της Συρίας (και σε κάποιες περιπτώσεις προλετάρι-ους αυτών των χωρών που δεν ήταν Παλαιστίνιοι) στις οργανώσεις του αγώνα. Η παραδοσιακή αστική τάξη δεν ανατράπηκε, αλλά ταρακουνήθηκε: τραβήχτηκε στο τραπέζι της διαπραγματεύ-σης με αυτές τις οργανώσεις ώστε να προστατευθεί από τους σπλισμένους προλετάρους που

142. Η κομπραδόρικη μπουρζουαζία (bourgeoisie compradore) αφορά το κομμάτι της αστικής τάξης που συμ-μαχεί με καπιταλιστές «ξένων» συμφερόντων αποσκοπώντας συγχρόνως να ικανοποιήσει στο μέγιστο τα δικά της συμφέροντα και μετατρέπεται σε διαμεσολαβητρια εκμεταλλευτική οικονομική δύναμη στην περιοχή.

έφεραν τα σύμβολα των οργανώσεων αυτών. Πρόκειται για τη κλασική κινητήριο δύναμη των κινημάτων της εθνικής απελευθέρωσης: η απορρόφηση –από έναν πολιτικό φορέα που φιλοδοξεί να μετατραπεί σε μηχανισμό του Κράτους– ενός κοινωνικού κινήματος προλεταρίων ή χωρικών, στη συνήθη περίπτωση προϊόν της προλεταριοποίησης των μαζών της υπαίθρου που προκύπτει από τις αποικιακές σχέσεις· και αυτή είναι η περίπτωση και στην Παλαιστίνη. Η εν λόγω διαδικασία επεκτείνεται έπειτα, μέσα στη δεκαετία του 1980, στη Γάζα και στη Δυτική Όχθη, αλλά χωρίς την [πρότερη] στρατιωτική διάσταση: η Πρώτη Ιντιφάντα εκκινεί ως μια εξέγερση των προλεταρίων στα κατεχόμενα (κυρίως από εκείνους που ζουν στους προσφυγικούς καταυλισμούς) και που αποτελούν αντικείμενο εκμετάλλευσης του ισραηλινού κεφαλαίου. Δεν είναι παρά σε έναν δεύτερο χρόνο που η ΟΑΠ «ανακτά» την εξέγερση για να την κάνει ένα πολιτικό εθνικό κίνημα.

Τι συνέβη στη συνέχεια; Στο «κλασικό» μοντέλο, όταν ο πολιτικός φορέας καταλαμβάνει το Κράτος, λαμβάνει χώρα μια διάσπαση συμφερόντων μεταξύ του κοινωνικού κινήματος και του πολιτικού μορφώματος και οι προλετάριοι ξαναστέλλονται στη δουλειά τους από το εθνικό Κράτος με το πρόσχημα της ηγεσίας στην υπηρεσία των μαζών. Αυτό που αποτελεί την ιδιαιτερότητα της Παλαιστίνης είναι ότι αυτή η διάσπαση συμφερόντων έλαβε χώρα χωρίς να έχει αποκτηθεί η [εθνική] ανεξαρτησία: στο τέλος της περιόδου που διατρέχει τις Συμφωνίες του Όσλο μέχρι και τη Δεύτερη Ιντιφάντα (1993-2004), η εθνική διοίκηση εγκατέλειψε την πάλη για την ανεξαρτησία για να αφοσιωθεί στις προσόδους και στις αγορές που της παραχωρήθηκαν από το Ισραήλ. Έκτοτε, η καταπίεση των προλεταρίων παίρνει πάντα τα χαρακτηριστικά της κατοχής και της ισραηλινής αποικιοποίησης, αλλά με την απουσία κάποιας προοπτικής αγώνα που να προτείνεται από τις πολιτικές οργανώσεις που προέκυψαν από τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα, εφόσον οι διοικούντες αυτών των οργανώσεων είναι πλέον ενσωματωμένοι, στο πόστο των υπεργολάβων, εντός αυτής της ρύθμισης. Πρόκειται για την περιβόητη «διπλή κατοχή», πανταχού παρούσα σε όλες τις συζητήσεις στη Δυτική Όχθη.

Δεν είναι τώρα η Χαμάς που έχει πάρει τη σκυτάλη;

Κατά κάποιον τρόπο η Χαμάς έχει ακολουθήσει τα βήματα της ΟΑΠ. Η κοινωνική σύνθεση του διοικητικού της μηχανισμού είναι παρόμοια: μεσαιές τάξεις χωρίς κατοχή κεφαλαίου κλασικού τύπου –προερχόμενες από πανεπιστήμια– που ισορροπούν με σπαγγάτο ανάμεσα σε μια προλεταριακή [κοινωνική] βάση από τη μία και στα συμφέροντα της εμπορικής αστικής τάξης από την άλλη. Αλλά η Χαμάς, αντίθετα με την ΟΑΠ, δεν έρχεται να στηριχθεί πάνω σε ένα κοινωνικό κίνημα. Συγκρότησε ενός τύπου αντι-κοινωνία θρησκευτικής ευλαβικότητας, ιεραρχική και σεβαστική ως προς την δημόσια τάξη. Ενσωμάτωσε τους προλετάριους εντός του συγκεκριμένου μηχανισμού κατήχησης δίχως να αισθανθεί ποτέ την ανάγκη να αιχμαλωτίσει την αυτόνομη δραστηριότητά τους, στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεών της με την αστική τάξη.

Από αυτήν την άποψη πιστεύω ότι πρέπει να διακρίνουμε σε μεθοδολογικό επίπεδο την έννοια του αγώνα –η οποία προϋποθέτει μιας μορφής αυτόνομη δράση και υλικά επίδικα που ανακινούν κοινωνικές συγκρούσεις– από αυτήν της «αντίστασης», με τον τρόπο που τη χρησιμοποιούν οι στρατιωτικές ιεραρχικές οργανώσεις, όπως οι ταξιαρχίες Αλ-Κασάμ¹⁴³ στη Γάζα. Η Χαμάς μπορεί δικαίως να καυχιέται ότι παίρνει μέρος στην αντίσταση (όπως η Χεζμπολάχ ή άλλες πολιτι-

143. [ΣΤΜ] Οι ταξιαρχίες Al-Qassam ή Izz al-Din al-Qassam αποτελούν τη στρατιωτική πτέρυγα της Χαμάς. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη και καλύτερα εξοπλισμένη πολιτοφυλακή που λειτουργεί εντός της Λωρίδας της Γάζας τα τελευταία χρόνια. Ενώ υποτάσσονται στους ευρείς πολιτικούς στόχους της Χαμάς και στους ιδεολογικούς της στόχους, έχουν σημαντικό επίπεδο ανεξαρτησίας στη λήψη αποφάσεων. Διακηρυγμένοι στόχοι τους είναι να συμβάλουν στην προσπάθεια απελευθέρωσης της Παλαιστίνης και αποκατάστασης των δικαιωμάτων του παλαιστινιακού λαού σύμφωνα με τις ιερές ισλαμικές διδασκαλίες του Ιερού Κορανίου, τη Σούννα (παραδόσεις)

κο-στρατιωτικές ομάδες της περιοχής), αλλά το κάνει στηριζόμενη σε ένα συγκεντρωτικό, ιεραρχικό, στρατιωτικό μοντέλο, διαχωρίζοντας τον πληθυσμό από τα «στρατεύματά» της και όντας πάντα έτοιμη να τα ξαμολήσει για να καταστείλει τους αγώνες.

Στα μέσα της δεκαετίας του 2000, η Χαμάς σπρώχνεται μέσα από τους κόλπους της να αποδεχθεί το πλαίσιο των Συμφωνιών (του Όσλο) περί αυτονομίας [της Παλαιστίνης] με το να συμμετέχει στις εκλογές, που σημαίνει να τοποθετηθεί –αντικαθιστώντας τη Φατάχ– ως υπεργολάβος του Ισραήλ στη διαχείριση των προλετάρων στα κατεχόμενα. Αυτό είναι που κατέληξε να κάνει αναλαμβάνοντας την εξουσία στη Γάζα το 2007. Καταφέροντας να διαπραγματευτεί με τον κατακτητή με (ή χωρίς) στρατιωτικά μέσα, μπόρεσε να διατηρήσει το προσωπείο του ασυμβίβαστου, αλλά αντικειμενικά δεν έγινε παρά ένας τοπικός υπεργολάβος στη διαχείριση των υπεράριθμων προλετάρων.

Εδώ και 16 χρόνια, η Χαμάς διοίκησε τη Λωρίδα της Γάζας, ανέλαβε τη διαχείριση των σχέσεων με το Ισραήλ (είτε μέσω της διαπραγματευτικής οδού είτε με τη χρήση πυραύλων), κατέστειλε αγώνες, επέτρεψε σε μια τάξη επιχειρηματιών να πλουτίσει κάτω από την προστασία της. Μέχρι που ξαφνικά, την 7η Οκτώβρη, αποποιείται το ρόλο του υπεργολάβου, υποθέτω, για να επενδύσει στην υπερεθνική πολιτικο-στρατιωτική διάσταση της οργάνωσης, στα βήματα της Χεζμπολάχ. Κάνοντάς το αυτό, θυσίασε την τάξη των επιχειρηματιών της Γάζας που είχε αναπτυχθεί υπό την προστασία της. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι αυτή η ανακατεύθυνση δεν έγινε χωρίς εσωτερικές τριβές, που μπορούν να μεταφραστούν ως το ξέσπασμα μια παλιάς αντίφασης εντός της, μεταξύ του πολιτικο-στρατιωτικού της πυλώνα (κατά βάση πελατειακού προλεταριακού) και της εμπορικής-αστικής της φράξιας.

Η βρετανική κυριαρχία, έπειτα η σιωνιστική αποικιοποίηση, ο τεράστιος αριθμός των προσφύγων, η καθημερινή άσκηση αποικιακής βίας κ.λπ. μπόρεσαν να κατασκευάσουν υλικά μια κοινή ταυτότητα για τους Παλαιστίνιους και την αντίστασή τους που εκφράζεται μέσω του όρου «λαός». Είναι αυτή η κατασκευή απλά η αντανάκλαση του λόγου (discours) των παλαιστινιακών ελίτ;

Αυτός ο ταυτοτικός προσδιορισμός φυσικά και υπάρχει, αλλά πρέπει να αναρωτηθούμε τι είναι αυτό που βρίσκεται από πίσω. Δεν πάω να πω ότι αναντίρρητα «οι λαοί δεν υπάρχουν, είναι μια μυστικοποίηση της κυρίαρχης τάξης που προσπαθεί να μασκαρέψει την κυριαρχία της» και ακόμα λιγότερο ότι, «αν έπεφταν οι μάσκες, οι προλετάριοι θα αποκτούσαν συνείδηση των ταξικών τους συμφερόντων».

Η ιδέα ενός παλαιστινιακού λαού δεν ανήκει απλά στις παλαιστινιακές ελίτ. Κατά καιρούς μάλιστα χρησιμοποιείται ενάντια σ' αυτές. Το ερώτημα είναι: τι αγώνες αναπτύσσονται υπό την κατηγορία «λαός» –ανοιχτά ή μη– από τα διάφορα ταξικά στρώματα που μεταχειρίζονται τον όρο; Δεν είναι ότι, επειδή ταυτιζόμαστε με έναν λαό, δεν αγωνιζόμαστε από την κοινωνική μας θέση.

Και έτσι επανερχόμαστε σε αυτό που έλεγα σχετικά με τον αγώνα της εθνικής απελευθέρωσης και τη διαταξικότητα. Από το 1960 μέχρι το 1970, η ΟΑΠ στηριζόταν στην ύπαρξη προλεταριακών αγώνων για να μπορεί να διαπραγματευτεί το κομμάτι της πίτας [της εξουσίας] απέναντι στο Ισραήλ, δεδομένου ότι οι προλετάριοι/ες αξιοποιούσαν τον «εθνικό» προσανατολισμό τους ως μέσο νομιμοποίησης των αγώνων τους ενάντια στις ελίτ. Στα κατεχόμενα, η Πρώτη Ιντιφάντα αποτέλεσε το απόγειο αυτής της διπλής λογικής: της αιχμαλώτισης του κοινωνικού κινήματος

του Προφήτη Μωάμεθ και τις παραδόσεις των μουσουλμάνων ηγεμόνων και λογίων που διακρίνονται για την ευσέβεια και την αφοσίωσή τους.

από πολιτικούς σχηματισμούς και της χρήσης του εθνικού αγώνα από το κοινωνικό κίνημα. Αλλά, μεταξύ του 2002 και 2005, οι προλεταριακοί αγώνες και εκείνοι των πολιτικών διοικητικών σχηματισμών, που ως τότε πορεύονταν μαζί (με αλληλοσυγκρουόμενο τρόπο), σταμάτησαν να λειτουργούν έτσι. Στον απόηχο της ήττας της Δεύτερης Ιντιφάντα¹⁴⁴ (που σε αυτούς τους πρώτους μήνες μεταχειριζόταν την ίδια διαταξική λογική που συνέδεε τους εξεγερμένους ή ένοπλους προλετάριους/ιες με τις πολιτικές ηγεσίες), οι εθνικοί διοικητικοί σχηματισμοί (στη Δυτική Όχθη και στη Γάζα) μπήκαν σε μια λογική καταστολής των αγώνων, συμπεριλαμβανομένου εκείνων που χρησιμοποιούσαν τη γλώσσα της εθνικής απελευθέρωσης.

Ακόμα κι αν αυτό φαίνεται αντι-δαισθητικό, οι προλεταριακοί αγώνες στα κατεχόμενα έχουν από την ήττα της Δεύτερης Ιντιφάντα και μετά ως κύριο αντίπαλο έναν εθνικό παλαιστινιακό διοικητικό μηχανισμό. Απλούστατα διότι αυτόν έχουν από πάνω τους και αυτός παίζει τον ρόλο του διαμεσολαβητή. Το Ισραήλ απεκδύθηκε των αρμοδιοτήτων [κοινωνικής] αναπαραγωγής των πληθυσμών, τις οποίες παραχώρησε σε μια παλαιστινιακή διοίκηση. Το Ισραήλ παρεμβαίνει στους οικισμούς της Δυτικής Όχθης βάσει μια λογικής «επιδρομών» – και στη Γάζα με τη λογική του σφαγιασμού (massacre).

Και όσον αφορά τους αγώνες των τελευταίων 20 χρόνων που βρίσκονται εκτός/ενάντια στα κόμματα;

Για να μιλήσουμε γι' αυτά που γνωρίζουμε καλύτερα (καθώς δεν έχω πατήσει το πόδι μου στη Γάζα παρά μόνο μία φορά, το 2002), μεταξύ του 2015 και 2016, στον βορρά της Δυτικής Όχθης, έλαβε χώρα μια εξέγερση που υποδαυλίστηκε από το προλεταριάτο των προσφυγικών καταυλισμών, ενάντια στην Παλαιστινιακή Αρχή (ΠΑ). Μιλάμε λοιπόν για μια Ιντιφάντα «εκ των έσω», της οποίας το επίκεντρο ήταν ο καταυλισμός της Μπαλάτα, έξω από τη Ναμπλούς.¹⁴⁵ Αυτό το κοινωνικό κίνημα εκτόπισε την παλαιστινιακή αστυνομία, αφήνοντας χώρο στους νέους να συστήσουν ένοπλες ομάδες στις δικές τους [χωροταξικά] βάσεις, έξω από την ιεραρχία των κομμάτων και να επιβληθούν κοινωνικά απέναντι στους ανθρώπους της ΠΑ, στη Ναμπλούς και στη Τζενίν. Οι συγκρούσεις της άνοιξης του 2021 (ταραχές στην Ιερουσαλήμ και σε παλαιστινιακές πόλεις εντός της ισραηλινής επικράτειας «του 1948», πολιτικό-στρατιωτική επίθεση της Χαμάς, ακύρωση των εκλογών από την ΠΑ) ήταν το επισφράγισμα: η ΠΑ βρέθηκε αποδυναμωμένη και αυτό εξασθένισε σε ένα βαθμό τις φαντασιώσεις της για ένα καθεστώς αυταρχικής διακυβέρνησης.

Αυτό που βρήκα ενδιαφέρον στον κύκλο αγώνων του 2015-2016, ήταν ότι πολύς κόσμος άνοιξε μια συζήτηση (που είναι μόνο κατ'επίφαση αντιφατική) σύμφωνα με την οποία η παλαιστινιακή διοίκηση εμποδίζει ταυτόχρονα και τη φυσική σύγκρουση με την κατοχή και την πρόσβαση των εργαζομένων στην ισραηλινή οικονομία. Ο κόσμος έδειχνε να νοσταλγεί τις εποχές που «τη μέρα δουλεύαμε για τους Ισραηλινούς, τη νύχτα τους πετάγαμε μολότοφ».

Την ίδια περίοδο ξεπήδησε μια μεγάλη απεργία στον κλάδο της εκπαίδευσης από το διδακτικό προσωπικό που απασχολεί η ΠΑ. Παρόλο που η ΠΑ κατάφερε να την εξουδετερώσει –χρησιμοποιώντας λογικές εκφοβισμού, καταστολή και εκβιασμούς, στα πρότυπα των «αραβικών» καθεστώτων της περιοχής– η εν λόγω απεργία αποτέλεσε μια στιγμή της κοινωνικής αντιπαράθεσης κλυδωνίζοντας τις βάσεις του πολιτικού ελέγχου της ΠΑ.

144. Η Δεύτερη Ιντιφάντα διήρκεσε από το 2000 έως το 2005.

145. [ΣΤΜ] Περισσότερα σχετικά μ' αυτό στο άρθρο του ίδιου του Μινασιάν "Les Palestiniens de Balata en colère contre «deux occupations»" που δημοσιεύθηκε στην ιστοσελίδα orientxxi.info το 2017.

Γιατί τέτοια σιωπή από τη μεριά του δικού μας πολιτικού στρατοπέδου για αυτούς τους αγώνες;

ΗΠΑ και η παλαιστινιακή αστική τάξη εμφανίζονται διαρκώς ως πηγές καταπίεσης στις συζητήσεις που εκτυλίσσονται στη Δυτική Όχθη. Αλλά πρέπει βεβαίως να λάβουμε υπόψη τις συνθήκες αλληλεπίδρασής [μας με τους ντόπιους]: εμείς, οι λευκοί μιλιτάντηδες με τις τραγιάσκες στα κατεχόμενα, έχουμε αναλάβει έναν λειτουργικό ρόλο: να κοντράρουμε τη μηχανή της ισραηλινή προπαγάνδας με τις μαρτυρίες μας. Αυτός ο ρόλος είναι ουσιαστικά υπόθεση των μεσαίων τάξεων, που εγγράφονται με τον έναν ή τον άλλο τρόπο σε μια λογική πρόσβασης σε κεφάλαια (υλικά και συμβολικά) που προέρχονται από τη Δύση και είναι γεγονός ότι κανείς [ντόπιος] δεν περιμένει αλληλεγγύη στην ταξική πάλη ενάντια στους παλαιστίνιους εκμεταλλευτές. Συνεπώς, ο κόσμος που βρίσκεται εντός αυτών των σχέσεων «εσωτερικής» (κατά μία άποψη, εθνικής) εκμετάλλευσης, θα σου μιλούν διαρκώς γι' αυτές, αλλά εμείς δεν θα δώσουμε σε αυτές τις τοποθετήσεις μια διάσταση πολιτικού μηνύματος – εκτός από στιγμές ακραίας έντασης, όπως στην περίπτωση του 2015-2016 στα βόρεια της Δυτικής Όχθης.

Αυτό που βιώνουν οι παλαιστίνιοι προλετάριοι, ως προλετάριοι, όπως είναι αναμενόμενο δεν φτάνει καθόλου μέχρι τα αυτιά μας: αυτό το βίωμα δεν συμπεριλαμβάνεται στην «εθνική υπόθεση» για την οποία τα πολιτικά γραφεία κρατάνε ενήμερες τις επαφές τους στο εξωτερικό.

Τι κοινές προοπτικές μπορούν λοιπόν να υπάρξουν για τους προλετάριους αυτής της ζώνης;

Το Ισραήλ αντιπροσωπεύει το είδωλο ενός εφιαλτικού μέλλοντος: το μέλλον ενός Κράτους που ανήκοντας στο κεντρικό μπλοκ των καπιταλιστικών χωρών αναπαρήγαγε στον εδαφικό του χώρο μία παγκόσμια ζωνοποίηση της εργασιακής δύναμης αντίστοιχη με αυτήν που παρατηρείται στη διαίρεση της εργασίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Αυτή η κοινωνικής φύσης ζωνοποίηση πραγματοποιείται στην κλίμακα ενός πολεοδομικού συγκροτήματος: η απόσταση μεταξύ Γάζας και Τελ-Αβίβ είναι σχεδόν ίδια με αυτήν μεταξύ Παρισιού και Mantes-la-Jolie. Και λειτουργεί στη βάση της εθνότητας (πρόκειται για μια σταθερά στην ιστορία του Ισραήλ όπως και σε πολλών άλλων Κρατών, ακόμα και εκτός του πλαισίου του εθνικού αγώνα: πριν από την κατάκτηση των περιοχών της Δυτικής Όχθης και της Γάζας, ήταν οι «εισαγόμενοι» εβραίοι από τις αραβικές χώρες που σήκωσαν το βάρος).

Αλλά στη διάρκεια των 20 τελευταίων ετών, το Κράτος επιβλήθηκε ως ο εγγυητής, όχι απλά της κοινωνικής αναπαραγωγής του εβραϊκού προλεταριάτου επί του οποίου κυριαρχεί, αλλά και της ίδιας της «φυσικής» του ύπαρξης, της επιβίωσής του. Είμαστε σήμερα μάρτυρες μιας συστράτευσης αυτού του «εθνικού» προλεταριάτου πίσω από τους εκμεταλλευτές της σε επίπεδα που δεν έχουν παρατηρηθεί ποτέ στην ιστορία, απέναντι στους υπεράριθμους της Γάζας που έχουν παρκαρισθεί σε ένα στρατόπεδο συγκέντρωσης εκτεθειμένο σε διαρκείς βομβαρδισμούς.

Πρέπει λοιπόν να έχουμε στο νου ότι αυτοί οι αγώνες εγγράφονται σε αυτό το εφιαλτικό σύμπαν. Είναι δύσκολο να φανταστούμε ότι μπορούν να παραχθούν συσχετισμοί δύναμης που να μπορούν να «σπάσουν τους διαχωρισμούς». Μέχρι και πέρυσι, το απλό γεγονός ότι αυτοί οι αγώνες συνέχιζαν να υπάρχουν εντός των κατεχόμενων και να έρχονται κόντρα στην αναπαραγωγή των [υφιστάμενων] κοινωνικών σχέσεων ήταν από μόνο του κάτι που, προσωπικά, με κινητοποιούσε και με έτρεφε (για ακόμα μία φορά, μιλάω εδώ για αγώνες, όχι για την ιεραρχημένη αντίσταση). Σήμερα το βάρος της λογικής του σφαγιασμού έχει διαλύσει τα πάντα: η δυνατότητα για αυτόνομη δράση του παλαιστινιακού προλεταριάτου βρίσκεται υπό την απειλή βομβών που πέφτουν χαλάζι και, όσο το εβραϊκό προλεταριάτο παραμένει αιχμάλωτο του ισραηλινού κράτους (κάτι

που δεν φαίνεται να αλλάζει στο κοντινό μέλλον), δεν υπάρχει τίποτα που να τίθεται υπό διαπραγμάτευση μέσω του συσχετισμού δύναμης [που παράγουν οι αγώνες]. Έχουμε στην πραγματικότητα μπει σε μια άλλη φάση, ελάχιστα ελπιδοφόρα.

Το να αρνούμαστε την υλική βάση του παλαιστινιακού «λαού» δεν συνεπάγεται στην πράξη μια «παθητική υποστήριξη» του Κράτους που τον αποικιοποιεί και τον καταστέλλει;

Πιστεύω ότι είναι εφικτό να αναπτυχθεί ένα πλαίσιο ανάλυσης που θα επιτρέπει να αισθανόμαστε αλληλέγγυοι με τους αγώνες στην Παλαιστίνη χωρίς να έχουμε ψευδαισθήσεις ως προς τις προοπτικές που παρουσιάζουν οι κοινωνικο-πολιτικοί «εθνικοί» μηχανισμοί. Αυτό είναι που εν μέρει κατάφερε η ομάδα Σοσιαλισμός ή Βαρβαρότητα κατά τη διάρκεια του πολέμου στην Αλγερία: να αναπτύξει μια διεθνιστική γραμμή ικανή να στηρίξει μια κριτική θέση απέναντι στο FLN [Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο], βασισμένη σε μια ταξική ανάλυση.

Στην Παλαιστίνη, όπως και παντού στον κόσμο, διανύουμε μια περίοδο όπου δεν θα βρούμε πουθενά μια νεκρανάσταση της «ταξικής» συγκρότησης του προλεταριάτου. Κάποιοι προσδένονται σε μια ταύτιση με τα κόμματα της αριστεράς όπως το PFLP ή το DFLP (Δημοκρατικό Μέτωπο για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης), ή σε μία υποθετική κοινωνία των πολιτών σε απόσταση από τα κόμματα. Καταλαβαίνω αυτήν την οπτική και στα ταξίδια μου έχω βρεθεί σε θέση να τη μοιράζομαι στη βάση της «πολιτισμικής» εγγύτητας, αλλά αυτά τα κόμματα και αυτή η κοινωνία των πολιτών διατρέχονται από ταξικές αντιφάσεις που οι εν λόγω θεωρήσεις θέλουν να τις προσπερνούν ως δευτερεύουσες μπροστά στην εθνική κυριαρχία. Αλλά είναι μέσα από το γλωσσικό πλαίσιο (discours) αυτών των θεωρήσεων που καταλήγουμε να είμαστε –έτσι γενικά– αλληλέγγυοι, χωρίς να λαμβάνουμε υπόψη τα παραπάνω.

Εγώ προσδένομαι στην ιδέα ότι οι κοινωνικές σχέσεις έχουν προτεραιότητα έναντι των πολιτικών ιδεολογιών και ότι, συναισθηματικά και διανοητικά ταυτόχρονα, πρέπει πάντα να προσπαθούμε να «εκκινούμε από τη βάση», κοινωνικά μιλώντας, πέρα από τις πολιτικές ταυτίσεις, για να καταλάβουμε τους αγώνες που ο υποτιθέμενα ένας και ενιαίος εθνικός αγώνας δήθεν περικλείει.

Στην ταύτιση με την Παλαιστίνη, με την ιδέα της Παλαιστίνης, διακριτές λογικές ανακύπτουν βάσει της τάξης, της σχέσης με την πολιτική, της εμπειρίας της συλλογικοποίησης, του πολιτισμικού κεφαλαίου κ.λπ. Αυτή είναι η εκεί συνθήκη, αλλά όμοια και εδώ σε μας, ως προς τις μορφές έκφρασης της αλληλεγγύης. Αυτές οι διαφορετικές λογικές δεν συναντιούνται, δεν οδηγούνται σε σύγκλιση ή ενότητα: είναι αντιφατικές, είναι σε σύγκρουση, με τρόπο λιγότερο ή περισσότερο απροκάλυπτο ή σιωπηρό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

**Το Παράδειγμα της Νότιας Αφρικής,
μια Ιστορία της Ρατσιστικής Διαχείρισης
του Προλεταριάτου**

Το Παράδειγμα της Νότιας Αφρικής, μια Ιστορία της Ρατσιστικής Διαχείρισης του Προλεταριάτου

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Ο όρος **απαρτχάιντ** συχνά χρησιμοποιείται για να περιγράψει το καθεστώς στο Ισραήλ-Παλαιστίνη, καθώς το σύνολο των διακρίσεων, των διαχωρισμών, η απαλλοτρίωση, ο έλεγχος της κίνησης και η κρατική βία που εφαρμόζει το κράτος του Ισραήλ παραπέμπουν άμεσα σε πτυχές του καθεστώτος **απαρτχάιντ** της Νότιας Αφρικής. Στην προσπάθειά μας να κατανοήσουμε την πολυσύνθετη διαδικασία της καπιταλιστικής, με φυλετικά κριτήρια, εκμετάλλευσης και διαχείρισης της εργατικής τάξης στον κοινωνικό σχηματισμό της Παλαιστίνης-Ισραήλ θελήσαμε να εξετάσουμε τι συνέβη σε μια «παραδοσιακού» τύπου αποικιοποίηση. Αν προσπαθήσουμε να κατανοήσουμε το **απαρτχάιντ** στη Ν. Αφρική απλώς σαν ένα καθεστώς διακρίσεων θεμελιωμένο στη φυλή ως προϋπάρχουσα υπερϊστορική πολιτισμική κατηγορία, παραμένει εξίσου απροσπέλαστο με αυτό της Παλαιστίνης-Ισραήλ. Αντίθετα, η ουσία του, η λογική και η εξέλιξή του φανερώνονται μόνο, αν το δούμε στο πλαίσιο της ανάπτυξης των καπιταλιστικών σχέσεων στο ιδιαίτερο ιστορικό πλαίσιο της περιοχής: πώς, δηλαδή, διαπλέκονται οι ταξικές σχέσεις με την κοινωνική κατηγορία της φυλής, ουσιαστικά **παράγοντας και αναπαράγοντας** οι ίδιες τη συνθήκη της «ράτσας» και επιβάλλοντας τη ρατσιστική διαστρωμάτωση εντός και εκτός του προλεταριάτου. Στην ανάλυση που ακολουθεί δεν αποσκοπούμε σε μια εξαντλητική αντιπαραβολή των δύο περιπτώσεων, εν είδει ακαδημαϊκής συγκριτικής ιστοριογραφίας. Οι παραλληλισμοί είναι αρκετά χρήσιμοι, αλλά και αρκετά προφανείς. Στρέφουμε το βλέμμα μας στη Νότια Αφρική, γιατί θεωρούμε ότι για να αγωνιστεί για την απελευθέρωσή του, το προλεταριάτο, τόσο στην Παλαιστίνη-Ισραήλ όσο και παντού, πρέπει να καταλάβει τη φύση της καταπίεσής του, φύση η οποία αποκρύπτεται από τις εθνοκεντρικές αποαποικιακές (decolonial) αναλύσεις που αγνοούν ή αρνούνται την ταξική πάλη.

Με την ανάλυση του νοτιοαφρικανικού **απαρτχάιντ** επιχειρούμε να αναδείξουμε τα αντιτιθέμενα ταξικά συμφέροντα ως κινητήριο δύναμη της αποικιοποίησης στη Νότια Αφρική και το ταξικό υπόβαθρο της επιβολής του **απαρτχάιντ**, τον διαφορετικό χαρακτήρα των αγώνων και του αντι-**απαρτχάιντ** κινήματος εκεί, σε σχέση με τον κοινωνικό σχηματισμό της Παλαιστίνης-Ισραήλ, να διερευνήσουμε τον ρόλο των εθνικιστικών οργανώσεων και τέλος να αναλύσουμε το νεοφιλελεύθερο **απαρτχάιντ** στη Νότια Αφρική, τη συνθήκη που στην πραγματικότητα εδραιώθηκε μετά την κατάργηση των νόμων του παραδοσιακού **απαρτχάιντ** και που παρουσιάζει μεγάλες ομοιότητες με την περίπτωση της διοίκησης των παλαιστινιακών θυλάκων στη μετα-Όσλο εποχή.

Το καθεστώς **απαρτχάιντ** καταργήθηκε επίσημα στη Νότια Αφρική, στις 27 Απριλίου του 1994 (την ίδια χοντρικά περίοδο με τις Συμφωνίες του Όσλο), με την άνοδο του African National Congress (ANC) και του Nelson Mandela στην εξουσία. Αυτό που θεωρήθηκε σε εκείνη τη φάση μια απελευθερωτική διαδικασία για τη μαύρη εργατική τάξη ήταν μια μεθοδικά σχεδιασμένη ενσωμάτωση των αγώνων της, για τη μετάβαση σε μια νέα εκδημοκρατισμένη καπιταλιστική διαχείριση

στη Νότια Αφρική. Στην πραγματικότητα, μιλάμε για το κλείσιμο μιας μακράς και σχεδιασμένα πολυσύνθετης διαδικασίας γραφειοκρατικών διακομματικών διαπραγματεύσεων μεταξύ του ANC και των εκπροσώπων του παλαιού πολιτικού καθεστώτος, που στόχο είχε να εξασφαλίσει μια πολιτική μετάβαση, που θα άφηνε ανέγγιχτα τα συμφέροντα της (λευκής) αστικής τάξης, αφενός. Αφετέρου, θα έθετε το προλεταριάτο στην ουρά μιας (μαύρης) διευθυντικής αστικής τάξης, που θα αναλάμβανε την ενσωμάτωσή του σε έναν νέο σχηματισμό στα πλαίσια μιας αστικής δημοκρατίας. Πράγματι, η εγκατάλειψη του κλασικού απαρτχάιντ από τη νοτιοαφρικάνικη αστική τάξη είχε αποφασιστεί πολύ πριν το 1994. Η κοινωνική αναταραχή του '70 και του '80 και η αυξανόμενη μαχητικότητα του νοτιοαφρικανικού προλεταριάτου είχαν φανερώσει τα όρια της κατασταλτικής διαχείρισης και είχαν οδηγήσει την ίδια την αστική τάξη της Νότιας Αφρικής (υπό το βάρος και διεθνών πιέσεων, από τις ΗΠΑ και αλλού, για την εξασφάλιση πολιτικής σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή) να αναζητά μια λύση στην κρίση της αναπαραγωγής των καπιταλιστικών σχέσεων, στην κατεύθυνση της ενσωμάτωσης του μαύρου προλεταριάτου. Η αποδόμηση του απαρτχάιντ έγινε μια πραγματική επιλογή για την νοτιοαφρικανική αστική τάξη, όταν το ANC και το σταλινικό Κομμουνιστικό Κόμμα της Νότιας Αφρικής (SACP) αναδείχθηκαν ως σημαντικές πολιτικές δυνάμεις, εκπρόσωποι του αγώνα και αξιόπιστοι συνομιλητές, πρόθυμοι να συμβιβαστούν, αλλά και ικανοί να ελέγξουν και να περιορίσουν τις διεκδικήσεις της κοινωνικής βάσης. Όμως, οι αποφασιστικοί αγώνες που οδήγησαν στην πτώση του απαρτχάιντ δόθηκαν μακριά από τα λουσάτα ξενοδοχεία των διαπραγματεύσεων, στις φτωχές συνοικίες, τα εργοστάσια και τα ορυχεία και φέρουν τη σφραγίδα του νοτιοαφρικανικού προλεταριάτου και κανενός άλλου.

Πρώμος Καπιταλισμός στην Αποικία του Cape

Ας πάρουμε, όμως, τα πράγματα από την αρχή. Η αποικία του Cape ιδρύθηκε το 1652 από την Ολλανδική East India Company (VOC) ως ενδιάμεσος σταθμός ανεφοδιασμού και επισκευών των πλοίων για το εμπόριο με τα νησιά της Ινδονησίας. Καθώς ο πληθυσμός των εποίκων αυξανόταν, οι ανάγκες για αγροτικά προϊόντα, οδήγησαν στον σταδιακό εκτοπισμό των ντόπιων πληθυσμών από Ολλανδούς γαιοκτήμονες, την απαλλοτρίωση των κοινοτικών γαιών των Khoekhoe και την καλλιέργειά τους με τη χρήση **εισαγόμενων** σκλάβων. Έως τα μέσα του 19ου αιώνα μεγάλα τμήματα των γηγενών αφρικανών Khoekhoe, Xhosa και Zulu ζουν σε διακριτές κοινότητες, τα λεγόμενα chiefdoms, που παραμένουν σε μεγάλο βαθμό **αυτόνομα**, γεγονός που περιορίζει την άμεση υπαγωγή αυτών των πληθυσμών στην εργασία σε φυτείες.

Το 1806, η αποικία του Cape πέρασε στα χέρια της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, κάτι που σηματοδότησε μια μακρά πορεία αναδιάρθρωσης των σχέσεων παραγωγής και ιδιοκτησίας με την εισαγωγή της μισθωτής εργασίας και την σταδιακή κατάργηση της δουλείας. Σε αντίθεση με τους Βρετανούς που εδραίωναν την παρουσία τους στο Κέιπ Τάουν, τα λιμάνια και τα στρατιωτικά-διοικητικά κέντρα, οι ολλανδόφωνοι γαιοκτήμονες που παρέμειναν στην αποικία του Cape, αποτραβήχτηκαν στην ενδοχώρα, σε συνοριακές περιοχές και ανέπτυξαν μια ανεξάρτητη αγροτική ταυτότητα, σταδιακά αναγνωρίσιμη με τον όρο «Boer».

Η συνύπαρξη αγγλόφωνων και ολλανδόφωνων εποίκων δεν ήταν ουδέτερη, καθώς παρήγε τη σύγκρουση δύο ταξικών σχεδίων για την οργάνωση της εργασίας και της ιδιοκτησίας: από τη μία του αγροτικού σχεδίου των Μπόερς που στηρίζεται στην προσωπική κυριαρχία και την εργασία σκλάβων και από την άλλη του βρετανικού κρατικο-φιλελεύθερου σχεδίου. Προσπαθώντας να αποφύγουν τον έλεγχο της τοπικής βρετανικής κυβέρνησης και θιγόμενοι από την κατάργηση της δουλείας, στις δεκαετίες 1830–1840, οι Μπόερς σταδιακά επεκτάθηκαν στην ενδοχώρα με όρους «κατάκτησης της γης» (μια μετανάστευση που έμεινε γνωστή ως Great Trek), εκτοπίζοντας γηγενείς πληθυσμούς και ιδρύοντας τρία ανεξάρτητα κρατίδια (Boer Republics), στα οποία η χρήση σκλάβων συνεχίστηκε για αρκετές δεκαετίες. Καθώς οι Μπόερς της παραμεθορίου

ενσωματώνονται σταδιακά στις αγορές της βρετανοκρατούμενης αποικίας Cape, υπόκεινται στην πειθαρχία της αγοράς (τιμές, ανταγωνισμός αγροτικών προϊόντων, χρέος) που φτωχοποιούν τμήματά τους. Οι εκτοπισμοί και η διάχυτη βία των πολιτοφυλακών τους **δεν ήταν ικανά** να παράγουν **από μόνα τους** ένα ανταγωνιστικό σύστημα παραγωγικής εκμετάλλευσης. Αντίθετα, το καπιταλιστικό μοντέλο των Άγγλων θα επιδιώξει με την εισαγωγή της μισθωτής σχέσης να επιβάλλει ένα γενικό σχέδιο βιοπολιτικής πειθαρχησης. Διαμορφώνεται ένα πλέγμα νόμων, με βραχίονες την αστυνομία, τα δικαστήρια, τη φορολογία, την κεντρική διοίκηση και εφαρμόζονται φυλετικές κατηγοριοποιήσεις και έλεγχος της κίνησης της εργασιακής δύναμης των μαύρων (πάσα, περιορισμοί κίνησης, ποινικές ρήτρες) για να εξασφαλίζεται φθηνή, διαθέσιμη και ελέγξιμη εργασιακή δύναμη. Συγκεκριμένα, η κατάργηση της δουλείας από το βρετανικό καθεστώς συνοδεύεται από ένα μεταβατικό καθεστώς «μαθητείας» (1834–1838) που κρατά τους πρώην σκλάβους δεμένους στην ίδια εργασία, και από τον νόμο Masters and Servants (1841) που ποινικοποιεί την αθέτηση του «ελεύθερου» συμβολαίου, ώστε να εξασφαλιστεί η διαθεσιμότητα της εργασιακής δύναμης και να μην προκληθούν «στρεβλώσεις» στην αγορά μισθωτής εργασίας. Ωστόσο, η αθέτηση όρων του συμβολαίου, η απουσία από τη δουλειά, η εγκατάλειψη της εργασίας και η απειθαρχία ήταν συχνά φαινόμενα μετά την κατάργηση της δουλείας, παρ' όλο που τιμωρούνταν με φυλάκιση, πρόστιμα και –τουλάχιστον τα πρώτα χρόνια– με σωματική τιμωρία.

Το δικαίωμα ψήφου για όλους τους άνδρες ανεξαρτήτως φυλής, που παραχωρήθηκε, το 1853, βάσει του νέου συντάγματος με την προϋπόθεση ενός σχετικά χαμηλού περιουσιακού ορίου (παρ' ότι εξαιρούσε μεγάλο μέρος του μαύρου και, μικρότερο, του λευκού πληθυσμού), ήταν η απάντηση στις σταδιακά αυξανόμενες αντιστάσεις του πρόσφατα απελευθερωμένου πληθυσμού έγχρωμων σκλάβων, με σκοπό την αφομοίωσή τους. Οι δηλώσεις του William Porter, ενός από τους συγγραφείς του συντάγματος του 1853, είναι χαρακτηριστικές:

Γιατί να φοβάστε την άσκηση του εκλογικού δικαιώματος; Πρόκειται για ένα ευαίσθητο ζήτημα, αλλά πρέπει να το θίξουμε. Δεν διστάζω να πω ότι προτιμώ να συναντήσω τον Hottentot (σ.τ.μ. όρος που αναφέρεται στους ιθαγενείς Khoekhoe) στις εκλογές, να ψηφίζει τον εκπρόσωπό του, παρά στην ερημιά με το όπλο του στον ώμο. Δεν είναι καλύτερο να τους αφοπλίσουμε, παραχωρώντας τους τα προνόμια του Συντάγματος; Αν τώρα καταστρέψετε όλες τις ελπίδες τους και τους πείτε ότι δεν θα μπορούν να δώσουν τις μάχες τους συνταγματικά, δεν τους εξωθείτε εσείς οι ίδιοι στο να δώσουν τις μάχες τους αντισυνταγματικά;

Ο συνδυασμός αυτών των ρυθμίσεων συγκροτεί ένα θεσμικά φυλετικοποιημένο καθεστώς όπου η ισότητα τυπικών δικαιωμάτων υπάγεται σε κριτήρια ιδιοκτησίας, εισοδήματος και πολιτισμικής ταυτότητας. Ο φιλελεύθερος εκσυγχρονισμός, δηλαδή, είχε θεσμικό φυλετικό πυρήνα. Αξίζει να αναφέρουμε ότι το φιλελεύθερο καθεστώς της βρετανικής αποικίας Cape έδωσε χώρο στην ανάπτυξη μιας μεσαίας τάξης ανεξάρτητων αφρικανών μαύρων αγροτών και κτηνοτρόφων, που είχαν δικαίωμα ψήφου και κάλυπταν τις ανάγκες των αποικιακών πόλεων σε τρόφιμα και ζωικά προϊόντα. Από αυτήν τη μεσαία τάξη, που απέκτησε πρόσβαση και σε εκπαίδευση στο εξωτερικό, προήλθαν και οι πρώτες (αστικές) πολιτικές οργανώσεις μαύρων στην Νότια Αφρική.

Η πολιτική ουσία είναι ότι η αποικιοκρατία στο Cape δεν εξηγείται επαρκώς από «πολιτισμικά» κυριαρχικά σχήματα. Προκύπτει από τη σύγκρουση μοντέλων συσσώρευσης για το πώς θα εξασφαλιστεί φθηνή, διαθέσιμη και πειθαρχημένη εργασία και πώς θα αναδιανεμηθεί η γη υπέρ του κεφαλαίου. Το μοντέλο που επέτρεψε τη βαθύτερη εκμετάλλευση ήταν η **κρατική βιοπολιτική αρχιτεκτονική του (πρώιμου) καπιταλισμού**, όπου ενοποιούνται αστυνομία–φορολογία–δικαστήρια. Τα πάσα, οι ποινικές ρήτρες εργασίας, η διοικητική επιτήρηση και η προοδευτική μετατροπή του «ελεύθερου» συμβολαίου εργασίας σε μηχανισμό εξαναγκασμού της εργασιακής

δύναμης μετατρέπουν τη «φιλελεύθερη» ισότητα δικαιωμάτων σε κριτήρια ιδιοκτησίας/εισοδήματος και παράγουν δομικό ταξικό-φυλετικό αποκλεισμό. Όπως οι αρχές του φιλελευθερισμού στις καπιταλιστικές μητροπόλεις, έτσι κι εδώ, η κατάργηση της δουλείας, η μισθωτή εργασία, η ατομική ιδιοκτησία, το ελεύθερο εμπόριο, η πολιτική αντιπροσώπευση, συνόδευσαν την πειθάρχηση και την επέκταση της εκμετάλλευσης της εργασίας και κυρίως την ανάπτυξη θεσμών επιτήρησης και ελέγχου και την αναβάθμιση του ρόλου του κράτους στην επιβολή της ταξικής κυριαρχίας με φυλετικά χαρακτηριστικά. Εδώ πρέπει να εντοπιστούν οι απαρχές του φυλετικού μοντέλου διαχείρισης του πληθυσμού, που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη του καπιταλισμού και στην μετέπειτα ιστορία της Νότιας Αφρικής. Όπως στις καπιταλιστικές μητροπόλεις, οι αρχές του διαφωτισμού και της Γαλλικής επανάστασης περί «ισότητας» και της «ελευθερίας» σύντομα απογυμνώθηκαν από το ριζοσπαστικό τους περιεχόμενο, ώστε να προσαρμοστούν στην πραγματικότητα της καπιταλιστικής κοινωνίας, δηλαδή μιας ταξικής κοινωνίας, έτσι και στην Νότια Αφρική, οι αρχές αυτές αποδείχθηκαν απολύτως ασύμβατες με τις επιταγές της αποικιακής καπιταλιστικής ανάπτυξης.

Σύγκριση με το Σιωνιστικό Εποικιστικό Σχέδιο

Εν ολίγοις, στην περίπτωση της ολλανδικής αποικιοκρατίας, βλέπουμε έναν εποικισμό που προκύπτει από τις ανάγκες του εμπορικού κεφαλαίου μιας μητρόπολης σε ένα πρώιμο στάδιο της ανάπτυξης του καπιταλισμού, αυτό που συνήθως αποκαλείται *εμπορικός καπιταλισμός*. Δεν υπάρχει ακόμα αναπτυγμένη εργατική τάξη. Η παραγωγή, αρχικά είναι κατά βάση αγροτική, γίνεται με εισαγόμενους δούλους και εξυπηρετεί κυρίως την αυτάρκεια της αποικίας. Η εκμετάλλευση των ντόπιων πληθυσμών, η παραγωγή υπεραξίας και η εκμετάλλευση φυσικών πόρων αρχίζει να αποτελεί επιδίωξη με την έλευση της βρετανικής κυριαρχίας στα μέσα του 19ου αιώνα, με τη γενίκευση του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής να πραγματοποιείται στη Νότια Αφρική σχεδόν δύο αιώνες αργότερα από τη στιγμή της αποικιοποίησής της, αλλάζοντας πια τον χαρακτήρα της αποικίας. Και στις δύο περιπτώσεις, η αποικία αποτελεί βραχίονα ενός κρατικού σχηματισμού που υφίσταται και αναπαράγεται έξω και ανεξάρτητα από αυτήν και η οποία εξυπηρετεί τις ανάγκες του κεφαλαίου της μητρόπολης. Σε κάθε ιστορική της φάση, η αποικιοκρατία στη Νότια Αφρική αποτελεί κομμάτι ενός παγκόσμιου φαινομένου αποικιακής εκμετάλλευσης που συνδέεται με τις φάσεις ανάπτυξης και εδραίωσης του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής στον πλανήτη.

Η περιοχή που κατοικούν σήμερα Ισραηλινοί και Παλαιστίνιοι ήταν μια περιφέρεια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και κατοικούνταν κατά πλειοψηφία από Άραβες, κυρίως Μουσουλμάνους, αλλά και από σημαντικές μειονότητες εβραίων, Χριστιανών, Δρούζων και άλλων.¹⁴⁷ Η πρωταρχική συσσώρευση έχει ήδη ξεκινήσει από τα μέσα προς τα τέλη του 19ου αιώνα και το εκεί αγροτικό και εμπορικό κεφάλαιο (αραβικό και εβραϊκό) ήδη εκμεταλλεύεται την εργασία του αναδύομένου (αραβικού και εβραϊκού) προλεταριάτου της περιοχής. Στο Cape, η απόκτηση της γης είναι εξαρχής συνέπεια κατάκτησης μέσω στρατιωτικών επιχειρήσεων και εκτοπισμών, ενώ στην Παλαιστίνη, τα πρώτα χρόνια του εβραϊκού εποικισμού της, η πρωταρχική συσσώρευση λαμβάνει χώρα μέσω αγορών γης (συχνά από απόντες μεγαλογαιοκτήμονες Λεβαντίνους/Οθωμανούς) και με εκτοπίσεις των μικροαγροτών ενοικιαστών που την καλλιεργούσαν, οι οποίες ακολουθούν την αγοραπωλησία.

Το σιωνιστικό κίνημα, που εμφανίστηκε τέλη του 19ου αιώνα στην Ευρώπη, δεν ήταν ένα αποικιακό κίνημα με την παραδοσιακή έννοια του όρου, αλλά ένα ιδιόμορφο εθνικιστικό απότοκο του σύγχρονου αντισημιτισμού. Στόχος του ήταν η δημιουργία ενός «εβραϊκού κράτους» που

147. Στην πρώτη απογραφή που πραγματοποιήθηκε υπό το καθεστώς της Βρετανικής Εντολής το 1922 καταμετρήθηκαν 590,890 Μουσουλμάνοι, 83,794 Εβραίοι, 73,024 Χριστιανοί, 7,028 Δρούζοι.

θα αποτελούσε «καταφύγιο» για τον εβραϊκό πληθυσμό της Ευρώπης. Κερδίζει τη στήριξη των αστών της Δυτικής Ευρώπης που ήθελαν να απαλλαγούν από το μαχητικό εβραϊκό προλεταριάτο στις χώρες τους. Η μαζική μετανάστευση εβραίων στην περιοχή αρχίζει στις αρχές του 20ού αιώνα, σε μια περίοδο ανάπτυξης των καπιταλιστικών σχέσεων, όπου εβραίοι αστοί είχαν ήδη αγοράσει κάποιες γαίες και ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα απασχολούσαν κάποιους από τους μετανάστες εβραίους εργάτες της πρώιμης εποικιστικής περιόδου, μαζί και ντόπιους άραβες. Σε αντίθεση με τις ολλανδικές ή τις βρετανικές αποικίες, ο στόχος δεν ήταν η δημιουργία μιας αποικίας-βραχίονα κάποιου εξωτερικού κρατικού σχηματισμού με στόχο την εξυπηρέτηση του εμπορίου, την εκμετάλλευση φυσικών πόρων ή την εκμετάλλευση συγκεκριμένα του ντόπιου εργατικού δυναμικού από ένα ξένο εθνικό κεφάλαιο. Αντίθετα, όταν τα κύματα του εβραϊκού εποικισμού αρχίζουν να γίνονται πιο μαζικά, κυρίαρχος στόχος καθίσταται ο αποκλεισμός της αραβικής εργασίας από τα εβραιοποιημένα κομμάτια γης και τις εβραϊκές επιχειρήσεις δια της σοσιαλσοβινιστικής οδού και, τελικά, η συγκρότηση μιας εθνικά διαχωρισμένης εβραϊκής εργατικής τάξης. Η γενίκευση της κρατικής βίας και η μαζική απαλλοτρίωση γαιών ήρθαν δεκαετίες αργότερα. Αντιθέτως, στο Καρ, στόχος ήταν η ενσωμάτωση και εκμετάλλευση της φθηνής εργασίας, ειδικότερα των ντόπιων και των εισαγόμενων σκλάβων από τους αποικιοκράτες γαιοκτήμονες. Όταν πια δημιουργείται το ισραηλινό κράτος, η αποικιοκρατία ως παγκόσμιο φαινόμενο βρίσκεται στην αρχή του τέλους της.

Σαφώς, ο εβραϊκός εποικισμός και η μετέπειτα σύσταση του σιωνιστικού κράτους παρουσιάζουν χαρακτηριστικά εποικιστικής αποικιοκρατίας. Παρ' όλα αυτά, με δυσκολία μπορούμε να μιλάμε με τους όρους μιας καθαρής αποικιοκρατίας. Ως γνωστόν, μια καθαρού τύπου αποικιοκρατία στην Παλαιστίνη (μη εποικιστική βέβαια) ήταν η βρετανική και της εναντιώθηκαν και ο εβραϊκός και ο αραβικός πληθυσμός, από τη μεριά του ο καθένας. Στην περίπτωση των εβραίων, στις πολιτικές συζητήσεις, για να στοιχειοθετηθεί ο σιωνισμός ως κίνημα εποικιστικής αποικιοκρατίας καταφεύγει κανείς στη σύνδεσή του με την ευρωκεντρική κουλτούρα των εποίκων και με τη σύνδεση της εγκατάστασής τους εκεί με τα συμφέροντα άλλων ευρωπαϊκών χωρών. Στη μεταπολεμική συνθήκη, μάλλον χρειάζεται κανείς να υιοθετήσει την ανάλυση περί «νεο-αποικιοκρατίας» σε παγκόσμια κλίμακα και να συνδέσει τα συμφέροντα του Ισραήλ με αυτά των ΗΠΑ, αλλιώς, τουλάχιστον για τη μετά το '67 περίοδο, θα πρέπει να υιοθετηθεί η ανάγνωση ενός τοπικού μοντέλου αποικίας-μητρόπολης, όπου μητρόπολη είναι το ισραηλινό κράτος και αποικία τα γειτονικά εδάφη όπου μεταναστεύουν έποικοι και εκτοπίζουν Παλαιστίνιους. Μπορούμε να πούμε ότι, όλα αυτά τα εξηγητικά σχήματα όσες αλήθειες αναδεικνύουν, άλλες τόσες αποκρύπτουν. Στην πραγματικότητα, όλη αυτή η συζήτηση περί αποικιοκρατίας στην περιοχή, από ένα σημείο και μετά, είναι περισσότερο ένα τυπικό ζήτημα. Όντως, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά που παίρνει μια εθνοκάθαρση ή μια γενοκτονία στο περιβάλλον ενός αποικιοκρατικού καθεστώτος είναι σημαντικό να εξετάζονται ως τέτοια (πάντα υπό το φώς των υλικών καπιταλιστικών σχέσεων εκμετάλλευσης και συσσώρευσης). Εθνοκάθαρση και γενοκτονία, όμως, έχουν πραγματοποιηθεί σε πολλές περιπτώσεις τις ιστορίας χωρίς να εμπλέκεται πουθενά το σχήμα της αποικιοκρατίας – σίγουρα όμως εμπλέκονται οι καπιταλιστικές σχέσεις! Η επιμονή στο ζήτημα της αποικιοκρατίας στην περιοχή της Παλαιστίνης-Ισραήλ, από πολιτική σκοπιά, αφορά βασικά όλους αυτούς που ψάχνουν να βρουν ποιοι «λαοί» «δικαιούνται» να ζουν πού και να κατέχουν τι. Πραγματικά, αναρωτιόμαστε τι σχέση μπορεί να έχει με τον κομμουνισμό και την επανάσταση ένα τέτοιο ερώτημα. Αδιαφορούμε για τα επιχειρήματα των (φιλο-)σιωνιστών που προσπαθούν να υποστηρίξουν την ανάγκη ύπαρξης ενός (ειδικά) εβραϊκού κράτους και που αρνούνται την αποικιοκρατία για να δικαιολογήσουν τον ιμπεριαλισμό του Ισραήλ. Αδιαφορούμε όμως και για τα αντίστοιχα ηθικολογικά επιχειρήματα όσων υποστηρίζουν την ανάγκη ύπαρξης ενός ειδικά παλαιστινιακού κράτους – συχνά απαιτώντας και τον πλήρη εκτοπισμό του «αποικιοκράτη».

Η γενίκευση των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής στη Νότια Αφρική

Η ανακάλυψη διαμαντιών το 1867 (στο Kimberley, όπου ένα ορυχείο έφτασε να καλύπτει το 95% της παγκόσμιας παραγωγής διαμαντιών σε ένα σημείο) και χρυσού το 1886 (στο Witwatersrand) οδήγησε στην απότομη εκβιομηχάνιση, την ενσωμάτωση της οικονομίας στην παγκόσμια αγορά και τη μαζική εκμετάλλευση μαύρων εργατών στα ορυχεία. Παράλληλα, η αστικοποίηση και η αυξημένη ζήτηση σε αγροτικά προϊόντα μετασχημάτισε την ύπαιθρο με την εισαγωγή μηχανών και τη σταδιακή απορρόφηση των μικροϊδιοκτητών καλλιεργητών που μετατράπηκαν σε εργάτες στις μεγάλες αγροτικές επιχειρήσεις.

Η αντίσταση του ιθαγενούς πληθυσμού στην προλεταριοποίηση αντιμετωπίστηκε με την εισαγωγή αγγλόφωνων μεταναστών εργατών στα ορυχεία και με μια σειρά νόμους που εξανάγκαζαν μαύρους εργάτες και ανεξάρτητους καλλιεργητές να εγκαταλείψουν την ύπαιθρο. Το παλαιότερο παράδειγμα ήταν ο φόρος κατοικίας (Hut Tax) που πληρωνόταν –σε αγγλικό νόμισμα– ανά καλύβα. Αυτό εξανάγκασε τον γηγενή πληθυσμό να αναζητά απασχόληση στα ορυχεία που ήταν το μόνο μέρος όπου οι μισθοί πληρώνονταν σε αγγλικό νόμισμα. Η τάση αυτή συνεχίστηκε με τον Glen Grey Act του 1894 που καθιέρωσε την ατομική ιδιοκτησία γης (απέναντι στην κοινοτική ιδιοκτησία) στην ύπαιθρο, ενώ παράλληλα εισήγαγε έναν φόρο (labour tax) για όσους δεν είχαν μισθωτή σχέση, με σκοπό να τους εξαναγκάσει να ενταχθούν στην καπιταλιστική παραγωγή στα αγροκτήματα, τα ορυχεία ή τη βιομηχανία. Η σημαντικότερη, ωστόσο, ρύθμιση σε σχέση με τη γαιοκτησία, έγινε με τον νόμο Natives Land Act του 1913, ο οποίος απαγόρευσε την πώληση γης από λευκούς σε μαύρους ιδιοκτήτες και αντίστροφα, περιορίζοντας τη μαύρη γαιοκτησία στο 7% των διαθέσιμων εκτάσεων που ονομάστηκαν “reserves”. Παράλληλα, απαγόρευσε στους μαύρους να νοικιάζουν και να καλλιεργούν γη που ανήκε σε λευκούς (σχέση παραγωγής διαδομένη κατά την ημι-φεουδαρχική περίοδο που προηγήθηκε), αναγκάζοντας τους να εργάζονται πλέον ως μισθωτοί εργάτες γης για λευκούς γαιοκτήμονες.

Παράλληλα, η ανάπτυξη των ορυχείων οδήγησε και στην εισαγωγή των γνωστών **Pass Laws** που αργότερα αποτέλεσαν κεντρικό άξονα της πολιτικής του apartheïd. Το 1896 η South African Republic (Transvaal Boer Republic) εισήγαγε δύο Pass Laws που απαγόρευαν την είσοδο στην περιοχή του Rand (όπου βρίσκονταν τα ορυχεία) σε αφρικανούς που δεν δούλευαν στα ορυχεία και παράλληλα με έναν νόμο (1893 Mining Law) που όριζε ότι κανένας έγχρωμος μαύρος ή ασιάτης δεν μπορούσε να προετοιμάζει ή να πυροδοτεί εκρηκτικά στα ορυχεία, εισάγοντας το πρώτο επίσημο “colour bar” στην εργασία. Αντίστοιχοι νόμοι εφαρμόστηκαν με διαφορετικές παραλλαγές μέσα στα χρόνια, στοχεύοντας πάντα στον έλεγχο της κίνησης των μαύρων εργατών για την αναδιανομή της εργασιακής δύναμης στους τομείς που την είχαν ανάγκη.¹⁴⁸

Το βασικό κίνητρο πίσω από αυτές τις ρυθμίσεις ήταν η ανάγκη της αποικιακής οικονομίας για φθηνή εργασιακή δύναμη στα πλαίσια της ανάπτυξης της καπιταλιστικής παραγωγής. Ενώ, τις δεκαετίες 1830-1870 υπήρχε στην αποικία Cape μια ακμάζουσα αφρικανική αγροτική οικονομική παραγωγική σφαίρα, η οποία συνυπήρχε και ανταγωνιζόταν με τη λευκή αγροτική παραγωγή, η ανάπτυξη των καπιταλιστικών σχέσεων τόσο στον αγροτικό όσο και στο βιομηχανικό/εξορυκτικό τομέα έκανε την ανάγκη για φθηνή εργασία πολύ πιο σημαντική από την ανάγκη για αγροτικά προϊόντα που παράγονταν από ανεξάρτητους αφρικανούς παραγωγούς. Αυτό οδήγησε στην σταδιακή αποσύνθεση του προκαπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, ο οποίος υπήρχε πλάι στον καπιταλιστικό στη διάρκεια του 19ου αιώνα.

148. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι νόμοι ιστορικά αφορούσαν την κίνηση των ανδρών εργατών και όποτε είχε επιχρηθεί η επέκτασή τους στον γυναικείο πληθυσμό, η προσπάθεια είχε απαντηθεί με μαζικές διαμαρτυρίες με αποκορύφωμα τις διαμαρτυρίες του 1950.

Γύρω από την αγροτική παραγωγή και τη βιομηχανία στις πόλεις διαρθρώθηκε ένα εθνικό κεφάλαιο το οποίο λόγω του υψηλού κόστους παραγωγής σε σχέση με τη διεθνή αγορά, έρεπε προς πολιτικές προστατευτισμού από τον διεθνή ανταγωνισμό και την απεύθυνση στην εσωτερική αγορά. Απεναντίας, τα ορυχεία γρήγορα πέρασαν στην ιδιοκτησία διεθνούς κεφαλαίου¹⁴⁹ που απευθυνόταν στη διεθνή αγορά και επιδίωκε την μείωση των τιμών στα αγροτικά προϊόντα στο εσωτερικό και προωθούσε πολιτικές ελεύθερου εμπορίου. Τα διακριτά συμφέροντα του εθνικού και διεθνούς εξορυκτικού κεφαλαίου έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην πολιτική ιστορία της Νότιας Αφρικής¹⁵⁰ τις επόμενες δεκαετίες και εκφράστηκαν από το φιλο-βρετανικό South Africa Party (SAP) και το **National Party** (που έγινε το παραδοσιακό κόμμα του εθνικού αγροτικού κεφαλαίου) και εξέφραζε τα αντι-βρετανικά αισθήματα των Μπόερς, αντίστοιχα. Επί της ουσίας, η κυβέρνηση των Μπόερς που εξέφραζε το εθνικό (αγροτικό και βιομηχανικό) κεφάλαιο, επιδίωκε να θέσει την εκβιομηχάνιση στην υπηρεσία μιας αγροτικής κοινωνίας με υψηλούς φόρους στις εξορυκτικές επιχειρήσεις, προκειμένου να προωθήσει την ανάπτυξη στην ύπαιθρο, το οποίο ερχόταν σε σύγκρουση με τα συμφέροντα του εξορυκτικού κεφαλαίου. Απεναντίας η Βρετανική Αυτοκρατορία έβλεπε τα κοιτάσματα της Νότιας Αφρικής σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Η ανάπτυξη ενός παγκόσμιου χρηματοπιστωτικού συστήματος βασισμένου στην στερλίνα, εξασφάλιζε στην βρετανική αυτοκρατορία την ηγεμονία της και είχε καταστήσει το Λονδίνο πρωτεύουσα του παγκόσμιου εμπορίου. Ο έλεγχος και η εκμετάλλευση των κοιτασμάτων της Νότιας Αφρικής (που οδήγησε σε διπλασιασμό των αποθεμάτων της τράπεζας της Αγγλίας σε χρυσό μεταξύ 1890 και 1896) είχε στρατηγική σημασία για την ενίσχυση της στερλίνας και την εξυπηρέτηση του διαρκώς αυξανόμενου όγκου διεθνών συναλλαγών στα πλαίσια του εντεινόμενου διεθνούς ανταγωνισμού. Αυτό ήταν το υπόβαθρο της σύγκρουσης της βρετανικής κυβέρνησης με τους Μπόερς στο τέλος του 19ου αιώνα που οδήγησε στην δημιουργία ενός ενιαίου κράτους της Νότιας Αφρικής.

Πόλεμοι των Μπόερς και Απεργιακοί Αγώνες (Έθνος, Φυλή, Τάξη)

Με τους Πολέμους των Μπόερς (1880–1881 και 1899–1902), ουσιαστικά συγκρούστηκαν δύο εποικιστικές αποικιοκρατίες, των Βρετανών και των Μπόερς, για τον έλεγχο των κοιτασμάτων. Με τη νίκη των Βρετανών, κατέληξαν στην προσάρτηση των Boer Republics και στην ίδρυση του αυτόνομου κράτους Union of South Africa (1910). Οι ιθαγενείς είχαν περιορισμένο ρόλο, παρότι ήταν η δημογραφική πλειονότητα (1899: 5 εκατ. κάτοικοι, 1 εκατ. λευκοί). Η Βρετανία επικράτησε με τακτικές καμένης γης και στρατόπεδα συγκέντρωσης· από τους 28.000 αιχμαλώτους Μπόερς πάνω από 26.000 πέθαναν από αστία και ασθένειες. Η διάρκεια του πολέμου ανέδειξε την ευαλωτότητα της αυτοκρατορίας.

Σε αυτά τα γεγονότα και στις συγκρούσεις των Μπόερς με τους ιθαγενείς πληθυσμούς πρέπει να αναζητηθούν οι ρίζες ενός ιδιαίτερου είδους λευκού εθνικισμού (Afrikaner Nationalism) που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην μετέπειτα πολιτική ιστορία της Νότιας Αφρικής και εξέφραζε τους Μπόερς της ενδοχώρας και τους Afrikaners του Κέιπ απέναντι και στη βρετανική κυριαρχία, με ταξί άλλων. Απέναντι στους μαύρους, οι Μπόερς συμπεριφέρονταν ως *αποικιοκράτες*, αλλά σε σχέση με τους Άγγλους θεωρούσαν τους εαυτούς τους *αποικιοκρατούμενους*. Εκεί βρίσκονται οι ιδεολογικές ρίζες του National Party (του κόμματος που εισήγαγε το *apartheid* το 1948), του κόμματος των Afrikaners, με βάση αγρότες (Μπόερς), μικροαστικά και εργατικά στρώματα

149. Ίδρυση της εταιρείας DeBeers από τον βρετανό επιχειρηματία Cecil Rhoads το 1888 που ήλεγχε πάνω από το 80% της παραγωγής διαμαντιών και της εταιρείας Anglo American plc το 1917 από τον Ernest Oppenheimer που αρχικά δραστηριοποιήθηκε στην εξόρυξη χρυσού.

150. Βλ. Davies, R., Kaplan, D., Morris, M. & O'Meara, D., "Class Struggle and the Periodisation of the State in South Africa", 1976.

(Afrikaners), αλλά σε καμία περίπτωση Βρετανούς, το οποίο συνδύαζε έναν αντι-βρετανικό αντι-ιμπεριαλισμό με έναν πολύ πραγματικό ρατσισμό απέναντι στους μαύρους.¹⁵¹

Τίθεται εδώ ένα σημαντικό ερώτημα: Γιατί η βρετανική αυτοκρατορία επέλεξε τη δημιουργία ενός αυτόνομου κράτους (Union Of South Africa) αντί να διατηρήσει την περιοχή ως αποικία; Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι πολύπλευρη. Οι πληθυσμοί των Afrikaners ήταν ισχυροί στην ύπαιθρο, πολιτικά οργανωμένοι σε εθνικιστικές οργανώσεις και διεκδικούσαν την αυτονομία τους. Οικονομικά, η δημιουργία ενός ισχυρού κράτους ικανού να αρθεί πάνω από τα ειδικά συμφέροντα του εθνικού κεφαλαίου (που αρθρωνόταν γύρω από τη βιομηχανία και την αγροτική παραγωγή) και του διεθνούς κεφαλαίου (στα ορυχεία) και να υπηρετήσει την καπιταλιστική συσσώρευση συνολικά, απαιτούσε τη «συμφιλίωση» των Βρετανών και των Μπόερς. Για αυτόν τον λόγο η εξασφάλιση της συνεργασίας και η πολιτική ενσωμάτωση των Μπόερς, απαιτούσε σημαντικές παραχωρήσεις στον ηττημένο μεν –αλλά χρήσιμο για την πειθάρχηση του μαύρου προλεταριάτου– εθνικισμό των Afrikaners. Πράγματι, η στρατιωτική νίκη της Βρετανικής Αυτοκρατορίας απέναντι στους Μπόερς εξασφάλισε στο εξορμητικό κεφάλαιο τον έλεγχο των κοιτασμάτων αφαιρώντας τα εμπόδια που έθεταν οι κυβερνήσεις των Μπόερς στην καπιταλιστική συσσώρευση. Επιλέχθηκε έτσι μια λύση που εξασφάλιζε τη συνεργασία των Afrikaners στη διαχείριση της μαύρης εργατικής τάξης και τη συνέχιση της οικονομικής επιρροής του διεθνούς κεφαλαίου, με αντάλλαγμα την αυτοδιάθεση. Έτσι, ο πρώτος πρωθυπουργός του νέου κράτους (Union of South Africa) ήταν ο Louis Botha, στρατηγός των Μπόερς στον πόλεμο.

Η ανακάλυψη των κοιτασμάτων, λοιπόν, στα τέλη του 19ου αιώνα σηματοδότησε τη μετάβαση της περιοχής από ένα ψηφιδωτό ημιαυτόνομων κρατιδίων, σε ένα ενιαίο βιομηχανικό καπιταλιστικό κράτος με ένα παραγωγικό μοντέλο που στηριζόταν σε μεγάλο βαθμό στη **γαιοπρόσοδο** (εκμετάλλευση κοιτασμάτων) και την εξασφάλιση μιας δεξαμενής εξαιρετικά **φθηνής εργασιακής δύναμης**. Το γεγονός αυτό καθιστούσε τον σχηματισμό εξαιρετικά ευαίσθητο στις αυξομειώσεις της τιμής του χρυσού και τις οικονομικές κρίσεις του μεσοπολέμου. Στα ορυχεία απασχολούνταν ένας μεγάλος αριθμός χαμηλόμισθων μαύρων μεταναστών εργατών. Πλάι σε αυτούς απασχολούνταν ένας μικρότερος αριθμός (1:9) λευκών εργατών με σχετικά υψηλούς μισθούς σε εργασίες ελέγχου και επιτήρησης συχνά σε συνδυασμό με κάποια πιο άμεσα παραγωγική εργασία, τις επισκευές και τη συντήρηση των μηχανών. Οι διαιρέσεις εντός της εργασιακής δύναμης ήταν ανέκαθεν κεντρική στρατηγική επιδίωξη του κεφαλαίου. Ωστόσο, οι ψηλότεροι μισθοί των λευκών εργατών ήταν βασικό πεδίο επίθεσης των εταιρειών όταν χρειαζόταν να περιορίσουν το κόστος παραγωγής, αφού οι μισθοί των μαύρων εργατών ήταν ήδη κοντά στα επίπεδα επιβίωσης.

Μακράν βέβαια του να μένει απαθής στην καταπίεση και την εκμετάλλευση του, ο μαύρος πληθυσμός ήρθε πολλές φορές σε αντιπαράθεση είτε με αυτούς που επιδίωκαν να τους εκτοπίσουν είτε με τα αφεντικά τους στα ορυχεία. Μεταξύ 1919 και 1921, έλαβαν χώρα απεργιακά κινήματα και μαζικές εξεγέρσεις των μαύρων προλεταρίων απαιτώντας αυξήσεις στους μισθούς και

151. Εδώ ίσως μπορούν να τραβηχτούν κάποιες παράλληλες με τη συνθήκη των πρώτων εβραίων μεταναστών, αλλά πρέπει να τονίσουμε ξανά ότι, αντίθετα με τους ολλανδόφωνους εποίκους, οι εβραίοι έποικοι ήταν εξαρχής πλειοψηφικά εργάτες και εργάτριες. Και στην περίπτωση της Νότιας Αφρικής πάντως, στις αρχές του 20ου αιώνα, έχει διαμορφωθεί πια ένα ευμεγέθες λευκό προλεταριάτο, αγγλόφωνο και ολλανδόφωνο, του οποίου οι αγώνες έμειναν συστηματικά διαχωρισμένοι από το μαύρο προλεταριάτο, έως και αντιπαρατιθέμενοι μαζί του. Πάλι μια διαφορά ήταν ότι λευκοί και μαύροι εργάτες συνυπήρχαν μαζί στους ίδιους χώρους εργασίας στη Νότια Αφρική, αναλαμβάνοντας όμως άλλα πόστα: οι λευκοί ήταν καταρτισμένοι εργάτες και εργοδηγοί και κατά κανόνα είχαν μεγαλύτερους μισθούς. Το πιο ενδιαφέρον σημείο τομής των δύο τοπικών ιστοριών είναι το πώς οι εργατικοί-συνδικαλιστικοί αγώνες λευκών/εβραίων και μαύρων/παλαιστίνιων (και οι παράλληλες στρατιωτικές-αντάρτικες συγκρούσεις με τη βρετανική αποικιοκρατία), στον βαθμό που έμεναν διαχωρισμένοι στη βάση της φυλής/εθνότητας, οδήγησαν στο μπετονάρισμα δύο διακριτών εθνικισμών με αντίστοιχα φιλόδοξη πολιτική ηγεμονική εκπροσώπηση η κάθε πλευρά.

μείωση του κόστους ζωής. Η τραγωδία της υπόθεσης είναι πως εκείνη την περίοδο οι μαζικοί αγώνες μαύρων απεργών στα ορυχεία ή και σε μικρότερους κλάδους τσακίστηκαν από τη λευκή εργοδοσία, είτε αξιοποιώντας λευκούς απεργοσπάστες είτε με τους αγώνες τους να μένουν εντελώς απομονωμένοι, με τους λευκούς εργάτες να τους αγνοούν. Αντίστοιχη στάση κράτησαν μαύροι εργάτες στη μαζική εξέγερση των λευκών εργατών το 1922 στο Rand ή σε παλιότερα «λευκά» απεργιακά κύματα: το 1907, 1913, 1914. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι μαύροι εργάτες δεν συναντιούνται με τους λευκούς παρά μόνο στη δουλειά, μένουν σε ειδικά κτιριακά συγκροτήματα και δεν γίνονται δεκτοί από τα μεγάλα συνδικάτα των λευκών, οπότε και φτιάχνουν «δικά τους». Αξιοσημείωτη είναι η παρουσία ριζοσπαστικών σωματείων που τάσσονται με το διεθνές ρεύμα του επαναστατικού συνδικαλισμού, με σοσιαλιστικές και αναρχικές επιρροές, εστιάζοντας στην κοινή συμμετοχή λευκών και μαύρων οργανωμένων σε επίπεδο εργασιακού χώρου και όχι επαγγέλματος. Τέτοια ήταν το Industrial Workers of the World [IWW(SA)] που έμεινε ενεργό μέχρι το 1912 και αργότερα το International Socialist League (ISL), καθώς και άλλα κατά βάση μαύρα συνδικάτα όπως το Industrial Workers of Africa.

Όταν η πτώση της αξίας του χρυσού στη διεθνή αγορά έπεσε στις αρχές της δεκαετίας του 1920, το κεφάλαιο έπρεπε να **επιλέξει ανάμεσα στη διατήρηση των προνομίων των λευκών εργατών και τη διατήρηση των κερδών**. Η επιλογή τους, έδειξε ότι η παραγωγή υπεραξίας παραμένει η κύρια προτεραιότητα του κεφαλαίου και όταν οι φυλετικές διακρίσεις δεν υπηρετούν αυτόν το σκοπό το κεφάλαιο δεν διστάζει να περάσει τη διαχωριστική γραμμή της φυλής και να αντιμετωπίσει τους λευκούς εργάτες σαν αυτό που είναι: προλετάριοι. Η προσπάθεια των εταιρειών να απολύσουν 2.000 λευκούς εργάτες απαντήθηκε με την απεργία του 1922¹⁵² γνωστή και ως “Rand Revolt” η οποία εξελίχθηκε σε ένοπλη σύγκρουση με το κράτος. Αυτή η σύγκρουση έθεσε σε κρίση την κυριαρχία του εξωτερικού εξορυκτικού κεφαλαίου το οποίο έχασε τόσο την υποστήριξη του εθνικού κεφαλαίου (από τα πάνω) όσο και την υποστήριξη της λευκής εργατικής τάξης (από τα κάτω). Πολιτικά, αυτό εκφράστηκε με την εκλογή του National Party το οποίο κυβέρνησε σε συνεργασία με το Labour Party¹⁵³ την περίοδο 1924-1933, περίοδο που έμεινε γνωστή ως “pact period”, μια συγκυβέρνηση σοσιαλιστών και Αφρικάνερ εθνικιστών που συναντιούνταν στον αντι-βρετανικό αντι-ιμπεριαλισμό και τον αποκλεισμό των μαύρων.

Η κυβέρνηση αυτή ακολούθησε μια διπλή στρατηγική. Στόχος της δεν ήταν να διαταράξει την παραγωγή υπεραξίας στα ορυχεία, αλλά να αποσπάσει μέρος αυτής της υπεραξίας για τη στήριξη του εθνικού και αγροτικού κεφαλαίου. Έτσι ακολούθησε μια πολιτική προστατευτισμού, και χρηματοδότησης της αγροτικής παραγωγής επιβάλλοντας υψηλή φορολογία στο εξορυκτικό κεφάλαιο. Αυτό ήταν ένα πικρό χάπι για το τελευταίο, που όμως ήταν πρόθυμο να το καταπιεί προκειμένου να ξεπεραστεί η απειλή της γενίκευσης της εξέγερσης, που παρά την καταστολή της, αποτελούσε ένα πραγματικό, μόνιμο κίνδυνο. Συγκεκριμένα η σημαντική αύξηση του ποσοστού των φτωχών και άνεργων λευκών προλετάρων, συγκεντρωμένοι καθώς ήταν γύρω από τις πόλεις, θεωρούνταν σημαντική απειλή για την κοινωνική σταθερότητα και υπάρχουν

152. Το CPSA (κομμουνιστικό κόμμα νότιας αφρικής, μια κυρίως λευκή οργάνωση) υποστήριξε την απεργία με δισταγμούς. Στις διαδηλώσεις υπήρχαν πανό «Προλετάριοι όλων των Χωρών Ενωθείτε και Αγωνιστείτε για μια Λευκή Νότια Αφρική». Ο Στρατός σκότωσε 230 εργάτες, γίνανε χιλιάδες συλλήψεις και πολλοί κρεμάστηκαν. Οι νόμοι που πέρασαν τα επόμενα χρόνια για τον αποκλεισμό των μαύρων εργατών από ειδικευμένες θέσεις εργασίας, παρότι δεν βελτίωσαν πραγματικά τις συνθήκες εργασίας των λευκών εργατών, ήρθαν να σφραγίσουν την ήττα της εργατικής τάξης με το βάθεμα της διαίρεσής της.

153. Σοσιαλιστικό ρεφορμιστικό κόμμα που συνδύαζε το πρόγραμμα της κλασικής σοσιαλδημοκρατίας με την λευκή υπεροχή. Τα στελέχη του και η ηγεσία του ήταν μικροαστοί κυρίως πρώην αφεντικά, προϊστάμενοι και στρατιωτικοί. Τάχθηκε υπέρ της συμμετοχής στον Α΄ ΠΠ, κατά τη διάρκεια της απεργίας του 1922 τάχθηκε κατά της εξέγερσης και ως κυβέρνηση στήριξε το σύστημα των φυλετικών διακρίσεων. Η επιρροή που απέκτησε στα σωματεία των λευκών εργατών έδωσε στην κυβέρνηση συνεργασίας ένα ισχυρό έρεισμα στην λευκή εργατική τάξη.

καταγεγραμμένες σωρεία δηλώσεων σε κοινοβουλευτικές συζητήσεις και επιτροπές όπου εκφραζόταν η ανησυχία ότι αυτά τα στρώματα «διαφθείρονται και αποθαρρύνονται βυθιζόμενοι σε επαφές με μη-Ευρωπαίους» και θεωρούνταν πιθανό στο μέλλον να υποστηρίξουν μαχητικούς αγώνες λευκών –ή ακόμα και μαύρων– εργατών στο μέλλον.

Πράγματι, το κρίσιμο διακύβευμα για τη νέα κυβέρνηση ήταν η επανανομιμοποίηση του κράτους, η ενσωμάτωση της λευκής εργατικής τάξης και η αποφυγή του χειρότερου εφιάλτη των καπιταλιστών στη Νότια Αφρική εκείνη την περίοδο: το ενδεχόμενο συνάντησης των λευκών με τους μαύρους προλετάρους. Ωστόσο η ενσωμάτωση δεν επιτεύχθηκε με μισθολογικές παραχωρήσεις προς τους λευκούς εργάτες στα ορυχεία (που αφενός θα απειλούσε το ποσοστό κέρδους του εξορυκτικού κεφαλαίου και αφετέρου θα πυροδοτούσε μία γενικευμένη αύξηση των μισθών που θα επηρέαζε όλους τους κλάδους). Οι μισθοί των λευκών εργατών σε όλο αυτό το διάστημα έμειναν σε χαμηλότερα επίπεδα από αυτά που ίσχυαν πριν το 1922. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε για την ενσωμάτωση της λευκής εργατικής τάξης ήταν αφενός η «προστασία» των θέσεων εργασίας των λευκών με την εισαγωγή φυλετικών κριτηρίων¹⁵⁴ στην πρόσληψη, η ενθάρρυνση των αφεντικών να προσλαμβάνουν λευκούς εργαζόμενους με μια σειρά από φορολογικές ελαφρύνσεις και η απορρόφηση στον δημόσιο τομέα ενός μεγάλου αριθμού λευκών εργαζομένων. Η αφομοίωση της λευκής εργατικής τάξης μπορούσε να πραγματοποιηθεί ακριβώς γιατί η εξέγερση του 1922 ζητούσε τη διατήρηση των φυλετικών κριτηρίων στην πρόσληψη των εργα(ρ)ιών. Εκεί έγκειται και η καθοριστική σημασία της εξέγερσης του 1922: σηματοδοτεί τη στρατηγική επιλογή της διατήρησης και του βαθέματος της διαίρεσης και διαφοροποίησης ανάμεσα σε λευκούς και μαύρους προλετάρους από το καπιταλιστικό κράτος που εξασφάλισε για μια περίοδο τον έλεγχο πάνω στην εργατική τάξη *συνολικά*, μέσω της ενσωμάτωσης ενός *μέρους* της. Και από την πλευρά της εργατικής τάξης, σηματοδοτεί την καταστροφική αποτυχία να ξεπεραστούν οι διαχωρισμοί σε αυτά τα πρώτα στάδια ανάπτυξης του εργατικού κινήματος στη Νότια Αφρική. **Το απαρτχάιντ μπορεί να ιδωθεί σαν κληρονομιά αυτής της αποτυχίας.**

Σημαντικό ζήτημα που αναδεικνύεται είναι ότι η ύπαρξη των εργα(ρι)ών ως απλή εργασιακή δύναμη **δεν είναι** επαρκής συνθήκη για τη διαμόρφωση μιας ενοποιητικής ταξικής συνείδησης και πρακτικής που ξεπερνά τα όρια του έθνους και που αποδομεί την κατηγορία της φυλής. Από μια αντικειμενική σκοπιά, για να αναπτυχθεί μια τέτοια συνείδηση και, κατά βάση, για να αναπτυχθούν αντίστοιχοι ενοποιητικοί αγώνες, συγκυριακοί και δομικοί παράγοντες συγκλίνουν, ώστε εργατικές ομάδες που τάσσονται με το όραμα του κομμουνιστικού ή αναρχικού διεθνισμού και εμπλέκονται σε αγώνες να αποκτούν βαθύ έρεισμα στην (υπόλοιπη) εργατική τάξη. Αλλάζοντας «σημείο αναφοράς» και μετατοπίζοντας το βάρος της ανάλυσης μας στις ίδιες τις ανθρώπινες προθέσεις συνδυσασμένες σε αγωνιστικές συνομαδώσεις, ο υποκειμενικός πολιτικός παράγοντας καθίσταται κείριος, αρκεί να αναγνωρίσει κανείς ότι στην οργάνωση της εργατικής τάξης ως τέτοιας –μέσα από τους αγώνες της– υπάρχει μια ολοποιοτική και επαναστατική *δυνατότητα*. Εδώ η χρήση της έννοιας της *δυνατότητας* (ή της *τάσης*) παίζει κομβικό ρόλο και μπορούμε να αποδεχθούμε την κατηγορία ότι, εφόσον περιλαμβάνει ένα πιθανολογικό στοιχείο, στην πραγματικότητα μάς βγάζει από τη σφαίρα της καθαρής «επιστήμης», δηλαδή μας μετατοπίζει από τη σφαίρα

154. Ο νόμος (mines and works act) του 1926, καθιέρωσε θεσμικά και τυπικά την ήδη υπάρχουσα διάρθρωση της παραγωγής ανάμεσα στους λευκούς και μαύρους εργάτες, με την εισαγωγή φυλετικών κριτηρίων (το λεγόμενο colour bar) που απέκλειαν τους μαύρους εργάτες από ειδικευμένες θέσεις εργασίας. Παράλληλα νόμοι όπως ο Industrial Conciliation Act του 1924, απέκλεισαν τους μαύρους εργάτες από τη συμμετοχή σε αναγνωρισμένα σωματεία (στα οποία συμμετείχαν μόνο οι λευκοί, οι «έγχρωμοι» και οι «ινδοί»). Παρέχοντας στους λευκούς εργάτες μια «θεσμική» οδό διαπραγμάτευσης, από την οποία αποκλείονταν οι μαύροι εργαζόμενοι, δημιουργούνταν έτσι μία διαφοροποιημένη σχέση των δύο ομάδων με το κράτος. Στο βαθμό που τα αιτήματα των λευκών εργατών έμεναν σε θεσμικά πλαίσια, οι αγώνες των δύο ομάδων ήταν πολύ δύσκολο να συναντηθούν.

της ενατένισης στη σφαίρα της πολιτικής –όπως και θέλουμε– ακριβώς γιατί οι πολιτικές μας επιλογές πάντα στηρίζονται και σε ένα στοιχείο πιθανολογίας – ιδανικά όχι αυθαιρεσίας.

Εν πολλοίς, αυτή η συνδυαστική, ή διαλεκτική θα λέγαμε, εναλλαγή προοπτικής από την αντικειμενική στην υποκειμενική σκοπιά, ως δύο όψεις της ίδιας πραγματικότητας, μας επιτρέπει εν γένει μια πιο ολοκληρωμένη και λεπτοφυή ανάγνωση της ιστορίας και στον βαθμό που μας ενδιαφέρει η στάση μας στο σήμερα πρέπει να επεκτείνουμε όσο μπορούμε αυτή τη μεθοδολογική προσέγγιση στην εκάστοτε παροντική συνθήκη. Μια εντελώς αντικειμενιστική θεώρηση στην ιστορία θα μας απομακρύνει από τον συχνά απρόβλεπτο ρόλο που παίζει η κάθε επιμέρους εργατική πολιτική συνομάδωση ή και οι εκάστοτε αστικοί θεσμοί, στις εξελίξεις. Ακόμα χειρότερα, μια «απαισιόδοξη» αντικειμενιστική ανάγνωση που βλέπει την εργατική τάξη από τη φύση της εμβαισιμένη στον ρατσισμό και τον εθνικισμό δεν μπορεί να αναγνώσει επαρκώς ιστορικές φάσεις συνάντησης των εργατικών αγώνων. Για παράδειγμα, μείζονος σημασίας για την κατανόηση του ρατσιστικού φαινομένου είναι η περίπτωση της σύμπραξης λευκών και μαύρων σκλάβων και υποτελών σε αγροτικούς αγώνες στη Virginia της Βόρειας Αμερικής τα πρώτα 40 χρόνια της αποικιοποίησης της, με αποκορύφωμα την εξέγερση του Μπέικον το 1676-7. Ο ανεξάρτητος ιστορικός Ted Allen¹⁵⁵ αναδεικνύει επισταμένα στην κοινωνικό-οικονομική του προσέγγιση ότι δεν παράγει ο ρατσισμός τη δουλεία, αλλά αντίστροφα η δουλεία παράγει τον ρατσισμό. Η ανάγκη της επιβολής της δουλείας ως αποτελεσματικής σχέσης κυριαρχίας/εκμετάλλευσης για την απόσπαση υπερπροϊόντος σκόνταψε ακριβώς πάνω σε αυτούς τους κοινούς αγώνες μαύρων και λευκών. Ο Ted Allen μάς λέει ότι ο ρατσισμός, ως κυρίαρχη ιδεολογία, στη Βόρεια Αμερική παράγεται εκ των υστέρων μέσω της κρατικής επιβολής ρατσιστικών νόμων σε βάρος του προλεταριάτου, ως ανάγκη του κεφαλαίου να «σώσει την κατάσταση» για πάρτη του εδραιώνοντας τη δουλεία. Μάλιστα, επιχειρηματολογεί για το πώς αυτή η ρατσιστική συνθήκη έβλαψε, τελικά, όχι μόνο τη μαύρη, αλλά και την πολυπληθή λευκή εργατική τάξη. Εδώ, λοιπόν, δεν χωράνε μονοσήμαντα σχήματα περί «παραγωγής του ρατσισμού από τα κάτω». Καταλαβαίνουμε ουσιαστικά ότι *ο ρατσισμός παράγεται μέσα από την ταξική πάλη* (δηλαδή μέσα από μια διαδικασία σύγκρουσης και ανταπαντήσεων) και *μάλιστα με τους συγκεκριμένους τρόπους που αυτή μεσολαβείται από διάφορους εργατικούς και αστικούς θεσμούς.*

Η Κινητήριος Δύναμη του Απαρτχάιντ

Το απαρτχάιντ δεν μπορεί να ιδωθεί απλοϊκά ως μια αναβάθμιση των διαχωρισμών και να αποδοθεί απλά στη ρατσιστική ιδεολογία του National Party. Πρώτον, αυτή η ιδεολογία έχει ιστορικές ρίζες, οι οποίες βρίσκονται μέσα στην ίδια την ανάπτυξη των καπιταλιστικών σχέσεων στη Νότια Αφρική. Δεύτερον, είδαμε ότι η ηγεμονία του εξορυκτικού κεφαλαίου ήρθε σε κρίση λόγω α) εξωγενών παραγόντων (αύξηση τιμής χρυσού) που όξυνε τον ανταγωνισμό μεταξύ εθνικού και διεθνούς κεφαλαίου και β) εξαιτίας της εσωτερικής αντίστασης των λευκών εργατών στην επίθεση του κεφαλαίου. Η ρατσιστική ιδεολογία του National Party και η προώθηση των διαχωρισμών ήταν μια πολιτική επιλογή αφομοίωσης των λευκών εργατών με σκοπό τη νομιμοποίηση της κυριαρχίας του κεφαλαίου, με το εθνικό κεφάλαιο αυτή τη φορά σε ηγεμονική θέση.

Θα επιχειρήσουμε να φωτίσουμε μια από τις πτυχές σε σχέση με τους λόγους και τις συνθήκες που η διαχείριση του προλεταριάτου πήρε τη συγκεκριμένη μορφή του απαρτχάιντ. Κι αυτή έχει να κάνει με την πολιτική οικονομία της Νότιας Αφρικής και συγκεκριμένα με τον ρόλο των reserves στον κοινωνικό σχηματισμό.

155. Theodore W. Allen, "The Invention of the White Race", Verso, 2012

Ο δρόμος της Νότιας Αφρικής προς την εκβιομηχάνιση, από το 1870 και μετά χαρακτηρίζεται από ένα σύστημα *φθηνής, μεταναστευτικής εργασίας*, η οποία σχηματίστηκε σε μια περίοδο (μέχρι τα 1930s), που οι κύριοι παραγωγικοί τομείς της οικονομίας ήταν η αγροτική παραγωγή και τα ορυχεία. Μπορούμε, χονδροειδώς, μάλιστα να πούμε ότι στη Ν. Αφρική αυτήν την περίοδο συνυπήρχαν πλάι-πλάι τρεις διακριτοί τρόποι παραγωγής: Ένας προ-καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής που διαρθρωνόταν γύρω από την παραδοσιακή οικονομία των αφρικανικών φυλών και χαρακτηριζόταν από την κοινοτική ιδιοκτησία και καλλιέργεια της γης στα reserves. Ένας ημι-φεουδαρχικός τρόπος παραγωγής που διαρθρωνόταν γύρω από τα αγροκτήματα των λευκών γαιοκτημόνων που εκμεταλλεύονταν την εργασία αφρικανών εργατών με διάφορες μορφές εξαναγκασμένης εργασίας-δουλοπαροικίας (land-tenancy, debt-peonage etc.) κατάλοιπα της δουλοκτητικής περιόδου. Τέλος, ένας κυρίαρχος τρόπος παραγωγής, ο καπιταλιστικός, που διαρθρωνόταν γύρω από τα ορυχεία και τα λιμάνια και αναπτυσσόταν διαρκώς (τόσο κάτω από την κυριαρχία του διεθνούς όσο και του εθνικού κεφαλαίου) διεισδύοντας και περιορίζοντας τους άλλους δύο. Η παραδοσιακή αναδιανεμητική¹⁵⁶ οικονομία των reserves, αποτελούσε το βασικό σύστημα αναπαραγωγής για ένα πολύ σημαντικό μέρος του μαύρου πληθυσμού, ο οποίος εργαζόταν περιστασιακά στα ορυχεία και επέστρεφε στα reserves, όπου διατηρούσε κάποια μέσα παραγωγής (ως μέλος της κοινότητας). Το υψηλό ποσοστό κέρδους των καπιταλιστών στα ορυχεία στηριζόταν ακριβώς στην ύπαρξη του προ-καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής στα reserves, που παρείχε ένα σημαντικό ποσοστό του κόστους αναπαραγωγής της μαύρης εργασιακής δύναμης (που συμπεριλάμβανε τη φροντίδα των παιδιών, των ηλικιωμένων, των αρρώστων, την εκπαίδευση των παιδιών σε μικρές ηλικίες κλπ.) και επέτρεπε στα αφεντικά να πληρώνουν στους μαύρους εργάτες μισθούς κάτω από το κόστος αναπαραγωγής τους.

Οστόσο, από το 1930 και μετά και ιδίως μετά το Β' ΠΠ αρχίζει να αναπτύσσεται η βιομηχανία παραγωγής καταναλωτικών αγαθών στις πόλεις. Συγκεκριμένα ο πόλεμος σήμανε μια ραγδαία ανάπτυξη του βιομηχανικού κεφαλαίου, με την υποστήριξη του κράτους. Ενδεικτικά η συμμετοχή του στο ΑΕΠ αυξήθηκε κατά 90% μεταξύ 1939 και 1945. Αυτό προκάλεσε μία ραγδαία αύξηση της ζήτησης για φθηνή εργασιακή δύναμη στα βιομηχανικά κέντρα και τη μαζική μετανάστευση μαύρων εργατριών από την ύπαιθρο στις πόλεις. Αυτό έχει τα εξής αποτελέσματα: α) την σταδιακή αποσύνθεση του προ-καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής στα reserves με την οριστική φυγή μαύρων εργατριών από την ύπαιθρο και τη μόνιμη εγκατάστασή τους στις πόλεις,¹⁵⁷ όπου εξαρτώνταν πλέον πλήρως από τους μισθούς τους για την επιβίωσή τους, αυτοί και οι οικογένειές τους, β) την συνακόλουθη κρίση του συστήματος της φθηνής μεταναστευτικής εργασιακής δύναμης, στην οποία στηριζόταν η καπιταλιστική συσσώρευση ως τότε, γ) ένα πρόβλημα ελέγχου και πειθάρχησης της εργατικής τάξης που συγκεντρώνεται σε μεγάλους αριθμούς στις πόλεις, δ) την απειλή του καθεστώτος ενσωμάτωσης της λευκής εργασίας που βλέπει τους μισθούς της εκ νέου να συμπιέζονται, λόγω της παρουσίας των μαύρων εργατών. Στο τελευταίο σημείο συντέλεσε και το γεγονός ότι 225 χιλιάδες λευκοί εργάτες αναγκάστηκαν να μπουν στον στρατό και να συμμετέχουν στις μάχες της βόρειας Αφρικής στο πλευρό της βρετανικής αυτοκρατορίας και αντικαταστάθηκαν από μαύρους εργάτες στα μετόπισθεν. Αυτό μάλιστα τόνωσε και τα αντι-βρετανικά αντι-ιμπεριαλιστικά αισθήματα των Αφρικάνερς που ανέβασε τα ποσοστά του αντι-βρετανικού National Party απέναντι στο φιλο-βρετανικό United party που είχε βάλει τη χώρα στον πόλεμο.

156. Μιλάμε για μία οικονομία όπου, εξαιτίας και του ανταγωνισμού από τις καπιταλιστικές αγροτικές επιχειρήσεις, δεν παραγόταν επαρκές πλεόνασμα για να βγει στην αγορά. Η Γη ανήκε στην κοινότητα, η καλλιέργειά της οργανωνόταν κυρίως με βάση τη (εκτεταμένη) οικογένεια, και το προϊόν δεν διαμοιραζόταν με συναλλαγή αλλά με βάση κάποιους κοινοτικούς κανόνες διανομής.

157. Η αποσύνθεση προφανώς σχετίζεται και με άλλους παράγοντες όπως η σταδιακή διείσδυση της εμπορευματικής παραγωγής και της χρηματικής συναλλαγής στις παραδοσιακές κοινότητες.

Ενώ οι διαχωρισμοί (segregation) της περιόδου 1870-1930 με τους περιορισμούς στην πρόσβαση στις πόλεις, τα pass laws, τον εδαφικό διαχωρισμό της ιδιοκτησίας γης (βλ. Native Lands Act, 1914, που απαγόρευε στους μαύρους να αγοράζουν γη έξω από τα reserves) μαζί με τους μηχανισμούς εξαναγκαστικής εργασίας ήταν ένα μοντέλο αναπαραγωγής που αναπτύχθηκε στην πρώιμη περίοδο του καπιταλισμού που στηριζόταν στη γαιοπρόσοδο (αγροτική παραγωγή και ορυχεία), το απαρτχάιντ είναι το ιδιαίτερο μοντέλο που εφαρμόστηκε στη Νότια Αφρική για να προσαρμοστεί αυτό το σύστημα στην εποχή του βιομηχανικού κεφαλαίου και να διατηρηθεί ο υψηλός βαθμός εκμετάλλευσης, σε μια συνθήκη όπου ο προ-καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής στα reserves αποσυντίθεται. Είναι μια προσπάθεια να διατηρηθεί ο αναπαραγωγικός ρόλος των reserves, να εξασφαλιστεί η σταθερή παροχή φθηνής ευέλικτης εργασιακής δύναμης στις νέες βιομηχανίες, να εξασφαλιστεί η πειθάρχηση της μαύρης εργασιακής δύναμης με ένα εφιαλτικό μπαράζ μέτρων ελέγχου και καταστολής και τέλος, να διατηρηθεί το ρατσιστικό ιδανικό των «λευκών πόλεων» που απειλούνταν από την ολοένα και μεγαλύτερη συγκέντρωση φτωχών μαύρων εργατ(ρι)ών σε αυτές. Κατά μία έννοια πρόκειται για μια προσπάθεια να επεκταθεί στις πόλεις και στη βιομηχανία η δομή της εξορυκτικής βιομηχανίας: η αφαίρεση του δικαιώματος ιδιοκτησίας γης στις πόλεις, ο περιορισμός των μαύρων σε ειδικά κατασκευασμένες, διαχωρισμένες περιοχές υπό ασφυκτικό έλεγχο (townships), παραπέμπει άμεσα στις εγκαταστάσεις των ορυχείων.

Αυτό που περιγράφουμε είναι στην ουσία μια κρίση αναπαραγωγής των καπιταλιστικών σχέσεων, που συνοδεύτηκε από αγώνες τόσο στις πόλεις όσο και στην ύπαιθρο με αιτήματα που άρχιζαν να αμφισβητούν τη δομή της κοινωνίας συνολικά. Η συγκέντρωση στις πόλεις και η νέα αναβαθμισμένη διαπραγματευτική θέση των μαύρων εργατ(ρι)ών εκφράστηκε σε μια σειρά από ολοένα πιο μαχητικούς αγώνες, που κορυφώθηκε με την μεγάλη απεργία 100.000 –κυρίως μαύρων– εργατών στα ορυχεία το 1946. Ενδεικτικά την περίοδο 1940-1949 χάθηκαν λόγω απεργιών 685 χιλιάδες ώρες εργασίας, σε σχέση με τις 170 την προηγούμενη δεκαετία. Το απαρτχάιντ ήρθε λοιπόν σαν μία **απάντηση** του κράτους απέναντι σε αυτή τη συνθήκη.

Τι ήταν το Απαρτχάιντ

Με την άνοδο του National Party στην εξουσία (1948), στήθηκε ένα πολύπλοκο νομικό σύστημα που πατώντας πάνω στις υπάρχουσες κοινωνικές πολιτικές και οικονομικές διακρίσεις τις επέκτεινε και τους έδωσε μόνιμα θεσμικά χαρακτηριστικά. Ο πληθυσμός χωρίστηκε σε 4 αυστηρά καθορισμένες «φυλές»: white, coloured, Indian and black (Population Registration Act, 1950) και απαγορεύτηκαν οι διαφυλετικοί γάμοι και οι σεξουαλικές σχέσεις μεταξύ λευκών και «μη-ευρωπαϊών». Όλοι όσοι δεν ανήκαν στην κατηγορία «λευκοί» υποβιβάστηκαν σε πολίτες 2ης κατηγορίας, χωρίς πολιτικά δικαιώματα ή δικαίωμα ψήφου.¹⁵⁸ Το δικαίωμα στην ιδιοκτησία γης, όπως είδαμε, τους είχε ήδη αφαιρεθεί από το 1913.

Στην ύπαιθρο ορίστηκαν ξεχωριστές περιοχές (reservations/bantustans) που υποτίθεται ότι αντιστοιχούσαν στα παραδοσιακά εδάφη των ιθαγενών φυλών (Group Areas Act 1950). Στην πραγματικότητα ήταν μεγάλες απομονωμένες εκτάσεις άγονης γης, στις οποίες απελάθηκαν εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι με σκοπό να σπάσει η οργάνωσή τους, να εξαναγκαστούν να εργάζονται για μισθούς πείνας και να απαλλαγούν οι πόλεις από την παρουσία μιας μεγάλης μάζας φτωχών μαύρων ανέργων που απειλούσαν την πολιτική σταθερότητα.

158. Το δικαίωμα ψήφου για τους ενήλικες άντρες που ίσχυε στην βρετανική αποικία του Cape από το 1854 (επεκτάθηκε το 1930 αλλά μόνο στις λευκές γυναίκες), περιορίστηκε σταδιακά, αρχικά με οικονομικά κριτήρια, δηλαδή τον τριπλασιασμό του οικονομικού κριτηρίου ετήσιου εισοδήματος (από 25 σε 75 λίρες) αποκλείοντας έναν μεγάλο αριθμό μαύρων –αλλά και αρκετών φτωχών λευκών– από την ψήφο. Έπειτα με τον περιορισμό των εδρών που μπορούσαν να εκλέξουν οι μαύροι ψηφοφόροι (Representation of Natives Act, 1936) μέχρι την ολική αφαίρεση του δικαιώματος ψήφου το 1951 (Separate Representation of Voters Act).

Το σύστημα των νόμων μετακίνησης (Pass Laws) **αναβαθμίστηκε**, αναγκάζοντας όλους τους μη-λευκούς εργάτες να έχουν ένα εσωτερικό διαβατήριο και να το επιδεικνύουν σε ελέγχους. Εξυπηρετούσαν έναν διπλό στόχο *αποκλεισμού* και *εγκλεισμού*: Αποκλεισμό των μαύρων από τις πιο ανεπτυγμένες συνοικίες (που ορίστηκαν white-only) και εγκλεισμό τους στις βιομηχανικές ζώνες κοντά στους χώρους εργασίας, περιορίζοντας παράλληλα την τάση των μαύρων εργατριών να εγκαταλείπουν την ύπαιθρο και να αναζητούν εργασία στις πόλεις.

Η μαύρη εργατική τάξη χωρίστηκε σε κατηγορίες. Όσοι είχαν permanent status μεταφέρθηκαν αναγκαστικά σε ειδικές οικιστικές περιοχές (townships) κοντά στις βιομηχανικές ζώνες. Όσοι είχαν migrant status δούλευαν με συμβόλαια 6, 8 μηνών και διέμεναν σε κοιτώνες, ενώ οι οικογένειές τους ζούσαν στα μπαντουστάν. Ήταν μία πειθαρχική προσπάθεια να ισορροπήσουν οι ανάγκες του κεφαλαίου για τάξη και ασφάλεια από τη μία, και εργασιακή δύναμη από την άλλη. Η απεργία απαγορεύτηκε στους/τις μαύρους/ες εργάτρι(ε)ς (Native Labour Act, 1953) και τιμωρούνταν με πρόστιμο 500 £ ή 3 χρόνια φυλάκιση. Παράλληλα επιχειρήθηκε και ο διαχωρισμός των συνδικάτων με φυλετικά κριτήρια: απαγορεύτηκε η ίδρυση κοινών συνδικάτων για λευκούς και μαύρους εργάτες, ενώ στα ήδη υπάρχοντα «μεικτά» συνδικάτα ορίστηκαν αμιγώς λευκές διοικήσεις (Industrial Conciliation Act, 1956). Οι νόμοι που απέκλειαν μαύρους εργάτες από ειδικευμένες θέσεις εργασίας επεκτάθηκαν και συνοδεύτηκαν από διαχωρισμούς και στην εκπαίδευση. Παράλληλα μια σειρά από νόμους (Suppression of communism Act, Unlawful Organisations and Sabotage Act κ.λπ.) και αστυνομικούς θεσμούς ελέγχου επέτρεπαν στο κράτος να συλλαμβάνει, να φυλακίζει και να απελαύνει με συνοπτικές διαδικασίες, καταστέλλοντας βίαια την οργανωμένη πολιτική δράση.

Η ανακάλυψη των ορυκτών κοιτασμάτων και η εκβιομηχάνιση στηριζόταν στη μαζική εκμετάλλευση μαύρων εργατών. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ίδιες οι ανάγκες της καπιταλιστικής συσσώρευσης αποδείχθηκαν πιο ισχυρές από τα τεχνητά γραφειοκρατικά αναχώματα αποκλεισμού που έστηναν οι κυβερνήσεις του απαρτχάιντ: Στα τέλη της δεκαετίας του '60, παρά τα μέτρα του απαρτχάιντ, είχαν σχηματιστεί γιγάντιες συγκεντρώσεις μαύρων πληθυσμών γύρω από τις πόλεις, και οι μαύροι εργάτες αποτελούσαν το 78% όλων των βιομηχανικών εργατών, και το 90% όλων των εργατών στα ορυχεία. Το απαρτχάιντ εξασφάλισε για αρκετές δεκαετίες στο νοτιοαφρικάνικο εγχώριο και διεθνές κεφάλαιο μια από τις φθηνότερες δεξαμενές εργασιακής δύναμης στον κόσμο. Η οικονομική «επιτυχία» του απαρτχάιντ τις επόμενες δεκαετίες και η ραγδαία βιομηχανική ανάπτυξη, δημιούργησε ένα ισχυρό μαύρο προλεταριάτο που με τη μαχητικότητα και τους αγώνες του έφερε το σύστημα σε βαθιά κρίση. Το απαρτχάιντ παρήγαγε τους ίδιους του νεκροθάφτες.

Μαύρο εθνικιστικό κίνημα

Το κίνημα που ξεκινά με την ίδρυση του South African Native National Congress το 1912, προκατόχου του ANC, οργανώνει τα αιτήματα ως αιτήματα του «έθνους/λαού» των μαύρων συνολικά και όχι ως διεκδικήσεις της εργατικής τάξης. Στη Νότια Αφρική το κίνημα ήταν «εθνικιστικό» με μια διαφορετική έννοια από ό,τι το αντίστοιχο στην Παλαιστίνη, αφού δεν διεκδικούσε την ίδρυση ξεχωριστού κράτους. Δεν πήρε δηλαδή τον χαρακτήρα εδαφικού σεπαρατισμού όπως σταδιακά έγινε με τον παλαιστινιακό εθνικισμό, αν και το αρχικό πρόγραμμα της παλαιστινιακής ΟΑΠ το 1968 είχε αντίστοιχες αξιώσεις τύπου "one-state solution" για τα εδάφη συνολικά του σημερινού σχηματισμού Ισραήλ-Παλαιστίνη, χωρίς μάλιστα να ευαγγελίζεται τον εκτοπισμό του εβραϊκού πληθυσμού, αλλά τη συμπερίληψή τους ως πολίτες ενός νέου παλαιστινιακού κράτους. Η κοινωνική βάση του ANC, στην πρώιμη φάση του, είναι μορφωμένα μικροαστικά/αστικά στρώματα με δεσμούς με την εκκλησία και τους φυλάρχους, από τα οποία επιλέχθηκαν και οι διοικητές των μπαντουστάν αργότερα, ως διαχειριστές του έγχρωμου πληθυσμού των

περιοχών τους. Οι πολιτικές οργανώσεις του μαύρου εθνικιστικού κινήματος διαπραγματεύονται με τη βρετανική διοίκηση, επιδιώκοντας θεσμική αναγνώριση και πολιτικά δικαιώματα εντός του υπάρχοντος κράτους, κρατώντας αποστάσεις από ριζοσπαστικές πρακτικές (π.χ. μη στήριξη των μαζικών καψιμάτων pass books το 1930). Ως τέτοιο, το κίνημα περιορίζει την αυτόνομη ταξική πάλη, υποκαθιστώντας την από μια στρατηγική ένταξης και αναγνώρισης από το κράτος. Το δε Κομμουνιστικό Κόμμα της Νότιας Αφρικής (SACP), μια κυρίως λευκή οργάνωση, παρ' όλο που σταδιακά αναγκάστηκε να αναγνωρίσει την ύπαρξη και τη σημασία της μαύρης εργατικής τάξης, ουδέποτε υποστήριξε ουσιαστικά το ξεπέραςμα των διαχωρισμών και τον κοινό αγώνα λευκών και μαύρων εργατών σε μία επαναστατική κατεύθυνση.¹⁵⁹ Αντίθετα, ακολουθώντας τη γραμμή της Κομιντέρν, εκείνη την περίοδο, και τη λεγόμενη «θεωρία των σταδίων» επέλεξε να γίνει ουρά του ANC, υποστηρίζοντας μια αστική-δημοκρατική επανάσταση που θα σταμάταγε την «αποικιακή καταπίεση» και θα εγκαθίδρυε μια «ανεξάρτητη ιθαγενή δημοκρατία της Νότιας Αφρικής» σαν ένα στάδιο προς μία «δημοκρατία των εργατών και των αγροτών με πλήρη και ίσα δικαιώματα για όλες τις φυλές».¹⁶⁰ Και οι δύο αυτές χιλιομασημένες αντιλήψεις, ότι η α) εθνική επανάσταση θα εξαλείψει τις φυλετικές διακρίσεις και β) ότι η ταξική πάλη θα βρει εύφορο έδαφος στο «αποφυλετικοποιημένο δημοκρατικό κράτος» διαψεύστηκαν οικτρά και στη Νότια Αφρική. Πρόκειται για βαθύτατα αντεπαναστατικές θέσεις που έρχονται να υπονομεύσουν την ταξική πάλη και τον επαναστατικό μετασχηματισμό της κοινωνίας στις πιο κρίσιμες στιγμές του κοινωνικού ανταγωνισμού.

Οι ηγέτες του ANC από την πλευρά τους, όπως και πολλοί εθνικιστές τότε και σε άλλα κράτη με υποτελή θέση στον διεθνή καταμερισμό εργασίας, έβλεπαν στον κρατικό καπιταλισμό της ΕΣΣΔ, ένα μοντέλο καπιταλιστικής ανάπτυξης. Η επιτυχία με την οποία η σοβιετική κομματική γραφειοκρατία αξιοποίησε τον δυναμισμό της εργατικής τάξης για την κατάκτηση του κράτους, καθώς και η ακόλουθη καταστολή του εργατικού κινήματος για την προώθηση της κρατικο-καπιταλιστικής ανάπτυξης και της βίαιης εκβιομηχάνισης, ταίριαζε γάντι με τις επιδιώξεις των ηγετών του ANC. Από την άλλη ο εθνικισμός του ANC και η προοπτική μιας εθνικής «δημοκρατικής επανάστασης» στη Ν. Αφρική που δεν θα επέτρεπε στην εργατική τάξη να διεκδικήσει αυτόνομα τα συμφέροντά της ταίριαζε με τα συμφέροντα της σοβιετικής γραφειοκρατίας, που επιδίωκε τη δημιουργία μιας σφαίρας επιρροής και ενός γεωπολιτικού μπλοκ στα πλαίσια του ιμπεριαλιστικού ανταγωνισμού της με τις ΗΠΑ. Στα ίδια πλαίσια εντάσσεται και η στήριξη του Νάσερ και του «κινήματος των ελεύθερων αξιωματικών» από την ΕΣΣΔ, τη δεκαετία του 1950.

Όπως το ΚΚ Κίνας είχε, αντίστοιχα, επιλέξει να ενταχθεί στο εθνικιστικό Kuomintang (KMT) και μέχρι την τελευταία στιγμή υποστήριζε τους ηγέτες του σαν «συμμάχους στον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα» στα πλαίσια της αντεπαναστατικής θεωρίας των σταδίων που ακολουθούσε, έτσι και στη Νότια Αφρική, το ΚΚ επιχειρούσε να προσεγγίσει το ANC και να κερδίσει τη στήριξη της ηγεσίας του. Το 1927, την ίδια χρονιά που ο εθνικιστής ηγέτης του KMT, Chiang-Kai-Shek, αγαπημένο παιδί της Κομιντέρν στην Κίνα ξεκίνησε την εκκαθάριση του KMT από τους κομμουνιστές και διέταζε τη σφαγή των εργατών της Σαγκάης, σφραγίζοντας την ήττα της κινεζικής επανάστασης του 1926, στην Νότια Αφρική, ο Josiah Gumede, εθνικιστής ηγέτης του ANC έπαιρνε το χρίσμα από τη Μόσχα και εκλεγόταν πρόεδρος του ANC, εγκαινιάζοντας τη στενή συνεργασία των δύο κομμάτων που συνεχίστηκε όλα τα χρόνια του apartheid.

159. Το 1924, το SACP έκανε μια στροφή προς την οργάνωση των μαύρων εργατών. Το 1928 περίπου 1600 από τα 1750 μέλη του ήταν μαύροι. Ωστόσο, ακόμα και μια δεκαετία αργότερα, πολλά από τα σωματεία που ήλεγχε όπως το Distributive Workers Union δεν δέχονταν μαύρους εργάτες.

160. Dominic Tweedie, "South African Communist Party Documents", www.marxists.org

Πλάι στο εθνικιστικό κίνημα είχε αρχίσει να αναπτύσσεται ένα σοσιαλιστικό εργατικό κίνημα από τα τέλη του 19ου αιώνα, εν πολλοίς χάρη στην επιρροή λευκών μεταναστών εργατών από την Ευρώπη που έφεραν στην Νότια Αφρική τις πολιτικές παραδόσεις τους. Ωστόσο, μέχρι τον Α' ΠΠ η επιρροή αυτού του κινήματος στον μαύρο πληθυσμό ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Τα πρώτο σημαντικό σωματείο μαύρων εργατών στη Νότια Αφρική, το Industrial and Commercial Union (ICU), που στηρίχθηκε στο μοντέλο των wobblies (IWW), επηρεασμένο ταυτόχρονα και από τις απόψεις του Γκάρβεν για παναφρικανισμό και «μαύρη υπερηφάνεια», χάρη στην επιρροή των μαύρων ναυτών που δούλευαν στα πλοία κι έρχονταν από τις ΗΠΑ και την Καραϊβική, γεννήθηκε το 1919 με την πολύ σημαντική απεργία των λιμενεργατών στο Cape Town, που κέρδισε 100% αύξηση στους μισθούς. Ήταν μία μίξη σωματείου και πολιτικής οργάνωσης, από τις πιο ριζοσπαστικές της ιστορίας της Ν. Αφρικής, που μέσα στα 1920 έφτασε να έχει 100.000 μέλη. Για να έχουμε μια εικόνα του επιπέδου οργάνωσης της μαύρης εργατικής τάξης αξίζει να αναφέρουμε ότι το 1933 υπήρχαν μόνο 3 σωματεία μαύρων εργατών.

Τα κοινωνικά κινήματα τη δεκαετία του 1970 και του 1980

Η δεκαετία του 1970 στη Νότια Αφρική χαρακτηρίστηκε από οικονομική στασιμότητα, πληθωρισμό και σημαντική πτώση των πραγματικών μισθών. Μετά από μια περίοδο πολιτικής αδράνειας και καταστολής, ξέσπασε από το 1973 ένα κύμα μαζικών εργατικών αγώνων, με βασικότερη την απεργία στο λιμάνι του Durban. Οι απεργίες σύντομα επεκτάθηκαν σε ευρύτερους τομείς, όπως στον κλάδο της μεταποίησης την κλωστοϋφαντουργία και τις μεταφορές. Οι εργάτες διεκδικούσαν μεγάλες αυξήσεις μισθών, της τάξης του 20% έως 40%, σε διαδοχικά κύματα κινητοποιήσεων. Οι μορφές οργάνωσης αυτών των αγώνων ήταν άγριες απεργίες, χωρίς θεσμική διαμεσολάβηση, και υπόγεια εργατικά δίκτυα που οργανώνονταν αυτόνομα. Το στοιχείο της άρνησης της εκπροσώπησης από τα υπάρχοντα θεσμικά σχήματα ήταν χαρακτηριστικό, όπως και η ταχεία διάχυση του αγώνα σε διαφορετικούς κλάδους.

Το περιεχόμενο αυτών των κινητοποιήσεων αμφισβητούσε ταυτόχρονα τη λευκή εργοδοσία και τη μαύρη διευθυντική τάξη των μπαντουστάν, η οποία λειτουργούσε ως ενδιάμεσος μηχανισμός πειθάρχησης. Οι απόπειρες των τοπικών ηγετών να αποπροσανατολίσουν τους αγώνες, μετατρέποντας την ταξική σύγκρουση σε ενδοφυλετική αντιπαράθεση, στρέφοντας τους μαύρους εργάτες ενάντια στους Ινδούς, δεν είχαν αποτέλεσμα. Αντιθέτως, μεταξύ 1973 και 1976 περίπου 200.000 μαύροι εργάτες συμμετείχαν σε απεργίες, θέτοντας τις βάσεις για την επανίδρυση σωματείων και την επαναφορά της εργατικής οργάνωσης, έστω και με περιορισμένο ακόμα εύρος.

Ήταν ακριβώς αυτός ο αποφασιστικός και αδιαμεσολάβητος προλεταριακός χαρακτήρας αυτών των απεργιών, που έσπασε τη μέχρι τότε φαινομενική παντοδυναμία του καθεστώτος του απαρτχάιντ. Η κατασταλτική-φυλετική διαχείριση του μαύρου προλεταριάτου, με τον περιορισμό των πολιτικών δικαιωμάτων και του επίσημου συνδικαλισμού είχε σαν στόχο την μεταπολεμική πειθάρχηση της μαύρης εργατικής τάξης. Ωστόσο, είχε παράλληλα αφαιρέσει από το καπιταλιστικό κράτος δύο βασικούς μοχλούς ενσωμάτωσης και ελέγχου της εργατικής τάξης: αυτούς των σωματείων και των εθνικιστικών οργανώσεων. Όταν η μαύρη εργατική τάξη άρχισε να διεκδικεί αυτόνομα, αμφισβητώντας μάλιστα την εξουσία και τη διαμεσολάβηση της μαύρης διευθυντικής αστικής τάξης, βασικού συστατικού του συστήματος του απαρτχάιντ, τα πράγματα ήταν σκούρα για το καθεστώς.

Η εντεινόμενη ταξική πάλη κορυφώθηκε με την εξέγερση του Soweto το 1976, η οποία στους τέσσερις μήνες που κράτησε και παρά την ακραία καταστολή, που την ακολούθησε, αποσταθεροποίησε την καθημερινή διακυβέρνηση του απαρτχάιντ και ενίσχυσε την αυτοπεποίθηση της μαύρης εργατικής τάξης. Ξεκίνησε τον Ιούνιο 1976, με μαθητική πορεία περίπου 15.000 μαθητών,

Διαδήλωση εργατών της Coronation Brick Company στο Durban, το 1973, από τις πιο δυναμικές άγριες απεργίες της περιόδου.

ενάντια στην υποχρεωτική διδασκαλία των Afrikaans και εξελίχθηκε σε άγρια συμπλοκή με οδοφράγματα και πυρπολήσεις κρατικών στόχων, με τη συνδρομή των εργατ(ρι)ών που επέστρεφαν εκείνη την ώρα από τα εργοστάσια. Τις επόμενες ημέρες ο αγώνας επεκτάθηκε στα townships γύρω από το Γιοχάνεσμπουργκ και σε άλλες περιοχές, με απεργίες, διαδηλώσεις και συγκρούσεις. Οι πολιτικές οργανώσεις είχαν μικρό ρόλο. Το ANC παρενέβη περιορισμένα στη λήξη της εξέγερσης, ενώ την πολιτική ηγεμονία εκείνη τη στιγμή εξέφρασε το Black Consciousness Movement, που τόνιζε την αυτενέργεια των μαύρων χωρίς προσφυγή στους λευκούς θεσμούς. Ως ρεύμα, λειτούργησε ως ριζοσπαστικός εθνικισμός ταυτότητας: ανέδειξε αξιοπρέπεια και αυτοοργάνωση, αλλά, θέτοντας την ταξική πάλη σε δεύτερη μοίρα, δεν παρήγαγε υλικό σχέδιο σύγκρουσης στους χώρους εργασίας και δεν ξεπέρασε κοινωνικά τα όρια φοιτητών και μεσαίων στρωμάτων.

Ωστόσο, μετά την εξέγερση του Soweto το 1976, παρατηρείται μια μετατόπιση του κέντρου βάρους. Οι κοινωνικοί αγώνες της δεκαετίας του 1980 αποκτούν σαφώς πιο καθολικό και υλικό περιεχόμενο. Το απεργιακό κύμα των '80s εκκινούσε από το μαύρο βιομηχανικό προλεταριάτο, με αυτόνομες δομές βάσης, γενικευμένα «stay-aways» (οργανωμένες κοπάνες από τη δουλειά) και οργανική σύνδεση εργοστασίου-γειτονιάς. Οι αγώνες στόχευαν τόσο στην αύξηση μισθών και την αναγνώριση εργασιακών δικαιωμάτων, όσο και τη διάρρηξη του ρατσιστικού μηχανισμού πειθάρχησης (pass laws, μαύροι κυβερνήτες των μπαντουστάν, δημοτικοί σύμβουλοι στα townships), δηλαδή χτύπημα τόσο της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης όσο και της ειδικής, φυλετικοποιημένης μορφής της. Ο ριζοσπαστισμός του κοινωνικού κινήματος εκφράστηκε ως τάση υπέρβασης της μεσολάβησης, διάχυση των αιτημάτων από τη μισθωτή σχέση στο πεδίο της κοινωνικής αναπαραγωγής και δυνατότητα ενοποίησης της τάξης από τα κάτω.

Η έκταση του απεργιακού κινήματος ήταν τέτοια που μεταξύ 1986 και 1990, χάθηκαν περισσότερες εργατοώρες λόγω απεργιών, από ό,τι τα προηγούμενα 75 χρόνια μαζί. Οι εργατικές ομοσπονδίες (FOSATU το 1979, COSATU το 1985) προωθούσαν, θεωρητικά τουλάχιστον, το πρόταγμα της μη φυλετικής οργάνωσης, η οποία στην πράξη εμποδιζόταν τόσο από τους νόμους του apartheid όσο και από την πρακτική των λευκών να συνδικαλιζονται διαχωρισμένα. Τα ενιαία εργοστασιακά συμβούλια, οι κοινές λίστες αιτημάτων και οι συλλογικές συμβάσεις που να ισχύουν για όλους τους εργαζόμενους ενός κλάδου, που μπήκαν στο επίκεντρο ως επιδιώξεις μπορούσαν να υπονομεύσουν έμπρακτα τους διαχωρισμούς εντός της μαύρης εργατικής τάξης, για αρχή. Παντού ξεπηδούσαν επιτροπές αγώνα για τη μείωση των ενοικίων, τις τιμές των εισιτηρίων στα λεωφορεία και την εκπαίδευση. Η κυβέρνηση αναγκάστηκε να παραχωρήσει μια περιορισμένη τοπική αυτοδιοίκηση των townships, με την Black Local Authorities Act (1983), σε μια ύστατη προσπάθεια να αποκτήσει ξανά τον έλεγχο και να επαναφέρει την κυβερνησιμότητά τους. Ωστόσο, οι δημοτικοί σύμβουλοι αντιμετωπίζονται σαν μαριονέτες της κυβέρνησης και γίνονται

στόχος των εξεγερμένων. Πολλοί σκοτώνονται και τα σπίτια τους πυρπολούνται, όπως και πολλά κυβερνητικά κτίρια. Η εύρεση νέων υποψηφίων γίνεται όλο και πιο δύσκολη. Τα townships καθίστανται απολύτως ακυβέρνητα. Το καθεστώς του απαρτχάιντ βρισκόταν σε κρίση και η κατασταλτική διαχείριση του προλεταριάτου **είχε φτάσει στα όριά της.**

Το κράτος καλούνταν να διαχειριστεί μια όλο και πιο πολιτικοποιημένη, απείθαρχη και μαχητική μαύρη εργατική τάξη, που οργανωνόταν αυτόνομα στη βάση. Ανεξάρτητα, άτυπα σωματεία οργάνωναν απεργίες χωρίς κανέναν έλεγχο από οργανώσεις και έξω από κάθε θεσμικό πλαίσιο. Μέσα στα εργοστάσια τα αφεντικά είχαν αρχίσει να προσλαμβάνουν μαύρους εργάτες σε ειδικευμένες θέσεις εργασίας και ανησυχούσαν για την αυξανόμενη μαχητικότητα των εργατών και τη δράση των άτυπων σωματείων. Σύντομα, η κυβέρνηση αναγκάστηκε να αλλάξει τακτική και να αναγνωρίσει για πρώτη φορά σωματεία μαύρων εργατών, εγκυμονώντας μια βασική συνιστώσα του απαρτχάιντ στην οργάνωση της εργασίας (βλ. Wiehahn Commission Report που οδήγησε στο Industrial Conciliation Amendment Act, 1979). Η στόχευση ήταν προφανώς η επαναφορά της συνδικαλιστικής δραστηριότητας σε ένα θεσμικό πλαίσιο και ο έλεγχος των σωματείων. Ωστόσο, η νομική αναγνώριση έδωσε μεγάλη ώθηση στην οργάνωση των μαύρων εργατών. Η είσοδος των μαύρων εργαζομένων στο πεδίο της συλλογικής διαπραγματεύσεως άσκησε πίεση στο εργασιακό κατεστημένο, οδηγώντας σε βελτιώσεις όρων και «από κάτω» ανοδικές πιέσεις, εν μέρει, ωφέλησαν και τους λευκούς. Τα οφέλη ήταν πιο έμμεσα και σταδιακά, κυρίως μέσω της βελτίωσης του συνολικού πλαισίου των εργασιακών σχέσεων. Η εμπειρία οργάνωσης των μαύρων εργατών διαχύθηκε και εμπλούτισε το ρεπερτόριο αγώνα και της λευκής εργατικής τάξης, η οποία, έχοντας λειτουργήσει ιστορικά ως στήριγμα του φυλετικού καθεστώτος, είδε μέρος της σχετικά προνομιακής της θέσης να απειλείται από τις μεταρρυθμίσεις. Βραχυπρόθεσμα, είχε αμυντική στάση, καθώς σταδιακά η αποκλειστικότητα σε συγκεκριμένες επαγγελματικές κατηγορίες και οι υπέρ της διακρίσεις στους μισθούς υποχωρούσαν. Ωστόσο, η διεύρυνση της συλλογικής διαπραγματεύσεως άσκησε συνολικά ανοδική πίεση τον μισθό της εργατικής τάξης, μαύρης και λευκής, ενώ και μέσω της πίεσης για φτηνότερες μεταφορές, χαμηλότερα ενοίκια και καθολική (ανεξάρτητα από φυλή, εισόδημα, τίτλους γης) πρόσβαση σε βασικά αγαθά, ανέβηκε και ο κοινωνικός μισθός, επίσης συνολικά.

Το περιεχόμενο των κοινωνικών αγώνων στην Παλαιστίνη διέφερε ριζικά ως προς τη δυνατότητα υπέρβασης των φυλετικών ή εθνοτικών διαχωρισμών. Η στρατιωτικοποίηση των παλαιστινιακών αγώνων –ιδιαίτερα μετά το τέλος της Πρώτης Ιντιφάντας– ενίσχυσε τη συμβολική ηγεμονία των ένοπλων οργανώσεων, με αποτέλεσμα την περιχαράκωση σε όρους εθνικής κυριαρχίας και ταυτότητας, δυσχεραίνοντας την άρθρωση ενοποιητικών κοινωνικών αιτημάτων. Αντίθετα στη Νότια Αφρική, οι αγώνες της δεκαετίας του 1970 και του 1980 είχαν πρωταρχικά ταξικό χαρακτήρα: ήταν αγώνες για μισθούς, για συλλογικές συμβάσεις, για κοινωνικά αγαθά, με αιτήματα που αφορούσαν δυνητικά το σύνολο της εργατικής τάξης, ανεξαρτήτως φυλής, ακόμη κι αν το καθεστώς εμπόδιζε νομικά την ενιαία οργάνωση. Η απουσία στρατιωτικών οργανώσεων από τον πυρήνα των μαζικών κινητοποιήσεων επέτρεψε τη διατήρηση του αγώνα ως πεδίου αυτόνομης ταξικής σύγκρουσης, χωρίς την πολιτική και οργανωτική μονοπώληση του αγώνα από ένοπλους μεσολαβητές, γεγονός που συνέβαλε καθοριστικά στον ενοποιητικό του χαρακτήρα.

Από την εξέγερση στις διαπραγματεύσεις.

Το κύμα της καταστολής, που ακολούθησε το Soweto, ανάγκασε πολλούς νέους να διαφύγουν σε γειτονικές χώρες της Αφρικής. Εκεί ήρθαν σε επαφή με το ANC, το οποίο είχε στήσει ισχυρές δομές από την εποχή της απαγόρευσής του στη Νότια Αφρική και τους προσέφερε καταφύγιο σε κέντρα υποδοχής προσφύγων. Με αυτό τον τρόπο το ANC κεφαλαιοποίησε πολιτικά την εξέγερση του Soweto, παρά την απουσία του από τα γεγονότα στη διάρκεια της εξέγερσης. Το διάστημα

μεταξύ της απαγόρευσής του στη νότια Αφρική το 1960 και της ανάληψης της εξουσίας, το 1994, το ANC υπέστη μια βαθιά μετουσίωση σε επίπεδο οργάνωσης και πολιτικής κουλτούρας. Υπό την καθοδήγηση του SACP πέρασε μια διαδικασία στρατιωτικοποίησης και ανέλαβε ένα ρόλο διαχειριστή πάνω σε έναν προσφυγικό πληθυσμό 12 χιλιάδων ανθρώπων που το προετοίμασε για την ανάληψη της εξουσίας στα '90s. Μέσα σε αυτές τις δεκαετίες ήλεγχε μεγάλες εκτάσεις στην Τανζανία, την Αγκόλα και την Ζάμπια, με δικά του σχολεία, νοσοκομεία, εργοστάσια και αγροκτήματα. Είχε επίσης την δικιά του αστυνομία, στην οποία είχε βγει το ψευδώνυμο Mbokodo¹⁶¹ (Στην γλώσσα των Xhosa, το όνομα του "ογκόλιθου που συντρίβει" [το σιτάρι]), δικές του φυλακές και τον δικό του στρατό υπό τη μορφή της οργάνωσης "Umkhonto we Sizwe" (λόγχη του έθνους) ή "MK" που στήθηκε ως ένοπλη πτέρυγα του εθνικιστικού κινήματος με στόχο, υποτίθεται, τη διεξαγωγή σαμποτάζ και αντάρτικου στη Ν. Αφρική. Στην πραγματικότητα, η δράση του μέχρι τα '80s ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Ο **περιορισμένος ρόλος του «ένοπλου»** ήταν μία χαρακτηριστική διαφορά με την περίπτωση της Παλαιστίνης-Ισραήλ. Το ANC-SACP δεν είχε την πρόθεση ούτε την ψευδαίσθηση ότι μπορεί να ανατρέψει την κυβέρνηση του απαρτχάιντ με μιλιταριστικούς όρους. Ωστόσο, η πραγματική χρησιμότητα του ένοπλου τμήματος,¹⁶² η επιβολή στρατιωτικής πειθαρχίας στο εσωτερικό της οργάνωσης και η αξιοποίησή του για την καταστολή του πληθυσμού μετά την κατάληψη της εξουσίας, είναι μία κοινή γραμμή με την ΟΑΠ.

Σε αυτό το σημείο είναι χρήσιμο να επιστρέψουμε σε μια κρίσιμη παρατήρηση του E. Minassian: *«η Πρώτη Ιντιφάντα εκκινεί ως μια εξέγερση των προλετάρων στα κατεχόμενα [...] είναι μόνο σε έναν δεύτερο χρόνο που η ΟΑΠ «ανακτά» την εξέγερση για να την κάνει ένα πολιτικό εθνικό κίνημα. Τι συνέβη στη συνέχεια; Στο «κλασικό» μοντέλο, όταν ο πολιτικός φορέας καταλαμβάνει το Κράτος, λαμβάνει χώρα μια διάσπαση συμφερόντων μεταξύ του κοινωνικού κινήματος και του πολιτικού μορφώματος και οι προλετάριοι ξαναστέλλονται πίσω στη δουλειά από το νεοσύστατο εθνικό Κράτος με το πρόσχημα της ηγεσίας στην υπηρεσία των μαζών».* Και αυτό είναι ακριβώς που συνέβη στη Νότια Αφρική, όταν το ANC ανέλαβε την εξουσία. Παρά τις φαινομενικά αποκλίνουσες πολιτικές τροχιές — «εκδημοκρατισμός» και «αποφυλετικοποίηση» του κράτους στη Νότια Αφρική και συνεχιζόμενος εκτοπισμός, απαλλοτρίωση και διαχωρισμός στην Παλαιστίνη-Ισραήλ— παρατηρείται σύγκλιση στο επίπεδο των κοινωνικών σχέσεων. Στην περίπτωση της Παλαιστίνης, ο Minassian σημειώνει ότι *«αυτή η αποσύνδεση έλαβε χώρα πριν ακόμη επιτευχθεί η ανεξαρτησία».* Με άλλα λόγια, η ηγεσία του λεγόμενου «εθνικοαπελευθερωτικού» κινήματος είχε ήδη στραφεί ενάντια στο προλεταριάτο, σε συνεργασία με το ισραηλινό κεφάλαιο, όπως είδαμε στο κεφάλαιο 3. Αλλά τι συνέβη στη Νότια Αφρική; Στην επόμενη ενότητα θα εξετάσουμε την πραγματικότητα πίσω από τον μύθο της «Νέας Νότιας Αφρικής», δηλαδή, την πραγματικότητα του νεοφιλελεύθερου απαρτχάιντ.

Η νεοφιλελεύθερη αναδιάρθρωση της καπιταλιστικής σχέσης

Μετά το 1994, η Νότια Αφρική βγήκε από το καθεστώς απαρτχάιντ και εισήλθε σε μια νέα πολιτική φάση με το ANC στην εξουσία. Το τέλος του απαρτχάιντ τυπικά απελευθέρωσε τους μαύρους Νοτιοαφρικανούς από την κυριαρχία των λευκών και τους έδωσε επίσημη νομική ισότητα, πολιτικά δικαιώματα και ψήφο στα πλαίσια ενός από-ρατσιστικοποιημένου αστικού δημοκρατικού κράτους. Αν κάνουμε ένα βήμα πέρα από τον «επιτυχημένο αντιαποικιακό αγώνα», διαπιστώνουμε ότι αντί για χειραφέτηση, το μαύρο προλεταριάτο βρέθηκε εγκλωβισμένο σε μια πιο βίαιη εκδοχή της ίδιας ταξικής κυριαρχίας, με την πολιτική ισότητα να λειτουργεί ως μανδύας για την

161. Stephen Ellis, "Mbokodo: Security in ANC camps, 1961-1990", libcom.org.

162. Ακόμα και μετά την νομιμοποίησή του το ANC συνέχισε να στέλνει μέλη του MK σε στρατιωτικές ακαδημίες στην Ρωσία και την Ινδία.

εντατικοποίηση της εκμετάλλευσης, με την νίκη των αστικοδημοκρατικών δυνάμεων και τις συμφωνημένες μεγάλες παραχωρήσεις στο κεφάλαιο.

Στις δεκαετίες που προηγήθηκαν του 1994, τα αιτήματα των κοινωνικών κινημάτων κατά του απαρτχάιντ για τη γη και τον έλεγχο των βασικών μέσων παραγωγής βρίσκονταν, επίσης, στον πυρήνα του προγράμματος του ANC. Στον **Χάρτη της Ελευθερίας του 1955**, το ANC-SACP διακήρυττε ότι «η γη θα ανήκει σε όσους την καλλιεργούν» και ότι «ο πλούτος της χώρας, τα ορυχεία, οι τράπεζες και τα μονοπώλια θα περάσουν στον λαό ως σύνολο», δηλαδή ευαγγελιζόταν μια μορφή εθνικοποίησης στα πλαίσια της στρατηγικής της «θεωρίας των δύο σταδίων», που πρόβαλλε πρώτα την εγκαθίδρυση ενός μη ρατσιστικού, δημοκρατικού κράτους και στη συνέχεια την πορεία προς τον σοσιαλισμό. Το «δεύτερο στάδιο» του σοσιαλισμού δεν ήρθε ποτέ. Οι αρχικές υποσχέσεις για αναδιανομή και εθνικοποίηση μετατράπηκαν σε μια νεοφιλελεύθερη μετάβαση που όχι μόνο άφησε άθικτη την καπιταλιστική εξουσία, αλλά βάθυνε τις ταξικές αντιθέσεις. Η στρατηγική των δύο σταδίων οδήγησε τελικά στην παγίωση ενός καπιταλιστικού κράτους μετά το 1994, χωρίς να αγγιχτεί, αναμενόμενα, η ουσία της ταξικής κυριαρχίας. Ο Neville Alexander, μια από τις πιο αιχμηρές φωνές της αριστεράς στη Νότια Αφρική, άσκησε οξεία κριτική στο ANC και στη θεωρία των δύο σταδίων, επισημαίνοντας ότι η πολιτική ισότητα δεν έλυσε την κοινωνική εκμετάλλευση: «κερδίσαμε την ψήφο, ναι, αλλά η ψήφος δεν φέρνει φαγητό στο τραπέζι». Ωστόσο, παρά τον ριζοσπαστικό ταξικό προσανατολισμό του, παρέμεινε παγιδευμένος σε έναν αριστερό εθνικισμό, όπου η εθνική απελευθέρωση εξακολουθεί να προτάσσεται ως απαραίτητη προϋπόθεση για την κοινωνική. Η κριτική του, όσο αιχμηρή κι αν ήταν, δεν ξεπέρασε τη μορφή έθνος και συνέχισε να βλέπει την κοινωνική χειραφέτηση μέσα από την ολοκλήρωση του εθνικού σχεδίου. Το ζήτημα και στη Ν. Αφρική και παντού είναι ότι όσο η απελευθέρωση ορίζεται μέσα από το έθνος, η κοινωνική απελευθέρωση ενταφιάζεται και το κράτος παραμένει μορφή αναπαραγωγής του κεφαλαίου.

Η περίπτωση της Παλαιστίνης σχετικά με το ζήτημα της επανοικειοποίησης της γης διαφέρει ως προς το ότι η κυριαρχία της μικροαστικής και εθνικιστικής ηγεσίας οδήγησε σε έναν προσανατολισμό που έβλεπε την «απελευθέρωση της γης» εξαρχής και μόνο με όρους κρατικής ανεξαρτησίας. Ο Χάρτης της ΟΑΠ (PLO Charter) του 1968 διακήρυσσε την επιστροφή όλων των προσφύγων και την αποκατάσταση της παλαιστινιακής κυριαρχίας σε όλη τη γη της ιστορικής Παλαιστίνης, χωρίς να περιλαμβάνει σε καμία περίπτωση συγκεκριμένο οικονομικό πρόγραμμα αναδιανομής ή κοινωνικοποίησης των μέσων παραγωγής. Όμως, στις δεκαετίες του 1970 και 1980, οι κοινωνικοοικονομικές διεκδικήσεις εκφράζονταν κυρίως μέσα από την οργάνωση των εργατών και των αγροτών στα κατεχόμενα εδάφη, με αιτήματα για εργασία, μισθούς και πρόσβαση σε πόρους. Μετά τις Συμφωνίες του Όσλο (1993), η δημιουργία της Παλαιστινιακής Αρχής θεσμοποίησε μια μορφή αυτοδιοίκησης που ενσωμάτωσε τη διαχείριση της φτώχειας και της βοήθειας μέσω διεθνών δωρητών και ΜΚΟ. Αυτή είναι μια σημαντική διαφοροποίηση από πλευράς στόχων των ίδιων των πολιτικο-στρατιωτικών οργανώσεων: στη Νότια Αφρική, οι διακηρύξεις έθεταν διπλό στόχο (πολιτικό και κοινωνικό), αλλά υλοποιήθηκε μόνο ο πολιτικός, ενώ στην Παλαιστίνη, οι διακηρύξεις έθεταν εθνικό στόχο (ανεξαρτησία, επιστροφή, κράτος), με ασαφείς ή ανύπαρκτες αναφορές σε κοινωνική απελευθέρωση.

Όπως και στην περίπτωση της Παλαιστινιακής Αρχής, η νεοσύστατη νοτιοαφρικανική δημοκρατία εγκαταστάθηκε υπό την εποπτεία των διεθνών χρηματοπιστωτικών θεσμών (Παγκόσμια Τράπεζα και ΔΝΤ) – που προώθησαν πολιτικές «μικτής οικονομίας», δημοσιονομικής πειθαρχίας και ενσωμάτωσης– ως ένα «απορατσιστικοποιημένο» αστικό κράτος, χωρίς όμως να θίγει τον πυρήνα της καπιταλιστικής δομής. Το ΔΝΤ μιλούσε για «μικτή οικονομία», που σήμαινε στην πράξη ότι το κράτος διατήρησε έναν ρόλο για να εγγυάται τη σταθερότητα της αγοράς και την αποπληρωμή χρεών, ενώ οι κοινωνικές δαπάνες περιορίστηκαν σε ελάχιστα προγράμματα αντιμετώπισης της

ακραίας φτώχειας, πολλά από τα οποία υλοποιούνταν μέσω ΜΚΟ και διεθνών δωρητών. Η «μικτή οικονομία» σήμαινε επομένως ένα κράτος στην υπηρεσία της κερδοφορίας του κεφαλαίου.

Το πρόγραμμα GEAR (Growth, Employment and Redistribution) προέβλεπε απελευθέρωση του εμπορίου, ιδιωτικοποίηση δημοσίων υπηρεσιών, μείωση δασμών και προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Σε αυτό το πλαίσιο, οι υπηρεσίες ηλεκτρισμού και νερού μετατράπηκαν σε πανάκριβα εμπορεύματα: οι κάτοικοι των παραγκουπόλεων βρέθηκαν αντιμέτωποι με μαζικές διακοπές παροχής όταν δεν μπορούσαν να πληρώσουν, ενώ οι ιδιωτικές εταιρείες ασφάλειας έχουν γίνει καθεστώς. Οι πόλεις χωρίστηκαν σε ζώνες, με περίφραξη πλούσιων προαστίων και καταστολή στις φτωχογειτονιές.

Η ουσία αυτού του «νεοφιλελεύθερου απαρτχάιντ» είναι ότι η τυπική πολιτική ισότητα δεν κατήργησε τον διαχωρισμό, αλλά τον αναδιάρθρωσε. Από τη μία πλευρά αναδύθηκε μια μαύρη ελίτ μέσω του Black Economic Empowerment, που πήρε μερίδια σε μεγάλες εταιρείες και εντάχθηκε στην αστική τάξη πλάι στη λευκή ελίτ. Από την άλλη, η πλειοψηφία του μαύρου πληθυσμού παρέμεινε βυθισμένη στην ανεργία (25–35% γενικά, έως 60% σε ορισμένες περιοχές), στη φτώχεια (50% κάτω από το όριο, ποσοστό υψηλότερο από ό,τι στα χρόνια του απαρτχάιντ), εγκλωβισμένη στις παραγκουπόλεις και στην υπερεκμετάλλευση, όσο για την αναδιανομή της γης δεν ολοκληρώθηκε ποτέ – μόνο το 7,5% πέρασε σε μαύρους ιδιοκτήτες. Δεν μιλάμε, βέβαια, για καμιά ριζοσπαστική αγροτική μεταρρύθμιση που να έδωσε γη σε ακτήμονες εργάτες ή φτωχούς αγρότες. Αντίθετα, η μεταβίβαση γης έγινε μέσα από το πρόγραμμα “willing seller – willing buyer”, όπου το κράτος αγόρασε γη από λευκούς γαιοκτήμονες σε τιμές αγοράς και την πούλησε ή παραχώρησε σε μέλη της ανερχόμενης μαύρης μεσαίας και ανώτερης τάξης, επιχειρηματίες, επαγγελματίες, κεφαλαιούχους, ενώ οι φτωχοί ακτήμονες και οι κάτοικοι των αγροτικών παραγκουπόλεων έμειναν εκτός, γιατί δεν υπήρξε δωρεάν αναδιανομή ή κολεκτιβοποίηση της γης. Έτσι, η αναδιανομή λειτούργησε ως πολιτική διαστρωμάτωσης: δημιούργησε μια νέα μαύρη τάξη ιδιοκτητών/επιχειρηματιών, που προστέθηκε στην ελίτ και ενίσχυσε τη νομιμοποίηση του καθεστώτος, χωρίς να αλλάξει η υλική κατάσταση της φτωχής αγροτιάς ή του μαύρου προλεταριάτου. Η τεράστια μάζα των μαύρων φτωχών αντιμετωπίζονται ως «πλεονάζοντες» και το κράτος τους διαχειρίζεται με επιτήρηση, καταστολή και ασφαλοποίηση, με μικρούς ιδιωτικούς στρατούς εταιρειών φύλαξης και ασφάλειας που κρατούν τις ζώνες των πόλεων διαχωρισμένες -πόσο μακριά, αλήθεια, είναι αυτό από το απαρτχάιντ καθεστώς;

Το pass system του απαρτχάιντ καταργήθηκε και υπάρχει ελευθερία μετακίνησης, αλλά στην πράξη τα townships δεν εξαφανίστηκαν, παρέμειναν ως φτωχογειτονιές, που μετά το 1994 απέκτησαν νέα χαρακτηριστικά γκετοποίησης. Ενώ δεν υπάρχει νομικός αποκλεισμός, οι οικονομικοί φραγμοί (φτώχεια, ανεργία, κόστος στέγασης) και η χωροταξική πολιτική κράτησαν τον πληθυσμό στις ίδιες περιοχές. Οι πόλεις οργανώθηκαν με «gated communities» για τις μεσαίες και ανώτερες τάξεις (μαύρες και λευκές), ενώ τα φτωχά στρώματα συγκεντρώθηκαν σε ζώνες αποκλεισμού. Οι μαύροι δεν εμποδίζονται πια νομικά να μπουν στις πόλεις, αλλά οι κοινωνικοοικονομικοί όροι (ανεργία, κόστος μεταφορών, αστυνομική επιτήρηση) τους εμποδίζουν να εγκαταλείψουν τα townships. Ο διαχωρισμός μετατράπηκε από φυλετικά θεσμοθετημένο σε ταξικά παραγόμενο, με έντονο όμως φυλετικό χρώμα, καθώς το μαύρο προλεταριάτο είναι αυτό που παραμένει εγκλωβισμένο σε συνθήκες περιθωριοποίησης.

Στο νέο πλαίσιο οικοδομήθηκε ένα πελατειακό κράτος. Στελέχη του ANC αξιοποίησαν κρατικούς μηχανισμούς και συμβόλαια για να πλουτίσουν, απέκτησαν εταιρείες μέσω κρατικών συμβολαίων και δανείων (π.χ. ο Patrice Motsepe, ο οποίος το 2024, ανακηρύχθηκε από το CNBC Africa ως ο 9ος πλουσιότερος άνθρωπος της Αφρικής και ο 3ος πλουσιότερος άνθρωπος της Νότιας Αφρικής ή η οικογένεια Zuma), ενώ πολιτικοί και πρώην συνδικαλιστές βρέθηκαν σε διοικητικά συμβούλια εταιρειών. Στην κορυφή βρέθηκε ο Cyril Ramaphosa, πρώην συνδικαλιστής που στη δεκαετία του

1980 είχε οδηγήσει την Εθνική Ένωση Μεταλλωρύχων (NUM) σε μια από τις μεγαλύτερες απεργίες στην ιστορία της Νότιας Αφρικής, με σημαντικό ρόλο στο κίνημα κατά του apartheid. Ο Ramaphosa απέκτησε μερίδιο σε όλους σχεδόν τους βασικούς τομείς - από τις τηλεπικοινωνίες και τα μέσα ενημέρωσης μέχρι τα ποτά και τα φαστ φουντ (του ανήκε το νοτιοαφρικανικό franchise της αμερικανικής αλυσίδας McDonalds) και τα ορυχεία (Lonmin κ.ά.). Μέχρι το 2015 είχε γίνει ένας από τους πλουσιότερους πολιτικούς της Νότιας Αφρικής με περιουσία περίπου 450 εκατ. δολάρια (340 εκατ. λίρες) και σήμερα είναι Πρόεδρος της Νότιας Αφρικής. Η διαφθορά έγινε συστατικό στοιχείο του νέου καθεστώτος, με τις σχέσεις κράτους και κεφαλαίου να τροφοδοτούν τον πλουτισμό μιας μειοψηφίας. Οι μεγάλες συνδικαλιστικές ομοσπονδίες, όπως η COSATU και το NUM, είναι θεσμοί συνεργασίας με το κεφάλαιο, διαχειριζόμενες επενδυτικά κεφάλαια και αποκτώντας υψηλές αμοιβές για τα στελέχη τους.

Η δομική κρίση ενσωμάτωσης και κοινωνικής αναπαραγωγής, που δεν είναι απλώς πολιτική ή ηθική αποτυχία, αλλά αποτέλεσμα της ταξικής λειτουργίας του κράτους και των θεσμών μετά το apartheid, συνοδεύτηκε από στροφή στην ασφάλεια και την καταστολή. Η ιδιωτική ασφάλεια εκτινάχθηκε, απασχολώντας εκατοντάδες χιλιάδες εργαζόμενους, ενώ η αστυνομία ενίσχυσε την παρουσία της στις φτωχογειτονίες. Η φτώχεια ποινικοποιήθηκε και οι εργατικές κινητοποιήσεις αντιμετωπίστηκαν με βία και καταστολή. Το αποκορύφωμα ήταν η σφαγή στη Marikana το 2012. Τρεις χιλιάδες εργάτες της εξορυκτικής εταιρείας Lonmin κατέβηκαν σε απεργία με αίτημα βασικό μισθό 12.500 ραντ, μια απεργία που οργανώθηκε έξω από τις διεφθαρμένες και δεμένες με το κεφάλαιο επίσημες συνδικαλιστικές δομές. Σε απάντηση, η αστυνομία με εντολή του δημοκρατικού αποαποικιακού καθεστώτος επιτέθηκε και σκότωσε 34 εργάτες, τραυματίζοντας δεκάδες. Παρά τις δολοφονίες, η απεργία επεκτάθηκε και ανάγκασε τη Lonmin να προχωρήσει σε αυξήσεις μισθών 11–22%. Η Marikana έγινε σημείο καμπής, αποκαλύπτοντας καθαρά τη σύγκρουση ανάμεσα στο κεφάλαιο, το κράτος και τους εργάτες που βρήκαν απέναντί τους τέως «απελευθερωτές» του ANC (και μέλη του *umkhonto we sizwe*), αυτή τη φορά ως σφαγείς: τον Jacob Zuma ως πρόεδρο της κυβέρνησης και τον Cyril Ramaphosa ως ιδιοκτήτη της Lonmin.

Η απεργία στη Marikana δεν ήταν μόνο μια διεκδίκηση μισθών, ήταν μια απευθείας αμφισβήτηση του νεοφιλελεύθερου καθεστώτος που συγκροτήθηκε μετά το 1994. Η σφαγή ανέδειξε μια πραγματικότητα, ότι η υπόσχεση της «απελευθέρωσης» από τους λευκούς δεν είναι ασύμβατη με τη νεοφιλελεύθερη εκμετάλλευση. Το «μετα-apartheid» κράτος ήταν έτοιμο να δολοφονήσει, για να προστατεύσει τα συμφέροντα των ορυχείων.

Αν στη Νότια Αφρική, η μετάβαση του 1994 έφερε πολιτική ισότητα και ταυτόχρονα ενσωμάτωση της χώρας στο νεοφιλελεύθερο παγκόσμιο πλαίσιο, στο Ισραήλ-Παλαιστίνη, οι Συμφωνίες του Όσλο, το 1993-95, παρήγαγαν ένα καθεστώς μερικής ενσωμάτωσης στο κράτος του Ισραήλ και την παγκόσμια αγορά μέσω της Παλαιστινιακής Αρχής, νεοφιλελεύθερης ανάπτυξης μέσω ΜΚΟ και διεθνών επενδύσεων, αλλά και συνεχιζόμενης στρατιωτικής επιτήρησης και αποκλεισμού. Στη Δυτική Όχθη εφαρμόστηκε η λογική της διαχείρισης πληθυσμών με δίκτυα ελέγχου και αγοράς, ενώ στη Γάζα κυριάρχησε η στρατηγική της αποθήκευσης και του αποκλεισμού.

Η ρευστότητα στο πλαίσιο του νεοφιλελεύθερου apartheid σημαίνει ότι οι παλιές, σταθερές μορφές διαχωρισμού δεν λειτουργούν πια με άμεσο και νομικά κατοχυρωμένο τρόπο, αλλά μετασχηματίζονται σε πιο ευέλικτες και έμμεσες ανισότητες. Οι διακρίσεις μεταφέρονται από το κράτος στη λειτουργία της ελεύθερης αγοράς και του ανταγωνισμού. Στην κυριαρχία του κεφαλαίου παίρνουν μέρος και οι μαύρες ελίτ. Ο ρατσισμός συνεχίζει να υπάρχει, όχι νομικά θεσμοθετημένος, αλλά λειτουργεί σιωπηλά μέσα από μηχανισμούς αποκλεισμού που δείχνουν «ουδέτεροι». Έτσι, η φυλή δεν εξαφανίζεται ως παράγοντας ανισότητας· αλλάζει απλώς μορφή και τρόπους διαχείρισης. Σε κάθε περίπτωση, η νεοφιλελεύθερη φάση του apartheid σημαίνει πολιτική αναδιάρθρωση με το κεφάλαιο να ενισχύεται και τα εργατικά στρώματα να βυθίζονται στην ανασφάλεια.

Στην παρούσα έκδοση επιλέγουμε να εστιάσουμε στην 7η Οκτώβρη όχι ως «τρομοκρατική ενέργεια», ούτε ως μια «πράξη αντίστασης» του παλαιστινιακού αντάρτικου, αλλά πρωτίστως ως στρατιωτικοποιημένη εξωτερίκευση των ταξικών συγκρούσεων που διατρέχουν τις κοινωνίες των αντιμαχόμενων πλευρών. Στόχος μας ήταν να κατανοήσουμε πώς φτάσαμε στην 7η Οκτώβρη, την οποία είδαμε ως μια απόληξη ιστορικών γεγονότων και η οποία για να γίνει κατανοητή χρειάζεται μια αφήγηση που πηγαίνει σε βάθος χρόνου και αποτελεί συνάρτηση των εσωτερικών αντιφάσεων της ισραηλινής/παλαιστινιακής κοινωνίας και όχι απλά των ιμπεριαλιστικών συγκρούσεων. Ένα ζήτημα που μας απασχόλησε ιδιαίτερα είναι ο θρίαμβος των αυτονομημένων επιτελείων σε βάρος της ταξικής πάλης: από τη μία ο στρατιωτικός βραχίονας της Χαμάς και από την άλλη οι ισραηλινές στρατιωτικές δυνάμεις δημιουργούν ένα εθνικιστικά κλειστό πεδίο, έναν ασφυκτικό κλοιό γύρω από τις επιμέρους εργατικές τάξεις τις οποίες επηρεάζουν και επιδιώκουν να παραμερίσουν. Η έκδοση επαναφέρει στο προσκήνιο τον ιστορικό χρόνο και την κεντρικότητα της ταξικής πάλης. Εξού και η επιλογή μας να στρέψουμε το βλέμμα στο εσωτερικό των κοινωνιών της Γάζας και της Δυτικής Όχθης, αλλά και στο εσωτερικό του καθαυτού Ισραήλ.